DIMITR DIMOV

SUFLETE OSÎNDITE

Dimitr Dimov • Suflete osîndite

Coperta de *Hary Gutman*

Димитър Димов

ОСЪДЕНИ ДУШИ

Български Писател
София 1960

Dimitr Dimov

Suflete osîndite

În româneşte de C. Velichi

Editura pentru
Literatură Universală
Bucureşti — 1967

Mamei mele

AUTORUL

Partea întîi

Sfîrșitul unei aventuri

I

Cînd Luis Romero trecu Bidassoa şi îşi revăzu patria, nu simţi nici cea mai mică remuşcare pentru că cincisprezece ani nu-şi amintise de loc de ea, ci doar un dispreţ amar faţă de emoţia ce se aşteptase să-l cuprindă. Şi asta pentru că, pe de o parte, revederea pămîntului natal nu-l impresionă cîtuşi de puţin, iar pe de alta, pentru că Spania nu se schimbase de loc în tot timpul cît el rătăcise prin lume.

Era aceeaşi *España tradicional* — pe care o părăsise acum cincisprezece ani — mîndră, îngîmfată, nobilă, dar curtenitoare şi ciudat de ridicolă în făţarnicul său democratism şi în haina trecutului glorios care îţi vorbea de pretutindeni. Spania semăna acum cu un biet hidalgo rămas fără bani şi silit să accepte o slujbă măruntă, dar care nu renunţase la nimic din mîndrele maniere ale vechiului său neam. Aşa cel puţin îi apărură vameşii şi inspectorul de poliţie cînd văzură pe paşaportul lui Luis numele unei familii străvechi şi îşi aduseră aminte de telegrama pe care o primiseră de sus, de la minister, acum două zile. Obişnuita îngîmfare, cu care tratau pe toţi călătorii, pieri dintr-o dată, făcînd loc unor temenele respectuoase care voiau parcă să spună : „Înţelegem, senor, că avem de a face cu un nobil !... Vă respectăm şi ştim cum să vă tratăm, deoarece sîntem funcţionarii unui stat aristocratic şi ne mîndrim cu acest lucru." Ei îi simplificară cît mai mult cu putinţă plicticoasele formalităţi de trecere a frontierei, renunţînd să deschidă numeroasele valize ale lui don Luis Rodriguez de Heredia y Santa Cruz, care la Deauville şi pe Riviera era cunoscut sub numele, ceva mai democratic, de Luis Romero. În ele se aflau cîteva kilograme dintr-un articol a cărui vînzare era prohibită şi de a cărui prezenţă în cuferele nobilului don Luis habar nu avea persoana ce semnase salvatoarea telegramă.

Şi astfel don Luis Rodriguez de Heredia y Santa Cruz trecu cu bine frontiera, moment pe care avusese puternice motive să-l aştepte cu emoţie, cu toată înalta sa protecţie. Răsuflă deci uşurat, se instală cît mai comod în vagonul de dormit al trenului de noapte pentru Madrid, şi aşteptă cu nerăbdare ora plecării, deoarece nu voia să se despartă nici o clipă de valizele sale.

Afirmaţia că Luis Romero era un emigrant politic, aşa cum îi plăcea să se prezinte de obicei, era o minciună sfruntată pe care o credeau doar cîţiva bătrîni naivi, ce trăncăneau la un cocteil în cazinourile de la Vichy sau Biarritz şi cu ale căror fiice Luis juca tenis. A spune că nu era altceva decît un escroc ce hoinărea prin staţiunile de vară la modă ar fi fost mai aproape de adevăr. Cu toate acestea Luis Romero credea în mod serios că plecarea sa din Spania şi viaţa nu prea onorabilă pe care o ducea se datorau unor cauze de ordin social (şi aşa îi venise ideea de a se prezenta drept emigrant politic). Adevărul este că îl siliseră să plece atît convingerile lui republicane cît şi severitatea feudală, cu care unii nobili spanioli apărau virtutea fiicelor lor. Acum 15 ani Luis Romero găsise o asemenea severitate cu totul păgubitoare pentru dezvoltarea Spaniei. Gîndea astfel, deoarece era un om cu convingeri progresiste, cum îl considerau de altfel şi unele cercuri republicane din Granada, chiar dacă nici un sistem ideologic progresist nu concepea că schimbarea societăţii trebuie începută cu aceea a atitudinii noastre faţă de femeie. El socotea — şi aici de fapt avea dreptate — că a trebui să te căsătoreşti cu o oarecare Ines sau Carmen numai pentru faptul că te-ai uitat o dată la ea sau pentru că ai ţinut-o două seri de mînă, printre zăbrelele porţii, aşa cum făceau cavalerii de acum trei veacuri, era un lucru cu totul nedemn de un bărbat, o prostie ! Dar la toate aceste prostii, taţii, uşor iritabili sub soarele dogoritor al Andaluziei, răspundeau cu o plîngere la rege sau uneori cu cîteva gloanţe. Aşa încît, după mai multe incidente neplăcute de acest fel, Luis Romero părăsi Spania.

Se stabili la Paris unde viaţa îi plăcu foarte mult. În cluburile de noapte risipi cu generozitatea unui hidalgo mica moştenire pe care o primise de la taică-său, onorabilul, dar nu prea bogatul nobil, don Porfirio Rodriguez de Heredia. din casa marchizilor de Rocanegra. Luis intră în posesia ei după ce don Pio Bermudo, notarul oraşului Granada, vîndu vechea casă a familiei Heredia din Cordoba şi cele cîteva livezi de măslini de la poalele Sierrei Nevada (moşia se afla în provincia Granada, iar marchizii Rocanegra erau originari din Cordoba), şi după ce împărţi suma în cincisprezece părţi, adică la impresionantul număr al copiilor lui don Porfirio — model de cinste conjugală — şi ai soţiei sale — fecunda dona

Carmen Rivera de Santa Cruz din casa conților de Pujol. Toate fetele lui don Porfirio și ai donei Carmen făcuseră strălucite căsătorii cu reprezentanți ai nobilimii provinciale și toți băieții ocupau funcții de vază în armată, în cortes-uri și în cler. Acestea erau cele trei domenii în care un nobil spaniol își putea desfășura activitatea, fără a-și înjosi mîndria muncind în administrație, într-o întreprindere industrială sau comercială, ca un plebeu oarecare. Toți bărbații din neamul Heredia fuseseră persoane foarte onorabile, de o moralitate ireproșabilă, cu frica lui Dumnezeu și cu nestrămutată credință față de dinastia de Bourbon. Așa a fost cel puțin pînă acum. De obicei, cîte unul sau doi din fiecare generație intrau în cinul monahal, și cam tot atîția ajungeau pînă la gradul de general sau amiral, după cum un număr egal reprezenta în cortes-uri pe moșierii din provincia Granada. Numai Luis, pentru prima oară în decursul a două veacuri, pătase numele acestui neam străvechi prin convingerile lui republicane și prin atitudinea sa scandaloasă față de cîteva fete de nobili.

După ce făcu praf și ultimul franc din moștenirea părintească, Luis începu să trăiască din împrumuturi pe care nu le înapoia, după care trecu pe nesimțite la contrabanda de valută, pentru a se opri, în cele din urmă, cu deosebită pasiune la traficul de stupefiante, unde își descoperi o adevărată chemare. Cum și de ce ajunsese la acest rușinos negoț, asta nu interesează prea mult. Se poate spune însă că tot o femeie fusese și aici pricina. Luis se amoreză de Georgette Quidi, care mai tîrziu i se păru vulgară și proastă. Era o levantină cu apartenență națională greu de precizat, una din acele corcituri care colindă cabaretele din jurul Mediteranei și care întrupează în ele viciile cîtorva rase. Avea un ten mat, puțin măsliniu, ca al spaniolelor, dar în trăsăturile feței ei nu era nici urmă din finețea și puritatea acestor încîntătoare femei. Ochii negri, reci și vicleni, aveau fixitatea unui șarpe, iar trupul ei lasciv emana o senzualitate ce transforma dragostea într-o orgie murdară. Femeia asta — care semăna cu o banană dulce și amară în același timp — încercă prostește să ușureze de bani pe niște americani, fapt mulțumită căruia Luis intră la pușcărie.

După ce fu pus în libertate, Luis plecă în Persia unde tot Georgette Quidi îl atrase în mrejele unei bande de escroci.

De data asta însă avu de a face cu oameni care îşi cunoşteau meseria şi care se ocupau cu transportarea unor mari cantităţi de opium la Bombay şi Istanbul. Afacerea reuşi. Luis cîştigă bani grei şi mai ales multă experienţă.

Toate acestea nu se petrecură însă atît de simplu, aşa cum apăreau în declaraţiile făcute de Luis în faţa inspectorilor de poliţie. Acest hidalgo de odinioară — acum contrabandist — trecu şi el prin zguduiri morale, ajunse la o amară filozofie şi deveni mizantrop. Totuşi simţi o ciudată părere de rău cînd o pierdu pe Georgette Quidi, care sfîrşi la Beirut sub loviturile de cuţit ale unui căpitan de vapor ce băuse mai mult decît trebuia.

Luis Romero ajunse la Madrid a doua zi pe la prînz. Cerul senin, străzile atît de cunoscute, graiul natal îl surprinseră plăcut. Un roi de amintiri îl inundă deodată. Iată Retiro, splendidul parc şi cuibul de dragoste al regilor, pe care muritorii de rînd nu-l putuseră vedea decît prin bunăvoinţa monarhului. Acum devenise o grădină publică vegheată de cîţiva oameni de pază, care, în hainele lor pitoreşti, semănau cu banditii ce mişunau odinioară prin Sierra Nevada. Aci se dădeau vara acele baluri ca în poveşti şi la care simţeai dureros inegalitatea socială, chiar dacă erai nobil. La un asemenea bal strigase Luis Romero, după ce băuse ceva mai mult la bar : „Jos monarhia !", fapt care scandalizase întreaga asistenţă. Iată Castellana şi Alcala pe care se înghesuia, revărsîndu-se ca un puhoi, jumătate din populaţia Madridului în mitingurile de la Puerta del Sol. Aici Luis Romero făcuse de rîs neamul Heredia fugind cît putea de poliţaii ce-l urmăreau şi strigînd în gura mare : „Trăiască republica ! Jos regele !" Iată Paseo de Recoletos, unde la ora obişnuită a plimbărilor puteai vedea cele mai frumoase femei din lume. Iată Prado, San Jeronimo, Piaţa Loialităţii şi marile hoteluri „Ritz", „Palace"... Cît de cunoscute îi erau toate străzile astea, pieţele, clădirile !... Cu cîtă emoţie venise totdeauna la Madrid de la Granada. Ce mult îl pasionau atunci femeile, manifestaţiile de stradă, alergările de cai, luptele cu tauri ! De ce nu se mai putea bucura şi acum de toate astea ?

Se simţi dintr-o dată bătrîn, obosit, decepţionat şi sătul de viaţă. Înainte îl călca pe nervi doar monarhia, acum — totul. Spania i se părea a fi un bîlci pestriţ şi stupid, o scenă de comedie proastă pe care vorbeau şi gesticulau, cu patosul

plin de îngîmfare al lui Gongora [1], nobili ce nu-şi mai încăpeau în piele de mîndria ce le sucise mintile, arhiepiscopi îmbrăcaţi în brocaturi şi dantele, toreadori şi ţigănci din Sevilla. Ziarele publicau cu titluri de o şchioapă cuvîntarea unui general şi programul pelerinajului la moaştele nu mai ştiu cărui sfînt. Afişe mari prezentau o nouă stea în constelaţia toreadorilor — un oarecare Manolete ; placarde uriaşe anunţau pe Conchita Piquer, care avea să-şi încînte auditoriul cu cîntece andaluze, şi pe dansatoarea Lola Flores. Spania rămăsese tot aşa cum o lăsase acum 15 ani, sau mai bine zis cineva o făcuse să dea înapoi, după progresele marcate în timpul republicii. Îl interesau oare toate astea ? La dracu cu bîlciul ăsta caraghios şi cu toţi aceşti gură-cască ce se complăceau în el ! Nu Luis Romero era vinovat de prostia concetăţenilor săi care continuau să rabde oligarhia din trecut, fălindu-se cu zdrenţele pitoreşti ale tradiţiei, arătînd lumii doar strălucirea de circ a procesiunilor religioase, a luptelor cu tauri şi a dansurilor andaluze — strălucire cu care preoţii şi nobilii amăgeau poporul ca să nu-l lase să-şi vadă mizeria şi să-i înăbuşe protestul ce ameninţa să le smulgă privilegiile. O dată cu aceste gînduri şi cu dispreţul ce-l rupea de poporul său, Luis Romero simţi amărăciunea singurătăţii omului fără de ţară, tristeţea vagabondului care îmbătrînea şi pe care soarta îl făcea să hoinărească prin toată lumea ca o frunză îngălbenită, dusă fără ţintă de vîntul toamnei. În sufletul său nu era decît pustiu şi frig. Egoismul şi mizantropia îi făcuseră inima un sloi de gheaţă. De fapt, Luis nu mai avea nici prieteni, nici patrie, cu toate numeroasele rubedenii ce se aflau aici. Cuprins de melancolie şi străbătut de fiori reci, îşi dădea seama mai bine ca oricînd că nu era nimic altceva decît un escroc internaţional, un hidalgo decăzut, un om care-şi părăduise tinereţea umblînd după femei, cochetînd cu idei progresiste, înşelîndu-şi semenii şi practicînd un trafic ruşinos sub masca unui emigrant politic. Nimic altceva decît un tip decăzut, dintre cei mai vulgari, şi pe care chiar poliţia spaniolă, cu toată înalta protecţie de care se bucura, l-ar fi arestat imediat dacă ar fi aflat cu ce se ocupă.

Taxiul se opri în faţa hotelului „Palace". Cîţiva şomeri în haine zdrenţăroase se repeziră la automobil deschizînd por-

[1] *Luis Gongora y Argote* (1561—1627), poet spaniol.

tiera, după care, cu mîinile întinse, aşteptară obişnuitul bacşiş, ca odinioară granzii de Spania, ruinaţi în timpul invaziei lui Napoleon. Erau poate luptători de pe baricadele războiului civil. Luis coborî, şi o emoţie ciudată, un fel de ruşine, îi cuprinse inima, cînd lăsa în palma fiecăruia cîte un ban.

După ce se odihni şi nu mai simţi oboseala drumului, Luis Romero făcu o baie, îşi schimbă costumul şi coborî în restaurant. Funcţionarii hotelului îi înregistrară numele cu deosebit respect, liftierii se înclinară adînc în faţa lui, picolii urmăriră cu atenţie încordată dacă nu cumva înaltul senor ar avea de gînd să le dea vreo măruntă însărcinare. Cînd traversă splendidul hol, ce strălucea de aur, abanos, oglinzi şi covoare scumpe, femeile îşi opriră privirile lacome la acest frumos necunoscut, iar bărbaţii, ce trăgeau leneşi din havanele lor lansînd nori albaştri de fum, încercară cu aparentă indiferenţă să-i ghicească profesia. Diplomaţii ţărilor Axei îl luară drept cine ştie ce nobil spaniol şi-l priviră cu indulgenţă (unele trăsături semite, prestanţa lui) ; cîţiva englezi îl crezură italian (trecu prea mîndru pe lîngă ei), în timp ce un negustor din ţările balcanice îl privi cu admiraţie socotind în gîndul său că trebuie să fie vreun rajah marocan, cu toate că în Maroc nu există rajahi, ci doar sultani şi şeici. Cea mai aproape de adevăr fu însă o cocotă din lumea mare, care-şi amintise că văzuse acest personaj în sala de aşteptare a inspectorului de poliţie din Perpignan, şi surîse aproape perceptibil în semn de solidaritate, deoarece amîndoi, cu aceeaşi artă, voiau să fie luaţi drept oameni cinstiţi. În schimb, toate celelalte femei se simţiră grozav de jignite pentru că acest dandy nu catadicsise nici măcar să se uite la ele. Tot atît de închis în sine şi schimbînd priviri doar cu chelnerii — care-şi fluturau încoace şi încolo fracurile lungi şi îşi cercetau cu multă atenţie clienţii, deoarece aveau leafă dublă, una de la hotel şi alta de la poliţie — Luis Romero îşi luă liniştit prînzul, după care bău o cafea în hol şi se retrase în cameră. Se culcă şi adormi.

Cînd se trezi îl cuprinse din nou acelaşi sentiment de singurătate ; se ridică din pat, deschise fereastra şi privi afară. Soarele cobora spre apus şi arşita zilei trecuse. Pe San Jeronimo şi Paseo del Prado răsunau tramvaiele aglomerate cu funcţionarii ce se duceau la serviciu, după ce discutaseră împreună la cafenea şi aflaseră toate cancanurile politice, spor-

tive sau legate de luptele cu tauri. Un roi de guvernante, ţinînd copii de mînă, se îndrepta spre Retiro şi platanii umbroşi care înconjurau obeliscul ridicat în memoria lui Daoiz şi Velarde[1] din mijlocul Pieţei Loialităţii. Maşini americane de lux şi taxiuri hodorogite plecau de la „Ritz", se opreau la „Palace", urcau pe San Jeronimo sau coteau spre Castellana. Vînzătorii de ziare strigau cît îi ţinea gura numele gazetelor de seară. Madridul se deştepta alene din somnul său de după-amiază.

Luis Romero începu să se bărbierească şi în acest timp cîntărea tot ce avea de făcut. În valizele lui se aflau nu mai puţin de cincizeci de kilograme de morfină care, vîndute în America de Sud, reprezentau o adevărată bogăţie. Păstrarea acestei mărfi în camera sa de la hotel nu prezenta nici un risc, întîi, pentru că s-ar fi găsit foarte greu un agent de poliţie care să-şi bage nasul în valizele unui Heredia şi, în al doilea rînd, pentru că Luis avea autorizaţia oficială a guvernului francez de a transporta respectiva cantitate la o firmă fictivă din Barcelona. Toată arta consta doar în a introduce morfina în Argentina fără să-l simtă vameşii. Oameni de încredere şi cu deosebită experienţă, care să facă această operaţie, existau. Trebuia numai să-i organizeze.

După ce se bărbieri şi părăsi hotelul, Luis se duse direct la poştă de unde expedie cîteva telegrame unor persoane cu totul onorabile : una la Barcelona, alta la Cadix şi a treia la Buenos Aires. Domnii de la Barcelona şi de la Cadix erau rugaţi să vină la Madrid, iar senora de la Buenos Aires primea propunerea de a intra în legătură cu două firme exportatoare de carne congelată şi de a-i comunica dacă nu cumva aveau nevoie de frigorifere pentru depozitele lor. Bineînţeles, firmele nu erau decît doi escroci din cei mai abili din banda lui Luis.

După ce dădu telegramele, Luis porni pe Alcala cu intenţia de a bea o cafea la „Molinero" şi trecu pe lîngă cazinoul militar. În faţă, pe trotuar, erau mese la care se şi instalaseră cîţiva bătrîni în jachete, redingote şi pantofi de lac cu ghetre albe, cu mănuşi de aceeaşi culoare şi cu gulere scrobite. Aceşti

[1] *Luis Daoiz* şi *Pedro Velarde*, eroi spanioli, organizatorii răscoalei din 2 mai 1808 împotriva dominaţiei franceze.

onorabili domni, cei mai mulţi dintre dînşii mici nobili, cu monocluri, bastoane şi cu eleganţa modei de pe vremea lui Alfons al XIII-lea, pe care o păstrau cu încăpăţînare, atît cît le permiteau pensiile şi ceea ce mai rămăsese din rentele părăduite în nebuniile tinereţii, erau veteranii Spaniei monarhiste. Luptaseră în junglele din Cuba şi Filipine pentru Dumnezeu, rege şi Spania. Trăiau acum cu amintirile trecutului, decepţionaţi puţin de prezent, deoarece Caudillo încă nu se hotărîse să cedeze puterea lui don Juan, pretendent la tron, dar mulţumiţi totuşi că doborîse republica. Acum continuau să bea băuturi tari şi să fumeze havane în aşteptarea unei simple gripe care să-i ducă de-a dreptul în rai. Că trebuiau să ajungă acolo şi nu la Lucifer nu se îndoiau cîtuşi de puţin, deoarece erau buni catolici şi mergeau în fiecare zi la liturghie. Aceşti cavaleri cu arterioscleroză mai păstraseră, în afară de băutură, încă un obicei din tinereţe : să arunce cîte o vorbă femeilor frumoase ce treceau pe trotuar, din care cauză, acestea din urmă îi numeau, nu ştiu de ce, „riboţii din Coruña".

Cînd dădu cu ochii de ei, Luis îşi aduse aminte de fraţii săi ce locuiau la Madrid şi pe care trebuia să-i viziteze. Era vorba de don Indalesio de Heredia, amiralul, şi de deputatul don Francisco de Heredia. Era tocmai ora cînd ar fi putut trece pe la don Indalesio la Ministerul Marinei care se afla la doi paşi. Şi Luis ieşi din nou pe Paseo del Prado. În faţa ministerului pendulau, ca limbile unor ceasornice uriaşe, două santinele îmbrăcate în uniforma infanteriei marine. Se întîlneau în faţa uşii principale, cu puştile pe umăr, stăteau o clipă nemişcate una în faţa celeilalte, după care făceau stînga împrejur, continuînd mişcarea lor cu paşi rari. Între aceste două automate mobile, rezemat de coloanele intrării, se afla un subofiţer. Luis se apropie de el şi îi spuse de cine voia să fie primit. Subofiţerul dădu un telefon. Curînd sosi în grabă, de la protocol, un miciman de serviciu îmbrăcat într-o uniformă de paradă bleumarin-închis, care conduse amabil pe fratele înaltului comandant. Străbătură cîteva coridoare lungi şi săli întunecoase împodobite cu busturile multor amirali glorioşi de pe vremea bătăliei de la Lepanto [1] şi a Invincibilei Ar-

[1] În bătălia de la Lepanto spaniolii au repurtat o strălucită victorie asupra turcilor (1571).

mada [1], şi pînă la zilele negre ale Cubei şi Filipinelor [2]. În palatul ministerului plutea încă, dacă nu gloria prezentului, măcar amintirea trecutei dominaţii maritime a Spaniei, pe care o lungă serie de Alfonsi nepricepuţi o făcuseră să apună.

Micimanul îl introduse pe Luis în cabinetul lui Don Indalesio.

Cei doi fraţi, Heredia-amiralul şi Heredia-contrabandistul, făcură cîţiva paşi repezi unul spre celălalt şi se îmbrăţişară emoţionaţi.

— Luisito !... suspină printre lacrimi amiralul. Luisito !... Tu eşti ?... Doamne, Doamne !...

— Frate dragă !... exclamă emoţionat Luis. Frate dragă !...

Pe urmă tăcură amîndoi, deoarece în realitate nici unul dintre ei nu era cuprins de emoţie şi nu ştia ce altceva să mai spună. Iar micimanul, impresionat de această revedere, se grăbi să iasă ca să povestească repede camarazilor săi cum îl văzuse pe amiral plîngînd.

După ce se desprinseră unul din braţele celuilalt şi se bătură de mai multe ori pe umăr, aşa cum cerea obiceiul spaniol, cei doi fraţi se aşezară, faţă în faţă, în fotoliile comode de piele, sub privirile încruntate ale statuii lui don Juan de Austria, învingătorul de la Lepanto, indignat de această întîlnire între un amiral al flotei spaniole şi un contrabandist murdar. Pe urmă cei doi se liniştiră şi începură să vorbească despre fraţii şi surorile lor. Deoarece familia nu era mică şi puteau scăpa pe cineva, don Indalesio propuse să-i ia pe rînd pornind de la cel mai mare. Vorbiră astfel despre Domingo, episcopul, despre Francisco, deputatul, despre Enrico, colonelul, şi despre Guillermo, moşierul. Printre ei, respectînd bine-înţeles vîrstele, don Indalesio aminti şi de surori : Maria-Cristina, Roza-Amalia, Maria-Pilar, Emilia-Carmen şi alte cîteva. Despre cele măritate în timpul absenţei lui Luis, don Indalesio dădu toate amănuntele, arătînd cu cine se măritaseră, ce avere şi ce obişnuinţe aveau soţii lor şi de asemenea cîţi copii se născuseră. Soarta îi ţinuse pînă acum pe toţi să-

[1] Flota spaniolă trimisă de Filip al II-lea împotriva Angliei în 1588.

[2] Este vorba de războiul dintre Statele Unite şi Spania, încheiat prin pacea de la Paris din 1898 şi prin care Spania a pierdut Cuba şi Filipinele.

nătoşi şi voinici. Dar cînd ajunseră la cel mai tînăr membru al acestei numeroase familii, la Ricardo, călugărul, glasul lui don Indalesio deveni grav.

— Ai aflat desigur de Ricardo, nu-i aşa ? întrebă trist amiralul.

— Mi-a scris Domingo.

— Ce ţi-a scris ?

— Că a murit de tifos exantematic.

— Oh, nu se ştie nimic sigur ! vorbi don Indalesio. Nimeni nu ştie de fapt cum a murit Ricardo... Din întregul personal al spitalului n-au scăpat decît un călugăr puţin cam nebun şi care vorbeşte multe, dar fără legătură între ele, şi o soră de caritate...

— Bietul Ricardo ! zise Luis.

Şi simţi cum îl mustră conştiinţa că nu-l impresiona aproape de loc moartea celui mai mic frate al său. Îşi aducea vag aminte de el : un copil slăbuţ, oacheş, cu flăcări în priviri, tras la faţă, purtînd rasa elevilor de la seminarul iezuiţilor din Algesiras, care fugea totdeauna de jocuri şi de veselie. Îl iubise pe acest copil pentru lucirile stranii din ochii săi şi îl dispreţuise pentru cărţile de rugăciuni şi metaniile pe care nu le lăsa niciodată din mînă.

— Ricardo era foarte inteligent, continuă tot atît de trist amiralul. Poate că nu ştii : urmase medicina, filozofia şi teologia. Era foarte tînăr cînd ajunsese la ranguri înalte în ierarhia ordinului. Părintele Pedro, conte de Sandoval, îl socotea drept urmaşul său şi viitorul general al ordinului.

— Al cărui ordin ?

— Al iezuiţilor.

— Ah... da ! răspunse Luis.

Şi cei doi fraţi păstrară o clipă de tăcere, pentru a arăta unul faţă de celălalt durerea pentru pierderea iezuitului Ricardo.

— Dar tu, ce-ai mai făcut ? întrebă amiralul, după ce se reculese.

— Am călătorit şi eu încoace şi încolo ! răspunse Luis.

— Cu ce te ocupi ?

— Cu negustoria.

Sprîncenele zbîrlite şi acum cărunte ale lui don Indalesio tremurară de o uşoară nemulţumire. Negustoria era sub dem-

nitatea unui nobil spaniol. Un Heredia n-ar fi trebuit să se ocupe de comerţ.

— Ce negoţ faci ?

— De medicamente, răspunse nevinovat Luis.

Asta era adevărat. Avea o firmă înregistrată şi pentru comerţul de medicamente.

— Cîtă vreme rămîi aici ?

— Cam o lună de zile.

— *Hombre !* [1]... *Hombre !*... rînji dezaprobator hidalgo. Şi pe urmă ?

Pentru don Indalesio toată nenorocirea Spaniei se datora faptului că de veacuri încoace nobilii îşi părăsiseră patria şi emigraseră în America.

— Dar voi, ce mai faceţi ? întrebă la rîndul său Luis, pentru a evita celelalte întrebări ale fratelui său. Cum aţi dus-o în timpul războiului civil ?

— Slavă Domnului !... răspunse cu pietate don Indalesio. Cu voia lui Dumnezeu am scăpat cu toţii. Ne strînsesem la Cordoba. Am scăpat cu viaţă, dar mult sînge nobil s-a mai vărsat... Roşii voiau să ucidă toată aristocraţia !

Luis nu răspunse. Glasul plin de adîncă evlavie al fratelui său îl irită şi, în loc să-şi exprime bucuria, gîndi cu ură : „Păcat că n-au făcut-o !"

Vorbiră apoi de unchii şi mătuşile lor, la fel de numeroşi, iar pe urmă, cum se întîmplă deseori între neamuri, se cam plictisiră unul de celălalt. Luis îşi notă în agendă adresele lui Domingo, episcopul, şi Francisco, deputatul, ca să-i viziteze cît mai curînd. După aceea îşi mai îmbrăţişă o dată fratele şi părăsi ministerul.

II

Lumina orbitoare şi arşiţa dogoritoare a soarelui arătau fără tăgadă că la Madrid începuse vara.

Frumoasele sudamericane, care rămăseseră cu ochii la Luis, dispărură una după alta de la hotel plecînd cu prietenii şi părinţii lor la San Sebastian şi la alte staţiuni de vară de pe

[1] Expresie care exprimă reproşul sau bucuria. (Span.)

țărmul Atlanticului. Rămaseră numai oamenii de afaceri, mai ales spanioli, cuprinși de noua furie a exportului de minereu de wolfram, și personalul mai mărunt al legațiilor țărilor beligerante. Toți transpirau groaznic din cauza canicului și se refugiară la bar.

Ziua văzduhul era învăluit într-o pîclă de un albastru-plumburiu. Seara cerul căpăta o culoare portocaliu-verzuie, pe care se desenau siluetele clădirilor înalte de pe Grand Via, turnurile poștei și obeliscul lui Velarde și Daoiz. O mulțime de oameni ședeau la umbră pe Paseo del Prado și în piața Canovas, discutînd, fumînd, mîncînd banane sau citind povestiri triste cu țigănci din Sevilla și bandiți din Sierra Nevada. Cafenelele mișunau de funcționarii care își cuceriseră în mod tacit privilegiul de a veni la slujbă cu un ceas mai tîrziu, deoarece pe caniculă nu se putea lucra. La baruri, unde era mai răcoros, dar și băuturile costau mai scump, picoteau pe scaune înalte cocote fardate țipător, cu buzele rouge-ciclamen, cu obrajii pudrați bătînd în portocaliu și cu părul negru cu reflexe albăstrui.

Semănau cu niște flori exotice puternic colorate, pregătite pentru piața de noapte și care urmau să fie cumpărate de un anumit public la prețuri mici. În aceste baruri mirosea atîtător a trupuri de femei, a băutură și a parfumuri excitante.

În cartierul comercial, pe străzile Montera și Sevilla, plutea un miros puternic de benzină, de cauciucuri de automobil și de baloturi de postav. Toți locuitorii din centrul orașului așteptau cu nerăbdare apusul soarelui, cînd dinspre Sierra de Guadarrama urma să adie un vînt răcoritor, iar din dancingurile și cofetăriile luxoase trebuiau să răsune jazurile, sunetele chitarelor și glasurile cîntăreților andaluze. Atunci la mesele din fața lui „Mollinero", „Acvarium" și „Marfil" urmau să se așeze bărbați și cocote din bogatul Madrid comercial, profitînd de plăcuta absență a nevestelor, trimise în vilegiatură. Riboții din Coruña nu voiau să se amestece cu ei deoarece luxul acestor parveniți îi irita. Ei erau cu totul altceva, erau niște hidalgo, aveau strămoși care luptaseră sub steagurile lui Francisco Pizarro și ale ducelui de Alba și de aceea trebuiau să stea departe de popor, la Cazinoul lor, al aristocrației, chiar dacă acesta era urît și dogorît de soare.

Astfel era privelișteа de zi și de seară pe Grand Via, Alcala și Paseo del Prado. Dar dacă ajungeai în suburbiile

Madridului, la Chamberi, Salamanca şi Chamartin, în cartierele comuniste de după Bravo Murillo şi din jurul Cetăţii universitare, ai fi înţeles de ce spaniolii izgoniseră pe ultimul Alfons şi de ce pînă şi invalizii săriseră să apere republica. Aici, sub soarele nemilostiv de pe cerul albastru, se vedeau încă ruinele rămase din războiul civil. Aici erau numai zdrenţe, sărăcie şi durere : invalizi de pe baricade, ce mergeau şchiopătînd sprijinindu-se în cîrji şi căutînd umbra sub zidurile dărîmate, văduve ale luptătorilor din batalioanele muncitoreşti, mame ai căror fii fuseseră ucişi pînă la unul de mitralierele italiene, copiii tuberculoşi care se mai jucau încă de-a voluntarii, fete cu păr negru şi cu feţe de chihlimbar, care cîntaseră Internaţionala, căraseră gloanţe în tranşee şi care, cu toată foametea, îşi păstrau încă întreaga puritate a trupurilor. Toţi aceşti locuitori ai cartierelor triste blestemau, o dată cu zdrenţele, cîrjile, sărăcia şi durerea lor, pietatea fătarnică, obscurantismul medieval şi egoismul celuilalt Madrid, al Madridului care strălucea de bogăţie. Nici un preot milostiv, nici un senor mai de seamă nu era curios să vadă acest groaznic Madrid, deoarece se temea de locuitorii lui. Doar în amurg, cînd soarele asfinţea, cînd umbrele serii se lungeau şi femei tăcute se îndreptau spre băcăniile mici şi murdare ca să cumpere cu banii cîştigaţi peste zi puţin peşte sărat şi untdelemn din cel mai ieftin, doar atunci treceau pe străzi patrule călări din garda civilă, cu carabinele la spate şi cu bice groase de piele în mînă, ca să impună locuitorilor din aceste dubioase cartiere respectul faţă de autorităţi.

Într-o după-amiază, curios să vadă şi el locurile unde se duseseră luptele crîncene pentru Madrid, Luis străbătu aceste străzi triste, cu toate că îşi dădea seama că nu avea nimic comun cu ele, că nu era decît un om de nimic, un contrabandist murdar. Şi totuşi simţi mulţumirea că o rupsese pentru totdeauna cu clasa sa.

Domnii din Barcelona şi Cadix (unul era reprezentantul unei firme germane de chimicale, iar celălalt un căpitan de marină) sosiră şi stabiliră cu Luis amănuntele acelei părţi a afacerii pe care se însărcinară s-o execute. După aceea luară marfa cu demnitatea unor negustori cinstiţi în al căror *pun d'honor* [1] se putea crede, deoarece răspundeau solidar cu Luis

[1] Onoare. (Span.)

de toată întreprinderea şi investiseră bani grei în ea. Reţinu pentru el doar zece kilograme, pe care se gîndea să le lase la Rio de Janeiro, pentru a-şi menţine legăturile cu un furnizor de acolo. Marfa era distribuită în mici pachete, bine ascunse între pereţii dubli ai valizelor. Cu împachetarea partidei celei mari se însărcină senor Dietrich, reprezentantul firmei germane din Barcelona, care practica de multă vreme un sistem foarte abil de inducere în eroare a vameşilor ; introducea morfina în sticluţe, ce purtau etichetele nevinovate şi sigiliul fals al firmei de chimicale. În acest mod sticluţele ajungeau cu bine la destinaţie, transportate cu cargobotul comandat de căpitanul din Cadix, senor Quintana. Expedierea lor trebuia să se facă după ce se primea telegrama de la Buenos Aires. Dar această telegramă nu venea, fapt care începu să-l plictisească pe Luis Romero.

Ca să treacă timpul mai uşor, îşi luă obiceiul a se duce dimineaţa la Prado [1], rămînînd mai ales în sala lui Velasquez, ale cărui tablouri îi dădeau o senzaţie de prospeţime şi de simţ al realităţii, ce-l satisfăcea sufleteşte. După ce stătea cîtva timp în faţa „Beţivilor", „Torcătoarelor" şi „Meninelor" nu mai simţea plictiseala obişnuită care îl sîcîia de cîte ori trecea pe Paseo de Recoletos şi se uita la lumea ce se plimba. Aceeaşi senzaţie o încerca şi cînd recitea *Don Quijote* şi *Lazarillo de Tormes* [2]. La muzeu şi în cărţi, în cartierul din jurul lui Ciudad Universitaria, Luis simţea adevărata demnitate a poporului său pe care o castă de mistici smintiţi, de fanfaroni şi făţarnici îl asupreau fără milă şi îl îmbrăcau pentru distracţia întregii Europe în zdrenţele de paiaţă ale tradiţiei. Dar ce valoare avea faptul că îşi dădea seama de toate acestea, cînd se afla atît de rupt de poporul său, cînd rămînea indiferent faţă de nedreptăţi, cînd nu se interesa de nimic altceva decît de afacerile lui murdare ? Luis simţi o dată în plus că era un om decăzut, că nu se mai putea schimba, că remuşcările care-l chinuiau nu erau altceva decît un slab şi inutil protest împotriva nedreptăţii, o jalnică farsă a tot ceea ce mai rămăsese din conştiinţa lui morală de odinioară. Era lipsit de orice voinţă. Nu mai putea face nimic. Izvorul

[1] Muzeul Naţional din Madrid.
[2] Roman picaresc, publicat în 1554.

energiei morale, care dă sens existenței, secase de mult într-însul.

„Ei și ce-i cu asta ?" se întrebă el și rîse în sinea lui. Sentimentalismul stupid în care căzuse se datora desigur lipsei de acțiune din cauza întîrzierii telegramei. De-ar sosi odată afurisita asta de telegramă !... Diversitatea călătoriei, riscurile, senzația de neliniște, care-l cuprindea atunci cînd intra în contact cu alți escroci de teapa lui, aveau să-l smulgă din această stare umplîndu-i iarăși existența. Dar cu cît aștepta mai mult telegrama cu atît devenea mai nerăbdător. Încetă să mai frecventeze muzeul. Zăcea ziua-ntreagă în camera sa citind romane polițiste, bînd whisky și blestemînd pe argentineanul care zăbovea atît de mult.

Într-o după-amiază telefonul din cameră sună și-l smulse din toropeală.

Era un glas de femeie, puțin cam nesigur, care întreba de Luis. „O fi vreuna din mătuși", gîndi el plictisit. Probabil că don Indalesio difuzase vestea sosirii lui printre toate rubedeniile. Glasul avea totuși un puternic accent străin și întreba de senor Romero, nume sub care era cunoscut doar în afara Spaniei. Cine putea să fie ? Însemna că în hotel se afla o persoană care-l cunoștea din străinătate ! *Caramba !...*

Și Luis avu o senzație de neliniște.

— Cine e ? întrebă el.

— O cunoștință.

— Numele dumneavoastră, vă rog ?

— Nu e necesar.

— Ce doriți ?

— Aș vrea să stau de vorbă cu dumneavoastră...

Luis trînti receptorul supărat. „Idioato !" gîndi el. Deseori femeile îl plictiseau în modul acesta stupid. Pe urmă însă se gîndi că ar putea fi vocea vreuneia din preotesele amorului pe care concurența o izgonise de la San Sebastian. În general, Luis nu disprețuia asemenea femei, deoarece toate dădeau dovadă de una și aceeași slăbiciune — de a se îndrăgosti de el și de a-l ajuta cu tot devotamentul la contrabanda pe care o făcea. Simți un oarecare regret gîndindu-se că vocea putea fi a uneia dintre acele femei nu totdeauna lipsite de scrupule și mereu umilite.

Telefonul sună din nou. Necunoscuta nu voia să cedeze.

— Haide, spune !... vorbi Luis cu glas părintesc.

— Vreau să te văd !
— Unde ne-am mai văzut ?
— Nu ne-am întîlnit niciodată.
— Minți ! Spune-mi cine ești ?
— O englezoaică, răspunse sec vocea din receptor.
— Ești cumva Edith cu perlele false ?
— Nu sînt nici un fel de Edith !... răspunse femeia din ce în ce mai supărată.
— N-am ce face, nu pot să-ți recunosc vocea !... vorbi cu blîndețe Luis. Spune-mi cine ești ?...
— N-are nici o importanță, răspunse cu încăpățînare necunoscuta.
— Atunci du-te la dracu și lasă-mă în pace !... După cină voi fi la Negresco. Vino la mine și îți dau ceva bani.

Și Luis puse iarăși receptorul în furcă. Fără îndoială era Edith — una care șantaja pe bărbații mai în vîrstă, care hoinărise prin America de Sud și învățase de acolo o brumă de spaniolă. Și ea îl iubea pe Luis, ba chiar își permitea să fie geloasă. Avea porniri ridicole de femeie cinstită. Cea mai mare plăcere a ei era să-i brodeze batiste și să-i coasă nasturii rupți. Deseori avusese neruşinarea să se țină scai după el și să-i facă asemenea surprize. Dar de data asta Luis nu se supără. Îi trecu prin minte s-o ia cu el pînă la Rio de Janeiro și să-i dea valizele în seamă pentru a scăpa de orice risc. Dacă ar fi căzut în mîinile poliției, Edith ar fi preferat să i se smulgă limba decît să sufle un cuvînt în legătură cu persoana care i-a încredințat marfa. Da, fără îndoială era Edith ! Și Luis se bucură cînd telefonul sună din nou.

— Ascultă, nătărăule, aici e Edith !... recunoscu, pînă la urmă, vocea supărată.
— Ai văzut că nu poți să mă înșeli ? Cînd ai venit ?
— Aseară.
— De unde ?
— De la San Sebastian. Vino chiar acum în camera mea !
— Trebuie să aștepți puțin pînă mă bărbieresc. În ce cameră stai ?
— La 102, Luis !...

Glasul lui Edith se opri neîncrezător.

— Ce este ?...
— Adu-mi puțină marfă !
— Pentru cine ?

— Pentru mine. La 102, ai să ţii minte, nu ?

Şi, la rîndul său, Edith trînti receptorul. Avea un caracter uşor iritabil, ca mulţi scoţieni, care o deosebea de servilismul celorlalte femei decăzute şi în felul ăsta devenea mai simpatică bărbaţilor.

Luis făcu o baie, se bărbieri, se îmbrăcă şi îşi pieptănă cu grijă părul lucios şi negru ca antracitul. După aceea se parfumă cu „*Gato negro*", parfumul seducătorilor. Edith era foarte dificilă cu amanţii săi, chiar cu aceia pe care îi iubea cu adevărat. Nu era deosebit de frumoasă, dar se îmbrăca cu gust şi semăna cu o aristocrată, deoarece citea cu mult nesaţ romane din epoca victoriană. De ce dracu i-o fi trebuind acum morfina ? Probabil voia un singur pachetel ca să-l dea cuiva. Avea şi ea o reţea de întreprinderi şi de auxiliari din lumea subterană pe care trebuia să-i răsplătească. Şi Luis băgă în buzunarul hainei un pachetel de o sută de grame. După aceea mai aruncă o privire de satisfacţie în oglindă şi ieşi din cameră. Era puţin emoţionat. Trupul lui Edith îi amintea ceva din gustul dulce-amărui al lui Georgette Quidi, pe care o ucisese marinarul acela la Beirut. Cu paşi mari, nerăbdători, grăbi spre primul etaj. Zgomotul paşilor se înecă în mocheta groasă. Erau orele somnului de după-amiază şi pe coridoarele, cu becuri mate, a căror lumină se reflecta în lemnăria roşu-închisă a uşilor, nu se vedea nimeni. Pînă şi băieţii de la ascensoare moţăiau alene pe scaunele lor. Luis ajunse la camera cu numărul 102 şi ciocăni vesel de cîteva ori. Uşa se deschise. În cadrul ei apăru o femeie într-un *peignoir* de mătase verde-pal. Dar această femeie nu era Edith.

În primul moment, Luis crezu că a greşit numărul camerei, şi de aceea bîigui încurcat : „Iertaţi-mă, senora", căutînd să se retragă. Nu văzuse niciodată această figură. Ochii ei — doi ochi verzi şi reci, care luceau în vestibulul întunecos — îi dădură o senzaţie de nelinişte. Avea o faţă palidă şi un păr blond-cenuşiu dat după urechi. Femeia scoase un ţipăt uşor şi, tremurînd toată, îl privi cu ochii dilataţi de groază, de parcă ar fi avut în faţa ei pe dracu în persoană. „*Caramba !* gîndi Luis. Asta este o femeie nebună !" Şi fu deziluzionat că nu văzu înaintea lui pe Edith.

— Dumneavoastră aţi fost la telefon ? întrebă Luis.

— Da, răspunse femeia.

Îşi revenise tot atît de repede pe cît se speriase şi-i făcu semn să intre înăuntru. După aceea îl măsură cu privirea din cap pînă în picioare şi surîse dispreţuitor.

— Poftim înăuntru, zise ea, tutuindu-l.

„O şantagistă, gîndi Luis neplăcut surprins, sau o trimisă pentru a intra în tratative". Poate că în spatele acestei femei se afla banda irlandezului O'Grady, rivalul lui Luis, care încerca să pătrundă pe piaţa argentiniană, atît de avantajoasă.

Luis intră pipăind involuntar micul revolver pe care-l purta totdeauna în buzunarul de la spate al pantalonilor. Se linişti imediat. Camera în care intrase era un salon şi prin uşa deschisă se vedea încăperea vecină, un birou, care dădea mai departe într-un dormitor. Femeia ocupa deci un întreg apartament, pentru care plătea cel puţin două sute de pesetas pe zi. Dispunea prin urmare de bani grei şi nu părea a fi din banda lui O'Grady. Ultimul era extrem de zgîrcit şi în nici un caz nu şi-ar fi permis să întreţină o agentă atît de costisitoare. Şi mai puţin semăna cu acele femei care îşi iau prînzul singure la restaurant şi-şi oferă trupul contra plată printr-o privire tăcută. Dar atunci cine putea fi ? Îi trecu iar prin minte că avea de a face cu o nebună. Semiobscuritatea camerei în care tremura o lumină gălbuie nu-i permitea să o vadă prea bine. Avea doar senzaţia că trăsăturile feţei, că linia umerilor şi tot trupul ei erau frumoase sau mai curînd seducătoare. Probabil că femeia îl mai văzuse undeva şi încerca acum să şi-l facă amant. Şi nu era de lepădat, fir-ar să fie !... Femeile bogate şi răsfăţate din neamurile nordice îl surprinseseră adesea cu asemenea propuneri. Dar tocmai acestea erau femeile pentru care Luis nutrea cel mai profund dispreţ.

Şi ea continua să-l examineze cu aceeaşi concentrare, de parcă ar fi vrut să fie sigură că nu era stafia de care se speriase la început.

— Unde m-ai mai văzut ? întrebă el aspru.

— La Monte-Carlo.

— N-am fost niciodată la Monte-Carlo.

— Minţi !... zise ea dispreţuitor. Şi pe urmă adăugă : Eşti spaniol, nu-i aşa ?

— Da, şi dintre cei mai afurisiţi, o preveni Luis.

— Ai rude ?

— Cîte vrei.

— Cu ce se ocupă ?

— Se roagă lui Dumnezeu ca Spania să aibă din nou un rege.

Obrajii femeii tremurară uşor. Pe urmă începu să rîdă.

— Vrei să mă faci să cred că eşti un Heredia, nu-i aşa ? întrebă ea devenind dintr-o dată ironică.

— Vreau să te previn că n-o s-o duci bine, dacă trăncăneşti prea mult.

— Mojicule !... Te-aş putea da oricînd pe mîna poliţiei.

Cu o mişcare rapidă Luis o apucă de mînă răsucindu-i-o puternic.

— Asta voiai să-mi spui ? întrebă el furios.

— Nu !... gemu ea. Vreau morfină !... După care, zgîriindu-l cu unghiile celeilalte mîini, izbucni înfuriată : Dă-mi drumul, gangsterule !... Acum strig după ajutor !...

Luis îi lăsă mîna cu dispreţ. Va să zică, nu era altceva decît o simplă morfinomană... Totuşi nici aşa nu era prea liniştitor. Ar fi putut să trăncănească, să se audă despre afacerile lui şi să-l facă de rîs tocmai aici, în Spania. Ce stupid !...

— Cine ţi-a mai spus şi minciuna asta, cu morfina ? întrebă el brutal.

— Un cunoscut de la Biarritz.

— Te-a minţit !... Eu nu vînd morfină.

— Şi totuşi i-ai promis-o lui Edith !

— Ai înţeles tu greşit, proasto !

— Stai jos să discutăm omeneşte, propuse ea, stăpînindu-şi mînia.

Luis se aşează în faţa ei. Femeia îl privea cu dezgust, schiţînd un zîmbet răutăcios, care voia parcă să spună : „Eşti un ticălos !... Un tip din cele mai abjecte cabarete !" Pe faţa ei se citea atîta ură, încît dintr-o dată Luis tresări. „Las că ţi-o plătesc eu, cu aceeaşi monedă !" gîndi el, stăpînindu-se.

— Cum se numeşte cunoscutul tău de la Biarritz ? o întrebă el aprinzîndu-şi o ţigară.

— Devii insuportabil ! spuse ea cu un zîmbet nervos.

Luis nu insistă. Femeia din lumea mare nu dorea să coboare la nivelul plebeului, la contrabandistul murdar în faţa căruia se afla. Probabil i se părea de neconceput să-l pună în curent cu cunoştinţele sale pe unul de teapa lui, dar pe de

altă parte nu voia nici să-l irite și de aceea surîdea. Luis o lăsă să vorbească. Acum încerca într-un mod foarte naiv să-l facă să creadă că viciul ei nu era decît o nevinovată pasiune, un capriciu mărunt, cum ar fi tutunul pentru cel căruia doctorul i-a interzis să fumeze. În același timp, îi dădea să înțeleagă că nu-i va permite s-o șantajeze. Cunoștea ea și pe alții care vindeau morfină, dar nu voia să se murdărească umblînd prin baruri de proastă reputație, unde totuși, cîteodată, se găsea și marfă bună. Nu cumva produsul pe care i-l oferea Luis e falsificat ? Nu ? Asta o s-o vedem. Lua morfină numai în anumite momente și putea să renunțe oricînd la dînsa, dacă ar fi dorit.

În timp ce femeia vorbea vrute și nevrute, luîndu-l de sus și mințindu-l, Luis reuși s-o studieze mai bine. Făptura și întregul ei fel de a fi îi amintea de coloritul sumbru al portretelor din școala engleză, pe care le văzuse la Prado. Razele de lumină care pătrundeau pe fereastră îi cădeau în spate, lăsîndu-i fața în penumbră. Avea ochi verzi, nordici, cu luciri reci, cărora părul blond-cenușiu le dădea o tentă de acuarelă. Buzele subțiri, aproape livide, trădau o mîndrie puternică, umbrită de o stranie melancolie. Se putea spune că era un minunat exemplar al rasei din care făcea parte. O clipă mai tîrziu, în cearcănele de sub ochi, în paloarea de ceară a obrajilor ei supți, în vorba, mișcările și reflexele ei, Luis descoperi ravagiile otrăvii. Femeia asta lua morfină în doze foarte mari și de multă vreme !... Desigur numai alimentația excelentă o salvase pînă acum de la prăbușirea totală. Și totuși, părea neobișnuit de frumoasă în mîndria, în răceala și melancolia ei, în această reținere, proprie englezoaicelor, a căror fermitate nu dispărea nici atunci cînd viciul le cuprindea cu toate tentaculele lui. Era ceva sfîșietor și trist în contrastul dintre seninătatea pe care o simula prin manierele ei și drama interioară în care se zbătea. Luis își dădu seama că pentru prima dată în viața lui vedea o figură atît de tragică. Și poate că ar fi simțit o anumită compătimire pentru această femeie, dacă involuntar nu i-ar fi arătat, prin fiecare gest și prin fiecare cuvînt care-l rostea, adîncul dispreț cu care-l trata. Nu avea nici un temei să se supere — cu ce drept ar fi putut să-i ceară să-l stimeze ? — dar în privirea ei, în ochii verzi care-l priveau de sus lucea un dispreț care-i sfîșia mîndria ca un

cuțit. Și Luis hotărî cu tărie că nu trebuia să aibă nici un fel de milă.

În cele din urmă, după cîteva fraze obișnuite în asemenea împrejurări, convorbirea luă un caracter mai concret. Luis începu să-și laude marfa prin cuvinte măsurate, ca orice negustor cinstit. O asigură că drogul era absolut pur, fără nici un amestec de heroină care era vătămătoare (de parcă morfina ar fi putut să-i facă bine). Ea îl întrebă de ce cantitate dispune și atunci, scoțînd pachețelul, Luis spuse că acesta conținea 100 de grame. Cu tot efortul ei de a părea indiferentă, la vederea morfinei ochii îi luciră cu o lăcomie nesățioasă, în care Luis citi patima ei teribilă și deznădăjduită pentru această otravă.

— Oh... făcu ea. Asta o să-mi ajungă pentru trei luni.

— Depinde de doza pe care o folosești.

— Da, ai dreptate... Greșeam. O să-mi ajungă un an întreg. Ba chiar mai mult !... Iau doze foarte mici.

Mințea. Primul simptom — surpriza bucuriei, reflex pe care nu și-l putuse stăpîni — era cu mult mai sigur. Probabil că ajunsese la 80 centigrame pe zi sau chiar mai mult — dozele maxime, după care veneau nebunia și moartea. Mîna ei slabă, lipsită de sînge, strînse convulsiv pachetul. Gestul și flacăra dureroasă din ochi trădau că în clipa de față femeia nu mai avea nici un pic de morfină. Terminase probabil și ultima rezervă. și nervii îi erau flămînzi de multe ceasuri. Cu toate eforturile de a se preface, zbuciumul organismului era evident. Ceea ce întări convingerea lui Luis că făcea o afacere bună dacă vindea cantități mici. Dar și în această împrejurare nu lăcomia trebuia să-l călăuzească, ci ura. Simțea pentru această femeie o ură cumplită, inexplicabilă pînă la un anumit punct și aproape nedreaptă. Ea se uita la pachet cu o bucurie sălbatică, cu o satisfacție animalică, pe care nu mai era în stare s-o ascundă. Expresia caracteristică a ochilor, graba febrilă cu care degetele ei apucaseră pachetul ar fi putut, altă dată, să-i trezească lui Luis compătimire. Acum însă îi urmărea încordarea cu o satisfacție plină de răutate. Pe ambalaj erau o mulțime de etichete false, peceți și semnături, care trebuiau să asigure victima că morfina a trecut prin numeroase analize și controale. Se putea adăuga însă că marfa era într-adevăr foarte pură, în ciuda etichetelor false. Pînă la urmă își dădu și ea probabil seama că, pentru a evita șan-

tajul, nu trebuia să-şi trădeze emoţia. De aceea luă o mină indiferentă şi lăsă pachetul pe măsuţa de abanos, mai aproape de Luis decît de dînsa, de parcă ar fi fost gata să nu-l cumpere. Luis cunoştea acest gest al victimelor încă din primii ani cînd începuse a se ocupa de stupefiante şi cînd le vindea în cantităţi mici. De aceea se făcu a nu înţelege. Duelul pentru preţ era gata să înceapă.

— Cît vrei pentru „asta" ? întrebă ea cu un ton indiferent, în care răsună totuşi o teamă ascunsă.

— Cinci mii de pesetas, răspunse liniştit Luis.

Glasul lui sună neîndurător. Suma pe care o cerea era într-adevăr exorbitantă. Nu intenţiona să se tocmească fiind convins că femeia avea să plătească banii, chiar dacă îi dădea arătîndu-i un dispreţ profund, deoarece patima distrugătoare, viciul, lipsa de morfină o chinuiau teribil. Sau dacă nu putea să plătească suma, atunci trebuia să se înjosească, să înceapă să se roage, şi tocmai clipa asta o aştepta şi Luis. În liniştea şi încordarea cu care aşteptase să audă preţul, ochii ei verzi şi trişti exprimară decepţie, pe urmă chin, apoi deznădejde, dar, în cele din urmă, batjocura şi îngîmfarea luciră din nou. Era în femeia asta ceva care nu se putea defini prea bine, dar care trezea în Luis o nemaivăzută ură ; caracterul ei ascundea o pornire dîrză, încăpăţînată, invulnerabilă şi provocătoare.

— *Hijo*[1], făcu ea rîzînd, asta-i pur şi simplu neruşinare !...

Hijo !... îi spusese *Hijo*... Expresia era plină de indulgenţă jignitoare, ceea ce îl înfurie cumplit pe Luis. E adevărat că spaniolii spuneau *hijo* atunci cînd îşi alintau copiii prietenilor lor, dar tot aşa se adresau şi celi ce strigau după hamali prin gări sau izgoneau din poartă pe cerşetori. În tonul jignitor cu care pronunţă cuvîntul *hijo* răsună din nou acea trăsătură teribilă şi ascunsă a caracterului ei, care reducea pe oameni la nişte făpturi fără demnitate, pe care-i călca în picioare şi-i umilea, fără a se teme de nimic. Ura, de astă dată şi mai puternică, umplu din nou sufletul lui Luis.

— Bine !... mîrîi el în englezeşte. Nimeni nu vă obligă să cumpăraţi.

Pe faţa ei apăru lumina unei surprize, pe care apoi o acoperi cu indiferenţă dispreţuitoare. Nu era de mirare că

[1] Băiete. (Span.)

Luis vorbea și engleza. Oamenii de teapa lui vorbeau ușor cinci limbi, nu una.

— Ești nebun ! zise ea iarăși în spaniolă, de parcă n-ar fi vrut să-și audă limba natală vorbită de asemenea nemernici. De mult te ocupi cu traficul de stupefiante ?

— De zece ani.

— Va să zică, nu-ți lipsește experiența. Și crezi într-adevăr că sînt atît de proastă ca să-ți plătesc o asemenea sumă ?

— Am cerut-o tocmai pentru că nu-mi lipsește experiența.

Pleoapele ei, umflate și albăstrii, clipiră nervos.

— Asta înseamnă șantaj !... izbucni ea.

— Am spus eu că sînt un om cinstit ?

Pe obrajii ei supți apăru un pic de culoare, care făcu loc îndată palorii obișnuite.

— Bine ! zise ea. Nu vreau să plătesc.

— O să plătești, rosti Luis imperturbabil, dacă vrei să ai morfina.

— Pot sta foarte bine și fără ea.

— Oh !... Nu poți !

Luis zîmbi răutăcios. Pe urmă întinse mîna, luă pachețelul și-l băgă în buzunar. Pe fața galbenă a englezoaicei apăru o expresie de durere și deznădejde.

— Ascultă, zise ea cu o voce surdă, spune un preț rezonabil !

— Am spus ! Nici o centimă mai puțin !

— Păcat ! Mă faci să umblu iarăși prin tavernele alea...

— Chiar dacă te duci, tot n-o să găsești. Spaniolii nu utilizează narcotice nici atunci cînd trebuie să suporte vreo operație.

— Prostii !... De ce ?

— Pentru că vor să îndure suferința, după cum a îndurat-o și Hristos ! zise Luis rîzînd.

— Mă plictisești cu minciunile astea !

— Pot să mă retrag imediat.

— Să mai stăm puțin de vorbă !... Vreau să cumpăr numai o parte... Să zicem... zece grame !

— Nu vînd decît cu pachetul.

Femeia se rezemă neputincioasă de speteaza fotoliului. Pe fața ei, cu ochii aproape închiși, plutea o totală deznădejde. Masca, pe care o purtase cu atît efort pînă acum, căzu dintr-o

dată. Necunoscuta nu încercă nici măcar să şi-o pună din nou. Luis înţelese — nu avea sau nu dispunea deocamdată de bani — şi din cauza urii inexplicabile pe care i-o nutrea fu cuprins de o răutăcioasă bucurie. Desigur, familia o pusese sub interdicţie : i se plătea totul, dar nu i se dădea în mînă nici o sumă mai mare, ca să nu-şi cumpere otrava. Era mai mult ca sigur că Luis nu putea scoate nici un ban de la dînsa, dar asta nu-l supăra nicidecum. Deocamdată banii şi cîştigul nu-l interesau. Nu simţea decît dorinţa ascunsă, inexplicabilă, de a strivi această femeie din cauza buzelor ei a căror linie dispreţuitoare îl jignise atît de mult.

Cu eforturi uriaşe femeia se stăpîni, şi lumina rece din ochii ei verzi luci din nou.

— Propun o altă combinaţie, zise ea. Ţi-aş putea plăti suma în rate.

— Nu vînd pe credit.

— Poate vrei să jucăm scena dintre Shylock şi Porcia !

— Dintre Shylock şi Antonio, o corectă Luis. Tu eşti Antonio.

— Văd că te pricepi la literatură.

— Omul se poate instrui oriunde, într-o măsură oarecare.

— În orice caz meriţi să te dau pe mîna poliţiei, zise ea răutăcios.

— Într-adevăr, aşa ar face un englez !... Dar să ştii că nu mi-e frică.

Ea îl privi nedumerită.

— Am o firmă pentru comerţ cu narcotice înregistrată oficial, o lămuri Luis.

Femeia se rezemă iarăşi de fotoliu, total sfîrşită. Setea de morfină o ardea, provocîndu-i o durere surdă care o chinuia şi o înăbuşea, de parcă ar fi fost într-o încăpere fără aer. Dar chiar în starea asta, superioritatea şi mîndria nu dispărură din grimasa buzelor livide. Da, buzele astea subţiri şi dispreţuitoare ! Ele îl iritau şi îl înverşunau pe Luis. Deodată, femeia se ridică repede, de parcă ar fi luat o hotărîre neaşteptată, şi după ce îi făcu semn să aştepte se îndreptă spre dormitorul ei. Luis auzi uşa unui garderob care se deschidea şi după o clipă glasul ei strigă din nou în spaniolă :

— *Hijo !...*

Iar îi zisese *hijo*, cu acelaşi dezgust ca şi mai înainte. Nu, în femeia asta era ceva respingător, o dorinţă nestăvilită de a umili şi care apărea pînă şi acum cînd era doborîtă de viciu şi constrînsă de necesitatea de a-şi procura morfina, fără de care nu putea să trăiască, să respire... Luis mai văzuse şi alţi morfinomani în crize asemănătoare, dar aceştia îşi păstrau un strop de stăpînire de sine, rămîneau totuşi oameni, nu strigau şi nu umileau aşa cum făcea femeia asta. În lupta ce se ducea între dînşii ea trăda nu numai neurastenia în care o adusese viciul, ci şi o trufie lipsită de omenie ; era ceva monstruos în lipsa ei de respect pentru ceilalţi oameni. Uite, de aceea o ura Luis atît de mult !... În primul moment, cînd o auzi strigînd, se hotărî să nu se mişte de la locul său. Pe urmă însă îşi dădu seama că se află în ultima rundă a luptei în care avea s-o doboare. Se ridică de la locul său, trecu prin biroul în care, desigur, ea nu lucra niciodată şi pătrunse în dormitor. Femeia stătea în faţa garderobului deschis, plin cu rochii şi blănuri scumpe.

— Uite, *hijo !...* zise ea cu cel mai jignitor ton, arătîndu-i garderobul. Trebuie să recunosc că momentan nu dispun de bani. Dacă i-aş fi avut, ţi i-aş fi zvîrlit imediat în faţă, ca să scap mai repede de un şacal ca tine !...

Recunoştea că nu avea bani, dar rămînea arogantă, mîndră, invulnerabilă în sărăcia ei şi în decăderea la care o adusese viciul, plină de dispreţ faţă de Luis şi faţă de tot ceea ce nu alcătuia o parte din fiinţa nobilă şi privilegiată care era „ea"! Îţi venea s-o zdrobeşti, să-i stîlceşti capul ca unui şarpe... Aşa, fără a fi silit, numai din repulsie. Cu un efort extraordinar, Luis îşi păstră calmul. După aceea rosti imperturbabil, de parcă vorbele ei nu l-ar fi atins cîtuşi de puţin :

— Ce vrei să spui ?

— Că în loc de bani poţi să-ţi alegi tot ce vrei din lucrurile astea.

— Eu nu sînt negustor de haine vechi.

— Nerușinatule !... Astea nu sînt vechituri !

— Ai vrea poate să colind cu ele din magazin în magazin pentru a încerca să le vînd ?

— Atunci să încercăm altceva !... Trebuie totuşi să ne înţelegem. Mor dacă nu găsesc pînă diseară puţină morfină.

Şi nu mai am nici puterea să umblu după alţi traficanţi... Vezi foarte bine asta!

— Da, văd! confirmă cu răutate Luis.

— Ticălosule! izbucni ea. Dar de asta ce zici? şi îi întinse o brăţară de aur masiv, bătută în diamante, pe care o scoase dintr-o casetă de bijuterii.

— Nu e rea, zise Luis.

— Atunci dă-mi pachetul şi pleacă de aci!

Luis rămase indiferent şi lăsă brăţara pe masă.

— Cum?... strigă ea furioasă. Ţi se pare prea puţin? Atunci ia şi asta!

Aruncă pe masă în faţa lui un inel şi o pereche de cercei de platină.

— Altceva nu mai am nimic, declară ea cu glas febril. Nimic!... Nimic!... Nimic!... Uite, na! ridică caseta şi o întoarse cu fundul în sus. Poţi să scotoceşti în tot garderobul, în toate camerele! Dă-mi pachetul!...

Fără să dea atenţie cuvintelor şi gesturilor ei ce deveneau din ce în ce mai nervoase şi mai necontrolate, Luis adună bijuteriile de pe masă şi le puse din nou în casetă.

— Imposibil!... zise el. Nu pot să schimb şi nici să vînd lucrurile astea. Nu vreau să am neplăceri cu poliţia. Tu eşti sub tutelă.

— Ai să le vinzi mai tîrziu... În altă parte. Diamantele sînt scumpe.

— Nu-mi trebuie. Vreau bani gheaţă!

— Atunci dă-mi măcar un gram... Pentru astă-seară. O să înnebunesc fără ea.

Cu faţa schimonosită de deznădejde, ea se aşeză pe pat sprijinindu-şi neputincioasă bărbia în palme. Luis vedea cum setea arzătoare de morfină o chinuia mistuindu-i fiecare fibră a nervilor. Îşi închipuia noaptea pe care avea s-o petreacă, o noapte de convulsii şi zbucium, o noapte neagră, fără somn, îngrozitoare... Se afla într-o stare care putea trezi milă şi totuşi, linia batjocoritoare a buzelor trăda trufia ei rece, care umilea oamenii.

— Nu pot, zise Luis. Ar trebui să rup etichetele şi să strie întregul pachet. Marfa se depreciază.

Femeia îşi ridică uşor capul şi-l privi în tăcere cu nesfîrşită ură. După aceea se clătină şi găsi în sfîrşit sprijin în tăblia patului. Neputinţa ei de a obţine morfina o doborîse cu

totul. Gîndul la ziua de iad, la noaptea groaznică ce avea să urmeze, în lipsa otrăvii, o adusese la disperare. Totul se terminase, nu mai avea ce să-i ofere !... Şi totuşi, în situaţia asta disperată, ura ei sălbatică faţă de Luis o făcu să scrîşnească printre dinţi :

— Cîine ordinar !... Mizerabile !... Te dispreţuiesc !

Pumnii i se strînseră convulsiv, obrajii îi tremurau şi totuşi ceva îi spunea că Luis nu era chiar aşa cum îl socotea ea. Vorbele ei nu-şi atinseseră ţinta. Voise să-l înjosească, dar se înjosise ea însăşi, de parcă şi-ar fi schimbat rolurile între ei. El, plebeul, nemernicul de prin taverne, îşi păstrase liniştea, îşi stăpînise nervii, pe cînd ea, nobila, sub influenţa setei sălbatice de morfină, începuse să ţipe ca o femeie de stradă. Ce decădere pentru ea, mai mare chiar decît viciul care o stăpînea !... Dar tot trufia, mîndria aia drăcească, care se mai zbătea în ruinele voinţei ei, ca un şarpe zdrobit, o făcu să ridice din nou capul semeţ.

— Mă dispreţuieşti !... rosti Luis cu un rîs cinic. La ce bun însă să mi-o şi spui ?... Ţi-nchipui poate că am rămas aici ca să-ţi cîştig bunăvoinţa, sau să-ţi fac curte ?...

Faţa i se schimonosi de durere, dar în cuvintele lui Luis ghici parcă o aluzie care îi dădu o nouă idee. În loc să-şi piardă stăpînirea de sine, să ţipe aşa cum făcuse pînă acum, gîndi puţin, după care se uită la el cu o privire fixă :

— De ce nu ?... îşi zise ea printre dinţi. Oare n-ai face-o ?

Luis se uită la ea stupefiat de tonul dintr-o dată liniştit al glasului ei.

Femeia rîse amar, dar pe faţa ei apăru o lumină stranie. Se gîndea oare iarăşi la morfină ? Oh, ea mai avea încă ceva de oferit şi acesta era trupul ei, trupul ei elastic de sportivă, trupul unei adevărate Diana, pe care odinioară bărbaţii îl adoraseră desigur şi pe care acum un nemernic îl dorea şi el !

— Da, de ce nu ?... confirmă Luis.

Privirile lor se întîlniră, înţelegîndu-se printr-o tăcere comună, dacă înţelegere se putea numi bucuria atît de răutăcioasă cu care Luis se pregătea să-i dea lovitura de graţie.

— Pe urmă o să-mi dai morfina ? întrebă ea.

Iarăşi ieşea la iveală caracterul ei sălbatic, iarăşi voia să-i arate lui Luis dispreţul ei, faptul că rămînea invulnerabilă chiar în mocirla în care decăzuse. Şi continuă cu o

indiferență jignitoare, de parcă tot ceea ce urma să se petreacă nu ar fi privit-o cîtuși de puțin.

— Ești un mizerabil nemaipomenit !... Acum înțeleg de ce mi-ai cerut suma aceea fantastică. Știi să profiți de împrejurări. Nu-ți lipsește tactul. Și nici lașitatea !... Se pare că te-ai săturat de cocotele tale. De mult ai slăbiciune pentru femeile care nu fac parte din mocirla în care te afli ?...

Dădu să-și scoată pantofii, dar cu un gest al mîinii Luis o preveni să n-o facă. Ea îl privi speriată, aproape rugătoare, de parcă mirajul arzător al morfinei ar fi dispărut din nou. El scoase liniștit pachetul din buzunar și i-l aruncă. După aceea zîmbi disprețuitor și zise cu indiferență :

— Nu-mi placi !

Pe urmă porni spre ușă, dar un țipăt, un strigăt de isterie îl făcu să se întoarcă. Cu fața schimonosită, desfigurată de furie, ea se ridicase din pat ținînd morfina în mînă. Îi trînti pachetul în față urlînd furioasă :

— Mizerabile !... Cîine ordinar ! Plătesc cu orice, dar pomană nu primesc !... Ai înțeles ? Marș de aici, cu marfa ta cu tot !

Semăna cu o panteră. Pentru prima oară Luis vedea cum ceva și mai puternic — mîndria sălbatică a acestei femei — învingea patima pentru morfină. Se aplecă și luă pachetul. Cînd se ridică și o privi, fața ei era de o imobilitate sumbră. Ochii verzi, injectați, rămăseseră pironiți undeva în gol, dar dintr-înșii dispăruse mînia de pînă acum. Erau doar reci și triști. Luis băgă pachetul în buzunar și ieși din cameră. Știa că după o zi și o noapte, lipsa morfinei avea s-o ducă la nebunie. Și după toate acestea un glas crud șopti în interiorul lui : „N-are decît să înnebunească !...“

Ieși din hotel, o luă pe Marches de Cuba, porni spre Grand Via, cu intenția de a intra la „Mollinero“. Cu toate că era devreme și arșița în toi, cafeneaua era plină. Ceru un coniac și, în timp ce ușoara amețeală a alcoolului îl liniștea după toate cele petrecute, începu să privească distrat mulțimea. Pînă și pe o asemenea caniculă insuportabilă bărbații nu voiau să renunțe la gulerele și manșetele scrobite, în timp ce femeile, cu fețe măslinii, cu păr negru și buzele vopsite în culori vii, își sorbeau prin pai citronada, făcîndu-și vînt cu evantaiele. Fără să vrea, Luis compară culorile și liniștea femeilor cu paloarea spectrală și cu isteria englezoaicei

de la hotel. I se păru că această femeie, pusă între spaniole, semăna cu un pumnal de oțel într-o grămadă de evantaie colorate și inofensive. Nu-și putea defini prea bine sentimentele pe care le încerca acum, cînd se gîndea la ea. Era un fel de curiozitate amestecată cu repulsie, dar și cu o anumită doză de îngrijorare, de mustrare de conștiință. Încerca într-una să-și dea seama ce o fi împins-o oare cu atîta deznădejde spre viciu : snobismul, plictiseala omului care nu face nimic, sau altceva, o taină pe care el n-o putea dezlega și care i se părea o enigmă greu de soluționat. Ce avea să facă fără morfină ? Luis putea să afirme, cu toată siguranța, că mîine avea să-și piardă cunoștința căzînd într-o stare care-i va speria pe pașnicii locatari ai hotelului și se va termina cu transportarea ei la clinică. Știa foarte bine că în acest stadiu morfinomania este incurabilă și singurul lucru ce se mai putea face era să se prevină prin noi doze nebunia și sinuciderea. Da ! Trebuia s-o caute și să-i dea pachetul. Cu toată încăpățînarea ei, la urma urmei avea să-l primească.

Dar pe cînd gîndea la toate astea și mai ales la decăderea ei, Luis își dădu seama de josnicia propriei lui profesiuni. Pînă cînd avea să vîndă stupefiante unor nenorociți ca această femeie ? Oare, de fapt, nu era tot atît de decăzut ca și dînsa ? Dintr-o dată îi trecu prin gînd că soarta lor avea ceva comun, că amîndoi se găseau într-una și aceeași situație de totală neputință de a se întoarce la existența normală a celorlalți oameni. Ea avea să continue cu morfina pînă la totala distrugere a organismului, pe cînd Luis urma mereu s-o vîndă, să se ocupe de afaceri murdare, să ducă o viață de bandit, de om fără casă, fără patrie, fără nici o ființă care ar fi putut să-l rupă din groaznica lui solitudine, de suflul rece, ca de gheață, al bătrîneții care se apropia. Amîndoi — fiecare în mediul lui și după felul său de viață — alunecau pe unul și același plan înclinat ce ducea spre prăpastie. Ea cobora spre ospiciul de alienați, iar Luis spre închisoare, spre veșnicul vagabondaj prin lume, spre încordarea zilnică a delicventului și spre înțelepciunea amară, lipsită de orice mîngîiere, a mizantropului. Deosebirea dintre ei nu era mare — atîta doar că ea i-o luase puțin înainte. Dacă Luis se îndrepta cu pași lenți spre melancolia pe care o încearcă orice *heimatlos,* spre neurastenia care nu mai poate descifra nici un sens în existență, ea galopa spre nebunie,

spre sinucidere sau moarte în vreuna din clinicile de alienaţi mintali. Nimic nu putea întîrzia sau înlătura rostogolirea fatală ce avea să-i ducă la pierzanie, nimic — nici răcoarea îmbietoare a plajelor de pe ţărmul Atlanticului, nici catedralele, nici muzeele, nici soarele şi cerul de azur al Spaniei !... Desigur, şi ea simţea la vederea Escorialului şi a Alhambrei aceeaşi plictiseală ca şi Luis. Erau la fel de roşi de trecutul lor, de viaţa pe care o trăiseră, la fel de decăzuţi, la fel de inutili, atît pentru ei cît şi pentru ceilalţi. Singurul lucru ce le mai rămînea era să parcurgă cei cîţiva paşi pe care îi mai aveau de făcut în drumul pe care porniseră. Înapoi nu se mai puteau întoarce. Nu ştiau de ce trăiesc. Nu mai păstraseră nici o fărîmă de credinţă în ceva care să-i sprijine, de care să se agaţe pentru a mai putea trăi. Îşi dădeau bine seama că în toată existenţa lor de pînă acum nu se gîndiseră la ceva care ar fi trebuit să fie scopul vieţii lor, justificarea ei, şi acest lucru îi făcea răi, umplîndu-le sufletul de întuneric şi pustiu. Da, aşa era ! Nu-i deosebea nimic pe unul de celălalt. Atîta doar că Luis nu căuta uitarea în stupefiante şi îşi mai păstra încă, cu multă grijă, un oarecare echilibru al nervilor, pe cînd femeia o pornise cu paşi repezi spre moarte. Sfîrşitul ei era atît de apropiat, atît de firesc, atît de inevitabil, după cum inevitabile sînt temperatura unui bolnav de tifos sau revoluţiile periodice din Spania. Lunile, săptămînile pe care le mai avea de trăit erau numărate.

Dar, în definitiv, ce-l interesau pe el toate acestea ? Cîteodată Luis se simţea în sinea lui mîndru că viaţa îi stinsese din inimă orice duioşie. Uneori încerca trista satisfacţie a indiferenţei pe care o avea în faţa celor mai zguduitoare drame ale vieţii. Dar cînd judeca astfel, nu-şi dădea seama, sau şi-o dădea abia mai tîrziu, că în asemenea momente purta, fără să vrea, masca unui hidalgo, încăpăţînarea tîmpă a atavismului său aristocratic, care se opunea raţiunii, care refuza să înţeleagă viaţa şi înăbuşea sentimentul atît de omenesc al compătimirii. Întîmplarea de astăzi îi arăta o dată în plus acest lucru. De ce a avut o inimă de piatră faţă de o femeie nefericită, cu nervii măcinaţi de morfină ? Trebuia să nu fi luat în seamă purtarea ei, să fi înţeles că avea de a face cu un bolnav, cu un om care nu mai era normal, să nu o fi umilit pînă la ultima limită, să-i fi

vîndut praful salvator la un preţ rezonabil. De unde ţîşnise aşa, dintr-o dată, ura faţă de dînsa ? Din faptul că îl dispreţuia ? Dar care victimă nu-şi dispreţuieşte călăul, negustorul care cu sînge rece îi vinde otrava ? Iar pe lîngă toate astea era atît de deprimată, cu nervii total ruinaţi. Dar, pe cînd îşi bea coniacul, toate aceste cugetări se topiră încetîncet, în surîsul amar al mizantropiei lui. De ce mă rog Luis şi nu altul trebuia să se frămînte şi să aibă mustrări de conştiinţă pentru viciul, desfrînarea şi isteria tuturor indivizilor decăzuţi care luau morfină ? Dă-o dracului de femeie !

Chemă chelnerul şi făcu plata. După aceea ieşi din cafenea şi o porni pe Alcala spre Paseo de Recoletos. Ca să-şi dovedească lui însuşi cît de puţin se mai gîndea la tot ce se întîmplase, începu să fredoneze un şlagăr portughez la modă şi să-şi oprească privirea mai stăruitor la femeile ce treceau pe stradă. Cele mai multe erau îmbrăcate în negru. Feţele celor tinere luceau ca la statuile de fildeş, iar părul, obrajii şi ochii lor negri formau cu fondul de chihlimbar al pielii o admirabilă combinaţie de negru şi roz. Era ceva calm şi senin în liniştea privirilor lor, în mersul şi în negrul îmbrăcămintei lor. Luis ştia că aceste femeie, din păturile mijlocii, ca şi fetele nobililor îi provocaseră odinioară dispreţul şi plictiseala. În puterea tradiţiei, familia nu le dădea o suficientă instrucţie, şi asta le făcea să pară proaste, cu toate că în fond nu erau. Acum însă i se păreau cochete şi drăguţe. Într-adevăr, greu ai fi găsit undeva femei mai cuminţi decît spaniolele ! Îi trecu prin gînd că încă nu era prea tîrziu să-şi găsească o fată din popor — nu o nobilă care a doua zi după nuntă avea să dea pe faţă toate viciile clasei ei — să se însoare şi să ducă o viaţă liniştită la Granada.

Dintr-o dată Granada îi reveni în minte aşa cum o cunoscuse în copilărie : cu casele ei albe, curţile interioare, turnurile negre, zidurile crenelate ale Alhambrei, vîrfurile veşnic înzăpezite ale Sierrei Nevada desenate cu o lumină sclipitoare pe fondul de azur şi foc al cerului andaluz. Îşi aminti de procesiunile religioase din Săptămîna patimilor şi de zilele solemne ale Paştelui, cînd tatăl său ducea întreaga familie la luptele cu tauri. Acolo totul era frumos, strălucitor, colorat ; în arena, aşternută cu nisip galben, goneau tauri uriaşi şi înfuriaţi, pe care toreadorul Bombito îi omora cu o

măiestrie inegalabilă. Cît de frumoasă, de însorită şi plină de viaţă era în zilele acelea Granada !... Iar cînd Bombito îşi înfigea spada cu eleganţă în inima taurului, cînd fiorosul şi uriaşul animal se cutremura şi cădea la pămînt, ce triumfal răsuna marşul victorios al toreadorilor şi cît de nereţinut era entuziasmul cu care bărbaţii aplaudau şi îşi aruncau în sus pălăriile lor de Cordoba cu borurile largi, în timp ce femeile cu feţele roşii de emoţie îşi agitau graţios evantaiele !...

Mergînd pe bulevard şi gîndindu-se la Granada, amintirile copilăriei începură să-i inunde din ce în ce mai mult sufletul. Pe vremea aceea avusese o verişoară mică, pe care o chema Mercedes. Fetiţa era subţirică, bolnăvicioasă şi chiar urîţică, dar cînd crescu mai mare înflori ca o floare de portocal şi căpătă frumuseţea suculentă a femeilor din Sud, de sub soarele Andaluziei. Luis îşi aminti cum o sărutase odată şi cum săvîrşise această profanare pe obrazul fecioarei nu în alt loc, ci în catedrală, profitînd de extazul religios al mătuşii care o însoţea. Mulţi ani după aceea Luis aflase că Mercedes intrase într-o mînăstire a Carmelitelor şi că această hotărîre coincisese cu plecarea lui în Franţa. Franţa !... Ah, atunci apăruse în viaţa lui Georgette Quidi, care-l tîrîse prin tavernele din Africa de Nord şi Orientul apropiat ! Păşind pe pavajul din ce în ce mai încins, Luis începu să se gîndească la Georgette Quidi şi la marinarul francez, care se îmbătase şi băgase cuţitul în ea la Beirut. De fapt, lovitura îi fusese destinată lui Luis, care încercase să-şi smulgă amanta din mîinile grosolanului beţiv. Cît de stranie şi seducătoare fusese această femeie, Georgette Quidi ! Îl înşela şi totuşi se sacrifica pentru el la fiecare pas. Senzualitatea ei îl stăpînea atunci cu aceeaşi ardoare cu care acum era gata să respingă din calea sa orice femeie. Alungă plictisit chipul lui Georgette Quidi şi cînd ajunse la monumentul lui Columb se întoarse înapoi şi începu din nou să se gîndească la Mercedes. Îşi închipui cît de pitoresc ar fi arătat frumuseţea ei, ajunsă la maturitate, pe fondul rasei negre de călugăriţă, printre galeriile de marmură ale vreunei mînăstiri din Andaluzia, printre palmieri, mimoze şi rozmarin. Pe urmă însă se gîndi că s-ar fi putut să aibă şi înfăţişarea isterică a unei fecioare mucegăite pe care apropierea climacteriului avea s-o înfăşoare în vălul unei existenţe liniştite, vegetative. Mercedes !... Îl mai preocupa oare ? Ce prostie ! Apropiindu-se de hotel,

Luis își dădu seama cum chipul ei, chiar în perspectiva amintirilor din tinerețe, pălise cu totul, devenind caricatural, caraghios. Și în timp ce intra în hotel, un alt chip îl domină dintr-o dată : era vedenia femeii cu părul blond-cenușiu, cu ochii verzi, reci, obosiți — ochi în care ardea setea infernală de morfină. Intră de-a dreptul în bar și alungă spectrul cu mai multe pahare de alcool.

Fanny Horn, născută la Solt Medow, în anul 1912. Aceste date, luate din pașaportul ei, Luis le află a doua zi din registrul de călători al hotelului, pe care funcționarul i-l puse la dispoziție cu respect. După aceea hotărî să nu se mai intereseze de dînsa. Voia să-i știe numele numai pentru că trebuia să se păzească, în caz că femeii i-ar fi dat prin cap să-i creeze neplăceri cu poliția. Pentru orice eventualitate își transportă valizele cu fundul dublu, chiar de dimineață, în casa lui Don Indalesio, care-l reținu la dejun. Obosit de pălăvrăgeala fratelui său în legătură cu necesitatea reinstaurării monarhiei și de plictisitoarele întîmplări de familie, se întoarse la hotel tocmai cînd arșița era în toi și se culcă.

Se trezi pe la orele cinci și coborî la bar să bea o cafea. Avea un bilet la luptele cu tauri, dar renunță la spectacol, deoarece în bar intră Fanny Horn.

Aproape toate mesele erau libere. Clienții hotelului se aflau încă în camerele lor sau preferau să-și bea cafeaua în hol, în timp ce chelnerii, așteptînd aglomerația obișnuită a serii, cînd localul se umplea de oameni, vorbeau alene, în șoaptă, între dînșii. În barul aerisit de fumul havanelor de după-prînz era răcoare și plăcut. Dar Fanny se gîndi, probabil, la apropiata sosire a noilor clienți și avu o senzație neplăcută. Îndată ce intră se uită neliniștită la ceasul ce-l purta la mînă, după care aruncă în jurul ei o privire obosită și deznădăjduită de animal hăituit, ce nu-și poate găsi nici un adăpost. Purta un frumos taior cenușiu, și această haină elegantă acoperea dezordinea din restul exteriorului ei. Părul îi era puțin deranjat în jurul feței palide, pe care ochii pustii și stinși o făceau și mai decolorată, și mai transparentă, de parcă ar fi fost un vechi portret, albit de praful și de umezeala veacurilor, portret a cărui degradare era inevitabilă, întocmai ca acele fresce pe care nici o tehnică nu le mai poate menține.

Se îndreptă spre o masă din colţ, de parcă ar fi vrut să se ascundă cît putea mai bine de oameni, şi, în timp ce mergea spre dînsa, Luis observă ce sforţări disperate făcea. Femeia păşea clătinîndu-se şi sprijinindu-se de scaune, ca un boxer ce s-a ridicat de jos după un cnocaut sau ca un beţiv, care în fiecare clipă s-ar fi putut prăbuşi pe podea. După ce ajunse la masa din colţ, se lăsă pe scaun şi cu o voce răguşită ceru chelnerului o cafea. După aceea, cu acelaşi glas stins, adăugă că o voia dublă. Chelnerul răspunse cu sonora expresie spaniolă : *„Si, señora"*, a cărei vibraţie răsună într-un puternic contrast cu vocea ce trăda organismul ei ruinat de morfină. Abia atunci Luis îşi dădu seama, văzîndu-i ţinuta şi aducîndu-şi aminte de mersul ei, mai ales după cele ce ştia de ieri, că femeia era beată, cumplit de beată, căutînd zadarnic să-şi înece în alcool groaznica ei sete de morfină.

Probabil ieşise îndată după-prînz, ca să cutreiere toate cafenelele şi barurile dubioase din Madrid, în speranţa de a găsi măcar un gram din praful salvator. Desigur, se înjosise să întrebe pe toţi chelnerii, cocotele şi proxeneţii de otrava salvatoare care îi putea linişti nervii. Probabil, rătăcind prin toate tavernele, cine ştie ce păcătos îi oferise o ţigară sau un pahar de vin şi ea trebuise să-i accepte curtea ca să-i explice că voia doar morfină, morfină, morfină... pe care era gata s-o plătească cu banii, cu bijuteriile, cu trupul ei. Dar toate eforturile rămăseseră zadarnice. Madridul depravat sau petrecăreţ nu cunoştea aceste euforii, preferînd dragostea, vinul, luptele cu tauri, şi risipindu-şi mustrările de conştiinţă prin spovedanii şi liturghii. Mai uşor ai fi făcut să crească banane în Scoţia decît să găseşti aici măcar o jumătate de gram din otrava pe care Fanny o căuta cu atîta înfrigurare. Şi după toate astea, obosită, chinuită, disperată, băuse, băuse în neştire ca să-şi potolească cealaltă sete, mai înfiorătoare, de care suferea. Venise apoi probabil pînă la hotel cu vreo maşină, coborîse, dar chiar de la intrare simţise acţiunea paralizantă a alcoolului, totala imposibilitate de a mai cere cheia apartamentului, de a traversa holul cel mare plin de atîţia curioşi şi gură-cască, pentru a ajunge în camera sa. Şi atunci intrase la barul ce se afla chiar la intrare, în speranţa că o cafea tare ar putea-o trezi, ajutînd-o să-şi vină în fire. Toate acestea însă fuseseră zadarnice, deoarece efectul alcoolului abia începea. Chiar cînd şedea pe scaun cu greu îşi ţinea echilibrul. Chelnerii îşi dă-

dură seama că e beată şi începură să şoşotească între ei, zimbind batjocoritor.

Cînd îl zări pe Luis expresia figurii ei deveni şi mai tragică, şi mai neajutorată. La înjosirea din faţa chelnerilor, al căror respect ironic îl simţea, se adăugă acum încă una, în faţa omului care ieri o lovise atît de usturător cu generozitatea lui. Şi Luis revăzu din nou pe faţa ei trufia îndrăcită, mîndria invulnerabilă, care o făcea atît de provocătoare. După ce îşi bău cafeaua, aruncă o bancnotă chelnerului cu un gest dispreţuitor, de parcă acesta ar fi fost un cîine, şi îl expedie pentru a nu o mai plictisi cu restul. Pe urmă, cu un efort supraomenesc se ridică şi o clipă faţa ei, privind spre Luis, luă o expresie rece, indiferentă, batjocoritoare, de parcă tot ce s-ar fi întîmplat ieri nu ar fi atins-o cîtuşi de puţin, vrînd să arate că acum era cu totul stăpînă pe sine. Nu-şi opri privirea asupra lui mai mult de o secundă, ba chiar nu găsi necesar să răspundă salutului corect pe care acesta i-l adresă. Surîse însă cu expresia unei excentrice bunăvoinţe barmanului care pregătea cocteilurile, ca şi cum ar fi vrut să spună : „Doar tu eşti o persoană interesantă pentru mine, deoarece te pricepi să faci băuturi bune !"

„Nu ţi-am zdrobit capul destul !" gîndi Luis şi simţi în piept aceeaşi ură faţă de dînsa. Încercă o răutăcioasă bucurie cînd văzu că după primii paşi femeia se clatină şi cu mîinile neputincioase caută să se sprijine de marginea mesei. Era beată, cumplit de beată ! Revenirea la poziţia verticală pusese iarăşi în mişcare coniacurile, vinurile şi lichiorurile pe care fusese silită să le bea cît timp hoinărise după-amiază prin tot felul de baruri rău famate. Îi venea desigur să vomite, deoarece pe faţa ei se vedea efortul teribil cu care îşi încleşta fălcile şi îşi strîngea gîtul. Abia se mai ţinea pe picioare şi rămase aşa, puţin aplecată, sprijinită de masă. Chelnerul dădu fuga s-o ajute. Ea stătu o clipă sprijinită de braţul lui, în alternativa penibilă de a se prăbuşi la pămînt sau de a-şi continua drumul ajutată de el, în faţa ochilor cîtorva clienţi care intraseră în bar şi a mulţimii din hol. Făcu un efort să-şi recapete siguranţa mişcărilor, dar nu putu, şi atunci Luis citi în ochii ei înfrîngerea definitivă, resemnarea deznădejdii. Emana în jurul ei o duhoare de alcool şi, desigur, toţi îşi putuseră da seama că era beată. Acum trebuia să parcurgă distanţa ce o despărţea de apartamentul ei sub privirile mirate, batjocoritoare sau scan-

dalizate ale tuturor celor de față, ajutată din obligație doar de un singur chelner, deoarece nu avea pe nimeni și se certase cu toată lumea. Nu mai era acum decît o biată femeie slabă, lipsită de orice apărare. Ochii ei verzi se opriră asupra lui Luis cu tot pustiul și chinul unei ființe de care lumea nu mai voia să știe.

În clipa următoare, Luis se ridică hotărît, se duse la ea și se adresă chelnerului cu voce atît de tare, încît să poată fi auzit de toți cei din jur :

— Doamnei i s-a făcut rău !... Chemați imediat camerista de la 102 !

Pe urmă o luă pe Fanny de braț și o conduse printre mese, cu multă siguranță și atît de firesc, încît nimeni nu putea presupune altceva decît că cei doi erau o pereche obișnuită ce ieșea de la bar. Ea murmură printre dinți un abia auzit *„thanks"* [1], iar el îi zise :

— Cred că în cameră o să vă simțiți mai bine. Acum siliți-vă să nu vomitați.

— N-am să vomit, vorbi ea. Dar într-un bar mizerabil am băut un whisky prost.

Mergea liniștită, supusă, sprijinindu-se de brațul lui. Uimitoare era stăpînirea de sine cu care voia să dea impresia că tot ceea ce se petrecea nu o privea cîtuși de puțin, voind parcă să spună : „M-am îmbătat cu totul întîmplător... pentru că... așa mi-a venit", și arătînd că toate astea nu aveau vreo cauză mai adîncă. După ce intrară în camera ei, Luis o întinse pe pat și o acoperi cu pledul. Ea îi urmărea mișcările cu ochii obosiți, tulburi, dar în clipa aceea foarte mirați.

— Cel mai bine e să dormiți, spuse el.

Iar ea răspunse :

— Da, o să încerc să adorm.

Și închise pleoapele, care erau umflate și vinete dînd feței un aspect cadaveric.

Mai stătu încă puțin lîngă patul ei, pînă ce oboseala și alcoolul o siliră să adoarmă, înecînd setea de morfină într-un somn adînc. Pe urmă se întoarse spre camerista ce stătea în picioare lîngă ușă :

— Doamna este bolnavă. Dacă se trezește și te sună, cheamă-mă imediat la telefon.

---

[1] Mulțumesc. (Engl.)

Luis ştia că Fanny Horn avea să se trezească după cîteva ore şi atunci setea chinuitoare de morfină urma s-o cuprindă cu o nouă şi mai grozavă îndîrjire. Voia să fie în clipa aceea lîngă ea şi să înlăture pierderea cunoştinţei prin cîteva injecţii. De aceea, după ce ieşi din camera ei, se duse la o drogherie şi cumpără o seringă, o lampă de spirt şi alte cîteva instrumente ce erau necesare pentru pregătirea unei soluţii sterile de morfină, spre a-i putea face injecţia fără nici un pericol de infecţie. Cîntar avea chiar în valiza sa. După ce pregăti totul cu grijă, coborî în restaurant, luă cina, ascultă pe urmă orchestra de coarde din hol şi urcă în sfîrşit în camera sa. I se părea că în micile atenţii faţă de Fanny Horn era ceva straniu şi emoţionant care-l smulgeau parcă din pustiul rece al vieţii pe care o dusese pînă atunci. Îl cuprinse dorinţa de a fi în camera ei, de a sta lîngă pat aşteptînd să se trezească, pentru a nu o lăsa nici o clipă în prada chinurilor şi nebuniei care aveau să se dezlănţuie. Liniştită de morfină, ar fi putut să stea de vorbă cu ea. Avea s-o sfătuiască să încerce o salvare prin micşorarea treptată a dozelor, prin practicarea unui sport şi prin întărirea voinţei. Dar toate aceste cugetări îl făcură să simtă o compătimire plină de dispreţ pentru sine însuşi. El, care făcea contrabandă de stupefiante, se gîndea la salvarea unei morfinomane ! Îi veni în gînd că semăna cu bandiţii de odinioară din Sierra Nevada, care săvîrşeau tot felul de tîlhării după care făceau dreptate în vreo peşteră oarecare şi dădeau o parte din pradă săracilor. De cînd se întorsese în Spania comitea numai prostii, una mai mare decît alta. Nu era de mirare dacă peste puţin avea să fie văzut mergînd la biserică. „Trebuie să plec cît mai curînd la Buenos Aires !“ gîndi el, de parcă acolo, în capitala Argentinei şi în tavernele şi cabaretele ei, ar fi fost un fel de sanatoriu de purificare morală, unde s-ar fi putut îndrepta.

Plin de sarcasm faţă de sine însuşi, mai fumă o ţigară, după care îşi puse pijamaua, se culcă, dar nu putu să adoarmă. Chipul lui Fanny Horn îi apăru din nou în faţa ochilor şi fu iarăşi cuprins de dorinţa stăruitoare de a o ajuta înainte de dezlănţuirea crizei, înainte de a fi dusă în cine ştie ce clinică, unde starea ei nu avea decît să se înrăutăţească. „Georgette Quidi, gîndi Luis cu amărăciune, la fel a fost şi Georgette Quidi“. Şi pe dînsa voise s-o smulgă din viciu, din decădere, din ruinarea fizică şi din tavernele pe unde umbla, dar

nu reuşise. De ce-l atrăgeau oare numai asemenea femei, blestemate de soartă ? Şi din nou începu să-şi rîdă de sine.

Cineva ciocăni uşor în uşă. Era camerista de la etajul I. Vocea ei se auzi de afară :

— Doamna s-a trezit şi cred că îi este foarte rău.

— Vin imediat ! zise Luis.

Deşi ştia ce avea să vadă, totuşi tabloul ce i se înfăţişă în faţa ochilor îl făcu să tremure. Reconstitui în gînd la iuţeală scena tragică ce se desfăşurase în cameră cu puţin înainte : femeia se trezise şi hotărîse eroic să reziste cele cîteva ore ce mai rămăseseră pînă la ziuă ; mucurile de ţigări şi o sticlă goală de vermut arătau încercarea de a lupta pînă la capăt, dar chinurile nervilor ei însetaţi de morfină o treziseră şi zgomotul crizei atrăsese atenţia cameristei care dăduse fuga la el. Acum zăcea cu totul epuizată, aproape lipsită de cunoştinţă, pe covorul roşu-vişiniu, în timp ce veşmintele ei erau aruncate pretutindeni prin cameră. Părul îi era răvăşit, fusta taiorului boţită, iar din bluză atîrnau doar petece. Era ceva groaznic şi mişcător în dezordinea obiectelor aruncate prin cameră — scaunele erau răsturnate, oglinda garderobului spartă, perdelele desprinse din galeriile lor — şi mai ales în urmele sîngerînde de pe faţa ei pe care şi-o zgîriase cu unghiile, în goliciunea umerilor şi mîinilor care, din timp în timp, tremurau convulsiv. Dar şi mai zguduitori erau ochii ei peste măsură de dilataţi care rătăceau pe tavanul camerei în delirul lor sălbatic.

— Toate astea seamănă a hora sfîntului Vit, zise camerista închinîndu-se.

— Ajută-mă s-o întind în pat, ordonă Luis.

Amîndoi urcară trupul lui Fanny în patul cel larg. Sub lumina puternică a lămpii de pe masa de noapte, zgîrieturile de pe obrajii nefericitei se vedeau şi mai bine.

— *Pobrecita* [1] !... suspină camerista. Are leac boala asta ?

— Sigur că da ! răspunse Luis. Mîine o să chemăm doctorul.

— Dacă este hora sfîntului Vit e mai bine să aducem un preot !

[1] Sărăcuţa. (Span.)

— Nu, asta nu este hora sfîntului Vit, zise Luis tăios. O cunoşti de mult pe senora ?

— De trei luni. Mai înainte şedea la „Ritz". Senora este străină şi, mi se pare, nu este prea fericită.

— Aşa se vede, răspunse Luis. Are vreun prieten ?

— Nu. Nu are pe nimeni.

— Cum se poartă cu tine ?

— Foarte rău, senor, cu toate că dă bacşişuri mari. De altfel, cînd omul e sărac, preferă această a doua latură.

— Desigur !... surîse distrat Luis. Pe urmă scoase o bancnotă şi i-o dădu femeii. Dacă nu află nimeni, că senora a leşinat, va fi şi mai bine pentru tine. Mîine dimineaţă deretică bine prin cameră şi pune perdelele. Despre oglindă să spui că s-a spart întîmplător.

— Foarte bine, señor !...

— Acum eşti liberă.

După ieşirea cameristei, Luis se îndreptă spre Fanny ţinînd seringa şi soluţia sterilizată în mînă. La vederea ei, ochii femeii luciră de o bucurie sălbatică.

— Poţi să-ţi faci injecţia singură ? întrebă el.

Gîndul de a înfige acul în trupul ei îi repugna.

— Da, bineînţeles ! şopti ea.

— Cîte centigrame ?

— Treizeci.

Luis se cutremură. Doza putea ucide un bărbat sănătos, dar pentru ea era normală. Măsură cantitatea cerută şi, întinzîndu-i seringa împreună cu tamponul de vată muiat în spirt, întoarse capul. Nu voia să vadă cum avea să-şi înfigă acul în coapsă sau în mînă. Cînd se întoarse din nou spre dînsa, ea lăsase seringa goală pe masa de noapte şi zăcea imobilă. Mişcarea o epuizase, însă găsi totuşi putere să-i arunce lui Luis o privire de recunoştinţă şi să pronunţe în spaniolă un *„gracias"* [1], abia şoptit.

După cîteva minute morfina începu să-şi facă efectul şi femeia se cufundă în euforia pe care i-o dădea otrava. Luis ştia că asta însemna pentru ea întoarcerea la existenţa normală. Pe obrajii cadaverici apărură două pete roz care se extinseră pe întreaga ei figură, iar încordarea nemaipomenită

[1] Mulţumesc.

a trăsăturilor ei se pierdu făcînd loc unei expresii blînde, transportate şi fericite. Rămase nemişcată aproape o jumătate de oră, pe urmă se ridică, sprijinită cu cotul în pernă, şi îşi plimbă ochii asupra lui Luis ochii săi, care erau iarăşi reci şi trişti, dar oarecum liniştiţi, ochi în care nu mai vedeai nici urmă din isteria sălbatică şi din flăcările de sînge de pînă acum. Şi atunci vocea ei pronunţă încă o dată un slab „*gracias*", iar lui Luis i se păru că probabil aşa vorbise şi privise ea odinioară, cu răceala şi liniştea nordică a glasului şi ochilor ei, cu mulţi ani în urmă, cînd fusese abia o adolescentă. Ea nu mai adăugă nimic, se lăsă pe pernă şi adormi din nou, iar Luis ieşi din cameră, după ce ascunse morfina şi seringa în sertarul măsuţei de noapte de lîngă pat.

III

A doua zi Luis fu foarte nerăbdător s-o revadă pe Fanny Horn. Nu o căută însă imediat la telefon, deoarece se temea să n-o trezească din somnul atît de necesar şi întăritor. Ca să-şi piardă timpul, pînă la ora la care presupunea că se va scula, se duse la Retiro şi bău o cafea la „Florida-bar". După aceea se plimbă prin parc uitîndu-se la nenumăratele stoluri de copii ce se jucau cu cercul sau cu mingea pe alei şi care aveau să ia locul victimelor revoluţiei. Cînd se întoarse la hotel i se spuse că englezoaica ieşise cu puţin înainte, după ce întrebase de dînsul. Îl miră faptul că Fanny Horn îi căuta societatea. Poate însă că totul avea să se reducă la cîteva cuvinte reci de mulţumire. „O s-o văd la prînz în restaurant", gîndi el. Şi, pentru că era abia unsprezece, hotărî să se ducă la Prado.

Intră în muzeu şi rătăci prin săli printre portrete de regi şi sfinţi, ale căror figuri nu le puteai privi fără o anume strîngere de inimă, deoarece toate aveau una şi aceeaşi expresie de păcătoşi, chinuiţi de gîndul ce ducea la Dumnezeu şi la lumea de apoi. Studenţi de la Academia de arte făceau copii stîngace după pînzele marilor maeştri, iar cei cîţiva vizitatori — provinciali şi străini — se aplecau cu ignoranţă de profan să citească inscripţiile puse sub tablouri.

Cînd ajunse în sala lui Velasquez, fu surprins s-o vadă pe Fanny Horn, şezînd pe canapeaua din mijlocul camerei. Cu

spatele la Luis privea concentrată galeria de tablouri a marelui maestru.

— Aici eşti ? întrebă Luis, ajungînd la ea şi atingîndu-i uşor umărul.

— *Hombre !...* exclamă ea, întorcîndu-se şi întinzîndu-i mîna sa slabă şi palidă ca de marmură.

Exclamaţia ei era prietenoasă, firească, chiar puţin bucuroasă. Acum exteriorul ei exprima eleganţă şi cochetărie, dar zgîrieturile de pe faţă aminteau încă de criza de peste noapte. Ochii verzi jucau într-o strălucire dulce de smarald. Somnul adînc, baia, coaforul şi injecţia de morfină făcută de dimineaţă (faţa ei arăta o uşoară hiperemie) o făcuseră frumoasă. Purta alt taior, mai deschis, care accentua coloritul de acuarelă al capului ei blond-pal.

— De fapt, te aşteptam, zise ea.

— Aşa ? întrebă surprins Luis.

Şi, uitîndu-se la ovalul figurii ei, la trăsăturile fine şi nervoase ale frunţii, la gîtul şi nările ei, îşi dădu seama dintr-o dată că era extrem de frumoasă.

— Vii des aici, îi explică ea. Te-am văzut de mai multe ori şi poţi fi uşor recunoscut.

— Asta este o adevărată nenorocire.

— De ce ?

— Deoarece şi poliţia mă poate recunoaşte uşor.

— Şi acum te mai temi ? întrebă ea rîzînd.

— Nu.

— De astă dată aş regreta, dacă te-ar prinde.

— Eu şi mai mult. Dar aici e imposibil să pună mîna pe mine.

În timp ce Luis surîdea încrezător, ea îl privi deodată cu o seriozitate concentrată şi puţin sumbră.

— Sper că acum te simţi mai bine, îi zise el, aşezîndu-se lîngă ea.

— Sînt aproape total refăcută, confirmă femeia cu amărăciune. Îţi mulţumesc pentru pachet. Eşti un gentleman şi acum pot să-l primesc în dar, dacă insişti să nu-l plătesc.

— Da, insist să nu-l plăteşti.

— Pentru că nu am bani ?

— Mă plictiseşti cu mîndria asta a ta.

— Este singurul lucru care mi-a mai rămas.

— Păstreaz-o pentru alţii.

— De ce nu și pentru tine ?

— Pentru că amîndoi sîntem la fel de decăzuți.

— Ba tu nu ești, zise ea îngîndurată. Și pe urmă întrebă : De fapt, cine ești ?

— Ceea ce par. Un criminal.

— Ești destul de dur.

— După caz.

— Ai dreptate. De ce nu m-ai zdrobit pînă la capăt ?

— Pentru că îmi place fermitatea ta.

— Gestul tău e o dovadă de forță. Pe vremuri n-am prețuit această calitate a oamenilor și de aceea am ajuns astăzi o ruină.

— Ce vrei să spui ?

— Nimic... rosti ea distrată, întorcîndu-și privirea spre tablouri. După aceea se uită în ochii lui și zise cu glas vioi : Azi de dimineață am întrebat de tine la hotel. Se pare că ai reușit să treci în fața lor drept aristocrat. Nu este o îndrăzneală prea mare ?

— Ba da, dar mă distrează.

— Cum trebuie să-ți spun ?

— Așa cum îmi spun și alții : don Luis Rodriguez de Heredia y Santa Cruz.

— Vai de mine, ce mulți „r" !...

— Strămoșii mei sînt de vină.

— Oh !... Este vorba și de strămoși ? !...

— De ce nu ? întrebă el, chinuindu-se să pătrundă dincolo de surîsul cu două înțelesuri ce juca pe figura ei. Sînt spaniol, catolic și nobil.

— Hidalgo fără sabie și pelerină !

— Le-am înlocuit cu un revolver și un trench-coat. Dar tu, cine ești ?

— Eu sînt de la Picadilly, răspunse ea, strîngîndu-și veselă buzele.

— Așa și bănuiam, zise Luis cu același ton. Probabil din cluburile de noapte ?

— Da, ești decepționat ?

— Nicidecum. Trăiesc fără prejudecăți. Cine te întreține ?

— Niște prieteni bogați.

— Iată o sinceritate ce merită stimă.

— Și care-ți lipsește ție, nobile de Taragona !...

— De Granada, o corectă Luis serios.

— Sau de Cordoba, totuna !

— Nu este totuna. Nu poţi oare face o anumită deosebire între bărbaţi ?

— Acum, da !... Dar ştii că îmi place felul grotesc în care ne distrăm.

— Atunci hai să prînzim împreună la „Palace".

— Cu o singură condiţie : să nu mă mai minţi.

— Ce minciună ţi-am spus ?

— Aceea că eşti un Heredia.

Luis tresări, dar îşi reveni imediat :

— Bine. Hai să nu fiu Heredia.

— E foarte important pentru mine să ştiu adevărul, zise ea cu încordare, şi sprîncenele i se împreunară ca la o senzaţie de durere.

Surpriza lui Luis se transformă într-o uşoară nelinişte.

— Sînt un fals Heredia, declară el cu glas răguşit, după care tuşi ca să-şi dreagă vocea.

— Minţi ! Semeni foarte bine cu cei adevăraţi.

— Îi cunoşti ?

— Da.

— Profit tocmai de această asemănare.

— N-ai fi riscat să faci asta tocmai la Madrid.

— Cine nu riscă nu cîştigă.

— Despre ce cîştig este vorba ?

— Despre acela al întreprinderii.

— Eşti un decăzut din punct de vedere moral, dar asta nu te împiedică să fii un Heredia.

— Văd că ţii cu tot dinadinsul să fiu neapărat nobil, zise el dispreţuitor. Ce snobism !...

— Nu e snobism. Ţi-aminteşti cum te-am primit ?

— Oh !... Cred că n-o s-o uit niciodată.

— M-am purtat aşa, deoarece nu bănuiam, nu voiam să fii un Heredia !...

— Se pare că familia asta a încercat să-ţi scoată ochii, rosti el mînios. Pentru ultima oară îţi spun că nu sînt nici un fel de Heredia.

— Oh !... Nu fi rău ! îl rugă ea cu glas domol. După care adăugă repede : Hai să ne uităm la Velasquez !... Ia uite ce serie de idioţi... Aceste tipuri hidoase mă liniştesc mai mult decît nobilii atît de senzitivi ai lui Murillo.

Se ridicară de pe canapea şi dădură ocol sălii. Luis îşi consultă ceasul. Pînă la închiderea muzeului mai erau douăzeci de minute.

— Vrei să-l vedem pe El Greco ? propuse el.

— Cine a fost El Greco, întrebă ea făcînd pe ignoranta şi pleoapele îi clipiră şiret.

— Un grec, înnebunit de spanioli.

— Ah... Mi-aduc aminte ! Pictorul acela cu astigmatism care picta nişte oameni ca scoşi din mormînt ? Cel care zugrăvea sfinţii ăia subţiri cu capetele ca nişte ace ?

— Nu-ţi lipsesc mijloacele de interpretare a pînzelor lui El Greco. Dar de ce te prefaci că eşti americană ?

— Nu mă prefac, răspunse ea şi pleoapele clipiră iarăşi repede. Poate că sînt şi mai proastă decît o americană.

— Vrei să mă convingi de asta ?

— Nu.

— Ar fi o prostie să te superi de mojicia mea.

— Dimpotrivă, facem economie de banalităţi.

— Atunci scoate-ţi masca.

— Am scos-o, spuse ea. Rămîne să faci şi tu acelaşi lucru !...

În barul de la „Palace" cei doi deveniră centrul atenţiei şi bîrfei publicului, care la această oră umplea pînă la refuz localul. Cei mai mulţi fuseseră obişnuiţi să-i vadă pe fiecare în parte şi acum se mirau de cunoştinţa lor.

Atît Luis cît şi Fanny treziseră o anumită antipatie din cauza izolării lor. Jignite de indiferenţa lui Luis, femeile afirmau că Fanny l-a atras cu banii ei. Dimpotrivă, speculanţii îmbogăţiţi prin exploatarea minelor de wolfram susţineau că el o sedusese pe englezoaică cu demnitatea sa mucegăită, de nobil. Trecînd prin mulţime, Luis salută distrat cîţiva cunoscuţi printre care şi pe un văr al maică-si. Ultimul risipise de mult o moştenire din Andaluzia. Acum trăia din cele ce-i dădeau rudele, nu lucra nimic, uneori nu avea ce mînca, dar considera că s-ar înjosi dacă şi-ar lua aperitivul într-alt loc decît la „Ritz" sau „Palace".

— De unde îl mai cunoşti şi pe conquistadorul ăsta ? întrebă Fanny.

— Nici eu nu-mi mai aduc aminte, minţi Luis. Ba am uitat şi cum îl cheamă.

— Este marchizul de Tore Bermeja, zise ea. De la Palma del Rio.

— Îi ţin minte greu pe aristocraţii ăştia. Tu de unde îl cunoşti ?

— Din timpul războiului civil.

— Unde ai fost în timpul războiului ?

— Aici, la Madrid.

— Oh !... Începi să-mi cîştigi admiraţia. Unde ai stat ?

— Am lucrat la ambasadă.

— Prin ce s-a remarcat acest tip ?

— Nu merită să-i zici aşa. Dădea ajutor şi împărţea alimente nobililor care se ascundeau în oraş. O ocupaţie destul de primejdioasă. Republicanii ar fi putut să-l prindă şi să-l împuşte în orice moment.

— Păcat că le-a scăpat.

— Iacobinule !... zise ea. Ce vrei să spui ? A salvat o mulţime de oameni care ar fi murit de foame. Vrei să-i oferim ceva ? Este cu totul ruinat şi nu-şi poate permite să comande mai mult decît un pahar de coniac.

— Atunci de ce vine aici ? întrebă cu răutate Luis.

— Ca să-şi vadă cunoscuţii. Să-l invităm ?

Luis refuză categoric.

Dar din nefericire, marchizul de Tore Bermeja, văzîndu-şi cunoştinţa sa din timpul războiului civil şi mai ales pe ruda sa de sînge, se grăbi să vină la masa lor. Era un bătrînel mărunt, cu mişcări iuţi, asemenea unei veveriţe, purtînd un costum vechi, dar bine călcat. Din buzunarul sacoului apăreau o pereche de mănuşi păturite cu grijă. Purta monoclu, baston cu mîner de argint şi fildeş, iar la rever avea panglica unei decoraţii şi insigna monarhiştilor. El sărută întîi mîna lui Fanny şi acoperi cu o cascadă de complimente pe „cea mai frumoasă dintre toate senorele din lume". După aceea îşi îmbrăţişă nepotul şi începu să-l bată pe umăr, spunîndu-i cu voce tare şi bucuroasă *„mi sobrinito"* [1], aşa încît Fanny şi toţi cei din jurul lor îşi dădură seama de apropiata lor înrudire.

„S-a terminat", gîndi Luis avînd senzaţia că pămîntul se prăbuşise sub dînsul. Mistificarea lui faţă de Fanny luase sfîrşit şi ea ajunsese în cele din urmă la adevăr. De aici îna-

[1] Nepoţelul meu. (Span.)

inte Luis urma să fie pentru ea un aristocrat decăzut, un nimic, o păpușă ca marchizul de Tore Bermeja, care cel puțin își păstrase demnitatea și nu ajunsese pînă la mocirla în care se zbătea el. A fi un traficant de stupefiante, urmărit de poliție, era într-adevăr înjositor, dar a ști cineva că ai ajuns la această decădere pornind de la înălțimea unei familii aristocratice era de-a dreptul insuportabil. Și pentru prima oară în viața sa, Luis se rușină și se tulbură pînă într-atît, încît fruntea i se umplu de broboane mici de sudoare. Îi era rușine de faptul că era un Heredia și un contrabandist de morfină, un nobil și un profitor murdar ce trăia din viciile oamenilor. Acum, în ochii cu care se uita la Fanny era aceeași umilire, aceeași neputință cu care-l privise ea ieri, cînd se așezase, beată, la masa din bar. De astă dată îi vedea decăderea în care ajunsese cu aceeași claritate cu care el o văzuse pe a ei. Abia acum, și după cele ce se petrecuseră, îl cunoștea în sfîrșit în adevărata lui lumină. Acum știa toată drama vieții lui, pe care, de altfel, o presimțise cu ascuțimea minții ei, cu intuiția ei de femeie. Dar, la rîndul ei, Fanny dădu dovadă de aceeași generozitate. Disprețul care îi lucise o clipă în ochi dispăru dintr-o dată, făcînd loc înțelegerii față de cel umilit, compătimirii care apăru în surîsul ei ce exprima un ușor repros, voind parcă să-i spună : „M-ai mințit tu, dar acum te-ai dat de gol !... Nu-i nimic, totul a fost foarte plăcut." Și ca să-i arate și mai bine acest lucru își scoase mănușa și strînse pe sub masă încheietura mîinii lui Luis, ceea ce însemna : „Ești un mincinos dulce și simpatic !... Liniștește-te și invită-l pe acest bătrînel vesel să ia masa împreună cu noi."

Și Luis îl invită.

Acum Fanny i se părea și mai frumoasă, și mai tulburătoare. O privi cu o adîncă ușurare. Nu, ea nu-l disprețuia și era o femeie inteligentă și duioasă care-l înțelesese dintr-o dată. Dar undeva, în adîncul ochilor ei, în paloarea neașteptată care-i apăruse pe față, el își dădu seama cît de mult o zguduise descoperirea pe care o făcuse. Această tulburare, această crispare de o clipită a întregii ei făpturi fusese aidoma cu aceea prin care trecuse în seara cînd îl întîmpinase în pragul camerei de la hotel.

Dar Luis nu avu vreme să cugete prea mult, deoarece marchizul inundă totul cu torentul vorbelor lui. Complimentele pe care continua să le facă lui Fanny se întreceau cu ex-

clamaţiile de bucurie pentru reîntoarcerea lui Luis. Comentariile rubedeniilor în legătură cu această sosire se amestecau cu aprecierile proprii ale marchizului. Sfaturile, adresate lui Luis ca să viziteze cutare sau cutare familie aristocratică, se împleteau cu reproşurile că nu făcuse acest lucru pînă acum. Şi astfel apăru cea mai clară dovadă că Luis era unul din cei şapte fii ai vestitei familii Heredia, care după o lungă călătorie prin străinătate se întorsese în Spania. Toate acestea Fanny le acceptă cu expresia celui căruia îi erau de mult cunoscute.

După ce mîncă doi raci şi bău vreo zece pahare de coniac tare, acest hidalgo andaluz deveni şi mai vesel şi mai vorbăreţ.

— Luisito, întrebă el pe neaşteptate, fericit să observe că Fanny şi Luis se tutuiau, de cînd cunoşti pe această senora ?

— De mult, minţi Luis.

— Dar atunci... şi dînd peste cap al unsprezecelea pahar, marchizul îşi dădu seama că mersese prea departe, atunci... glasul lui se stinse sub aroma fermecătoare a coniacului şi aceasta îl salvă de la o binevoitoare, dar riscantă întrebare, pe care numai ochii lui rîzători o exprimară : „Atunci de ce nu vă căsătoriţi ?" voise să zică hidalgo, dar rosti numai atît : Sînteţi făcuţi unul pentru altul !

— Ne cunoaştem de mult, confirmă îndată Fanny. Dar nu ştim nimic unul despre celălalt.

— Aşa ?... Marchizul de Tore Bermeja recunoştea că acest coniac de o sută de ani îi cam înceţoşase judecata, dar entuziasmat de ideea lui se hotărî să spună ceea ce trebuia. Continuînd să bea coniac şi să nimicească cu cruzime racii, el povesti tot ce ştia despre fiecare în parte. Mai întîi descrise meritele senorei Horn şi serviciile aduse aristocraţilor în timpul cît Madridul fusese asediat. „Cea mai nobilă" dintre toate senorele împărţise ea personal unt, ciocolată şi vitamine, primite de la ambasada engleză pentru nobilii ascunşi prin pivniţe şi poduri, pentru a nu fi trecuţi în armata republicană. Pe vremea aceea la Madrid bîntuia foametea, şi gingiile asediaţilor sîngerau de scorbut... În oraş găseai de cumpărat doar linte ! Nimic altceva decît linte, pe care roşii înşişi o numeau „pilulele lui Negrin". Aceasta numai şi era suficient ca senora să fie considerată o sfîntă *(como una santa mujer)*

în ochii tuturor femeilor nobile din Spania, fără a mai vorbi de celelalte fapte eroice pe care le săvîrşise !

— Fapte eroice ? !... pronunţă cu mirare Luis.

Bineînţeles că eroice !... Observaţia lui Luis îl făcu pe marchizul de Tore Bermeja să-şi scoată monoclul de emoţie. Dumnezeule !... Hidalgo era să uite tocmai ceea ce era mai important. Păi oare Luis nu ştia că senora Horn lucrase în lazaretul pentru bolnavii de tifos exantematic al călugărului Ricardo ? Nu ?... *Caramba !...* Zăpăceala marchizului fu atît de puternică, încît nu ştia de unde să înceapă. După ce îşi reveni puţin, povesti totul cu de-amănuntul. Şi aşa, călugărul Ricardo (fie-i ţărîna uşoară) organizase, din porunca ordinului, un lazaret pentru bolnavii de tifos exantematic la Pena Ronda. Aici intrase ca voluntară şi senora Horn. Revoluţia izbucnise tocmai cînd epidemia atinsese apogeul. Ce grozăvie !... Nu se ştie dacă Ricardo a murit de tifos exantematic sau a fost împuşcat de roşii. În orice caz această eroică senora a mai avut puterea, chiar după aceste încercări, să vină la Madrid şi să ajute prin ambasadă alţi nefericiţi. Da, asta înseamnă eroism !... Şi, în onoarea acestei fapte, marchizul mai bău încă un pahar de coniac. În timp ce valurile elocvenţei lui răsunau deasupra mesei, Luis aprindea nervos ţigară de la ţigară, iar Fanny, tăcută şi cu o paloare cadaverică pe faţă, rămăsese cu privirea pironită undeva în gol. Acum înţelegea el cuvintele pe care le pronunţase ea : „E foarte important să ştiu adevărul", asociindu-le cu spaima pe care o resimţise Fanny la prima lor întîlnire şi la pomenirea numelui lui Ricardo. Dar el abia şi-l mai amintea pe Ricardo. Nici nu-l ştia măcar cum arătase ca om matur, deoarece nu-l văzuse niciodată la aceşti ani. Trecuse prea mult şi amintirea fratelui său mai mic se ştersese ! Dar cum avusese de a face Ricardo cu Fanny ? De ce se angajase ea în lazaretul de la Pena Ronda ? Toate aceste întîmplări începură să se agite în conştiinţa lui, împletindu-se, combătîndu-se...

Iar marchizul de Tore Bermeja continua să bea şi să vorbească cu acea elocvenţă neobosită, colorată, demnă de un hidalgo care se exercitase patruzeci de ani prin cluburile aristocratice, la adunările monarhiste şi la tirul de porumbei. După ce termină să o laude pe Fanny, începu să se ocupe de scumpul său Luisito ; făcu o vagă aluzie la nişte mărunte pă-

cate ale tinereții și se grăbi să scoată în relief actualele calități pe care le avea acest desăvîrșit și matur hidalgo.

— Societatea te așteaptă ! declară el solemn. Societatea vrea să te vadă ! Încă un Heredia trebuie să strălucească pe firmamentul Spaniei renăscute !...

Iar la sfîrșit se putea conchide că societatea avea să moară dacă Luis nu binevoia să apară în mijlocul ei.

După ce mai mîncă încă un rac și bău aproape toată sticla de coniac, marchizul de Tore Bermeja se ridică în sfîrșit ca să plece și să difuzeze vestea cunoștinței dintre scumpul său Luisito și cea mai frumoasă dintre toate senorele din lume. Barul era aproape gol. Luis achită nota. Gloriosul și ruinatul hidalgo reușea să mănînce și să bea așa, numai atunci cînd plăteau neamurile.

— Acum sîntem fără măști !... zise Luis lui Fanny, după ce trecură în restaurant.

— Da, nu ne-a mai rămas nici una, confirmă ea cu o voce surdă.

— Ar zice cineva că ne e rușine de origina noastră, ceea ce nu e adevărat. Ne este rușine doar de noi înșine.

— Ba eu nu mă rușinez nici de mine însămi ! zise ea.

— Nu trebuie să vorbești așa ! Asta ar însemna să închizi ușa ce duce spre viață.

— Am și închis-o !

— M-așteptam să te gîndești puțin, înainte de a vorbi așa. Nu-ți dai seama că te iubesc ?

— Nu trebuie să mă iubești.

Ea rămase cu furculița în mînă și îl privi cu reproș, de parcă Luis ar fi păcătuit împotriva lui, iubind-o. Ochii ei emanau răceala și pustiul unei făpturi moarte. Vioiciunea, de care dăduse dovadă la Prado, pierise din ei.

— Va să zică, să trecem mai departe unul pe lîngă celălalt ? Să-și continue fiecare drumul său ? Așa ?

— E cel mai bun lucru pe care-l putem face.

— Și cînd trebuie să plec de lîngă tine ? întrebă el cu amărăciune.

— Oh, parcă ai fi un copil ! răspunse ea și în ochi îi luci iarăși lumina aceea blîndă de smarald, cochetăria și bucuria femeii adorate. Nu vreau de loc să pleci de lîngă mine.

— Atunci de ce să ne despărțim ?

— Pentru că nu am ce să-ţi dau. Eu sînt moartă. Sînt o femeie fără trup. Poţi oare să iubeşti o femeie fără trup ?

— Dar tu mă iubeşti !... O să revii la viaţă.

— Nu, eu nu te iubesc !... Cel puţin în felul în care ai putea să te aştepţi. Şi nu ştiu dacă este posibil să mă întorc la viaţă... să întrerup injecţiile. Ai văzut ce s-a întîmplat în noaptea aia. Cred că e prea tîrziu.

Faţa continua să-i fie tot atît de palidă, şi în resemnarea cu care vorbea era parcă o linişte de moarte.

— Nu ştiu dacă mă înţelegi.

— Mîine începem tratamentul, spuse el hotărît.

Dar ea răspunse :

— Este inutil. Am încercat de atîtea ori.

Chelnerul aducea platourile cu mîncare, de care amîndoi abia se atingeau, după care strîngea jignit farfuriile. De ce perechea asta, spaniolul şi englezoaica, perechea cea mai perfectă din tot hotelul, nu aprecia meniul ? Şi chelnerul se duse să facă observaţii bucătarului. Iar Luis şi Fanny se uitau adînc unul la altul cu regretul amar al oamenilor care se întîlniseră prea tîrziu.

— Va să zică, îl cunoşti pe Ricardo ? o întrebă el după o lungă tăcere.

— Da, răspunse ea.

Şi obrajii ei tremurară.

— În schimb eu abia îmi aduc aminte de dînsul. Cînd am plecat era copil. Un copil cu totul aparte, pios... nu pot să-mi închipui cum o fi arătat ca bărbat.

— La înfăţişare semăna cu tine, zise ea cu o voce răguşită.

— Ce fel de caracter avea ?

— Era un om cu totul inflexibil şi dur.

— Dar probabil indulgent faţă de sine însuşi.

— Era neînduplecat şi faţă de el.

Fanny strînse convulsiv pumnii şi respiraţia i se acceleră, de parcă o mînă nevăzută ar fi strîns-o de gît.

— Şi te-ai dus să îngrijeşti bolnavii de tifos exantematic la Pena Ronda !... De ce ai făcut asta ?

— Ca să fiu lîngă el.

— Romantico !... rosti el surîzînd. A fost o dragoste ?

— Nu ştiu.

— Şi pe urmă ce s-a întîmplat ?

Faţa ei luă culoarea marmurii albăstrii. Din ea dispăruse şi ultima picătură de sînge. Dinţii îi clănţăneau şi fiorii unei amintiri groaznice o zguduiră o clipă. Fanny se stăpîni însă imediat.

— Nu e nevoie să-mi spui mai multe despre Ricardo, zise Luis.

— Dimpotrivă !... Trebuie să-ţi spun totul. Dar nu acum !... Nu încă !

— În general morţii nu mă interesează prea mult, declară Luis fără pic de respect, terminînd de curăţat o portocală pe care i-o întinse lui Fanny.

— Crezi în nemurirea sufletului ? întrebă ea.

— Nu. Mi-ar fi foarte greu să cred că bucătarul hotelului Alfons XIII sau marchizul de Tore Bermeja trebuie să fie nemuritori.

— Şi eu la fel, zise Fanny cu un rîs nervos. Dar marchizul de Tore Bermeja ar merita să fie nemuritor !... Nu găseşti ?

— De ce ?

— Pentru că ne-a scos măştile de pe obraz.

— Da, zise Luis.

Şi iarăşi ochii lor se întîlniră privindu-se îndelung. În cei ai lui Luis clipea speranţa. Fanny simţi din nou durerea ascuţită, sfîşietoare a deznădejdii. Niciodată, niciodată nu simţise mai puternic totala sa ruină fizică aşa cum o simţea acum.

Cînd terminară masa şi ieşiră din restaurant, ea se plînse de o uşoară oboseală. Luis înţelese că aceasta se datora obişnuitei depresiuni nervoase, care mergea crescînd. Efectul injecţiei de dimineaţă se epuizase şi acum avea nevoie de o nouă doză de morfină.

— Ar fi o prostie să bem cafeaua în hol, zise ea. Propun să fumăm o ţigară în camera mea. Am şi o sticlă de brandy veritabil.

— Da, dar e interzis domnilor să intre în camerele doamnelor şi invers, remarcă vesel Luis.

— Şi eşti atît de naiv ca să respecţi aceste dispoziţii ?

— Atunci hai să încercăm sticla de brandy.

Înăuntru era cald şi aer închis. Îndată ce intrară, ea deschise ventilatorul şi lăsă storurile pe care camerista neglijentă le uitase ridicate. Lumina făcu loc unei semiobscurităţi. Li-

nișteа era tulburată doar de zgomotul tramvaielor ce treceau rar sau de claxonul vreunui automobil care gonea pe pavajul încins de pe San Jeronimo. Erau orele cele mai călduroase ale zilei.

— De ce nu te duci la San Sebastian ? întrebă el.

— Acum e plin de englezi, vorbi ea plictisită. În afară de asta, banii mei sînt pe terminate.

— Pentru cîtă vreme mai ai ?

— Pentru vreo cîteva luni !... Oh !... arhisuficient !...

Și liniștea răutăcioasă cu care pronunță acest „arhisuficient" îl străpunse dureros.

— *Un momentito*, zise ea (vorbeau numai în spaniolă) și, aplecîndu-se spre măsuța de noapte, scoase din ea cutia ce conținea instrumentele necesare injecției.

— Zece centigrame mai puțin ! ordonă Luis sever.

Dar ea răspunse :

— Nu. Nu mai are sens.

— Încearcă ! zise el, îndreptîndu-se repede spre ea și îmbrățișîndu-i umerii. Fă o doză mai mică, dacă mă iubești într-adevăr.

— Te iubesc, dar nu pot să fac asta... Astăzi vreau să fiu liniștită. Am să-ți spun foarte multe lucruri.

— Nu vreau să-mi spui nimic.

— Trebuie să afli totul !... Trebuie să știi cum a murit Ricardo. Ești dator să știi asta. Nu ți-aș fi spus-o niciodată dacă n-ai fi fratele lui.

— Atunci promite-mi : de mîine încercăm să scădem doza.

— Bine. Promit, zise ea cu un surîs trist.

Și glasul ei îi arătă ce lipsită de sens avea să fie încercarea.

— Sterilizezi seringile și soluția ?

— Nu fac niciodată asta.

— De ce ? întrebă el mînios.

— Pentru că în Spania nu sînt microbi. Vitaminele și soarele ucid totul.

— Cine ți-a spus asta ?

— Un doctor spaniol.

— Care a terminat probabil Academia regală. Mizerabilii ăștia își liniștesc conștiința, ca să nu se gîndească la miasmele sărăciei.

— Oh !... Tu ești roșu ! zise ea surîzînd.

El îi luă cutia din mînă, după care puse reşoul la priză ca să fiarbă seringa. Fanny intră în baie şi cînd se întoarse avea pe ea acelaşi *peignoir* verde-pal, pe care îl purtase cînd Luis o văzuse pentru prima oară. Una din mîneci era suflecată.

Cînd totul fu gata, ea îşi făcu singură injecţia, iar Luis întoarse capul. Nu-i plăcea să vadă cum intra acul în carnea palidă a braţului ei.

— Scoate-ţi sacoul. E foarte cald, zise ea.

Pe urmă, frecînd uşor umflătura lăsată de injecţie cu degetele celeilalte mîini, se îndreptă spre pat şi se întinse.

Luis o observa deznădăjduit.

— Nu te uita aşa la mine, zise ea cu glas rugător. Sticla de brandy este în garderob. Bea cu paharul de apă, deoarece nu am altul.

El îşi scoase sacoul, găsi sticla de brandy şi bău dintr-o înghiţitură o jumătate de pahar. După aceea, puţin ameţit, începu să se uite la dezordinea ce domnea pe masa din dormitorul ei. Printre sticlele cu apă de colonie, cutiile de pudră şi tuburile de somnifere văzu două cărţi : *Vindecarea bolilor de nervi prin autosugestie* şi *Regulament pentru tirul de porumbei,* al cărei autor era ilustrul marchiz de Tore Bermeja. Sub numele marchizului se înşirau, tipărite cu litere mici, calităţile lui în acest domeniu : fost campion naţional, fost preşedinte al clubului din Santander, fost secretar al Federaţiei internaţionale de tir la porumbei. Cartea purta o dedicaţie scrisă cu caractere mari de hidalgo, marchizul oferindu-şi lucrarea „celei mai frumoase dintre toate senorele din lume". Acest autograf îi aduse aminte că Fanny stătuse un timp la Pena Ronda şi în Madridul asediat. Deoarece de atunci încoace ea rămăsese în Spania, îi dădu prin minte că începutul viciului ei trebuia să fie legat de vreo întîmplare petrecută aici. Fantezia lui luă aripi, făcîndu-l să se gîndească la tot ceea ce ar fi putut să se întîmple la Pena Ronda între dînsa şi Ricardo, dar nu putu să ajungă la nici o presupunere mai întemeiată. În mintea lui îşi făcu loc o slabă bănuială. Fanny fusese probabil vreo sentimentală care nu avea ce face — una din acele englezoaice cam copilăroase, care, îndată ce sosesc în Spania, sînt sigure că trebuie să li se întîmple ceva dramatic şi neobişnuit. Romanul ei cu Ricardo şi faptul că rămăsese în Madridul asediat erau probabil expresia acestui sentimentalism

naiv. Îşi dădu însă îndată seama că ceea ce gîndea era doar o ipoteză făcută la mînie, consecinţa unei gelozii absurde pe fratele său mort, pe monahul Ricardo, din cauza lui Fanny. „De ce m-a adus aici ? gîndise el puţin mai înainte. Ca să-mi povestească aventura ei idioată cu un călugăr ?“ Dar asta nu-l interesa de loc, cu toate că Ricardo, călugărul ăsta, era propriul său frate !

Mai bău încă o jumătate de pahar de brandy şi privirea lui căzu pe faţa lui Fanny, transportată de euforie. Nu, pe chipul ăsta nu era nici urmă de prostia pe care i-o atribuise şi care, în general, cînd există, se vede limpede pe faţa oricui. Obrajii ei căpătaseră culoare, ochii erau întredeschişi. Fruntea înaltă cu vine albăstrii, nasul regulat, linia frumos arcuită a buzelor şi a ovalului feţei, toate acestea, înconjurate de aureola părului blond-cenuşiu, trădau fineţea unei fiinţe inteligente, temperamentul unui tip cerebral. Întreaga expresie a figurii ei te lăsa să mai vezi rămăşiţa unei voinţe, care odinioară trebuie să fi fost foarte puternică, o voinţă neclintită, o voinţă de oţel, condusă de o minte sigură... Chipul acesta purta şi rămăşiţele unui entuziasm înflăcărat, ce se stinsese acum, elanul tragic al făpturii care aspirase spre ceva — rău sau bun — spre ceva ce nu putuse fi atins. Nu, o asemenea femeie nu s-ar fi putut preta unei aventuri banale, unui sentimentalism stupid. Nu vedeai pe faţa ei nici urmă din frumuseţea găunoasă a stelelor de film. Era frumoasă într-un fel cu totul deosebit. Şi Luis simţi că farmecul ei îl atrăgea cu o extraordinară putere.

Mai bău încă puţin brandy. Pe urmă se ridică din fotoliu şi se aşeză lîngă ea, ca să-i vadă mai de aproape faţa, să-i simtă mai puternic farmecul.

Transportată, cu pleoapele întredeschise de sub care se vedea luciul tainic al ochilor ei verzi, poate la limita dintre vis şi viaţă, Fanny plutea în extazul pe care i-l dădea morfina, desprinsă parcă cu totul de trupul ei şi de orice legătură pămîntească. Poate că avea vreo halucinaţie şi vedea într-o lumină orbitoare imaginile dorite pasionant de fantezia ei exaltată, vedea ceea ce dorise şi nu putuse dobîndi, sau poate că încerca doar senzaţia plăcută şi difuză că pluteşte în spaţiu ca un duh eteric. Dar alături de asta, efectul morfinei arăta şi inevitabilul, apropiatul sfîrşit al acestei făpturi. Fericirea, liniştea asta, Fanny o obţinea cu 80 de centigrame pe zi.

„Salveaz-o, îi şopti o voce interioară, salveaz-o de la ruina fizică, din deznădejdea, din mlaştina în care se cufundă tot mai adînc după fiecare nouă injecţie". Dar acesta era doar glasul neputincios al dragostei lui. Luis îşi dădu seama că într-adevăr era prea tîrziu, că distrugerea nu mai putea fi oprită, că mîinile scheletice ale morţii o şi îmbrăţişaseră pe Fanny şi aveau s-o ducă peste cîteva luni în mormînt. Nici o scădere a dozelor, nici o clinică, nici un fel de sanatoriu nu o mai puteau ajuta. Şi atunci, Luis simţi încă o dată pustiul vieţii, fiorii reci ai singurătăţii în care trebuia din nou să se întoarcă.

În timp ce stătea lîngă ea, văzu cum pleoapele i se mişcară, cum îl observă şi făcu o uşoară mişcare cu mîna, de parcă ar fi vrut să-l alunge de lîngă sine.

— Mai lasă-mă numai puţin, zise ea cu un glas ce venea parcă de undeva de departe. În sertarul mesei sînt nişte ţigări... Încearcă-le şi vezi dacă îţi plac !...

El se îndepărtă încet, zguduit pînă în adîncul sufletului de ceea ce vedea, şi se aşeză din nou în fotoliu fără să mai caute ţigările. Nu-şi dădu seama cît timp rămase aşa, deoarece se gîndea la dînsa şi era puţin ameţit de alcool. Un zgomot uşor îl făcu să tresară. Cînd îşi ridică privirea, văzu că Fanny venea spre dînsul avînd în mînă o cutie mare de ţigări. Acum ea coborîse din nou pe pămînt din înălţimile raiului său nefast şi era tot atît de bine dispusă cum fusese de dimineaţă la muzeu : înviorată de puternicul stupefiant, gata să stea de vorbă şi să glumească. Îi întinse cutia, şi el văzu că mîna ei slabă, cu toată nemaivăzuta ei paliditate, era frumoasă şi perfectă, ca şi sprîncenele, ca şi nările, ca şi trăsăturile fine ale buzelor, ca şi toată făptura ei. Gîndul că sub acest *peignoir* şi atît de aproape de el se afla un trup tot atît de perfect, pur şi mat ca marmura albă, trupul femeii iubite, îi tulbură dintr-o dată minţile.

În clipa următoare se ridică şi, supunîndu-se forţei irezistibile cu care îl atrăgea, o cuprinse în braţele lui. Ea nu opuse nici o împotrivire, dar nici nu-l îmbrăţişă, ci rămase în braţele lui cu totul inertă, de parcă gestul acesta nu o privea cîtuşi de puţin, ca şi cum s-ar fi lovit întîmplător de el şi s-ar fi sprijinit să nu cadă. Luis se uită în ochii ei aşteptînd să vadă o dorinţă adîncă, lumina aceea blîndă şi seducătoare de smarald cu care îl privise în restaurant. Acum însă ochii erau reci, de

parcă ar fi fost de sticlă. Dispăruse din ei pînă și lucirea jucăușă, cu care cîteva clipe mai înainte îi oferise țigările. Nu mai exprimau decît un pustiu trist și mort, o tristețe fără margini, o deznădejde tăcută, liniștită... Și atunci Luis își dădu seama că Fanny avea dreptate. În brațele lui ținea o femeie fără trup.

O lăsă, și încet, zdrobit de descoperirea pe care o făcuse, se așeză din nou în fotoliu. Ea aruncă țigara pe care nu o mai aprinse și porni cu pași ușori către pat. Un minut după aceea el îi auzi glasul :

— Luis !... pronunță ea cu un glas stins. Luis !... și bătu cu mîna locul de lîngă dînsa, făcîndu-i semn să vină alături de ea, ca să-i satisfacă dorința arzătoare, pe care o clipă mai înainte trupul ei ucis de morfină refuzase să i-o ofere.

Dar Luis nu se mișcă din fotoliu.

Și atunci ea începu să povestească. La început vorbea rar, șovăitor, cu pauze lungi, de parcă ezita și îi era rușine să spună totul. Pe urmă cuvintele ei începură să curgă cu sinceritatea deznădejdii, ca spovedania unui suflet conștient de apropiata sa pierzanie și care zărea apele negre ale Aheronului...

Partea a doua

Fanny și Loyola

Într-o dimineaţă ploioasă din aprilie 1936, Fanny, care de o lună de zile se afla în Spania, se trezi mai devreme ca de obicei şi, frecîndu-şi ochii încă lipiţi de somn, simţi că începe să se plictisească. De fapt, ţara propriu-zisă nu era nici barbară, nici romantică, nici atît de caraghioasă cum o descriseseră Gautier şi Dumas, în cărţile lor din secolul trecut, sau cum voiau s-o prezinte o mulţime de autori contemporani, care îi lăudau tradiţiile şi pietatea cu tot atîta însufleţire ca şi luptele de tauri şi melodia captivantă al pasionatului *cante flamenco* [1]. Dimpotrivă, totul o făcea pe Fanny să manifeste curiozitatea cea mai vie faţă de lucrurile, oamenii şi evenimentele ce se petreceau în ţara asta, unde contrastul între clocotul vieţii şi umbrele morţii era atît de puternic. Plictiseala se datora faptului că invitase cîţiva prieteni, cu care acum nu ştia ce să facă.

Doi dintre dînşii — Jack Winky şi Clara Sowtdown — erau americani şi o indispuneau cu prostia lor, iar al treilea — Jacques Murier — o iubea şi suferea în tăcere, ceea ce era la fel de plictisitor. Pe cei doi americani îi invitase în semn de recunoştinţă, deoarece îi înlesniseră, prin mărturia lor mincinoasă, divorţul ei de mister Morrice Lloyd, crescător de vite din Yorkshire — un divorţ care se prelungise timp de trei ani din cauza încăpăţînării sălbatice a lui mister Lloyd. Cît despre francez, de el o lega o aventură efemeră în peisajul de iarnă al Alpilor bavarezi. Fanny îl găsea foarte „cerebral" — o expresie pe care o luase din cărţi. Prin acest epitet ea îi reproşa obiceiul insuportabil de a-ţi risipi orice iluzii pe care le-ai fi putut încropi, obicei care-l făcea să filozofeze cinic şi care ucidea într-însul orice elan. După ce pasiunea ei se potoli, el îi păru un prieten de nepreţuit, cu toate că, din nefericire, nu-şi putea înţelege nici necesitatea interioară de a-l avea mereu lîngă dînsa şi nici faptul că nu putea să-i fie veşnic amantă.

După divorţ rudele lui mister Lloyd lansară la adresa lui Fanny diverse zvonuri care, din păcate, nu erau cu totul inventate, şi ea simţi nevoia să astupe puţin gura lumii părăsind

[1] Cîntec popular andaluz. (Span.)

pentru o vreme Anglia. Petrecu vreo opt luni de zile la Paris şi în sudul Franţei, iar în primăvara anului următor se stabili la San Sebastian. Aici, la începutul acestui anotimp, peisajul păstra culorile de acuarelă ale ţărmului de lîngă Biarritz, dar oamenii păreau mai plini de viaţă, mai deschişi.

Făcu o scurtă călătorie cu maşina spre sud şi rămase uimită de ceea ce văzu : ţara asta avea aspecte, forme şi realităţi cu totul aparte şi care se derulară prin faţa ochilor ei ca un film în culori. Dar în spatele strălucirii şi a faţadei de teatru fantastic se vedea tragedia crudă a unui popor care se lupta cu sine însuşi ca să pornească pe drumul unei vieţi noi. Bineînţeles, Fanny îşi dădea seama de toate acestea cu totul superficial, impresionînd-o numai atît cît i se părea interesant şi îi oferea emoţii tari asemănătoare acelora pe care străinul le încearcă atunci cînd coarnele taurului sfîşie abdomenul vreunui nefericit torero îmbrăcat în aur şi mătase. Aici nu era nici urmă din liniştea filistină pe care o văzuse în alte ţări. Lucrurile treceau dintr-o extremă în alta fără penumbra blîndă a compromisului şi din ciocnirea acestor extreme ţîşneau conflicte şi mai violente. Catedrale străvechi se înşirau la rînd cu cluburile anarhiştilor, cu mitinguri muncitoreşti, cu procesiuni şi pelerinaje la moaştele sfinţilor. După Bilbao, înnegrit de fumul fabricilor, vizită Toledo ce plutea într-un romantism de vis. La Madrid făcu cunoştinţă cu aristocraţi care mai credeau încă în arhangheli şi în statuile făcătoare de minuni ale Fecioarei Maria, iar la hotel personalul de serviciu citea din Engels şi Darwin. La Barcelona munca se desfăşura într-un tempo american, la Sevilla se cînta din chitară şi viaţa curgea seducătoare ca apele leneşe ale Guadalquivirului. La radio răsuna elocvenţa de foc a Passionariei, la Avila femeile se duceau de două ori pe zi la liturghie. Aristocraţii conspirau împotriva republicii, proletarii se gîndeau cum să-i ucidă, dar amînau mereu hotărîrile pe care le luau. Fanny erau cu totul imună la romantism (aşa cel puţin îi plăcea să se laude), şi contrastele Spaniei pe care o vedea i se păreau mult mai interesante decît măreţia plină de mucegai de la Toledo şi Escorial. Ea înţelese uşor adevărata pricină a realităţilor ce i se înfăţişau : şi aici, ca şi în Anglia, unii aveau de toate, iar alţii nimic ; era însă o diferenţă — în ţara asta cei care nu aveau nimic se revoltau şi protestau. Aici, o slugă nu voia să rămînă numai slugă, iar copiii să-i fie tot slugi, deoarece în-

semna o înjosire a demnității omenești. De altfel, așa cum i se băgase lui Fanny în cap de mică, aceasta amenința existența civilizației. Acum însă ea nu era dispusă să se alarmeze cîtuși de puțin de soarta acesteia din urmă. I se părea interesant să stea puțin în țara asta, unde oamenii erau gata de luptă, unde se aștepta în fiecare zi să izbucnească revoluția și unde timpul, pînă ce se va potoli răutatea familiei Lloyd, putea să treacă mai repede.

La Madrid, Fanny întîlni un prieten din copilărie — mister Blaymar, căruia ea îi zicea simplu Leslie. Acestuia Fanny îi mărturisi intenția sa de a rămîne pentru cîtăva vreme în Spania.

— Ce vrei să faci aici ? o întrebă el.

— Vreau să mă distrez, răspunse ea cu toată seriozitatea, pe care o impunea întrebarea. În afară de asta o să văd țara, catedralele, luptele cu tauri...

— Bine, dar nu te aprinde prea mult ! o preveni Leslie.

Fanny se întoarse la San Sebastian și închirie pe trei luni vila lui maestro Figueroa, un pictor uitat de lume. În tinerețe, maestrul Figueroa fusese un pictor cunoscut, chiar dacă renumele lui nu trecuse dincolo de granițele Spaniei, ca acelea ale lui Picasso și Suloaga. Pînzele lui, cu tot coloritul lor reușit, sufereau de prea mult teatralism în compoziție și făceau pe criticii de artă să surîdă indulgent. Vila era puțin izolată, dar avea o poziție foarte frumoasă, fiind construită pe o colină situată chiar pe țărmul oceanului. Fanny se instală aici împreună cu șoferul său și cu o slujnică în vîrstă, recomandată chiar de maestrul Figueroa. Pe urmă începu să ia în fiecare zi lecții de limba spaniolă și să citească toate cărțile pe care le adusese de la Paris. Curînd însă se plictisi. Atunci își invită prietenii. Și cînd aceștia din urmă veniră, se plictisi din nou.

Se trezi în patul cel vechi din camera așezată lîngă holul cel mare și luminos ce servise mai înainte ca atelier al pictorului. Se întinse de cîteva ori în pat, martor mut al numeroaselor nopți de voluptate din tinerețile artistului și își aprinse alene o țigară. O fumă, conjugînd în același timp verbul *„tener"* (se hotărîse serios să învețe spaniola). Rămase apoi puțin amețită și cu o plăcută senzație în trup, deoarece țigările conțineau opium. Nu trebuia să mai fumeze din țigările astea !... Obișnuința care începuse s-o prindă devenea primej-

dioasă. Le încercase pentru prima oară în mansarda unui poet, puțin cam nebun, din Montmartre, care își numea școala sa esențialistă. De ce și-o fi numit el nebunia cu cuvîntul ăsta, Fanny nu putuse să înțeleagă niciodată.

Se îmbrăcă în grabă și renunță la baia de dimineață, deoarece avea de făcut un drum lung, și pe urmă și baia însăși, construită în stil maur, după capriciile maestrului, nu era de loc atrăgătoare cu crăpăturile bazinului în care se cam strîngea murdăria. Tremură de frig, deoarece în odaie era rece, cu toate că ușa de la atelier, în care focul duduia într-un cămin mare, era deschisă. În Spania asta dogorîtoare, iarna și primăvara tremurai totdeauna de frig. Se apropia ora gustării de dimineață și curînd vila avea să răsune de glumele zgomotoase ale lui Jack și de insuportabilul rîs al Clarei. Fanny se simți și mai plictisită cînd își aminti de acest rîs, gîndindu-se la drumul ce trebuiau să-l facă pînă la Avila, o excursie fără rost, pe care o admisese la insistența americanilor.

Cînd intră în atelier, privirea lui Fanny se opri pe una din pînzele lui maestro Figueroa, pe care în ajun voise s-o cumpere și pe care pictorul, într-un acces de generozitate spaniolă, i-o dăruise. Tabloul era destul de lugubru și îi impresiona pînă și pe americani. Ca să nu-l mai vadă cînd se servea ceaiul, Clara ședea cu spatele spre dînsul. Subiectul era pur iberic. Moartea, închipuită ca ceva hidos, jumătate schelet jumătate mumie, conducea spre iad o horă funebră în care se prinseseră un împărat, un papă, un cavaler și o curtezană. Era o pînză pe care pictorul o făcuse în tinerețe și reprezenta fără îndoială un studiu asupra nu mai știu cărui clasic.

Fanny trecu să se încălzească la foc și privirea îi căzu din nou pe tablou. Subiectul era cu totul obișnuit, iar din punct de vedere tehnic tabloul nu rezista nici unei critici. Personajele semănau cu niște păpuși de lemn, mișcările lor supărînd ochiul prin greșeli inadmisibile. Chiar efectul cromatic, originalitatea și gloria lui maestro Figueroa păleau aci, dovedind o imitație prea apropiată de El Greco : tonuri reci, cenușii și o lumină fosforică ce venea dintr-o sursă nevăzută. Dar în această neglijență, dacă nu a geniului, măcar a unui adevărat talent, Fanny simți efortul tragic al lui maestro Figueroa, care uitase și de anatomie și de critici, pasionat doar de exprimarea gîndirii sale filozofice. Și într-adevăr aceasta se vedea uimitor de bine. În timp ce moartea chicotea sinistru,

cei ce jucau de nevoie în hora ei participau la acest dans funebru într-un chip aparte : pe jumătatea de jos a figurilor se vedea un rînjet cinic şi tîmp, în timp ce în privirea lor se citea o groază indescriptibilă. Aceştia erau nişte păcătoşi, conştienţi de greşelile lor, care nu se căiau, care voiau parcă să înşele pînă şi moartea, şi porniseră după ea cu un zîmbet servil, dar şi cu o frică ascunsă în ochi. Nici un fel de îngeri, nici un fel de dragoste suprapămînteană, elemente atît de proprii pioşilor pictori clasici, nu mîngîiau privirea. Orizontul spre care se îndrepta moartea era cufundat în întuneric şi deznădejde. Oh, ideea acestei pînze era foarte actuală !... Şi Fanny simţi cum fiori reci îi străbăteau trupul, deoarece tabloul exprima şi ceva din propria sa viaţă. Deodată simţi nevoia să vadă o fiinţă vie, să scape de obsesia acestui tablou sinistru.

— Pilar !... strigă ea nervos. Pilar !...

Bătrîna slujnică a maestrului Figueroa intră în atelier.

— S-a trezit don Santiago ?

— *Quien ?* întrebă spaniola. *El francès ò el americano ?* [1]

— *El francès,* zise Fanny.

— Nu ! Nu s-a sculat încă, señora !...

— Atunci poţi să te duci ! Să nu-l trezeşti.

Şi, uşor tulburată, Fanny se aşeză într-un fotoliu cu spatele la tablou. Pilar ieşi, aruncînd o privire plină de înţelegere spre señora. Observase şi ea de mult cum toţi cei care închiriau vila şedeau de obicei în acest fel, aşa încît să nu vadă tabloul.

Jacques Murier se trezise de mult, dar şedea la fereastră prost dispus şi privea distrat cum undele verzi-măslinii ale oceanului se revărsau ca nişte limbi de spumă pe plaja largă presărată cu stînci negre. Era medic de profesie, şi în această dimineaţă ploioasă de primăvară îşi analiza viaţa cu acelaşi sînge rece cu care odinioară pusese diagnostice la spitalul „Saint Lazare" de la Paris. În ultimii doi ani încetase să mai lucreze şi acum era cu totul ruinat. Situaţia sa financiară ameninţa să devină catastrofală. Cei optzeci de mii de franci economisiţi şi alţi o sută de mii moşteniţi de la maică-sa din Provence se topiseră fără nici un rost prin hotelurile, cazinourile şi dancingurile de pe Riviera. Cum şi de

[1] Cine ? Francezul sau americanul ? (Span.)

ce se întîmplaseră toate astea, Murier nu era în stare să răspundă prea clar. Putea spune doar că totul începuse cu Fanny. O iubea cu o dragoste amară, sarcastică şi pătimaşă, deoarece trupul ei era minunat, iar sufletul fin şi pervertit. Doi ani întregi îl tîrîse după dînsa numai pentru faptul că avea nevoie de un tovarăş care să-i alunge plictiseala, de medicamente împotriva spleenului care o apuca în zilele urîte, de prezenţa trupului său în momente de capriciu... Ce poveste caraghioasă, tristă şi fără sens mai fusese şi asta ! Acum, cu cele cîteva mii de franci care-i mai rămăseseră în buzunar, voia să plece, să dispară, să se piardă undeva. Privind valurile oceanului, în faţă îi apăru dintr-o dată mirajul coloniilor. Gîndul de a pleca în colonii, ca o ultimă scăpare din situaţia în care se afla, îl urmărise de mult şi devenise obsedant. Coloniile erau rezervorul ce absorbeau pe medicii incapabili sau decăzuţi din Franţa. Să-şi irosească viaţa la Saigon sau undeva în Africa, să-şi înece amarul în cine ştie ce junglă, să suporte nopţile tropicale de insomnie bînd whisky şi jucînd pocher cu funcţionarii din colonii, să trateze nevestele acestora de neurastenie — iată ce merita !... Era totuşi o situaţie mai demnă decît această umilitoare viaţă de paj pe lîngă Fanny, care avea curînd să-l transforme într-un lamentabil gigolo.

Ultimii care se treziră fură Clara şi Jack. Trăiau amîndoi în concubinaj sub binecuvîntarea unui pastor evanghelic care mai nutrea încă speranţa de a-i cununa şi care-i bombarda mereu cu scrisori pline de îndrumări morale. Invitaţia lui Fanny îi prinsese la Paris. De ce se aflau acum la San Sebastian şi nu la Paris sau la San Francisco, asta nu ştiau prea bine nici ei. Hoinăreau pe unde le trăsnea prin cap, sub impulsul exuberanţei şi al inepuizabilei lor energii, care la americanii siliţi să muncească se trasforma în realizări materiale, iar la ei — în tot felul de nebunii, deoarece nu aveau nimic de făcut. Rătăceau încolo şi încoace răspunzînd chemării de a nu prinde rădăcini nicăieri, ca şi cum viaţa n-ar fi fost altceva decît un vagabondaj stupid şi fără sens. Pasiunea lor pentru călătorie şi sport semăna cu laborioasa activitate industrială a părinţilor lor mister Winky şi mister Sowtdown, asociaţi şi proprietari ai unor fabrici de motoare pentru avioane, doi binefăcători ai omenirii care aşteptau cu nerăbdare al doilea război mondial pentru a face să crească de o sută de ori sau

dacă era posibil de o mie de ori marile lor capitaluri. Îndată ce se sculară, Clara începu să se ocupe de toaleta ei. În fiecare zi, special pentru ea, venea cu maşina o coafeză de la San Sebastian, care trebuia să-i puie în ordine pieptănătura. Jack trecu în camera vecină, îşi puse mănuşile de box şi începu să lovească cu sălbatică energie o minge de piele, prinsă în arcuri între podea şi tavan, sincronizîndu-şi loviturile cu respiraţia reglementară. În timp ce aveau loc aceste îndeletniciri, îndeplinite cu religiozitatea unor ceremonii — una faţă de frumuseţea sa, celălalt pentru forţa lui — Murier trecu pe coridor şi trînti puternic uşa întredeschisă a camerei, în care se gătea Clara. Făcu asta fără motiv, doar din simplă ură pentru calmul americanilor şi din dispreţ faţă de spiritul lor de automulţumire. Cufundat în antrenamentul său, Jack nu auzi zgomotul, dar Clara îşi dădu seama că acesta nu putuse fi altul decît aprigul şi ciudatul Murier.

— *Monsieur* Jacques !... strigă ea cu glas sonor. De ce nu intraţi ?

Dar *monsieur* Jacques nu răspunse şi coborî mai departe scara. Era stăpînit de un gînd ce-l străbătu pe neaşteptate, în legătură cu Clara, un gînd josnic şi umilitor, care-i jignise mîndria şi-l făcuse de fapt să trîntească uşa atît de nervos.

Neprimind nici un răspuns, Clara oftă cu oarecare tristeţe. Încerca pentru medic un sentiment de stimă şi în acelaşi timp de teamă. De stimă faţă de cunoştinţele lui — ştia o mulţime de lucruri utile despre vitamine, despre higiena pielii, despre evitarea sarcinii, despre cura de slăbire — şi de teamă în faţa privirii lui, care avea în ea ceva rece, analitic şi batjocoritor ce o zăpăcea dintr-o dată, de parcă francezul i-ar fi putut ghici gîndurile. Ca să scape de teamă, ea îi făcu unele avansuri, pe care Murier le respinse cu dispreţ. Ca urmare, începu să se teamă şi mai mult de el, fără să-şi dea seama cărui fapt anume îi datora această tulburare. În general, ea îşi dădea seama de realităţi destul de greu şi de aceea o excludeau îndată cînd era vorba de o partidă de bridge. Impresiile ce le recepţiona se evaporau imediat ca un lac de unghii, şi în capul ei nu mai rămînea decît precipitatul prostiei.

După o jumătate de oră, Jack şi Clara coborîră în atelier. În treningul său, Jack semăna cu un boxer profesionist, iar Clara se transformase într-o păpuşă de porţelan, coafată ideal.

După ce luară o gustare consistentă cu şuncă şi ochiuri, cei patru îşi îmbrăcară trenciurile şi ieşiră pe terasa plină de nisip din faţa vilei, unde aştepta maşina lui Jack. Era un automobil de o construcţie specială. Motorul lui depăşea pe cel al unei maşini obişnuite apropiindu-se de puterea unui avion de vînătoare. Pe şoseaua asfaltată atingea 140 de kilometri pe oră şi uruitul lui sinistru băga spaima în toţi automobiliştii din jurul San Sebastianului, mai ales cînd Jack voia să glumească şi trecea ca o săgeată doar la cîţiva centimetri de rablele acestor nefericiţi ce se mişcau cu paşi de broască ţestoasă.

Indiferent la aceste performanţe automobilistice (Jack îi propusese să-i arate cum se iau curbele în plină viteză printr-o utilizare bruscă a frînelor), Murier se aşeză pe unul din locurile din spate. Îl preocupa gîndul să nu cheltuiască în această excursie mai mult de 300 de pesetas, gînd neplăcut şi apăsător, deoarece unchiul său, căruia îi ceruse printr-o scrisoare nişte bani împrumut, nu-i răspunsese încă. Clara şi Fanny se urcară în maşină după o mică ciocnire, obişnuită între ele. În automobilul sport erau numai patru locuri şi nici una dintre ele nu voia să stea în faţă. Cînd Murier propuse să cedeze locul şi să treacă el lîngă Jack, se împotrivir amîndouă deodată. Clara profită de această nehotărîre şi se instală lîngă Murier, iar Fanny, cu o mînie amară, trecu pe locul din faţă. Era scandalizată de noile avansuri pe care Clara i le făcea lui Jacques şi de încercările ei de a-l tutui. Ce prostie !... Cum putea să-şi închipuie gîsca asta că avea să-l seducă în prezenţa ei ? De fapt, Fanny era iritată mai ales de împrejurarea că în timpul gustării Murier începuse să răspundă acestor avansuri şi căutase insistent şi chiar fără rost să întreţină o conversaţie cu Clara. După aceea comparase figura fină a lui Murier, capul său original de cavaler provensal şi buzele lui splendid arcuite, cu umerii de hamal, cu faţa rotundă ca luna şi cu buzele îngrozitor de groase ale lui Jack Winky. Fără îndoială, Clara făcuse de mult această comparaţie şi continua acum să-l atace pe Murier. Oaia asta nu era chiar atît de proastă cum părea.

După ce ascultă pentru ultima oară duduitul motorului şi consideră cu urechea sa de expert că totul era în regulă, Jack apăsă pe ambreiaj. Prudent, ca să nu rupă arcurile în gropile de pe drumul desfundat de ploi ce ducea la vila lui

maestro Figueroa, el scoase mașina în șoseaua dinspre Vitoria și îi dădu drumul cu toată viteza. Colinele verzi din jurul San Sebastianului ascunseră linia cenușie a oceanului, după care dispărură la rîndul lor în ceața zilei noroase. Jack mergea acum cu o sută de kilometri pe oră. După ce trecură de Pancorbo, cerul se însenină dintr-o dată și ei intrară în peisajul sterp și monoton al vechii Castilii, colorat puțin în roșu. Timp de cîteva ore impresia mesetei [1] fu apăsătoare, dar la Burgos buna lor dispoziție reveni. Clara voia să știe dacă ducele de Alba putea sta pe același plan cu ducele de York. Fanny o privi cu dușmănie și îi spuse că nu se poate. Ea continua să urmărească, cu amărăciune, cum Murier încetase să-și mai bată joc de prostia Clarei. Dimpotrivă, el îi povesti istoria contelui de Villanueva, care trăise în secolul al XVIII-lea și ale cărui nebunii băgaseră în toți sperieții pe doamnele de onoare de la curtea reginei Isabela. Antrenați de mîncarea și vinul cel bun, ca și de discuțiile lor, uitară să mai viziteze orașul, nebănuind măcar existența vestitei catedrale ce se afla aci.

Pe urmă își continuară drumul spre Palencia pe șoseaua asfaltată în această țară a cavalerilor, a sfinților, a țăranilor flămînzi și a catîrilor costelivi. Peisajul era monoton și apăsător. De ambele părți ale șoselei, cît vedeai cu ochii, se întindea un șes, sterp și pustiu, tăiat de canioane adînci și presărat cu stînci negre sau cu nisipuri galbene și portocalii. Ici-colo apăreau ruinele unor castele sau casele îngrămădite ale unor sate sărăcăcioase ai căror locuitori se hrăneau din fișiile subțiri de pămînt arabil ce însoțeau cursurile apelor.

Spre seară vremea se strică și pe neașteptate începu să plouă. Canioanele rîurilor se transformară dintr-o dată în uriașe torente și călătoria deveni neplăcută. Ca să ajungă mai repede la Avila, Jack mări viteza. Tocmai cînd depășiseră o siluetă neagră, ce călărea pe un catîr, Jack observă la cotitura șoselei un polițist din garda civilă, care făcea semne disperate cu mîna. Desigur, acest individ voia să-l amendeze pentru viteză nepermisă. De obicei, în asemenea cazuri, Jack apăsa și mai tare pe accelerator, dar acum nu știu ce spirit bun îl făcu să frîneze la timp. Cînd opri, toți văzură că în

[1] Podișul Castiliei.

fața mașinii se căsca prăpastia unui pod luat de apă. Valurile galbene ale torentului făceau spume în jurul picioarelor podului năruit și cu un uruit surd tîrau la vale pietre și copaci. Jack începu să înjure pe inginerii spanioli.

— Dumnezeule !... Ce facem acum ? strigă Clara.

Gîndul că la Avila ar putea să nu găsească un coafor capabil să-i pună în ordine pieptănătura stricată de ploaie o umplu de groază. Și asta tocmai acum cînd Murier începuse să se poarte drăguț cu dînsa și cînd simțea o deosebită dorință de a fi de o frumusețe ireproșabilă.

Ploaia încetase și toți coborîră din mașină. Fanny dădu o sută de pesetas omului care le salvase viața și încercă să facă uz de cunoștințele sale de limbă spaniolă întrebîndu-l de existența vreunui drum lateral. Polițistul însă vorbea un dialect groaznic din care nu se putea înțelege nimic. Era clar că trebuiau să se întoarcă pînă la ultima localitate de care trecuseră, și aceasta îi plictisea grozav. Călătoria îi obosise pe toți, și vîntul rece ce sufla dinspre podiș îi făcea să fie și mai prost dispuși. Jack condusese în această zi mai bine de 400 de kilometri, ceea ce depășea chiar rezistența celui mai bun șofer. Murier nu avea decît cunoștințe cu totul superficiale despre automobilism, iar Clara și Fanny nu se încumetau să treacă la volan, deoarece se temeau de construcția specială și de nervozitatea neașteptată a puternicului motor. A-l lăsa pe Jack să conducă mai departe ar fi fost cu totul periculos din cauza oboselii lui. Cu toate acestea altă ieșire nu era și Fanny propuse să se întoarcă.

— Nu am intenția să-mi frîng gîtul, declară Clara.

— Atunci o să dormi în ploaie ! ripostă Jack.

— Idiotule...

— Asta pentru că te suport de azi-dimineață ?

Jack observase și el flirtul dintre Clara și Murier. Nu era gelos — voia de mult să scape de dînsa — dar îl enerva prostia ei. Idioata asta nu-și dădea seama că Murier voia doar s-o irite pe Fanny. De altfel, nici el nu era cu totul sigur că lucrurile se petreceau chiar așa.

— Ia nu vă mai certați ! zise Fanny, mulțumită de reacția lui Jack. Hai mai bine să-l întrebăm de drum pe popa ăsta !

Abia acum observară că omul care călărea pe catîr și pe care-l depășiseră era un preot. Acum îi ajunsese din urmă. Ne-

cunoscutul se legăna pe catîrul care mersese ceasuri întregi prin ploaia torențială cu calmul său de filozof. Și acum continua să meargă în același fel. Fanny nu-și putea închipui ceva mai groaznic decît omul ăsta ud pînă la piele. Îmbrăcămintea lui semăna cu un burete îmbibat cu apă. Borurile largi ale pălăriei lui, acum vălurite, atîrnau în jos. Din rasa și pelerina neagră, cu care-și înfășurase partea de jos a figurii, curgea apă. Furtuna îi întorsese pe dos umbrela și probabil, după eforturi nereușite de a o îndrepta, renunțase, ținînd acest obiect, atît de rar utilizat în Spania, la subțioară, în timp ce cu cealaltă mînă ținea frîul catîrului. Nu se vedea nimic din fața lui acoperită de pelerină și de borurile largi ale pălăriei. Înfășurat așa, avea un aspect caraghios și în același timp puțin lugubru, impresie ce dispăru îndată atunci cînd îi salută. Cînd se apropie suficient și văzu că drumul era întrerupt, opri catîrul, după care își înclină capul și rosti respectuos :

— *Buenas tardes, señores* ![1]...

— Știi englezește, părinte ? întrebă Jack, în loc să salute, la rîndul său, în timp ce ceilalți, inclusiv Clara, răspunseră totuși politeții spaniolului.

Jack pusese întrebarea mai mult din furie și plictiseală decît în speranța de a obține un răspuns în limba sa maternă.

— Da, domnule, rosti pe neașteptate preotul.

— Minunat ! strigă Jack. Atunci, sir, continuă el ceva mai amabil, ne-ați putea spune cum putem ajunge la Avila ?...

— Singura posibilitate e să vă întoarceți pînă la Astigaragua și să vă continuați drumul prin Despenatoros.

— Cine poate să țină minte numirile astea afurisite ? interveni Fanny.

— Există pe șosea tabele cu numele fiecărei localități, miss, explică cu blîndețe preotul.

Necunoscutul stătea pe catîrul său, la zece pași de ei, cu fața tot atît de invizibilă. Vorbea foarte corect englezește și în vocea sa răsună un timbru metalic ce trăda o energie remarcabilă și lipsa oricărei timidități.

— Dar dumneavoastră, încotro mergeți ? întrebă Jack.

— Și eu mă duc tot la Avila.

---

[1] Bună seara, domnilor. (Span.)

— Şi o să vă continuaţi drumul ?

— Mă gîndesc să trag în noaptea asta la un han, care se află la doi kilometri de aci.

— Acelaşi lucru putem să-l facem şi noi, propuse Fanny.

— E curat hanul ? întrebă Clara.

Spaniolul nu răspunse. Jack se uită supărat la Clara, după care se întoarse spre dînsul şi zise politicos :

— Vă mulţumim foarte mult, domnule părinte. Cu permisiunea dumneavoastră, o să mergem încet pe urmele catîrului ca să ne petrecem noaptea şi noi în acest han.

Făcură aşa cum propusese Jack. Preotul o porni înainte, iar ei se urcară în maşină şi merseră după el cît putură mai încet. Omul din garda civilă, după ce sărută mîna preotului şi primi binecuvîntarea lui, rămase mai departe la pod ca să prevină, cu un felinar roşu, pe şoferii care treceau pe aici. Deoarece se întunecase cu totul, Jack aprinse farurile care luminară spatele catîrului şi duduitul motorului sperie puţin animalul. Acesta îşi iuţi mersul din ce în ce mai mult, pînă ce, pînă la urmă, maşina îl sili să galopeze, şi trupul preotului, care desigur nu era obişnuit cu un asemenea sport, începu să se legene în şa. Toate acestea părură tare distractive celor patru excursionişti care-şi căpătară din nou buna dispoziţie.

— Nu trebuia să-i spui domnule părinte, ci *padre !*... zise Fanny.

— Ce înseamnă asta ?

— Înseamnă părinte.

— Poate că ar fi trebuit să-i sărutăm mîna ! spuse şi Murier, cuprinzînd în semiîntuneric talia Clarei. Americana se lipi strîns de el şi cei doi se sărutară.

— Mai întîi trebuia să-l stoarcem de apă !... adăugă Fanny, fără să bănuiască cele ce se petreceau în spatele ei.

— Asta o s-o facă chiar Clara ! zise Jack.

— Şi o să-ţi facă un ceai din ea, răspunse americana.

Şi gonind mereu catîrul şi pe bietul om ce-l călărea, ajunseră în cele din urmă la hanul ce se afla izolat în mijlocul mesetei.

Era o casă de modă veche, unul din acele hanuri despre care Gautier zicea că în odăile lui de dormit se intra prin grajd, şi în care trăseseră probabil odinioară Cervantes şi

Lope de Vega. Trecură de la primul etaj, unde cîţiva zdrenţăroşi şedeau la masă în faţa paharelor cu vin, şi se urcară la al doilea, destinat persoanelor mai de seamă. În mijlocul camerei de la acest etaj era un cămin mare în care ardea focul, iar feţele de masă şi tacîmurile luceau de curăţenie. O lampă cu petrol scălda totul într-o lumină albă. De la bucătărie venea miros de friptură. În spatele tejghelei se afla hangiul, un bărbat oacheş ce purta o vestă de catifea, cu mînecile suflecate şi cu basma roşie pe cap. La una din urechi atîrna un cercel de aur. Această înfăţişare trăda preocuparea de a crea un cadru special destinat turiştilor. Din cauza vremii ploioase şi a prăbuşirii podului, hangiul aştepta oaspeţi. De aceea îşi şi pusese cercelul în ureche pentru a atrage atenţia străinilor. De fapt, decorul întregului local era bine întreţinut. Doar aparatul de radio şi portretul lui Alcalá Zamora [1] trădau transformarea comercială a acestei *España tradicional*.

Cei patru excursionişti se aşezară comod şi cum erau flămînzi comandară o cină bogată. În timp ce beau Manzanilla şi înghiţeau lacomi puii fragezi, egoismul îi împiedică să-şi amintească de omul care-i adusese aici. Cînd intrară în han ei uitară să-i mulţumească, iar după ce începu servirea cinei nu-şi mai aduseră de loc aminte de existenţa lui. Preotul apăru cu totul pe neaşteptate, în momentul cînd începuseră să bea Xeres şi prezenţa lui nu i-ar fi tulburat dacă nu li s-ar fi părut cu totul alt om. La început toţi avură senzaţia că sînt puşi sub observaţie, ca sub un glob de sticlă. Hohotele de rîs încetară imediat, după care se simţiră cuprinşi de un sentiment de vină. Acum, sub lumina puternică a lămpii de petrol, Fanny putu să-i vadă foarte bine faţa, fără pelerină şi pălărie. Prima şi cea mai puternică impresie cu care această figură te copleşea era frumuseţea.

Era ceva tulburător, ceva ce te împingea la păcat, o frumuseţe prea aproape de vis, ca să poată fi faţa unui călugăr sau a unui preot. Din trăsăturile fine ale sprîncenelor, nasului şi buzelor lui emana senina visare şi calmul unui zeu păgîn, dar în tenul mat al feţei, în ochii lui negri de cărbune ardea temperamentul şi dogoarea climatului andaluz, ceva

[1] *Niceto Alcalá Zamora*, primul preşedinte al Republicii Spaniole (1931—1936).

înflăcărat şi pătimaş ce domina totul, fără a exprima însă o senzualitate pământească, ci mai degrabă un fanatism în care se putea bănui chiar o notă de răutate şi de cruzime. Poate că acesta era doar fanatismul religios spaniol sau poate se datora rasei pe care o purta, inteligenţei, liniştii şi voinţei de fier care luceau în ochii monahului şi care contrastau puternic şi straniu cu faţa lui tînără, aproape de adolescent.

El se înclină uşor, cu totul firesc şi zîmbetul lui lăsă să se vadă două rînduri de dinţi neobişnuit de albi, care luceau pe fondul figurii sale mate. Fanny îşi dădu îndată seama că omul acesta era cu totul stăpîn pe sine. Nici urmă de stîngăcia pe care ceilalţi preoţi catolici o aveau în faţa femeilor şi pe care căutau s-o ascundă sub masca unei severităţi făţarnice.

Cea dintîi care-şi veni în fire fu Clara, deoarece sesiza cel mai greu tot ce era neobişnuit.

— Ce mai faceţi ? ciripi ea, sorbind cu ochii săi tîmpi frumuseţea monahului.

— Tocmai voiam să întrebăm de dumneavoastră... minţi Murier, care simţi mustrări de conştiinţă pentru egoismul întregului grup.

Călugărul le explică întîrzierea prin faptul că trebuise să frece cu paie, în grajd, trupul ud al catîrului său, care altfel ar fi putut să răcească. Pe urmă stătuse în bucătărie ca să-şi usuce hainele la foc. Toate acestea le spuse fără nici un fel de plictiseală, de parcă ploaia şi călătoria nu i-ar fi făcut nici cea mai mică neplăcere.

— De ce călătoriţi cu catîrul ? se miră Clara.

— Umblu prin munţi.

— Aţi cinat ? întrebă Jack.

— Oh, nu !... O să cinez acum, zise monahul, vesel.

— Invită-l la masa noastră ! îi şopti repede Fanny.

Jack îi adresă invitaţia cu cel mai politicos ton posibil, dar cu toate acestea în el răsună nota unei indulgenţe, care ar fi putut să jignească. Monahul răspunse că regreta mult, dar că nu putea să primească amabila invitaţie. Regulile ordinului căruia aparţinea îl obligau la o cină modestă oprindu-l să ia parte la distracţia nobilei lor companii. Refuzul său uimi pe cei patru în cel mai înalt grad şi produse o impresie neplăcută. Călugărul observă acest lucru şi, fără cea mai mică tulburare, adăugă cu sinceritate :

— Aş fi venit între dumneavoastră cu dragă inimă, dar trebuie să respect regulile ordinului !...

Sinceritatea şi convingerea cu care vorbea erau uimitoare. Murier şi Fanny îl înţeleseră perfect, dar nu se putea spune acelaşi lucru despre cei doi americani. Jack se încruntă, iar Clara zise cu gura pînă la urechi :

— Sîntem prea păcătoşi, spre a veni alături de noi !...

— Lasă omul în pace ! începu să fiarbă Fanny.

— Nu te supăra, dragă ! zise Clara, tare. Tu ai zis să-l invităm.

Din fericire, monahul nu auzi cearta lor. Cu cîteva clipe înainte îi aduseseră cina şi acum, cînd cele două femei se certau, el se ridicase în picioare şi începuse să-şi rostească rugăciunea.

— Ăsta o să intre mai mult ca sigur în rai ! zise în şoaptă Jack. Fanny, de ce nu-ţi bei vinul ?... Se pare că înfăţişarea cuvioşiei-sale începe să te intereseze.

— De ce nu ? răspunse Fanny, golindu-şi paharul dintr-o dată. Pe urmă simţi o uşoară melancolie, gîndindu-se că peste o jumătate de ceas monahul avea să dispară şi probabil nu avea să-l mai revadă niciodată.

— Seamănă cu Franchot Tone [1], declară cu autoritate Clara. Numai că e ceva mai scund.

— Acum, cred că l-ai stoarce cu plăcere, remarcă Fanny.

Americana rîse protector şi nu consideră necesar să răspundă. Era sigură că-l smulsese pe Murier din mîinile lui Fanny, şi acest lucru o făcea să fie tare mîndră, cu toate că simţea şi o anumită compătimire pentru prietena ei. Biata Fanny ! Cînd cineva se naşte aşa, fără pic de atracţie, nimeni nu-l poate ajuta !

Între timp monahul îşi termină rugăciunea şi se aşeză liniştit să mănînce. Cina lui era din cele mai simple, la fel cu acelea ce se serveau desigur săracilor şi vagabonzilor în etajul de jos al hanului. Se compunea din puţină mazăre fiartă, varză şi slănină, toate puse într-o singură farfurie. În timp ce el mînca, iar Fanny se certa cu prietenii săi, deoarece voia să rămînă mai multă vreme la Avila, pe şoseaua din faţa hanului se auzi gălăgie şi uruitul unui motor de camion. Han-

[1] Cunoscut artist de cinema.

giul tresări şi dădu fuga afară, dar nimeni nu acordă atenţie acestui fapt.

Jack, care nu era nici răutăcios şi nici gelos, ci doar impulsiv şi răzgîiat, se întoarse din nou spre monah şi după ce mai schimbă cîteva cuvinte cu dînsul hotărî, cu toată opunerea lui Fanny, să-i trimită o sticlă de vin. Monahul o primi cu mulţumire, dar ceru permisiunea s-o bea a doua zi. Între cei patru începu iarăşi o convorbire ironică, dusă în şoaptă, pe care spaniolul nu o putea auzi, deoarece masa lui era departe. Se aşezase în colţul opus al odăii.

— Pariez că n-are s-o bea niciodată, zise Jack, furios.

— Şi ce crezi c-o să facă cu dînsa ?

— Probabil că o s-o dea cuiva.

— Sau o s-o dea pe gît cînd s-o culca, presupuse Clara.

— Ei şi ce-i cu asta ? întrebă Fanny.

— O faci pe avocatul lui, draga mea ?...

— Cu ce ne-a jignit, mă rog ?

— Cum, cu ce ?... întrebă Jack care era aproape beat de Manzanilla. Poţi să-ţi închipui o îndrăzneală mai mare ca asta ?

— Prostii !... Omul se poartă cu totul normal.

Erau gata să se certe, cînd monahul termină cina şi se sprijini cu cotul pe masă. Se vedea bine că dorea să plece, dar din politeţe voia să mai stea de vorbă cîteva minute cu ei. Sau poate făcea asta în virtutea obiceiului său de a studia oamenii. Ochii săi frumoşi se opriră pe rînd la fiecare din cei patru.

— Dumneavoastră... sînteţi desigur turişti ?... întrebă el politicos.

— Cam aşa ceva !... răspunse grosolan Jack. Umblăm şi noi după caraghioslîcuri prin Spania.

— Aşa fac cei mai mulţi străini, care nu ne cunosc ţara, observă modest monahul.

— Şi noi sîntem tot dintr-ăia.

— Şi vă mîndriţi cu asta ? întrebă imediat spaniolul.

— Bineînţeles ! răspunse Fanny în locul lui Jack. Pentru că nu sîntem obişnuiţi cu Manzanilla.

Ea vorbi în spaniolă spre surprinderea monahului, care zîmbi şi adăugă în şoaptă indulgent :

— *Va lo veo !* [1]...

O privi cu ochii săi tăioşi ce luceau ca diamantul negru, de parcă ar fi vrut să-i spună : „Vă mulţumesc, dar nu dau importanţă acestui domn !" Fanny fu tulburată de solidaritatea ce se stabilise între dînşii într-o singură clipă. Prezenţa monahului o făcuse dintr-o dată să nu mai simtă mînia pe care o încercase din cauza flirtului dintre Clara şi Murier.

Avea asupra ei acelaşi efect ca şi Manzanilla, sau mai bine zis împreună cu Manzanilla făcea atmosfera oarecum magnetică, uşor aţîţătoare şi plăcută... Faţa asta spaniolă, mată, lucirea dinţilor lui, frumuseţea sudică, nervoasă, buzele ascetic arcuite şi strălucirea de oţel a ochilor lui, combinate aşa de ciudat cu smerenia creştină, erau de fapt fermecătoare, stăpînind întreaga ei făptură. Tăcerea ce se aşează după grosolăniile lui Jack l-ar fi putut determina pe monah să plece, dacă Fanny n-ar fi făcut efortul de a-l reţine încă puţin.

— Din ce ordin faceţi parte, părinte ? întrebă ea respectuos.

— Ia te uită, i-a zis „părinte" !... vorbi fără să vrea Clara şi începu să rîdă zgomotos, deoarece se îmbătase şi ea.

— Fac parte din Compania lui Iisus, răspunse monahul, fără să dea atenţie rîsului Clarei.

— Ce fel de societate este asta ? întrebă Jack.

— Nu este o societate, sir, ci un ordin religios întemeiat de părintele nostru spiritual Loyola [2].

— O-ho-o !... Va să zică sînteţi iezuit ? preciză solemn Clara, după care îşi privi tovarăşii, de parcă ar fi vrut să le spună : „Pînă la urmă tot am aflat noi cine este !"

— Acest nume nu sună prea frumos la noi, adăugă Jack.

— Din cauza duşmanilor noştri, răspunse monahul.

— Şi de ce aveţi duşmani ?

— Pentru că şi Hristos însuşi a avut puţini prieteni.

— Ce scopuri urmăreşte ordinul dumneavoastră ?

— Destul de simple, dar nu mi-este permis să vorbesc despre ele prin cîrciumi.

— Faceţi şi lichioruri ? întrebă Clara.

---

[1] Clar. (Span.)

[2] *Ignatiu de Loyola* (1491—1556), fondatorul ordinului iezuiţilor.

— Nu, nobilă miss.

— Nu sînteţi obligat să răspundeţi la întrebări stupide, rosti Fanny cu o voce fermă.

— Ştiu, răspunse blînd monahul. Dar eu nu consider proşti pe domnii aceştia.

— Sîntem doar necredincioşi, zise Jack.

— Şi răzgîiaţi, adăugă Fanny.

Clara şi Jack izbucniră împotriva ei cu reproşuri ironice, dar Fanny nu le dădu atenţie. Ea îl cerceta pe monah, care o privea cu oarecare surprindere, ca şi cum se mira că reacţiona în acest fel şi era gata, cu atîta hotărîre, să se ia la ceartă cu tovarăşii ei de drum din cauza lui. Privirile lor stabiliră din nou, printr-un acord tacit, că Clara şi Jack erau nişte copii răzgîiaţi, ale căror prostii nu trebuiau să fie luate în seamă. Totuşi, nerușinarea lor depăşise orice limită. În răbdarea monahului nu citeai însă indiferenţă, ci doar demnitatea omului care îşi dădea seama de imensa sa superioritate. Poate că regulile ordinului îl sileau să aibă o asemenea atitudine. Poate că dacă omul acesta — buzele voluntare a căror arcuire exprimau o anumită duritate, privirea tăioasă în care ardea flacăra unui fanatism de neîmpăcat, finețea întregii sale persoane trădau un adevărat hidalgo ce îmbrăcase rasa *por conviccion* [1] — poate că dacă acest om s-ar fi aflat într-un club oarecare sau pe vreun stadion, i-ar fi răspuns lui Jack cu o provocare la duel sau cu un pumn în nas. Acum însă avea grijă să nu pronunţe nici măcar un cuvînt mai tare, stăpînindu-se cu abilitatea şi forţa acelei discipline interioare pe care i-o impunea ordinul său monahal.

Cearta de afară crescu dintr-o dată atît de mult, încît cei patru uitară de monah. Se auziră strigăte ameninţătoare în spaniolă şi, o secundă după aceea, cîteva lovituri puternice în uşa de jos a hanului.

— Ce se petrece ? întrebă Fanny pe chelner, în spaniolă.

— Ceva foarte neplăcut, señora !... Nişte muncitori care se duc la Segovia la un miting.

— Ei şi ce-i cu asta ?

— Vor să intre în han.

---

[1] Din convingere. (Span.)

— Păi să intre !

— Cum ?... Aici ? întrebă nedumerit chelnerul.

Gîndul că domnii de aci ar putea sta laolaltă cu oameni din popor i se păru scandalos.

— Va să zică un miting ?... Împotriva cui ? întrebă Jack.

— Împotriva restaurării unei vechi biserici din Segovia, îi explică Murier.

La Burgos, în timp ce îşi băuseră cafeaua, doctorul reuşise să-şi arunce privirea asupra titlurilor din ziare.

— Păi Spania nu este o republică progresistă ?

— Tocmai aici e treaba ! Progresistă, dar exagerat de bigotă, şi de aceea muncitorii protestează.

— Tăceţi din gură să auzim ce spun ! zise Fanny.

Zgomotul şi strigătele continuau. De undeva veniră în fugă două slujnice, înghesuindu-se speriate una într-alta.

— *Madrecita !* [1]... scînci cea mai tînără dintre ele, frîngîndu-şi mîinile.

— Nu te teme, Ramoncita, o linişti cealaltă. Stăpînul l-a trimis pe Joselito să cheme garda civilă.

— Şi ce poate să facă garda civilă ? Jumătate din ei sînt anticrişti !... continuă să scîncească Ramoncita.

Aşa îi spusese ei, cînd era mică, preotul din sat. Toţi cei ce nu-l voiau pe rege erau anticrişti.

Curiozitatea celor patru se transformă în alarmă, cînd pe scările ce urcau spre sufragerie se auziră paşii grei ai unor oameni. Glasul hangiului căuta să-i convingă, rugător :

— *Muchachos !* [2]... *Muchachos !*... Camerele astea sînt pentru domni. Sînt aici nişte străini !... Englezi !...

Un alt glas, ce semăna cu trîmbiţa Erihonului, strigă mînios :

— Hei, al dracului, dar ce, noi sîntem cîini ?... Astăzi o să fim cu toţii egali !

Omul care insista atît de sălbatic să restabilească egalitatea apăru în cadrul uşii. Era un tînăr oacheş, cu o statură de uriaş, cu nişte ochi căprui, blînzi, a căror expresie nu se potrivea de loc cu strigătele mînioase ce se auziseră de pe

[1] Măicuţă. (Span.)

[2] Băieţi! (Span.)

scară. Purta o salopetă curată şi, dacă judecai după vorbele lui, era puţin băut. După el dădură năvală tovarăşii lui, vreo zece inşi, cu haine vechi, de lucru şi cu băşti în cap. Toţi păreau a fi muncitori sau intelectuali săraci, însufleţiţi de ideea de a demonstra împreună la Segovia ura lor împotriva Spaniei medievale. Îndată ce intrară, tînărul cel uriaş îşi roti privirea prin toată sala şi cînd dădu cu ochii de călugăr, în ei lucirăflăcările unei uri fanatice.

— Tovarăşi !... strigă el mînios. Iată o rasă neagră !

Şi cu aceste cuvinte se îndreptă ameninţător spre reprezentantul reacţiunii. Ceilalţi însă erau cu mult mai treji decît tovarăşul lor. Unul dintre dînşii îşi dădu seama îndată de primejdia ce-l ameninţa pe monah şi, apucîndu-l pe uriaş de mînă, îl preveni cu glas ferm :

— Lasă prostiile !... Carlito !

Carlito clipi de cîteva ori, după aceea se gîndi puţin şi îşi dădu seama că într-adevăr n-avea nici un sens să-l arunce pe preot afară din han. Paraziţii ăştia în rase negre nu erau nici unul, nici doi, ci se numărau cu miile !... Trebuia să se pună întîi mîna pe putere şi pe urmă să-i urce pe toţi în vapoare şi să-i trimită Vaticanului ca un cadou din partea Republicii Spaniole. Şi Carlito îşi stăpîni furia. Făcu loc doar convingerilor sale ideologice, lovind cu pumnul cît putea în masă şi strigînd în gura mare :

— *Viva el anarquismo* ! [1]...

După această declaraţie răsunătoare în faţa preotului şi a celor patru capitalişti, care mîncau pui fripţi, Carlito şi tovarăşii săi cerură hangiului să reunească două mese şi se aşezară în jurul lor. Deoarece onoarea lor de spanioli nu le permitea să consume fără să plătească, îşi scoaseră pungile ca să vadă cîţi bani au. Jumătate din salariul săptămînal fusese jertfit unor scopuri sindicale, iar o parte din cealaltă jumătate fusese lăsată familiei, soţiei şi copiilor. Nu putea fi deci nici vorbă de cină, totuşi din ceea ce mai rămăsese din salarii se putea încropi costul unei sticle de Manzanilla. Nu ajungeau doar cincizeci de centime. Îi dădu un tînăr subţire, cu o frunte înaltă şi cu o privire împăienjenită, cel mai bogat din tot grupul şi cel care prevenise pe Carlito să nu facă prostii. Era învăţător la Aranda şi cu toate că arăta şcolari-

[1] Trăiască anarhismul ! (Span.)

lor săi cum să-şi facă grenade mai ieftine, era şi el ca mulţi intelectuali — se temea cînd venea momentul de acţiune.

Strigătul puternic şi lovitura cu pumnul în masă, prin care Carlito urase viaţă lungă anarhismului, zguduise tot hanul. Fanny observă că aceasta provocă sosirea unui alt proletar, îmbrăcat şi el în salopetă. Noul venit părea să nu aparţină grupului de anarhişti, dar avea o anumită autoritate, fiind probabil însărcinat cu păstrarea ordinii la mitingul de a doua zi. Pe basca sa se vedea o stea roşie. El cercetă cu privirea întreaga sală şi ochii i se opriră bănuitori şi răutăcioşi asupra unui muncitor scund, cu părul roşu şi cu o figură antipatică.

— Ce s-a întîmplat, tovarăşe Lorente ? întrebă Carlito cu o voce seacă în liniştea care se aşternuse.

— Nimic, răspunse Lorente, încruntîndu-se. Faceţi prea multă gălăgie.

— Dar ce, mergem la liturghie ? întrebă tînărul cu părul roşu, şi accentul său arăta fără îndoială că era străin. Cînd plutocraţii intră în cîrciumă fac şi mai mult zgomot !

— Şi tu ce eşti ? întrebă deodată Lorente făcînd cîţiva paşi spre dînsul.

— Anarhist ! răspunse mîndru tînărul cu părul roşu.

— Arată-mi cartea de legitimaţie !

— M-am săturat să o tot arăt la poliţişti !

— Mi-o arăţi sau nu ? repetă Lorente şi în glasul său răsună o notă de ameninţare.

— Guillermo, arat-o ! zise învăţătorul din Aranda. Tovarăşul este membru al comitetului Confederaţiei.

Muncitorul cel roşcat scoase un fel de legitimaţie şi o trînti nemulţumit pe masă. Păstrîndu-şi calmul, tovarăşul Lorente o cercetă cu atenţie şi tot atît de nepoliticos i-o dădu înapoi posesorului.

— Noapte bună, tovarăşi ! rosti el, salutîndu-i cu pumnul ridicat, după care se îndreptă spre uşă.

Aproape nimeni nu răspunse la acest salut.

— Cît o să mai răbdăm abuzurile acestor comunişti ? întrebă tînărul cel roşcat după plecarea lui Lorente. Cum rămîne cu libertatea de acţiune, tovarăşi anarhişti ?...

Întrebarea fu pusă patetic şi lovi pe anarhişti în cel mai sensibil punct al inimii lor, dar sosirea sticlei de Manzanilla îi făcu să renunţe la orice intenţii rele asupra lui Lorente.

Învățătorul din Aranda, cel mai setos de sînge dintre toți atentatorii din lume, împărți vinul frățește, turnînd în paharul său mai puțin decît la alții. Din această singură sticlă cele zece pahare se umplură abia pînă la jumătate, ceea ce contrastă neplăcut cu belșugul, varietatea de vinuri și resturile mesei bogate la care stăteau cei patru plutocrați. Acest lucru muncitorii îl remarcară fără voia lor, schimbînd între ei priviri amare.

— Aici miroase a bătaie, zise Jack.

— Ba nu miroase a nimic, răspunse iritată Fanny.

Era puțin mișcată de neplăcuta senzație de vinovăție ce se trezea în ea, cînd își amintea că acum două seri pierduse, fără să-i pese măcar, trei mii de pesetas la cazinoul din San Sebastian, în timp ce existau oameni care trebuiau să adune cîteva centime ca să poată comanda o sticlă de Manzanilla. Și oamenii aceștia munciseră o săptămînă întreagă în atmosfera sufocantă a topitoriilor de la Bilbao, în timp ce ea nu făcuse nimic. I se păru că toate acestea erau josnice, prea josnice pentru a putea fi admise ca niște lucruri firești.

— Murier, te pricepi la box ? întrebă Jack.

— Nu, răspunse disprețuitor francezul.

— Atunci, dacă va fi nevoie, în timp ce eu voi acționa, tu vei conduce femeile, da ?

— Ce ai de gînd să faci ? întrebă plictisit Murier.

— Am intenția să-i dau afară de aci.

— Prostii !... zise mînioasă Fanny. Nu ți-i fi închipuind că ăștia sînt negri.

— Negrii sînt mai dresați. Își cunosc lungul nasului.

Jack era cu totul sigur că acești spanioli nu-și cunoșteau lungul nasului, cu toate că se aflau în propria lor țară. Gălăgia și rîsul lor îl iritau, trezind în el aproape o repulsie fizică față de ei, față de clasa muncitoare în general, care nu cunoștea nici o măsură în pretențiile ce le avea. Pe scurt, nu putea suferi prezența lor. La această ură împotriva muncitorilor se mai adăuga și proasta lui dispoziție de dimineață. Clara și Murier continuau să flirteze socotindu-l un prostănac care nu-și dă seama de nimic. Fanny rămăsese cu ochii la monah și Jack începuse să se simtă la această masă ca a cincea roată la căruță. Ce porcărie !...

Își turnă un pahar cu vin și-l bău dintr-o dată, fapt care fu foarte rău privit de către proletari.

— Vezi, Carlito ?... Uite, asta se cheamă să bei ! remarcă amar tînărul cu părul roşu.

Cuvintele lui, pline de adevăr, făcură pe metalurgişti să-şi privească paharele lor goale nu atît cu regret cît cu un sentiment de umilinţă. Privirile lor se îndreptară duşmănoase spre masa plutocraţilor.

— În timp ce noi năduşim de muncă, boierii huzuresc, da, huzuresc !... continuă roşcatul, încurajat de efectul cuvintelor lui.

Era de fapt acelaşi tragic adevăr pe care muncitorii îl ştiau de mult, dar el nu provocă reacţia pe care o aştepta roşcatul. Cei mai mulţi dintre tovarăşii săi nu dădură atenţie acestor vorbe, iar ceilalţi încercară un sentiment de plictiseală. Uneori Guillermo spunea vorbe banale. Doar pentru asta luptau !... Mai bine ar fi fost să spună ceva despre tactica luptei sau să ia el însuşi parte la acţiunea hotărîtoare. Ochii inteligenţi ai tovarăşului din Aranda se îndreptară nemulţumiţi spre Guillermo. De origină germană, acesta provoca totdeauna incidente şi neînţelegeri. Pînă şi comuniştii îl bănuiau că este un simplu provocator. Dispoziţiile Confederaţiei preveneau ca nu cumva să se compromită lupta muncitorilor prin cine ştie ce violenţe deplasate asupra unor persoane izolate. Acum, vorbele lui Guillermo puteau să-i atîţe pe tovarăşi şi să provoace un incident nedorit cu aceşti străini.

Atenţia muncitorilor era îndreptată spre cei patru plutocraţi, uitînd cu totul de monahul care continua să şadă liniştit la masa sa. Acum toţi se uitau la aceşti străini, de parcă ei ar fi alcătuit o trupă de artişti, care se pregăteau să cînte la cabaret. Ca să scutească pe doamne şi domni de această curiozitate plebeiană, hangiul începu să învîrtească butoanele aparatului de radio şi prinse un post care transmitea şlagăre. Era sigur că muzica de dans va atrage atenţia muncitorilor. Aceasta însă îi atîţă în altă direcţie.

— Cinci sticle de Xeres ! Eu plătesc, comandă cel cu părul roşu, aruncînd o privire trufaşă spre masa plutocraţilor.

— Guillermo !... exclamă speriat învăţătorul din Aranda. Ai bani să le plăteşti ?

Roşcatul bătu cu palma buzunarul bluzei sale albastre, dîndu-şi importanţă.

Gestul lui fu atît de neașteptat și de generos, încît îi entuziasmă pe toți. De altfel, Guillermo era necăsătorit, avea un salariu mare ca specialist oțelar și putea să-și permită o asemenea cheltuială. Tovarășii săi își exprimară admirația bătîndu-l zgomotos pe umeri. Erau spanioli, entuziaști, cu sînge meridional, cărora le plăcea viața, lupta și vinul. Gîndul că după o zi de muncă grea la topitorie aveau să bea Xeres îi cuceri cu totul. De aceea uitară să mai întrebe de unde avea Guillermo bani ca să poată fi atît de generos. Sumele pe care le risipea cinstind pe unii și pe alții depășeau cu mult salariul său săptămînal. Doar prin capul învățătorului din Aranda trecu o umbră de bănuială.

Între timp chelnerul aduse sticlele și efectul vinului se văzu imediat. Guillermo se aprinse și mai tare, mai comandă încă cinci sticle de Xeres original, din acela pe care puteau să-l bea doar plutocrații. Pînă și învățătorul din Aranda, care fusese surprins la început de gestul lui Guillermo, uită de toate și începu să explice cu înflăcărare celor doi tovarăși de lîngă dînsul necesitatea de a face temporar unele concesii ideologice, pentru a putea menține alianța cu comuniștii. Lupta muncitorilor trebuia să fie unită ! Tovarășii anarhiști trebuiau să înțeleagă acest lucru.

De altfel, în această sală de mese pentru *caballeros* [1] era plăcut și curat ; focul duduia în cămin, radioul cînta, Xeresul curgea prin pahare. Ce frumoasă era viața, ce bine era cînd după o săptămînă de muncă la topitorie puteai să stai aici, la o masă curată, de vorbă cu tovarășii tăi de lucru, în fața unui pahar de Xeres !... Ce fericire se citea pe fața acestor spanioli simpli și cinstiți, a acestor înfiorători anarhiști de la Bilbao, al căror nume băga groaza în preoți, aristocrați, bancheri, industriași !...

Acum nu-i mai urau pe plutocrații de la masa vecină, care mîncau raci și pui fripți. Egalitatea, armonia și anarhia coborîseră parcă în cele din urmă printre oameni !...

După ce se asigură că tovarășul din Aranda apăra cu o patimă din ce în ce mai mare ideea unui front unic cu comuniștii (la grupul lor se alăturară și alți muncitori), cel cu

[1] Bărbați. (Span.)

părul roşu se ridică de pe scaunul său şi se duse de se aşeză lîngă Carlito.

Acum se putea spune că acesta din urmă era beat de-a binelea, ceea ce de altfel i se întîmpla rar, deoarece nu-i dădea mîna, cu toate că nu era căsătorit. Îşi întreţinea însă mama şi două surori, ba şi familia fratelui său ucis într-un miting în timpul regimului lui Primo de Rivera. Acum Carlito era într-o dispoziţie extraordinară pe care şi-o manifesta bătîndu-şi tovarăşii pe umăr şi repetînd cu înflăcărare cît îl ţinea gura : *„Viva el anarquismo !"*

— Guillermo !... *Viva el anarquismo !*

— *Viva !...* răspunse cel cu părul roşu, îndoindu-se sub lovitura mîinii grele care-i zdruncină umărul.

— Îţi place aici ?

— Oh !... Bineînţeles !

— E bun vinul, nu-i aşa ?

— Oh !... E minunat !

— Dar de femeile de la masa de alături, ce zici ?

Cu toate că era beat, Carlito se ruşină de întrebarea ce i se pusese. Vezi, în ceea ce priveşte femeile, nu se prea pricepea... Putea să strige la mitinguri, să se bată cu falangiştii, să lupte pe baricade, ba chiar să ţină şi cuvîntări, însă femeile îl făceau îndată să fie timid. Pe urmă, ca să ai de a face cu ele, îţi trebuiau şi bani, iar leafa abia îi ajungea pentru întreţinerea familiei fratelui său. Dansase şi el cu cîteva muncitoare pe la petrecerile de la clubul comuniştilor, dar totul se redusese la atît !

— Sînt pe cinste, nu ? zise cel cu părul roşu, ţocăind cu limba.

Carlito aruncă o privire nehotărîtă spre cele două doamne, dar îndată îşi lăsă capul în jos ruşinat. Într-adevăr, Guillermo avea dreptate. Rar vedeai asemenea femei. Erau fine, cu pielea albă, blonde, orbitor de frumoase. Putea însă un muncitor să aibă asemenea femei ? Astea erau doar pentru bogătaşi. De altfel, lui Carlito îi plăceau mai mult spaniolele. Ce frumoase erau tovarăşele lui de la mitingurile de pe Puerta del Sol de la Madrid ! Erau mai ales două de la Badajaos ! Dar tot lipsa de bani şi timiditatea asta nemaipomenită a lui îl împiedicaseră să se împrietenească cu ele. Nu se pricepea la femei, şi pace ! Dar dacă era vorba să lupte pe baricade împotriva

poliției, să-și pună viața în primejdie pentru ideea cea mare, Carlito nu se sfia și asta o știau toți.

— Ia uite ! Aia mai plinuță zîmbește la tine !... zise Guillermo.

Carlito se ruși nă și mai mult. Cum o să zîmbească la el ?... Totuși, voi să-și dea seama și se uită pe furiș la masa vecină. Da, într-adevăr femeia zîmbea. Dacă bietul Carlito ar fi știut cît de nestatornice sînt zîmbetele nobilelor senore, poate că nu s-ar fi fîstîcit atît de mult. Tocmai în clipa aceea, Clara comenta veselă cu Murier reflexele caraghioase și timide ale muncitorului. De altfel, avea obiceiul să surîdă totdeauna cînd observa că se uită la ea un bărbat.

— Ai dansat vreodată cu señore nobile ? întrebă dintr-o dată roșcatul.

— Bineînțeles că nu ! răspunse puțin jignit Carlito.

Întrebarea lui Guillermo i se păru prostească și oarecum insultătoare, ca și cum i-ar fi spus : „Ești în legături cu plutocrații ?"

— De ce nu o inviți la dans ? întrebă cu falsă indiferență Guillermo, ca și cum acest gest ar fi fost pentru Carlito ceva cu totul obișnuit.

— *Hombre !*... Noi n-am plecat la dans, remarcă ferm Carlito.

— Cum adică ? Sîntem buni doar să dăm cu ciocanul ?

— Lasă-mă în pace !... Nu mă pricep eu la treburile astea.

— Prostule !... Ia uită-te cum rîde la tine ! Așteaptă doar să o inviți !

Carlito se uită din nou la senora și văzu iarăși cum și ea îl privea și îi zîmbea, dar de astă dată parcă disprețuitor... Da ! Așa era ! Totdeauna femeile rîdeau de el, pentru că era stîngaci. Și Carlito se simți prost. Ce dracu, nu mai era un simplu ucenic !

— Haide, ce mai stai ? îl îndemnă iarăși Guillermo.

Carlito șovăi. Oare or să rîdă mereu de el ? Trebuie să vadă odată tovarășii că nu îi e frică de femei, ba are chiar curajul să invite la dans o nobilă doamnă. Și totuși, Carlito nu se hotărî. Îi spunea parcă cineva că momentul și împrejurarea nu erau potrivite ca să arate tuturor că are curaj.

— Mi se pare mie că te temi de plutocrați ! adăugă disprețuitor roșcatul.

Să se teamă de plutocraţi ? El ?... Şi Carlito se uită la tovarăşul său cu o privire batjocoritoare. O să le arate el ! Se gîndi la satisfacţia cu care, după ce va dansa, o să audă pe tovarăşii lui zicîndu-i : „Bravo, Carlito, ai avut curajul să inviţi la dans o nobilă senora !“ Bineînţeles nu avea nici un fel de intenţii urîte faţă de senora — să zicem să o strîngă ceva mai tare sau s-o plictisească făcîndu-i o curte prostească. Voia doar să-i arate şi ei, şi prietenilor săi că nu e ruşinos ca un ucenic sau ca un preot de ţară şi că nu se intimidează de loc în faţa plutocraţilor.

Şi Carlito se ridică îndrăzneţ. Cu paşi siguri se îndreptă spre masa străinilor şi se opri în faţa senorei. Se aplecă în faţa ei aşa cum văzuse la cinematograf. Avea oare senora plăcerea să danseze cu el acest foxtrot ? Era sigur de răspunsul ei. Dar senora nu se mişcă de pe scaun. Ochii ei albaştri, de păpuşă, îl priveau rece. Surîsul de mai înainte pierise de pe faţa ei. Cum adică ? Îl refuza ? Carlito se roşi pînă în vîrful urechilor de ruşine. Rămase aşa cîteva secunde, cu totul fîstîcit, după care se uită temător la cealaltă senora, cu ochii verzi. *Caramba !...* Greşise cu adevărat ! Pe această senora trebuia s-o fi invitat şi nu pe cea cu ochi albaştri. Acum, cînd era aproape de dînsa, Carlito văzu că ea era cu mult mai frumoasă decît cea pe care i-o arătase Guillermo. Nu părea de loc mîndră şi în clipa asta zîmbea veselă la dînsul. Dar nu se mai putea întoarce, după ce o invitase pe cealaltă. Şi Carlito continuă să stea fîstîcit lîngă masa străinilor.

— Întreabă-i pe dumnealor ! îi şopti în spaniolă, arătînd la cei doi bărbaţi, senora cu ochii verzi.

Asta era !... Carlito uitase să ceară permisiunea domnilor. Of, că prost mai era !... Păi ăsta era primul lucru pe care trebuia să-l fi ştiut. Aşa făceau şi tovarăşii lui cînd invitau la dans cîte o fată pe care nu o cunoşteau, la seratele pe care le dădeau muncitorii. Cum de uitase ?... Şi Carlito îndeplini tulburat şi această cerinţă a bunelor maniere.

— Ce vrea idiotul ăsta ? întrebă Jack.

— Îţi cere permisiunea de a dansa cu Clara, traduse veselă Fanny.

— O va primi imediat ! zise americanul.

Se ridică repede de pe scaun şi, vîrîndu-şi o mînă în buzunar, îmbrînci cu cealaltă, din toată puterea, pe muncitorul din faţa lui.

— Jack ! strigă Fanny.
Era însă prea tîrziu.

Carlito făcu doi paşi înapoi, se legănă şi abia reuşi să rămînă în picioare. Efortul pe care-l făcu îl trezi însă puţin şi-l lăsă să înţeleagă în ce situaţie groaznică se afla. Ia te uită ! Plutocratul ăsta îşi permitea să-l îmbrîncească ! Cum venea asta ? Carlito nu făcuse nimic rău. Întrebase doar dacă putea dansa cu doamna. În toată Spania acesta era un lucru obişnuit. Dacă stimatul *cabalero* nu permitea, putea să i-o spună omeneşte, dar nu să-l îmbrîncească în halul ăsta. Şi în pieptul lui Carlito începu să fiarbă dintr-o dată toată mînia ce o avea împotriva plutocraţilor. Îi venea să-l apuce de mîini pe acest aristocrat, să-l lovească oleacă de perete şi să-i zică : „Ia ascultă !... Eşti un ticălos care crezi că lucrătorul nu-i om şi el !" Da, asta dorea să i-o spună Carlito, dar plutocratul i-o luă înainte.

Cu iuţeala fulgerului Jack îl lovi dintr-o dată cu pumnul său greu. Carlito făcu doi paşi îndărăt, desfăcînd larg mîinile ca să-şi păstreze instinctiv echilibrul. Ager ca un tigru, Jack se mai repezi o dată la el şi-l lovi a doua oară cu pumnul în ochi, prăvălindu-l la pămînt.

Faţa lui Carlito se umplu de sînge. Fanny înţelese pe dată că Jack lovea cu boxul său de plumb pe care-l purta totdeauna în buzunar. Sălbatic ca o fiară, americanul era gata să-şi doboare cu totul adversarul dacă Fanny şi Murier nu i-ar fi apucat repede mîna.

— Călăule !... gemu Carlito.

Încercă să se ridice, dar se prăbuşi din nou. Nasul, ochii, tot capul îl dureau cumplit. Nu mai vedea nimic în faţa lui. Sîngele ce-i curgea din nasul zdrobit făcu o baltă de podea. Tabloul era îngrozitor şi totul se petrecuse numai în cîteva secunde. Cînd văzură toate astea, tovarăşii lui Carlito săriră ca arşi de pe scaun. Jack se pregăti din nou de luptă.

— Nu mişcă nimeni ! strigă învăţătorul din Aranda. După care se întoarse spre muncitorul de lîngă dînsul şi-i zise : Juanito, cheamă-l repede pe tovarăşul Lorente !

Juanito dădu fuga. Muncitorii ascultară de vorba învăţătorului şi nu se mai mişcară de la locurile lor. Doar doi dintre dînşii veniră lîngă monahul ce se aplecase asupra rănitului, în timp ce ceilalţi se uitau la Jack cu ochii plini de ură.

— A lovit cu boxul !... zise cineva indignat.

— Cîinele dracului !... Putea să tragă şi cu pistolul.

Jack îşi turnă vin în paharul pe care-l goli dintr-o înghiţitură. Clara îl privea cu o admiraţie tîmpă. Fanny şi Murier se liniştiseră puţin, dar acum toţi erau chinuiţi de urmări. Dacă muncitorul era rănit mai grav, incidentul nu avea să se termine uşor. Privirile lor se întrebară pe tăcute ce trebuiau să facă.

— Cred că cel mai bine este s-o ştergem imediat cu maşina, propuse Clara.

Cu toată laşitatea ei, această idee părea nimerită pînă la un punct. Jack scoase la repezeală cîteva bancnote şi le întinse hangiului.

Erau gata să plece cînd în sală intrară un sergent şi trei soldaţi din garda civilă. Purtau pelerine şi chipiuri cu cozorocul lăcuit. În urma lor venea tovarăşul Lorente.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă aspru acesta.

— Nimic, tovarăşe !... începu să-i explice tulburat unul dintre anarhişti. Am venit şi noi aici... Ne-am aşezat la masă... şi... Carlito a invitat la dans pe una dintre doamne...

— Proştilor !... Canalii !... începu să fiarbă Lorente. Aţi plecat la dans sau la miting ? Cine a comandat vinul ?

— Guillermo !

— Unde-i Guillermo ?

— Uite-l !

— Arestaţi-l ! zise Lorente arătîndu-l pe roşcat jandarmilor. E un provocator !... Tovarăşii noştri îl urmăresc de mult. După aceea se adresă străinilor : Paşapoartele dumneavoastră, senores !...

— Cum ?... Cu ce drept ? se împotrivi Jack.

— Atunci va trebui să vă arestez, îi preveni calm Lorente.

După o scurtă explicaţie, toţi patru fură siliţi să-i lase paşapoartele, primind în schimb o adeverinţă.

— Sînteţi liberi, zise comunistul.

Jack şi Clara o porniră spre camerele lor. Fanny îi urmă, dar Murier îi făcu îndată semn să rămînă.

— Să vedem întîi dacă nu cumva rana e gravă ! zise el. Se pare că Jack l-a lovit prea tare.

Abia acum îşi amintiră iarăşi de monah. Îl văzură în genunchi în faţa rănitului, dîndu-i primele îngrijiri şi ştergîndu-i

sîngele de pe obraz. Scena îi aminti lui Fanny o veche gravură cu niște călugări ce îngrijeau bolnavii de ciumă. Pe scaunul din apropierea rănitului se afla o mică geantă de piele cu instrumente chirurgicale. Aduseră un castron de supă cu apă fiartă, în care monahul turnă cîteva picături dintr-o sticlă, cufundînd apoi în el instrumentele. Cînd începu să lucreze, în sală se lăsă o liniște de mormînt.

— Se pricepe ca un doctor ! observă cu mirare Fanny.

— Nu mă îndoiesc de loc că e medic, confirmă Murier, privind atent la monahul ale cărui mîini lucrau repede și dibaci.

Murier simți mustrări de conștiință. El nu sărise imediat în ajutorul rănitului, așa cum făcuse monahul. Voise să rămînă lîngă Fanny, ca nu cumva muncitorii înfuriați să se repeadă la dînsa. Da, iarăși Fanny ! Cu toate că de fapt trebuia să se gîndească mai mult la Clara, femeia cu dolari, care avea să-l salveze de plecarea în colonii, de lipsa de bani, de orice înjosiri.

Rănitul gemea surd. Avea arcada spartă și monahul trebuia să scoată cu penseta bucățile de os din masa sîngerîndă a mușchilor zdrobiți. Din timp în timp recurgea la anestezie locală, mînuind cu îndemînare seringa. După aceea trecu și la nas, la fel de zdrobit. Cînd curăță și pansă totul, doar gura și un ochi se mai vedeau pe fața nefericitului muncitor. Călugărul ținu mîna în fața acestui ochi și întrebă cu un glas atît de blînd, încît Fanny începu să tremure :

— Ascultă, frate !... Vezi mîna mea aici ?

— Nu !... Nu !... gemu rănitul.

— *Caramba !...* Chiar așa ? întrebă Lorente, aplecîndu-se și el.

— Da, señor !... confirmă monahul. Omul și-a pierdut ambii ochi !... Din cauza rănii și a comoției !

Fanny și Murier se strecurară ușor din sală, iar muncitorii se aplecară triști asupra tovarășului lor rănit. Fusese arestat un provocator, se luase pașaportul unui trîntor american, dar Carlito, veselul și entuziastul Carlito nu avea să mai vadă în viața lui lumina soarelui...

Mai trecu o jumătate de oră și în han se așternu liniștea. Sergentul și soldații din garda civilă plecară cu motocicletele, ducînd cu ei pe provocatorul Guillermo. Anarhiștii, mustrați sever de Lorente, găsiră un camion și transportară pe tova-

rășul lor rănit la spitalul cel mai apropiat. Călugărul se întinse pe unul din priciurile ce se aflau în încăperile de la parter ale hanului, laolaltă cu cîțiva vagabonzi dubioși. Clara și Jack se retrăseseră în camerele lor și adormiseră, după o ceartă destul de lungă. Murier începu să cugete la purtarea sa îndoielnică, dar, cu toate gîndurile lui negre, adormi și el. Trează rămase numai Fanny.

La început fusese iritată de purtarea brutală și sălbatică a lui Jack, pe urmă i se păru că această călătorie prin ploaie, popasul la hanul ăsta atît de ciudat aveau ceva atîțător, ceva ce dă fiori și de care desigur își va aminti toată viața, așa cum nu se uită unele impresii din prima tinerețe, ce rămîn totdeauna întipărite în memorie. Zîmbi fericită cînd își aminti de vraja și de senzația atît de plăcută care îi cuprinsese întreaga făptură atunci cînd în sala unde cinau intrase monahul. Fanny știa bine ce înseamnă asta. Încercă să nu o recunoască imediat, să se scuture de acest impuls impur ce domina celelalte simțăminte, cu mult mai nobile, dar nu reuși.

Monahul trebuia să-i aparțină.

Era o dorință neașteptată și vulgară, dar era oare imposibilă ? Tocmai aceste pasiuni excentrice, aceste capricii neașteptate alcătuiau forțele care-i dominaseră întotdeauna voința. Era de așteptat ca demnitatea cu care monahul suportase batjocurile americanilor, calmul său în fața anarhiștilor, poza antică în care apăruse cînd îngenunchease în fața muncitorului rănit să fi trezit în ea cea mai pură admirație. Sigur că da !... Era mîndră de acest lucru ! Dar cine îi putea reproșa celelalte sentimente pe care le încerca ? Impunătoarea frumusețe a monahului — atît de fină, de nervoasă, de aprinsă, de meridională — focul fanatic din ochii lui, ascetismul sufletului și trupului ce se citea pe fața lui tînără o atîțaseră pe Fanny pînă la nebunie. În ființa lui era ceva care o atrăgea, ca paroxismele Spaniei însăși, ceva exotic și tainic, frumos și magnetic ca niște catedrale cu turle aurite sau înnegrite de patina vremii și sub cerul de azur al Andaluziei. Încerca în clipa asta un sentiment ciudat și necunoscut pînă acum, în care senzualismul, romantismul și dragostea pură se îmbinau cu capriciul și vanitatea de a-l cuceri. I se părea că ar fi putut sacrifica tot ce avea pentru a putea petrece o noapte cu acest bărbat ! Gusta din patima chinuitoare a clasicului don Juan, a desfrînatului din Sevilla față de călugă-

riţa fecioară. Nu semăna cu el Fanny ? Aventura avea să fie romantică, picantă, adorabilă !... Fantezia ei începu să prindă aripi înlăturînd orice fel de piedici din calea sa. Gîndul de a se apropia de monah ca o seducătoare mireană, jocul dragostei, lupta dintre trup şi spirit ce urma să se dea într-însul, senzaţiile închipuirii ei pătimaşe — Fanny îşi imagina în mod naiv păcatul lui de moarte în magia unei nopţi andaluze, negre şi fierbinţi, în chilia unei mînăstiri, înconjurată de mimoze, palmieri şi flori de portocali — şi în cele din urmă izbînda femeii de lume, care avea pe urmă să-şi povestească uimitoarea sa aventură în cine ştie ce cercuri restrînse sau în intimitatea vreunui nou şi interesant interlocutor... Toate acestea o bucurau, o aţîţau şi o îmbătau pe Fanny.

Obosită de toate închipuirile fanteziei, adormi tîrziu, în zori. Cînd se trezi, razele soarelui inundaseră întreaga cameră. Se ridică din pat şi privi pe fereastră ; era o minunată zi de primăvară, dar sub soarele orbitor, sub cerul albastru ce avea acum nuanţe de cobalt, meseta castiliană era şi aci tot atît de săracă, tot atît de stearpă, de roşietică şi de nisipoasă ca pretutindeni. Pe şosea, în faţa hanului, Jack cerceta motorul maşinii. Un vagabond în zdrenţe, un spaniol cu toiagul în mînă şi tolba pe umăr, pornea spre o ţintă necunoscută.

Fanny se îmbrăcă repede şi coborî în sala de mese. Clara şi Murier erau încă în camerele lor. Ramoncita spăla podeaua, iar hangiul, care îşi scosese acum basmaua pitorească şi cercelul din ureche, făcea nişte socoteli cu creionul în dosul tejghelei. Fanny se apropie de el şi îl întrebă dacă monahul s-a sculat.

— Oh, senora, dar a plecat de mult !... răspunse hangiul.

— Ştiţi cumva de unde este ?

— Nu, señora !

— Cum se numeşte ?

— Nu ştiu, señora !

— Păi nu scriţi şi dumneavoastră numele călătorilor, undeva, în vreun registru ? întrebă Fanny, iritată.

— Cine ar cuteza să plictisească cu asemenea formalităţi un om sfînt !... răspunse hangiul.

— Dar Lorente şi poliţiştii nu i-au notat cumva numele ?

— Nu ştiu, señora !... La început mi-amintesc că au vrut să-i dea să semneze procesul-verbal de rănire a muncitorului, pe urmă însă au hotărît că este mai bine să-l lase în pace.

Fanny nu mai dădu atenţie la aceste ultime cuvinte. Se întoarse în camera ei şi căzu zdrobită pe un scaun. Monahul nu lăsase nicăieri nici o urmă.

II

Prost dispusă, obosită şi indiferentă, Fanny luă loc în taxiul care o aştepta în faţa hotelului „Palace", ca să plece la tribunal.

Venise în sfîrşit ziua aşteptată cu atîta încordare, în care trebuia să se judece procesul intentat lui Jack de către Confederaţia muncitorilor. De o lună de zile toate ziarele de stînga şi de dreapta duceau teribile polemici în jurul incidentului petrecut în hanul cel singuratic dintre Despenatoros şi Avila. În sfîrşit, spaniolii aveau să vadă dacă Republica, în persoana tribunalului, avea să apere în mod demn un cetăţean al său, pe muncitorul metalurgist Carlos Rosario, sau avea să cedeze la presiunea forţelor străine, punînd în libertate pe Jack Winky. Ziarele comuniste şi socialiste, ca şi organul anarhiştilor, cereau pedepsirea exemplară a vinovatului, în timp ce cele de dreapta protestau cu înverşunare împotriva dictaturii roşii din ţară. De altfel, această dictatură nu le împiedica de loc să urle cît puteau. Ele arătau chiar eroismul exemplar al americanului care, în legitimă apărare, salvase onoarea logodnicei sale. Că acum Clara Sowtdown era mai repede logodnica lui Murier — asta nu se ştia.

Era o minunată dimineaţă de mai şi Madridul era inundat de verdeaţa primăverii. Tramvaiele sunau vesele, păsările ciripeau, trecătorii aruncau cîte un cuvînt şăgalnic frumoaselor fete ce treceau pe stradă şi care le zîmbeau reţinut — aşa cerea buna-cuviinţă. Aceste glume, aceste vesele *piropos* [1] spaniole, adresate femeilor care treceau, nu erau nici cinice, nici jignitoare, ci doar vesele şi pitoreşti. Dar Fanny continua să fie prost dispusă. Totul i se părea plictisitor şi lipsit de importanţă. Chiar procesul lui Jack o interesa extrem

[1] Complimente. (Span.)

de puţin. De multe săptămîni încoace căuta pe călugăr, dar nu putea să-l găsească nicăieri.

Zadarnic cutreierase ea cu automobilul o lună de zile munţii din Léon, Castilia şi Navara, întrebase pe toţi hangiii, pe toţi preoţii întîlniţi întîmplător, pe toţi vagabonzii sau posturile gărzii civile. Parcă îl înghiţise pămîntul. De altfel, era o prostie să crezi că Fanny putea să-l găsească fără să-i ştie măcar numele sau oraşul de unde era. O singură dată dăduse peste o urmă, dar şi aceea destul de neclară. Proprietarul hanului *„Virjen de Covadonga"*, din apropiere de Gredos îşi aminti că în hanul său trăsese un preot iezuit, dar fără catîr. Înfăţişarea lui coincidea întocmai cu descrierea senorei *„Muy jovencito, muy quaro y muy santo"* [1], spusese hangiul. Dar nici el nu îi înregistrase numele, cu toate că legea cerea foarte clar acest lucru. Călugărul însă insistase să nu fie înregistrat. Şi puteai oare să nu respecţi dorinţa unui slujitor al Domnului? Drept răsplată, călugărul stropise hanul cu agheasmă şi binecuvîntase pe feciorul bolnav al hangiului.

După aceea Fanny se întoarse la San Sebastian unde găsi cîteva scrisori: de la Jack, de la Clara şi de la Murier, şi de la Leslie Blaymar. Scrisorile prietenilor ei de la Paris nu le citi pînă la capăt, deoarece erau foarte lungi şi pline de amănunte plictisitoare în legătură cu procesul. Mai interesantă era scrisoarea lui Leslie pe care-l rugase să afle ceva în legătură cu monahul.

Cînd acesta avea de aflat ceva în Spania, folosea metoda sigură de a acţiona cu ajutorul nobililor. El apelă la un pios hidalgo din Madrid, don Alexandro Vinaron de la Plasa, care era regalist şi pe această linie avea legături cu arhiepiscopul de Toledo. Don Alexandro întrebase pe Eminenţa-Sa cum se putea afla numele unui monah care călătorise cu catîrul în munţii dintre Despenatoros şi Avila. Arhiepiscopul răspunse că acest lucru nu era uşor, deoarece toţi preoţii de ţară şi călugării, care umblau prin munţi, foloseau acest animal. Problema se simplifică totuşi simţitor cînd don Alexandro adăugă întîmplător că acest călugăr este iezuit şi probabil medic. Atunci arhiepiscopul îl sfătui pe don Alexandro să se adreseze superiorului iezuiţilor din Toledo, părintele Rodriguez y Sandoval. Leslie avea probabil să-i comunice în curînd lui

[1] Foarte tînăr, foarte frumos şi foarte sfînt. (Span.)

Fanny ceea ce o interesa. Scrisoarea se termina cu presupunerea lui Leslie că după părerea sa acest monah era un agitator în favoarea monarhiștilor.

Chinuită de nerăbdare, Fanny mai făcu o călătorie cutreierînd munții Aragonului și bătînd orice drum care putea fi parcurs cu mașina. În apropiere de Uesca ea dădu într-adevăr de o adunare a monarhiștilor, organizată de un călugăr, dar acest agitator era un augustin rubicond, cu barba albă și care cu o uimitoare imprudență invoca toate forțele cerești și pămîntești să doboare republica. El convocase adunarea la hanul „Apostol Santiago", unde trăsese și Fanny. După ce luă o masă îmbelșugată, cu biftec, sparanghel, pui fript și două sticle de vin, călugărul vorbi cu Fanny, dar se dovedi că acesta nu văzuse niciodată pe monahul despre care vorbea senora. *Qué lástima!* [1]... Slujitorii Domnului sînt atît de numeroși în Spania, încît atunci cînd sînt din eparhii diferite, aproape că nu se cunosc între dînșii. Totuși senora ar putea să afle numele lui, dacă ar întreba despre dînsul la Politehnica iezuiților care se găsea la Madrid pe strada Alberto Agillera. Și călugărul se retrase în odaia sa ca să se culce, deoarece vinul de Aragon începuse să-i dea o plăcută moleșeală.

Fanny se întoarse din nou la San Sebastian, după ce zăcuse de o gripă destul de gravă la Tudela. Slujnica lui maestro Figueroa îi aduse iarăși o grămadă de scrisori de la Jack și Murier, pe care de astă dată nici măcar nu le deschise. În locul lor citi *Istoria bisericii catolice,* din care află multe lucruri utile despre apostoli, sfinți, despre papi și despre călugării organizați în tot felul de ordine. De aici află ea că monahii iezuiți locuiesc mai ales printre oameni și nu se izolează în mînăstiri. Cînd ajunse la capitolul VIII al lucrării, de unde începea istoria lui Loyola și a Sfintei Inchiziții, primi citația să apară în calitate de martoră la procesul lui Jack, care se judeca la Madrid. Îndată după aceasta Murier îi dădu un telefon. El insista ca Fanny să plece la Madrid și să intre în legătură cu avocatul lui Jack. Dar Fanny nu se emoționă și nici nu porni imediat. Gripa o epuizase. Plecă la Madrid abia a treia zi seara și, în vagonul de dormit, își aminti cît putu de discuțiile dintre ei îndată după incident.

Jack se speriase și pe bună dreptate. Utilizarea boxului

[1] Ce păcat! (Span.)

de plumb şi rănirea gravă a muncitorului îl ameninţa cu cel puţin şase luni de închisoare. Făcuseră planul ca Jack şi Clara să adreseze îndată o plîngere la ambasadă, care la rîndul ei să intervină pe lîngă guvernul spaniol pentru „pedepsirea vinovaţilor". Se învoiseră de asemenea să nege în modul cel mai energic că Jack fusese cel care lovise primul, cu toate declaraţiile celorlalţi martori. Totul fusese bine întocmit, însă se prăbuşi în faţa judecătorului de instrucţie. În expunerea sa, Clara inventă o serie de amănunte prosteşti care contraveneau cu declaraţiile lui Fanny şi Murier. Judecătorul de instrucţie ceru arestarea lui Jack. Cei de la ambasadă se mişcau foarte greu, deoarece asemenea întîmplări cu supuşi americani se petreceau des, iar Jack nu cunoştea pe nimeni dintre membrii misiunii diplomatice. Pe urmă, Clara şi Murier plecară să petreacă Săptămîna patimilor la Sevilla, iar Fanny porni pe urma monahului în munţi. În timp ce Jack înjura în închisoare pe necredincioşii lui prieteni, sosise de la New York un avocat cu multă experienţă care organiză o campanie în ziarele de dreapta şi intră în legătură cu colegii săi spanioli.

Fără îndoială, treaba urma să se aranjeze, dar totuşi Fanny era oarecum îngrijorată de întîrzierea ei la proces. De altfel, ea nu putea afirma nimic altceva decît ceea ce spusese în faţa judecătorului de instrucţie.

Cînd Fanny ajunse la tribunal îşi dădu seama cu îngrijorare că procesul începuse de mult. În camera martorilor nu era însă nimeni. Unul dintre funcţionari o lămuri în grabă că Jack renunţase la declaraţiile ei, pentru ca nu cumva să se amîne procesul. După o scurtă şovăială ea intră în sală.

Deoarece pătrunse prin uşa ce se folosea pentru introducerea martorilor, se văzu dintr-o dată foarte aproape de completul de judecată. Magistraţii, îmbrăcaţi în robe, o priviră cu severitate şi reproş. Publicul nu avea voie să intre pe uşa aceea. Ceva mai puţin formalişti se arătară juraţii. Unul dintre aceştia, un bărbat cu părul alb, rotund la faţă, îi făcu semn să şadă, arătîndu-i cîteva locuri libere în prima bancă. Pe acelaşi rînd ea observă dintr-o dată pe Clara şi Murier. Amîndoi o priveau tulburaţi.

Fanny se îndreptă spre dînşii, dar în aceeaşi clipă simţi o neaşteptată ameţeală. Răsuflarea i se opri şi inima începu să-i bată puternic de tot. Pe micul podium din faţa mesei completului de judecată se afla monahul. Văzu aceeaşi siluetă,

aceeaşi faţă, aceiaşi ochi, după care tînjise atît de pătimaş tot timpul cît umblase şi îl căutase prin munţi ; aceeaşi frumuseţe înfocată, acelaşi buze ascetic arcuite pe care le dorise atît de mult ; aceeaşi culoare măslinie a feţei care-i dădea ceva fantomatic şi inaccesibil. Dar dacă în acea seară ploioasă, cînd îl văzuse prima oară, hainele îl făcuseră să pară oarecum modest, acum înfăţişarea sa exterioară era solemnă şi impunătoare. Gulerul şi manşetele scrobite, rasa cea nouă, mantia de postav negru ce şi-o trecuse peste umăr, splendida cruce ce-i atîrna la gît — toate acestea dădeau persoanei sale aspectul unui înalt ierarh bisericesc, răspîndind în jurul lui farmecul unei forţe spirituale severe, impunătoare şi neînduplecate, forţa bisericii, care veacuri de-a rîndul mişcase roata istoriei Spaniei. Poate că aici era atît de rece şi de măreţ în severa solemnitate ce i-o dădeau hainele sale de sărbătoare *(en su ropa dominquera)* din cauza aspectului politic al procesului, voind poate să sublinieze cuvîntul ordinului său, ce avea încă destulă greutate, pentru a apăra sau a lovi în justiţia republicană. Dacă urmărise realizarea acestui efect, atunci, fără îndoială, reuşise.

În sală domnea o linişte profundă. Toate privirile erau aţintite spre monah. Chiar muncitorii — comunişti şi anarhişti — recunoşteau că acest călugăr, în pofida faptului că era un fanatic şi un reacţionar, lucru care bineînţeles nu-l puteau aproba, era în acelaşi timp lipsit cu totul de acea viclenie pe care o găseai la cei mai mulţi călugări şi preoţi, adunătură de lacomi perceptori ai papei.

Cînd o văzu pe Fanny, monahul îşi înclină uşor capul. Făcu acest gest rece şi politicos, după care puse mîinile pe bară şi aşteptă întrebările judecătorului. Evident, el fusese chemat în calitate de martor, dar Fanny nu ştia din partea cui. Poate că în scrisorile lui Murier şi ale Clarei, pe care Fanny nu-şi dăduse osteneala să le citească, fusese vorba şi de asta. Şi astfel, aceştia îl descoperiseră — prietenii lui Carlos Rosario sau ai lui Jack Winky totuna — în timp ce Fanny îl căutase prin munţi ! Dacă ar fi ştiut nu şi-ar fi mai pierdut vremea în zadar o lună de zile. Şi cîte lucruri nu ar fi putut face în această vreme !

Intrarea lui Fanny produse mişcare numai printre martorii acuzatului, care fuseseră interogaţi, şi în parte în rîndurile coloniei engleze. Clara începu să facă nişte semne prosteşti cu

capul, din care Fanny nu înțelese nimic. Jack o privi supărat și nu schița nici o mișcare. Murier se ridică și făcu cîțiva pași ca să-i spună ceva avocatului, probabil în legătură cu sosirea ei. Avocatul, don Julian Martinez y Carvajal, dădu sceptic din cap. Nu, era mai bine să nu se recurgă la declarațiile senorei Horn, deoarece nu era în curent cu procesul și-l putea influența în rău. Și zicînd acestea, don Julian își îndreptă sever roba.

Apariția monahului fu o surpriză pentru don Julian. El apărea ca martor al lui Carlos Rosario. Era foarte neplăcut că acuzatul și prietenii săi, ca și don Julian însuși nu putuseră să-l descopere la timp pe acest monah. Fără îndoială declarațiile lui vor fi cu totul hotărîtoare pentru judecători și mai ales pentru jurați din cauza cinului său călugăresc, din cauza acestei prejudecăți prostești, potrivit căreia slujitorii lui Dumnezeu sînt incapabili să mintă. Că mai ales acest monah avea să spună adevărul, don Julian nu se îndoia cîtuși de puțin, dar că o dată cu aceasta procesul era pierdut și ordinul iezuiților avea să fie încununat cu aureola cinstei — era un lucru pe care don Julian nu-l putea suporta. De altfel, acest proces era ultimul pentru care mai pleda în Spania. Don Julian se pregătea să emigreze în Argentina. Ca liberal îi ura pe iezuiți, ca parlamentarist ce era, se certase cu monarhiștii, ca urmaș al unei familii de nobili nu putea suporta un guvern al plebeilor, și, în sfîrșit, ca un adevărat fiu al Spaniei, își susținea fanatic convingerile care, din nefericire, nu coincideau întru totul nici măcar cu programul propriului său partid. Din cauza acestui neconformism, don Julian era certat cu toate regimurile, cu toate guvernele și cu toate autoritățile din Spania, inclusiv cele judecătorești. Cu tot strălucitul său talent oratoric — sau poate chiar din cauza lui — cariera sa de avocat decădea repede, lucru pe care colegul său din New York, nu-l cunoștea. Așa încît procesul era pierdut. Dar dîndu-și seama de acest fapt, și vrînd parcă să fie și mai sigur de inevitabila pierdere, pătimașul don Julian se pregăti măcar să pună la stîlpul infamiei catolicismul și pe cei de stînga — cele două forțe pe care le ura și care-i otrăviseră viața.

Cu o voce care semăna cu scîrțîitul unei mori de vînt, președintele începu să pună obișnuitele întrebări. Monahul își spuse numele : Ricardo Leon Rodriguez de Heredia y Santa Cruz.

— Vîrsta ?

— Treizeci şi doi de ani.

— Profesia ?

— Monah din Compania lui Iisus.

— Domiciliul ?

— Toledo, Rezidenţa călugărilor iezuiţi, strada Trinidad nr. 48.

Răspunsurile se săpară adînc în memoria lui Fanny.

— Rog onoratul tribunal să renunţe la acest martor !... răsună pe neaşteptate glasul lui don Julian.

Judecătorii îl priviră cu ura rece a oamenilor a căror răbdare fusese pusă la grea încercare şi altă dată în acest fel. Procurorul tuşi sec şi scrîşni din dinţi. Colonia americană ciuli urechile curioasă. Procesul promitea să fie aproape tot atît de interesant ca un meci de box. Jack, care nu înţelegea spaniola, îşi dădu seama imediat că apărătorul lui făcea o manevră dibace şi surîse mulţumit. Asta înseamnă să ai un avocat bun !...

Don Julian Martinez y Carvajal se înfăşură măreţ în roba sa. începu încet, liniştit, măsurat, dar aceasta era doar cenuşa care acoperea cărbunii aprinşi ce stau gata să ardă. El trecu apoi dibaci la efecte retorice mai puternice şi intră mai adînc în ulcerul care rodea viaţa publică a Spaniei. „Iar acum sindicatul metalurgiştilor aducea ca martor pe monahul Ricardo Heredia ! Leul sătul cerea vulpii să spună dacă el însuşi a săvîrşit o crimă ! Tirania, strîngînd de gît viclenia seculară, îi propunea să spună adevărul ! *Excelencias !* Cetăţeni ai Spaniei ! Ce minte sănătoasă, ce justiţie ar îndrăzni să recunoască că în actuala situaţie iezuitul Ricardo Heredia va spune adevărul ! Nu se va gîndi el în primul rînd la pielea sa, la răspunderea ce apasă asupra sa şi asupra ordinului său din cauza crimelor pe care catolicismul le-a făcut în trecut şi pe care le arată istoria ? Faceţi dreptate ! *Excelencias !...* Iezuitul Ricardo Heredia nu trebuie să fie admis ca martor în acest proces !"

Un val de surdă nemulţumire frămîntă sala. Comunişti, anarhişti şi cetăţeni supuşi bisericii din diverse alte partide protestau cu toţii la un loc. Nu ajunseseră lucrurile chiar pînă aici ! Avocatul acesta exagera. De altfel, cine nu-l cunoştea pe Carvajal din cuvîntările pe care le rostise în parlament ! Ceea ce spunea acum nu era altceva decît o explozie de insulte la adresa tuturor. Urmă o scurtă şi sumbră consfă-

tuire a judecătorilor. Nu, tribunalul nu admitea cererea apărării şi martorul Ricardo Heredia nu era recuzat. În acelaşi timp, preşedintele făcu o aspră mustrare lui Martinez y Carvajal pentru cuvintele necorespunzătoare faţă de autorităţile republicii. Republica asigura deplina libertate a conştiinţei cetăţenilor săi, indiferent de convingerile lor. A afirma contrariul, era o pură provocare.

Aplauzele publicului acoperiră protestul lui Carvajal.

Incidentul aţîţă şi mai puternic curiozitatea sălii. Punctul cel mai interesant al procesului se apropia. În centrul discuţiei era, de fapt, o singură întrebare, la care nimeni pînă acum nu putuse să răspundă cu siguranţă şi anume : cine a lovit primul, Jack sau muncitorul. Depoziţiile martorilor oculari erau contradictorii. Avocaţii ambelor părţi acuzau de minciună pe martorii adversarului. Hangiul, chelnerul şi cele două femei de serviciu nu se aflaseră în sala de mese în timpul încăierării. Rămînea o singură persoană ale cărei mărturii puteau fi considerate ca lipsite de părtinire şi deci hotărîtoare. Era călugărul.

Acum întreaga atenţie a asistenţei era concentrată asupra lui. După ce-l scutiră de jurămînt, din cauza cinului său călugăresc, el descrise incidentul cu glas domol, cu un puternic timbru metalic, cu o precizie impresionantă, acuzînd parcă un rău nevăzut. Cuvintele lui răsunau în liniştea sălii cu o implacabilă severitate, cu o nepărtinire aproape răutăcioasă. Fanny îşi imagină că în acelaşi mod vorbise odată şi Torquemada [1] însuşi. Şi în ultimul moment, cu aceeaşi claritate şi precizie, fără a ridica sau a coborî cîtuşi de puţin tonul, el declară că Jack Winky lovise cel dintîi.

Cîteva secunde sala păstră aceeaşi totală linişte. Fanny auzi numai tusea cea seacă a procurorului şi bătăile propriei sale inimi. În acea parte a sălii unde se aflau membrii coloniei americane se auzi un murmur surd, după care dintr-o dată majoritatea asistenţei, alcătuită din muncitori spanioli, începu să aplaude. Faţa lui Jack era galbenă ca ceara. Clara privea speriată, incapabilă să înţeleagă ceva, iar Murier îşi sprijinea capul cînd într-o mînă, cînd în cealaltă. Ochii negri ai lui Martinez y Carvajal luciră sumbru sub fruntea sa

[1] *Tomas de Torquemada* (1420—1498), şef al Inchiziţiei în Spania rămas celebru prin cruzimea sa.

de Cicero încruntat. Ceafa i se înroşise de emoţie. Întreaga lui făptură fierbea de ura pătimaşă împotriva iezuiţilor şi a republicii. Pierdea procesul, dar în această ultimă apariţie la bară el avea să ţintuiască la stîlpul infamiei, o dată pentru totdeauna, decăderea vieţii publice din Spania. Deocamdată îşi reţinu furia, pentru a-i da drumul în pledoarie, cu acea înspăimîntătoare elocvenţă, cu care în cortesuri băga spaima în toţi adversarii lui, fie că erau monarhişti, clericali sau extremişti de stînga. Totuşi, pentru a-şi potoli măcar în parte emoţia, el zise dramatic :

— Propun ca martorul să jure !

Cu toată nemulţumirea publicului spaniol, monahul fu silit să jure. Făcu aceasta liniştit, cu o demnitate ireproşabilă şi cu un ton care trăda părerea de rău că încalcă o veche tradiţie. O undă de simpatie faţă de iezuit străbătu întreaga sală.

— Cetăţeni ai Spaniei !... strigă deodată Martinez y Carvajal şi în glasul său răsună o ironie usturătoare, ucigătoare. Ascultaţi ! Un iezuit jură că spune adevărul !

Se întoarse cu faţa spre public şi cu un gest iacobin, fluturîndu-şi roba, arătă spre monah. Iată de ce Martinez y Carvajal era atît de primejdios, iată modul în care îi băga pe toţi în încurcătură. Omul acesta era în stare să ucidă cu limba lui. Auzi ! Un iezuit să jure că spune adevărul ! Asta era la fel, ca şi cum diavolul ar citi Evanghelia. Fără să vrea, muncitorii începură să rîdă. Măi, ce limbă mai are şi Martinez ăsta ! Şi publicul continua să rîdă, uşor, fără intenţii rele, aşa cum rîd spaniolii, pînă ce clopoţelul preşedintelui reuşi să-i liniştească. Fanny observă că acest rîs aduse o expresie de adîncă durere pe faţa monahului.

— Am spus adevărul !... rosti el pe neaşteptate cu timbrul metalic şi egal al glasului său. Şi cunosc o persoană care poate să confirme vorbele mele.

— Cine este această persoană ? întrebă repede avocatul lui Carlos Rosario.

— Señora Horn ! zise monahul. Ea se află în sală.

Lui Fanny i se păru că-şi aude ca prin vis numele sau că se află în sala unui teatru, şi tocmai cînd era mai absorbită de spectacol, cineva o striga să iasă afară.

De astă dată se auzi un zgomot de scaune în partea unde se afla colonia britanică.

— Señora Horn ! repetă liniştit preşedintele.

Fanny se ridică instinctiv. După o scurtă consfătuire, completul de judecată hotărî interogarea ei. Martinez y Carvajal ridică unele incidente, care nu fură admise. Pe urmă în sală se lăsă o linişte adîncă, în care se auziră răsunînd doar claxoanele automobilelor şi uruitul tramvaielor de la Puerta del Sol. Avocatul lui Carlos Rosario, în spatele căruia se afla Confederaţia muncitorilor, un spaniol mărunt, blond, cu ochi albaştri, făcu cîţiva paşi din banca sa şi se opri în faţa lui Fanny.

— Vorbiţi spaniola ? întrebă el cu glas liniştit.

— Da ! zise cu curaj Fanny.

Spaniolul, cu un gest larg care-i flutură roba, pronunţă cu o voce solemnă şi puternică, arătînd spre monah :

— Señora Horn !... Confirmaţi sau infirmaţi cuvintele părintelui Ricardo ?

În acest moment Fanny avu senzaţia că o întreba nu avocatul, ci părintele Heredia însuşi şi această senzaţie se transformă în totală siguranţă cînd îşi întoarse instinctiv ochii spre monah şi privirile lor se întîlniră. Simţi că ameţeşte. Inima îi bătea nebuneşte !... Se afla într-o situaţie asemănătoare cu aceea pe care o încearcă criminalii ce au hotărît dinainte ce trebuie să facă, dar care şovăie cînd trebuie să aleagă momentul de acţiune. Îşi dădu foarte repede seama că nu avea timp să mai cugete şi totuşi cugeta, se chinuia nehotărîtă dacă trebuia să înceapă chiar acum. Loialitatea faţă de Jack o reţinea, patima o îndemna să acţioneze. Într-un taler al balanţei se aflau Jack, Clara, Murier, solidaritatea prietenilor ei de veselie, de orgii, de plăceri. Acum în acest taler se afla laşitatea şi minciuna. În celălalt taler se afla monahul Heredia şi adevărul cel mai pur. Dar ce se petrece cu ea ? Se dădea oare vreo luptă dramatică între rău şi bine ? Fanny îşi dădu imediat seama că nu era decît o luptă dintre două josnicii. O clipă şovăi. Dorinţa de a spune adevărul nu era nimic altceva decît o josnicie, un calcul ruşinos prin care dorea să-l cîştige pe monah pentru satisfacerea unei pasiuni. Şi Fanny simţi cu o uşoară mustrare de conştiinţă cum acest calcul era cel ce învingea, această josnicie, pe care asistenţa, inclusiv şi părintele Heredia aveau s-o considere drept cine ştie ce trăsătură fermă a caracterului ei cinstit, a dorinţei ei de

dreptate. Nu, lui Fanny nu-i plăcea să strălucească în fața lumi prin calități pe care nu le avea, după cum nu putea suporta să poarte bijuterii false. Acum însă simți dintr-o dată că monahul credea cu toată tăria în această inexistentă virtute, că în clipa asta nimic nu l-ar fi putut îndepărta mai mult de ea, nimic nu i-ar fi împiedicat viitoarele ei planuri decît confirmarea minciunii lui Jack, Clara și Murier...

— Vorbiți, señora !... răsună în urechile ei glasul avocatului Confederației muncii, al cărui ton devenise și mai puternic, și mai dramatic. Minte monahul Heredia ? Minte acela, care merge în fiecare zi în cartierele săracilor și îngrijește pe bolnavi ?

— Protestez împotriva unei astfel de interogări a martorilor ! strigă încercatul Martinez y Carvajal.

Cu experiența lui, avocatul observase simptomele alarmante ale șovăielii lui Fanny.

— Întrebarea pusă nu insuflă nimic care ar fi în defavoarea acuzatului, răspunse glasul nepărtinitor al președintelui.

Fanny își ridică privirea. Ceea ce văzu în această ultimă clipă fură ochii minunați ai monahului andaluz. Și ea pronunță cu o voce fermă :

— Părintele Heredia a spus adevărul !... Jack Winky, Clara Sowtdown, Jacques Murier și cu mine am mințit în fața judecătorului de instrucție.

— Acuz pe martorii acuzatului de mărturie mincinoasă, rosti procurorul. Rog onoratul tribunal să ordone arestarea lor.

În sală se făcu o tăcere de mormînt. Publicul, judecătorii și avocații rămaseră înlemniți. Pentru o clipă lui Fanny i se păru că săvîrșise cea mai mare prostie din viața ei, dar dintr-o dată își dete seama că nu o amenința nici un fel de primejdie, nici o închisoare, că, dimpotrivă, gestul ei impresionase pe toți spaniolii, depășind orice așteptări. Chiar pe fețele indiferente ale judecătorilor se citea emoție. Fanny se autoacuzase, dar dăduse dovadă de o măreție morală ca în dramele lui Lope de Vega. Oare spaniolii nu apreciau acest lucru ?... Strigătele frenetice și aplauzele furtunoase zguduiră întreaga sală, de parcă lumea ar fi asistat la luptele cu tauri.

Iată adevărata Anglie ! Iată cum sînt englezii, cei mai cinstiți oameni din lume ! *Viva Inglaterra* ! [1]...

Încurajată de aceste strigăte, Fanny avu destulă dîrzenie să privească întîi la Jack. Americanul rămăsese cu ochii la ea, după care pe fața lui apăru un surîs dispreţuitor care voia parcă să spună : „Căţea !... Ştiam că eşti capabilă să-mi faci figura asta. Şi totul numai pentru ca să-i placi acestui biet popă, nu-i aşa ?“ Avu de asemenea curajul să se uite la nefericitul Martinez y Carvajal, care era cu totul zdrobit şi deznădăjduit de felul în care se manifestase asistenţa. O privi şi pe Clara, care rămăsese năucită, îl privi şi pe Murier, care nu-şi mai putea da seama de toate aceste încurcături. Privi în cele din urmă şi spre părintele Heredia pe al cărui chip mat apăru pentru o clipă o uşoară îmbujorare după care aceeaşi paliditate aristocratică îşi făcu din nou loc. În emoţia generală a sălii numai reflexele aurii din ochii monahului tresăriră mai viu. Şi lui Fanny i se păru că între ei se stabili din nou aceeaşi mută solidaritate ce mijise o clipă la han. Era tot ce dorise şi aşteptase în acest moment. Deocamdată se mulţumea cu atît.

Procesul luă sfîrşit în aceeaşi zi. Jack Winky fu condamnat la şase luni închisoare şi la plata unei despăgubiri băneşti, iar Clara şi Murier, la o lună de închisoare pentru mărturie mincinoasă. Lui Fanny tribunalul îi acordă circumstanţe atenuante, eliberînd-o de orice răspundere. În timp ce asistenţa părăsea sala, Fanny continua să rămînă la locul ei. Cineva se apropie de ea şi-i puse mîna pe umeri. Era Leslie Blaymar.

— Fanny !... zise el cu un glas plin de reproş. Ai fost în toate minţile ?

— Da, Leslie.

— De ce ai făcut asta ?

— Mi-a plăcut monahul.

— Şi ţi-ai sacrificat prietenii !...

— Ei şi ?

Leslie îşi înăbuşi cu greu admiraţia. Totdeauna a avut femeia asta în ea ceva splendid, ceva lipsit total de scrupule, ceva pur britanic, ceva care nu putea fi apreciat decît de un englez. Între ei doi era o prietenie ce data din copilărie

[1] Trăiască Anglia ! (Span.).

— una din acele prietenii lipsită de orice fel de sentimentalism şi pe care englezii o păstrează între ei pînă la moarte.

— Eşti insuportabilă !... zise el făcînd pe indignatul, în timp ce în realitate o privea cu admiraţie. Haide, vrei să cinăm împreună ?

Cînd ieşiră afară văzură în faţa tribunalului o mare mulţime de muncitori cu feţe oacheşe. Aproape toată piaţa de la Puerta del Sol era înţesată de ei. Cu pumnul ridicat, muncitorii o salutară pe Fanny.

— Îi vezi ? rosti triumfătoare Fanny.

Dar în aceeaşi clipă îşi dădu seama cît de puţin merita aceste ovaţii. Biata Spanie muncitoare !... Aceşti oameni nevoiaşi bătuseră kilometri întregi venind de la întreprinderile lor ca să salute cu urale Adevărul.

— Foarte bine ! zise Leslie. Zîmbeşte-le !

Şi cînd maşina lor porni, el începu să le facă semn cu pălăria. Dar Fanny nu putu să surîdă.

III

După terminarea procesului în viaţa lui Fanny se petrecură cîteva schimbări. Se mută la Madrid şi închirie pe Paseo de Recoletos o casă cenuşie, destul de urîtă, care purta numele pretenţios de Palacio de Rivas, după numele nobilului ei stăpîn sau mai exact după acela al strămoşilor lui. Toţi membrii coloniei americane îi întoarseră îndată spatele. O ostilitate tot atît de mare îi arătară şi conaţionalii ei. Bineînţeles, Fanny rămase cu totul indiferentă faţă de această atitudine. Regreta doar lipsa lui Murier a cărui agerime muşcătoare şi al cărui temperament provensal nu putea fi înlocuit de prietenia şi caracterul flegmatic al lui Leslie.

O surpriză fu pentru ea scrisoarea părintelui Sandoval, superiorul iezuiţilor din provincia Toledo, trimisă printr-un curier special în persoana unui călugăr. Această scrisoare, începînd cu cuvintele „Preaonorabilă şi milostivă doamnă", exprima admiraţia faţă de atitudinea atît de demnă pe care o avusese Fanny în faţa justiţiei şi adînca lor mulţumire, şi se termina cu generoase binecuvîntări. Nu se pomenea nici un cuvînt despre monahul Heredia, a cărui individualitate dis-

păruse parcă, asemenea unui fir de praf, în trecutul secular al ordinului.

Cîteva zile mai tîrziu Fanny îl vizită pe Murier la închisoare. Îl văzu după gratiile celulei, lungit pe pat şi înconjurat de cărţi. Cîtva timp el se prefăcu a fi absorbit de lectură şi nu-i dădu atenţie. Pe urmă, ca din întîmplare, îşi înălţă privirea şi înclină uşor din cap cu o totală indiferenţă.

— Jacques !... rosti ea îndrăzneţ, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

Murier se cufundă din nou în lectura cărţii. Fanny mai făcu răbdătoare cîteva încercări pentru a-l face să vorbească. Şi pentru că indiferenţa lui exagerată s-ar fi putut interpreta ca o jignire sentimentală, el lăsă în cele din urmă cartea. Fanny observă cu plăcere stăruinţa cu care încerca să se prefacă.

— Ce este ? întrebă el în franţuzeşte, cu tonul omului plictisit de prezenţa interlocutorului său.

— Ţi-am adus ceva, nişte dulciuri.

— Păstrează-le pentru tine !

— Aş fi voit să nu fii supărat pe mine !

— S-ar putea să ţi se pară curios, dar să ştii că nu sînt supărat.

— Atunci te rog să mă ierţi !

— Părintele Heredia o să-ţi ierte toate păcatele !

Fanny ştia că atunci cînd Murier începe să vorbească în felul ăsta înseamnă că nu mai e mînios. Ca să-l cîştige din nou, trebuia să mai treacă pe la el de cîteva ori. Fără să mai spună ceva, ea dădu să plece, dar Murier sări dintr-o dată şi întinse mîinile printre zăbrele.

— Dar dulciurile ? întrebă el agitat. De ce nu mi le laşi ?

Într-o minunată dimineaţă castiliană Fanny plecă cu maşina ei la Toledo, vechea capitală a Spaniei. Primăvara era în toi, pe cerul senin zburau şi cîntau ciocîrlii, soarele încălzea fără să dogorească, aşa ca în lunile de vară, cum avea să se întîmple mai tîrziu, şi pe pajiştile verzi păşteau turme de oi merinos. Veselia naturii, aerul curat şi verdele proaspăt din jurul ei atenuau întrucîtva impulsul acut care o făcuse de fapt să plece la Toledo. Era acum cu gîndul la părintele Heredia, dar visa la el nu cu focul patimii, ci cu un elan curat, aproape tineresc.

Nici ea nu știa prea bine de ce plecase anume la Toledo. Căuta și încerca să fie cît mai prevăzătoare și mai reținută, dar nerăbdarea o rodea. Ca să nu facă vreo prostie, vreun gest necugetat, care ar fi putut să-l expună pe monah, avea nevoie de anumite cercetări. Era un lucru greu de făcut, deoarece nu stăpînea prea bine limba spaniolă, iar pe de altă parte viața spaniolilor reprezenta o complexitate de ierarhii și tradiții mult mai complicate decît cea a englezilor și în care puteai pătrunde foarte greu. Tocmai de aceea Fanny se împrietenise cu don Alexandro și aștepta eliberarea lui Murier. Mai putea dispune de încă cineva și anume de șoferul Robinson. Acesta provenea dintr-o veche familie de vizitii din Borow-Dayl, de unde era și Fanny. Această simbioză — generații de vizitii din familia Robinson conduseseră trăsurile familiei Horn — continua și astăzi, dar cu o anumită probabilitate de a fi întreruptă, deoarece pe de o parte, Fanny dădea dovadă de un puternic dispreț față de trecut, iar, pe de alta, Robinson nutrea simpatii tot mai puternice pentru partidul socialist. Chiar în ultimile alegeri, după o grea luptă internă, el nu votase pentru candidatul conservator al ținutului.

Combinînd datele adunate de don Alexandro și Robinson, Fanny ajunsese la concluzia că ar putea cunoaște detalii foarte importante din viața părintelui Heredia, dacă ar vizita reședința iezuiților de la Toledo. Pînă în această clipă însă ea nu-și făcuse nici un plan de acțiune. Părea cînd o pensionară speriată, cînd un animal de pradă care se bucură dinainte de prinderea absolut sigură a victimei. Și totuși, o judecată lucidă i-ar fi putut arăta că această pradă nu era de loc atît de sigură cum și-o închipuia dînsa. O convorbire cît de simplă în oricare reședință a preoților iezuiți era legată, după cuvintele lui don Alexandro, de o serie întreagă de formalități. În ordinele catolice de călugări, și cu atît mai mult în Spania fanatică, domnea o disciplină de fier. Bineînțeles, Fanny nu era atît de naivă, încît să creadă întru totul afirmațiile piosului don Alexandro. Ea știa de mult că în toate părțile lumii au existat arhiepiscopi depravați, preoți cu amante, mînăstiri în care se mai petreceau și orgii, și că izolarea, disciplina, severitatea din viața călugărilor putea fi doar o fățărnicie, praf aruncat în ochii oamenilor. La urma urmei totul depindea de natura individului. Fanny simțea

totuşi că morala personală a părintelui Heredia era desigur fără reproş. Aceasta se vedea în privirea lui, în înfăţişarea şi severitatea întregii lui personalităţi ascetice. Fanny putea deci să tragă concluzia că orice luare de contact cu dînsul reprezenta un lucru dificil, că măcar în ceea ce îl privea pe dînsul avea să se menţină în cadrul severului regulament al ordinului, că un gest necugetat din partea ei, o cît de slabă bănuială a monahului faţă de adevărata ei intenţie, înainte de a fi pus definitiv mîna pe dînsul, înainte de a-i turna în trup otrava seducţiunii ei — ce sigură era de acest succes ! — ar fi putut prăbuşi totul.

Cînd Fanny zări zidurile duble şi crenelate ce înconjurau Toledo şi cînd maşina intră pe podul de peste rîul Tago, îi trecu prin minte dulcea speranţă de a da cu ochii de monah... Poate că părintele Heredia se afla chiar la Toledo. Poate că Fanny avea să-l vadă la rezidenţa iezuiţilor, să vorbească cu el, să pună bazele unui fel de prietenii intelectuale ! Aceasta nu putea da de bănuit. Fanny cunoştea din istoria Spaniei asemenea prietenii — împletite apoi cu relaţii de dragoste şi cu inevitabilele lor urmări — dintre doamne din înalta societate şi iezuiţi de seamă. De ce să nu lege şi ea o asemenea prietenie cu acest monah, a cărei latură intimă — oh, naivitate de femeie răzgîiată — nu avea să fie cunoscută nimănui !

Fanny trase la hotelul „Castilia", în timp ce Robinson porni să afle unde se găsea rezidenţa iezuiţilor. Bău o cafea, după care ieşi să viziteze oraşul. Toledo i se păru un străvechi poem. Cu străzile înguste, cu pieţe mici, pavate cu lespezi de piatră printre care crescuse iarba, cu palatele de piatră ale cardinalilor, ducilor şi marchizilor, cu crucile de pe ziduri ce arătau că aici sau dincolo a murit în duel cutare sau cutare hidalgo, cu vechile dugheni unde se vindeau pumnale şi brăţări, cu preoţii care treceau pe străzi citind din cărţile lor de rugăciuni, cu femeile înfăşurate în voaluri negre, ce se duceau sau se întorceau de la liturghie, cu uriaşa catedrală sumbră şi măreaţă, cu liniştea de granit a bazarului, cu casa lui El Greco şi cu zidurile ce arătau străvechea măreţie a oraşului, Toledo îi vorbea de Heredia, numai despre Heredia !

Se întoarse din nou la hotel. Mai bău o cafea şi fumă cîteva ţigări. Aştepta cu nerăbdare să vină ceasul cel mai convenabil pentru vizitarea rezidenţei, deoarece se temea să

nu tulbure somnul plăcut sau rugăciunile de dimineață ale superiorului. Își alese cu cea mai mare grijă îmbrăcămintea pentru a da aspectului său exterior austeritatea necesară. Purta un taior negru, cu guler înalt, și o voaletă lăsată pe obraz, pentru a diminua strălucirea prea puternică a ochilor săi verzi. Dacă fu mulțumită de aspectul serios pe care-l avea întreaga sa ținută, îi lipsea totuși un motiv satisfăcător pentru a-și justifica vizita. Farmecul îmbătător al orașului, aprinsa ei închipuire care o asigura că-l va întîlni pe Heredia o împiedicară să-și dea seama de această lipsă supunînd-o direct focului unor bănuieli, încă înainte de a se apropia de monah. Sub influența stării în care se afla, născocise o mulțime de cauze naive prin care căuta să motiveze „întîmplătoarea" sa vizită la rezidență. Și, în convorbirea firească pe care urma s-o ducă, ea spera să capete anumite date despre părintele Heredia.

O porni spre rezidență cu cel mai mare optimism. Pe stradă își repetă în gînd, într-un colorat stil spaniol, frazele pe care avea să le ciripească în franțuzește. Ajunse în fața masivei porți de stejar, ferecată cu bare de bronz ce purtau o patină verzuie, poartă pe care i-o indicase Robinson și care i se păru ermetic închisă. Pe o mică placă de aramă bătută sub mînerul clopoțelului, cu mult mai mică decît ar fi trebuit să fie față de o clădire atît de mare, Fanny citi : *„Residencia de los padres jesuitas"*. Trase de mîner și de undeva din adîncul rezidenței îi răspunse un îndepărtat sunet de clopot. Un minut mai tîrziu mica ferestruică a ușii se deschise și în cadrul ei apăru un cap tuns scurt cu o expresie severă și nu prea inteligentă. Era probabil fratele portar.

Mai tîrziu Fanny află cum iezuiții, ca să-l servească și cu mai multă credință pe papă, care prin niște plenipotențe nu prea clare înlocuia pe pămînt pe Hristos, introduseseră în ordinul lor un sistem, împotriva căruia se protesta cel mai mult : În căminul lor fiecare avea o anumită funcție potrivit cu calitățile și pregătirea sa. Exista un frate croitor, un frate cizmar, un frate contabil, care ținea o dublă contabilitate : una pentru public, din care se putea vedea cît de sărac și înglodat în datorii este căminul și alta pentru generalul ordinului, care trebuia să știe la ce sumă se ridică venitul pur obținut din daniile credincioșilor, pentru a putea fi vărsat în casa Vaticanului. După aceea venea o ierarhie mai înaltă, a

preoților : preotul dentist, preotul chimist, preotul ginecolog, care ajuta ca nașterile din maternitățile creștinilor să decurgă mai bine. Nu lipsea nici preotul astronom, care în Argentina strînsese fără nici un control, și tot din daniile credincioșilor, impresionante mijloace bănești pentru a construi un balon de aluminium și a se ridica cu acesta în stratosferă. Dar toate aceste realizări ale organizației iezuiților erau încă absolut necunoscute pentru Fanny.

După un salut politicos, dar fără a o întreba pe cine caută, fratele portar o preveni rece că orele de vizită pentru persoanele străine erau între 12 și 1. Îndată după aceasta el închise ferestruica. Fanny se întoarse zdrobită pînă la capătul străzii și pentru că nu avea ce face citi inscripția de pe o placă de piatră pusă în memoria unui oarecare don Ramiro Alvarez, ucis în duel în anul 1498 de către don Ricardo Balbuena, după care făcu o plimbare pînă la melancolica piață a poetului Becquer.

Fix la orele 12 și jumătate se întoarse din nou la reziденță. De astă dată fratele portar o întrebă scurt cum se numește, de unde vine, pe cine caută și în sfîrșit urmă și întrebarea cu totul indiscretă și anume de ce îl căuta pe părintele Sandoval. Dîndu-și importanță, Fanny declară că voia să-l vadă pe părintele Sandoval pentru a sta de vorbă cu dînsul, numele ei fiindu-i cunoscut. Fratele portar o măsură cu ochii din creștet pînă în tălpi, de parcă tot ceea ce auzise putea fi pus la îndoială. Fanny avu impresia că apărea ca un fel de Charlotte Corday, deoarece în ochii lui citi ură și bănuială. Pe urmă el îi trînti iarăși ferestruica în nas, silind-o să mai aștepte cîteva minute ca împăratul Henric al IV-lea care mergea să se pocăiască la castelul papei de la Canossa. Îi deschise apoi ceva mai amabil și o pofti într-o sală de așteptare exterioară, mobilată aproape spartan și în care intră curînd un călugăr mai bătrîn. Necunoscutul avea o figură destul de șteарsă și se prezentă sub numele de părintele Olivarez.

Îndelungile rugăciuni și nesfîrșitele cunoștințe de scolastică stinseseră de pe fața lui aproape orice urmă de viață. O slabă mijire rămăsese doar, păstrîndu-se ca prin minune în surîsul melancolic ce i se reflecta în ochi. Fanny își dădu repede seama că omul acesta nu era de loc primejdios. În privirea lui nu mai era nici urmă din forța aceea magnetică a părintelui Heredia. Nesfîrșitele cugetări despre filozofia lui Pla-

ton detaşaseră personalitatea lui aproape total din lumea asta şi preotul părea rupt de spaţiu şi timp. Avea aspectul unei făpturi al cărui duh pluteşte ca un nor pe culmile metafizicii sfîntului Toma şi doar abdomenul lui imens trăda hrana abundentă şi cantitatea suficientă de vin pe care o primea la fiecare coborîre a sa pe pămînt.

Părintele Olivarez o întrebă puţin tulburat pe Fanny despre motivul vizitei sale şi cînd auzi că englezoaica ar fi dorit să fie prezentată părintelui Sandoval, pe faţa monahului se văzu o îngrijorare care arăta că dorinţa ei putea fi satisfăcută numai după o îndelungă chibzuinţă. Atunci Fanny adăugă că părintele Sandoval îşi va reaminti probabil de numele ei în legătură cu mărturia depusă de părintele Heredia în procesul lui Jack Winky.

— Oh, atunci dumneavoastră sînteţi señora Horn !... exclamă iezuitul, dar surprinderea lui dispăru repede făcînd loc aceleaşi atitudini cu care o întîmpinase la început.

Părintele Olivarez o invită foarte politicos să treacă într-o altă sală de aşteptare ce se găsea mai în interiorul clădirii. Era o încăpere mai mare, cu covoare persane şi cu minunate fotolii de modă veche, unde Fanny putu să vadă pentru prima oară în viaţa ei cum arătase Loyola acum patru sute de ani. Era o statuie de lemn a sfîntului — reprezentat aproape în mărime naturală, aşezată într-un fel de altar — una din acele îngrozitoare producţii ale artei policrome spaniole, la vederea căreia te treceau toţi fiorii, deoarece îţi dădea totala iluzie a unei făpturi cu adevărat vii. Fără voia ei, Fanny avu impresia că se află în faţa unei stafii ce o ardea cu privirea şi care urma să facă doar doi—trei paşi spre dînsa pentru a o întreba ce căuta aici.

— Este sfîntul Ignaţiu de Loyola, îi explică părintele Olivarez, părintele nostru sufletesc. Această statuie reprezintă una din cele mai reuşite producţii ale artei policrome.

— Minunat !... rosti Fanny, încurcată.

Şi în timp ce privea îngrozită statuia sfîntului, îşi dădu dintr-o dată seama cu uimire că în frumuseţea juvenilă a lui Heredia, în ochii şi buzele lui era ceva din expresia demonică a acestei statui. În prada acestei noi şi tulburătoare senzaţii, Fanny se aşeză într-un fotoliu, iar Olivarez se duse să-l înştiinţeze pe superior. Se întoarse îndată spunîndu-i că părintele va veni în curînd. Urmară cîteva minute de tăcere.

Fanny începu să-l cerceteze pe Olivarez. Acesta se chinui vreo cîteva secunde să găsească o temă de discuţie care trebuia să corespundă cu atmosfera din acest cămin, dar care trebuia să fie în acelaşi timp plăcută pentru a nu plictisi o doamnă ce venea din lumea dinafară. Şi pentru că mintea sa era preocupată de cu totul alte lucruri, privirea rătăcită a ochilor lui exprimă o anumită neputinţă. Fanny simţi acest lucru şi profită imediat.

— Cunoaşteţi desigur personal pe părintele Heredia ? vorbi ea cu prudenţă.

— A fost elevul meu la Granada, cînd a studiat filozofia, declară cu o anumită mîndrie Olivarez.

— Dar el este... după cît mi se pare, medic !

— Fiecare dintre noi, în afară de studiile sale speciale, învaţă şi teologia.

— Dar aceasta este uimitor !... Ce cultură !

— Sîntem nişte simpli slujitori ai Domnului.

— Şi la fel şi ai oamenilor, completă Fanny. Am auzit pretutindeni vorbindu-se despre activitatea socială a ordinului dumneavoastră.

— Datoria faţă de Dumnezeu ne-o îndeplinim prin caritatea şi acţiunile noastre printre oameni.

— Am văzut acest lucru în persoana părintelui Heredia. Şi el locuieşte tot aici ?

— Nu, señora !... Acum se află la Madrid.

— Desigur... locuieşte pe bolnavii din cartierele sărace ale oraşului ?

— Face şi asta !... Dar acum lucrează mai ales asupra unui nou vaccin împotriva tifosului exantematic. Această boală e o plagă socială în ţara noastră. În afară de aceasta el predă gimnastica şi higiena în Colegio de Arenales.

— Colegio de Arenales ?...

— Este o şcoală medie şi o politehnică, întreţinută de ordinul nostru.

— Mi se pare că am văzut acest colegiu.

— Desigur !... Pe strada Alberto Aguilera, între San Bernardo şi Argules.

— Ah !... Da, acum îmi amintesc !

Fanny nu avea nevoie să mai afle nimic !... Simţi o bucurie nebună, dar în aceeaşi clipă tăcu speriată. Fără nici un fel de zgomot care să-i fi trădat sosirea, de parcă s-ar fi

strecurat prin pereţii camerei şi ar fi auzit întreaga convorbire, pe covorul din faţa ei apăru lunecînd uşor o nouă stafie şi mai groaznică decît cea de lemn, care cel puţin şedea nemişcată, o făptură ce părea ieşită din mormînt, cu o faţă suptă, galbenă, ca un pergament învechit, un om de statură mică, cu ochi fosforescenţi. Mîinile lui costelive ţineau o carte de rugăciuni într-o splendidă legătură de piele. Vedenia aceasta se înclină uşor şi-i întinse mîna sa cadaverică. Fără să vrea, Fanny tremură cînd o atinse. Şi atunci auzi glasul său :

— Părintele Sandoval !...

— V-am întrerupt probabil din preocupările dumneavoastră, părinte ! se scuză ea respectuos.

— Ne-am sfîrşit rugăciunile. Şi primirea unor vizitatori străini face parte din obligaţiile noastre de a sluji oamenilor. Îmi face multă plăcere să vă văd, señora Horn !... adăugă el, în timp ce ochii săi fosforescenţi îi examinau cu o pătrundere rece întreaga ei făptură. Nu vom uita, în rugăciunile noastre, sprijinul pe care l-aţi dat adevărului în faţa tribunalului.

— Trebuie să ajutăm biruinţa adevărului în toate împrejurările posibile, zise Fanny cu acelaşi ton smerit şi totodată solemn. Fac o mică excursie, părinte, şi, trecînd prin Toledo, mi-am amintit de scrisoarea dumneavoastră... Mi-am permis îndrăzneala să vă vizitez.

— Sîntem măguliţi de înalta cinste pe care ne-o faceţi, señora !

— Mă impresionaţi, părinte !... spuse Fanny cu o emoţie pe care nu şi-o putea parcă reţine. Pe urmă îşi aduse repede aminte că amabilităţile nu trebuie interpretate prea adînc în Spania şi hotărî să pună capăt primului schimb de salutări şi complimente. Azi de dimineaţă am vizitat catedrala şi am simţit... nu ştiu dacă mă puteţi înţelege... am simţit nevoia de a cunoaşte mai îndeaproape catolicismul. Vă asigur că aceste gînduri m-au străbătut şi altă dată...

Ochii galbeni-verzui ai părintelui Sandoval rămaseră tot atît de reci în faţa acestei intime destăinuiri, dar pleoapele lui clipiră repede, lăsînd pe Fanny să creadă că încerca o anumită emoţie. „Am pus degetul pe rană", gîndi ea mulţumită.

— Omul poate cunoaşte sfînta noastră biserică catolică numai atunci cînd intră în sînul ei, zise părintele Sandoval.

— Aşa este, părinte !... Nu sînt departe de acest gînd ! declară Fanny cu însufleţire.

— Aceasta este o problemă destul de delicată, señora. Omul îşi schimbă credinţa din necesitate sau din convingere.

— Acum acest lucru se face numai din convingere, zise Fanny şi, fără să vrea, se gîndi la sfînta inchiziţie.

— Providenţa să vă călăuzească pe calea cea bună, señora ! Dacă-l căutaţi pe Dumnezeu îl veţi găsi numai în sfînta noastră biserică catolică... Dar înainte de toate trebuie să aveţi o idee clară despre ea.

— Tocmai de aceea am venit la dumneavoastră, părinte !

Părintele Sandoval tăcu îngîndurat. Pentru o clipă Fanny avu impresia că l-a cîştigat cu totul profitînd de pasiunea iezuiţilor de a face prozeliţi. I se păru că lucrurile se aranjau de minune. Îşi imagină farsa botezului său la Madrid sau Sevilla, reporterii, fotografiile, şi amploarea pe care ziarele spaniole obişnuiau să o dea evenimentelor de acest fel.

— Mă gîndesc la părintele Heredia !... zise pe neaşteptate Sandoval. Cred că părintele Heredia, pe care-l cunoaşteţi, ar putea să vă iniţieze în dogmele sfintei noastre biserici.

Emoţia lui Fanny nu se putea descrie. Triumfa şi se felicita pentru iscusinţa ei. Jocul fusese cîştigat. Dar tocmai atunci ochii fosforescenţi ai părintelui Sandoval o ţintuiră pe loc cu imobilitatea lor rece şi înfiorătoare. Fanny simţi cum teama ce o cuprinsese la vederea lui o învăluie din nou. Avea senzaţia că această făptură îi pătrundea în suflet şi îi citea gîndurile. I se păru că nici o notă din sălbatica emoţie ce o străbătuse la pomenirea numelui lui Heredia nu-i scăpase acestei priviri agere. Înghiţise dintr-o dată undiţa pe care i-o aruncase.

— Acum însă părintele Heredia este ocupat, continuă Sandoval, aruncînd o sumbră privire spre bietul Olivarez, care se făcuse mic sub povara greşelii săvîrşite de limbuţia sa. Lucrează la vaccinul împotriva tifosului exantematic şi nu va putea sta la dispoziţia dumneavoastră.

— Atunci, zise Fanny eroic, aplicînd regula britanică de retragere în deplină ordine, atunci n-aţi putea să mă pregătiţi dumneavoastră ?... Iertaţi-mă, părinte ! Oare nu sînt prea îndrăzneaţă exprimînd această dorinţă ?

— Nu este nici o îndrăzneală în cuvintele dumnevoastră, señora, o liniști Sandoval, ci numai smerita dorință de a-l cunoaște pe Dumnezeu. Dar din nefericire și eu sînt foarte ocupat. Pe umerii mei apasă administrația ordinului în toată provincia Toledo. V-aș sfătui să frecventați o biserică obișnuită, să ascultați predicile ce se țin acolo, să citiți anumite cărți, să vă concentrați și să meditați asupra acestor lucruri... Și cînd veți simți că în inima dumnevoastră se află adevărul lui Hristos, atunci puteți trece din nou pe la noi.

— Vă asigur că o voi face.

Conversația continuă încă puțin asupra catolicismului, asupra spiritului religios, asupra catedralelor, și părintele Sandoval îi scrise pe o hîrtie cărțile pe care Fanny trebuia să le citească. Printre ele în primul rînd figurau *Imitația lui Hristos* de Kempis și *Viața lui Loyola* de părintele Rivadeneyra. După aceea, Sandoval o conduse pînă la poartă. Cînd își luară rămas bun, Fanny întîlni încă o dată privirea lui, și luciul acestor ochi fosforescenți, în care se vedea un sumbru fanatism medieval, o făcu din nou să se înfioare.

Părintele Sandoval se despărți de ea prin cuvintele :

— Dumnezeu să vă aibă în pază, señora !

În timp ce Robinson conducea mașina spre Madrid, Fanny era preocupată de un nou plan de acțiune. Se chinui cîtăva vreme, dar nu putu să înjghebeze nimic. Și atunci începu iarăși să viseze la Heredia, gîndindu-se, cu acea patimă ce robește simțurile, la clipa în care ar putea cuceri ființa adorată, întocmai cum ar rupe un fruct pîrguit și neatins încă de nimeni. Avea convingerea că în afară de Heredia nu mai exista nimic pe lume. Că tot ceea ce făcea avea sens numai în măsura în care o apropia de chipul drag, că ar fi dat totul pentru o noapte, pentru un ceas, pentru o clipă... Și, o dată cu aceasta, simțea cum frivolitatea și patima ei se transformau pe nesimțite în cea mai eterică gingășie, în elanul cel mai pur. Dorința senzuală, cu care începuse să-l urmărească pe Heredia, se transforma încetul cu încetul în ceva mai complicat, mai primejdios, mai zguduitor !... începea să-l iubească ! Da, îl iubea ! Era adevărata dragoste, nu cea platonică, nu cea sublimă ce putea merge pînă la sacrificiul renunțării pentru a nu-i tulbura curățenia vieții lui, ci aceea care stăpînește o femeie tînără, înainte ca voluptatea să-i obosească

simţurile, înainte ca prospeţimea să i se veştejească în cine ştie ce întîmplătoare şi fade aventuri amoroase ! Ce stranie era această întoarcere la tinereţea ei de mult uitată ! Acum Fanny îşi dădea seama că-i dorea la fel şi trupul, şi sufletul, că era gata să sufere şi să îndure totul pentru dînsul, că este în stare să iubească aşa cum iubeşte orice femeie. Dar de ce oare senzaţia acestei iubiri era atît de ameţitoare, atît de puternică, atît de copleşitoare, ca o bucurie nemaiîntîlnită, însoţită de fiorii puternici ai unei melancolii sfîşietoare, ca sunetul funebru al clopotelor de la Sevilla ce băteau la moartea unui toreador ? Cînd automobilul ei intră în Madrid, traversă Piaţa lui Columb şi porni pe minunata Castellana, printre două rînduri de mici palate înconjurate de grădini cu palmieri şi leandri, Fanny se întrebă deodată, cuprinsă de spaimă, dacă nu cumva Heredia avea o amantă. Pe asfaltul ce ducea spre vilele de la Escorial şi Sierra de Guadarrama treceau în goană maşini în care se aflau femei brunete, frumoase ca nişte flori exotice. Poate că vreuna din aceste femei, din aceste spaniole, era amanta lui, şi Fanny îl întîlnea prea tîrziu. Gîndul o tulbură profund. Începu să se convingă singură că asta era imposibil. Că nici una din pioasele frumuseţi, care se duceau în fiecare dimineaţă cu limuzinele lor la liturghie, n-ar fi îndrăznit să-l iubească pe părintele Heredia, să-l urmărească, să dea ochii cu Sandoval pentru a ajunge la dînsul.

Abia cînd sosi acasă, Fanny se mai linişti puţin. Baia, cafeaua şi cîteva ţigări o făcură să judece lucrurile la rece, să hotărască, după experienţa cu Sandoval, ce trebuia să facă şi ce nu. Spre seară cineva o căută la telefon. Ridică receptorul plictisită.

— Unde ai umblat toată ziua ? Ce faci ? întrebă Leslie.

— Am fost la Toledo.

— Ce ai căutat acolo ?

— Am vizitat monumente vechi.

— Cel puţin erau şi monahi printre ele ?

— Destui, cu excepţia unuia singur !

— Nu-ţi pierde nădejdea !... O să-l regăseşti. Te pot ajuta cu ceva ?

— Încă nu.

Fanny închise telefonul.

Avu o noapte de insomnie, una din acele nopţi spaniole, de primăvară caldă, cu stele ce sclipeau şi tremurau ca nişte briliante pe cerul negru-violet, şoptindu-şi neîncetat ceva despre tiranie şi revoluţii, despre dragoste şi moarte, despre Dumnezeu şi viaţa viitoare, adică despre ceea ce frămînta de veacuri această ţară... Se gîndi atît de mult la Heredia, încît i se păru că-l are lîngă ea, că ochii şi buzele lui îi ard trupul.

A doua zi Fanny nu se duse la Colegio de Arenales. Vizita de la rezidenţă o învăţase să fie prudentă. Cu o răbdare uimitoare strînse prin Leslie şi Robinson o mulţime de informaţii mărunte, dar importante. Aşa, de pildă, ea află că părintele Heredia preda la acest colegiu gimnastica şi higiena de trei ori pe săptămînă, lunea, miercurea şi vinerea de la 10 la 12, iar în restul timpului lucra la Institutul de medicină experimentală, care se afla pe strada „Alfons XII". Află de asemenea că directorul colegiului era părintele Miranda, un om foarte învăţat, care cunoştea douăzeci de limbi, inclusiv ebraica şi japoneza. Tot atît de importantă şi utilă era şi informaţia că părintele Heredia continua să facă dese călătorii cu catîrul prin satele risipite în munţii îndepărtaţi, pentru a culege tulpini extrem de virulente ale virusului tifosului exantematic. Dar cel mai mult o impresionă faptul că în vacanţa de vară Institutul de medicină experimentală şi Compania lui Iisus intenţionau să deschidă, contribuind băneşte în mod egal, un spital la Pena Ronda, adică în focarul epidemiilor, în scopul studierii noului vaccin al părintelui Heredia.

Abia după ce află toate astea şi cugetă îndeajuns asupra lor, Fanny vizită Colegiul Arenales. Vizita însăşi fu atît de bine gîndită, încît cu greu putea trezi bănuieli, chiar din partea superiorului de la Toledo. Ea coincidea cu ceremonialul prin care Institutul de cultură al Marii Britanii de la Madrid voia să doneze o serie de cărţi bibliotecii colegiului. Fanny adăugă la acest dar cîteva colecţii complete ale unor clasici englezi, şi în acest fel căpătă dreptul moral de a asista la solemnitate împreună cu Leslie. Părintele Miranda era entuziasmat de interesul englezilor de a vedea cum se predau orele în colegiu şi realizările pedagogiei iezuite, iar lui Leslie îi trecu prin minte fericita idee de a invita pe profesori la un prînz oferit acasă la el. Nu era nevoie să se adauge că Fanny avea să participe şi ea la acest prînz şi să stea la dreapta părintelui Heredia.

— Vreau să-ţi mai dau încă un singur sfat, zise Leslie, cînd totul fu aranjat şi erau gata să plece la colegiu.

— Spune !

— Să pui la timp capăt acestei aventuri.

— Tocmai cînd voi ajunge la clipa cea mai frumoasă ? întrebă Fanny.

— Îndată după asta.

— Şi pentru ce ?

— Pentru că nimeni nu s-a distrat nepedepsit în Spania.

— Spui asta din propria ta experienţă ?

— În parte, da !... Pentru Spania trebuie să ai nervi foarte tari, aşa cum a avut arheologul lui Mérimée.

Cînd intrară în holul colegiului fură întîmpinaţi de corul elevilor care intonă imnul naţional englez, cu o pronunţie îngrozitoare, sub bagheta unui preot înalt şi uscăţiv, cu capul pleşuv.

În faţa scărilor se afla părintele Miranda, directorul colegiului, împreună cu cîţiva profesori care nu aveau ore, deoarece ceilalţi, după modesta dorinţă a englezilor, nu trebuiau să-şi întrerupă cursurile. Fanny rămase uimită de uriaşa deosebire dintre Sandoval şi directorul Colegiului de Arenales. Părintele Miranda avea o faţă plină, rumenă şi nişte ochi albaştri, tot timpul rîzători şi vioi. Vorbea englezeşte tot atît de prost cum vorbeau, în general, cei mai mulţi dintre spanioli şi atît cît se putea aştepta de la un om care mai ştia alte nouăsprezece limbi. Rosti o cuvîntare de bun venit atît de patetică, încît putea emoţiona şi scările de piatră, şi tocmai de aceea nu impresionă pe nimeni. Leslie răspunse cu cîteva amabilităţi britanice seci, după care mai strînse o dată mîinile directorului şi profesorilor. La fel făcu şi Fanny. După aceea întregul grup — gazde şi oaspeţi — porni să viziteze sălile de mese, dormitoarele şi sălile de meditaţii, care erau destul de întunecoase şi mici. După fiecare, Leslie şi Fanny pronunţau cîte un *„wonderful"* [1], în timp ce părintele Miranda repeta necontenit :

— Totul este modest !... Foarte modest, dar higienic ! Lucrăm pe cît ne permit mijloacele.

[1] Minunat. (Engl.)

Trecură prin capela colegiului, unde părintele Miranda şi profesorii ce îl însoţeau îngenunchează imediat în faţa statuii policrome a Fecioarei şi rămaseră aşa vreo jumătate de minut în totală reculegere. Veni şi rîndul sălilor de clasă. Un părinte ce preda chimia aprinse în faţa oaspeţilor un amestec de oxigen şi hidrogen care pocni asurzitor spre marea plăcere a elevilor. Urmară alte săli în care oaspeţii văzură bobine Ruhmkorpff, tuburi Geissler, modele anatomice şi tablouri ce prezentau făpturi fără sex, pentru a nu da exemple rele şcolarilor. Aproape tot ceea ce se putea expune pe catedrele şi băncile sălilor de clasă fusese scos din cabinete, pentru a se arăta caracterul intuitiv al învăţămîntului. Trecură apoi în auditoriile Politehnicii, unde preoţi specialişti predau studenţilor calculul diferenţial, fizica teoretică şi cursuri de beton armat. Toate acestea erau cumplit de plictisitoare, şi Fanny îşi zicea în sinea ei că Leslie este un om cu nesfîrşită răbdare şi care desigur o iubea foarte mult.

— Dar sportul, părinte ? întrebă ea cu un glas nevinovat, trăgînd cu ochiul pe furiş la ceasul-brăţară. Am putea să vedem cum faceţi educaţia fizică a elevilor în şcolile dumneavoastră ?

Ceasul îi arătase că se aflau tocmai la mijlocul orei de gimnastică a lui Heredia.

— Sportului i s-a rezervat locul cuvenit, explică oarecum încurcat preotul, însă ceva mai moderat, ca număr de ore, decît în celelalte şcoli. Avem şi un mic stadion în parcul colegiului.

— Ne-aţi putea face plăcerea să-l vizităm ? întrebă Fanny.

— Şi eu voiam să-l rog pe stimatul părinte director să ni-l arate, zise Leslie.

— Asta este o mare cinste pentru noi !... se bucură preotul, dar în acelaşi timp Fanny observă cum tulburarea din ochii săi albaştri crescu.

— Poate că astăzi stadionul e gol ? întrebă ea cu oarecare teamă în glas.

— Oh, nu !... Tocmai acum elevii se antrenează pentru un concurs cu Colegiul de la Salamanca.

— Minunat !... O să-i vedem, nu-i aşa ?

Grupul se întoarse pe lungile coridoare, trecu din nou prin capelă, unde toţi preoţii îngenunchează iarăşi în faţa statuii Fecioarei, şi se îndreptă spre curtea din spatele colegiului.

Tulburarea părintelui Miranda devenea din ce în ce mai mare. El spuse ceva unuia dintre colegii lui, într-o limbă pe care Fanny nu o înțelese. Pe urmă îi trecu prin minte că limba asta era probabil latina, deoarece știa de la don Alexandro că iezuiții vorbesc între ei latinește. Preotul, căruia i se adresase Miranda, părăsi în fugă grupul, de parcă ar fi primit ordinul să înlăture cine știe ce situație neplăcută pentru oaspeți.

Ajunseră cu toții la un rînd de chiparoși, care separa micul stadion de celelalte părți ale parcului, cînd Fanny înțelese deodată, cu o emoție care o întrecea chiar pe aceea a părintelui Miranda, cauza tulburării acestuia din urmă : pe stadion, în pantaloni scurți, în pantofi albi de sport și goi pînă la brîu se vedeau Heredia și douăzeci de elevi. Stadionul fusese marcat cu o serie de linii paralele, trase cu var, printre care se aflau diferite obstacole. Șase elevi așezați la rînd stăteau aplecați, sprijinindu-și mîinile și un genunchi de pămînt, așteptînd semnalul profesorului. Fanny nu știa dacă ar fi putut să vadă ceva mai frumos, mai tulburător și mai neașteptat pentru ea. Nu era vorba de stadion, ci de trupul gol al lui Heredia. Nici unul dintre sportivi nu observă grupul ce se apropia. Mai merseră încă zece secunde fără să scoată nici o vorbă : preoții — cu totul încurcați, Fanny — abia ținîndu-și răsuflarea, Leslie — surîzînd ironic. Chiar în acest moment Heredia fluieră și băieții o luară la fugă. Timp de cîteva secunde Fanny reuși să-i privească trupul. Avea aceeași piele fină ce bătea în măsliniu ca și fața, niște umeri largi, șolduri înguste, coapse zvelte și ușor arcuite. Întreaga lui înfățișare dezvăluia perfecțiunea unui atlet, a unei statui antice.

— N-ai de loc gusturi rele ! șopti printre dinți Leslie.

— Taci !... murmură Fanny și, fără să vrea, își încetini pașii ca să poată vedea cîteva clipe mai mult acest splendid trup.

Alergătorii ajunseră la capătul stadionului și o porniră înapoi printre liniile paralele trase cu var. Heredia îi urmărea cu o privire critică și cu cronometrul în mînă, gata să stabilească timpul realizat de fruntașul grupului. Fanny presimțea că în momentul cînd monahul îi va observa va fi neplăcut surprins. Tocmai atunci, cu un halat în mînă, îi ajunse din urmă, alergînd, preotul, căruia Miranda îi spusese ceva în latinește.

— Părinte Ricardo !... pronunţă ruşinat Miranda. Puneţi-vă halatul.

Heredia se întoarse. Pe faţa lui apăru întîi o expresie de mirare, după care urmă una de mînie abia reţinută. Aruncă o privire plină de reproş spre părintele Miranda, de parcă ar fi vrut să-i spună : „Ce înseamnă asta ? De ce îi aduceţi aici pe aceşti oameni, fără să mă fi prevenit ?" Părintele Miranda clipi vinovat şi, dîndu-şi seama de ruşinea la care expusese pe colegul său, se simţi grozav de încurcat. Heredia îşi puse repede halatul, închizîndu-l pînă la gît.

— Bună ziua, părinte !... zise Fanny în mod cu totul firesc, ca şi cum trupul lui gol nu i-ar fi făcut nici o impresie. Şi aceasta ar fi fost adevărat, dacă monahul n-ar fi avut un corp atît de perfect.

— Bună ziua, mistress Horn ! răspunse Heredia fără nici o emoţie.

— Continuaţi, părinte !... îl îndemnă Fanny, veselă. Îmi place foarte mult alergarea la două sute de metri. Au realizat un timp bun ?

— Unii dintre băieţi au atins aproape recordul din Catalonia la această probă.

— Extraordinar ! Ce sporturi practicaţi ?

— Tenisul, înotul şi atletica uşoară.

— Aveam cu totul altă impresie despre şcolile dumneavoastră.

— Ne străduim să urmăm principiile educaţiei moderne.

— Elevii dumneavoastră învaţă şi scolastica ?

— Da, mistress Horn, o studiază !

— Cred că şi în această privinţă sîntem informaţi greşit !

— Întru totul greşit !... Scolastica este filozofia creştinismului şi baza concepţiei noastre.

Monahul răspundea politicos, zîmbind uşor, fără nici o adversitate, dar lui Fanny i se păru că în surîsul său se vedea un pic de indulgentă ironie, de parcă ar fi vrut să-i spună : „De ce ai venit aici ? De ce nu te duci cu prietenii tăi să te tolăneşti pe plaja de la San Sebastian ? Ce te interesează scolastica noastră ?" În timp ce vorbeau aşa, Fanny sorbea din ochi frumuseţea virilă a acestui chip, şi i se părea că nu poate să existe o fericire mai mare decît să se lase în voia îmbrăţişărilor acestui trup, a acestor mîini uşor pigmentate şi atît de puternice. Dar, în acelaşi timp, cutele ascetice din col-

ţul gurii lui o făcură să-şi dea seama că nimic nu era mai inaccesibil şi mai departe de dînsa decît acest trup, decît făptura şi inima acestui bărbat. Surîsul său politicos şi ironic îi flutură şi mai departe pe faţă, şi aceasta îi produse o mare deznădejde.

În timp ce vorbeau, părintele Miranda ducea cu Leslie o discuţie serioasă asupra educaţiei, pe care ceilalţi preoţi o ascultau cu o respectuoasă atenţie. Timp de cîteva minute — şi nu venise ea oare aici tocmai pentru aceste clipe ? — Fanny şi Heredia rămaseră izolaţi.

— Am impresia că vă plictisesc, zise ea cu amărăciune. Mă tem să nu vă gîndiţi că vă întreb la fel ca prietenii mei din seara aceea de la han.

— Sînt departe de acest gînd, zise Heredia.

— Încă ceva, părinte !... adăugă Fanny cu o voce rugătoare, şi emoţia pe care o trăda făcu să dispară surîsul ironic de pe faţa monahului. Eraţi sigur că la tribunal... aveam să spun adevărul ?

— Cu totul sigur, mistress !...

— Aş fi putut să nu-l spun.

— Ştiu, dar eram sigur că-l veţi spune.

— De ce ?

— Pentru că nu semănaţi cu prietenii dumnevoastră.

— Şi continuaţi să aveţi şi acum această impresie ?

— Desigur că da, zise el.

Şi în aceeaşi clipă Fanny îşi dădu seama că spre inima lui nu putea duce decît un singur drum, acela al adevărului, al renunţării la orice fel de şiretenie.

— Veţi veni astăzi la prînzul oferit de mister Blaymar, nu-i aşa ? întrebă repede Fanny.

— Nu pot, răspunse Heredia. După-amiază plec la Pena Ronda unde am treabă. Tocmai voiam să mă scuz faţă de mister Blaymar.

— Îmi pare foarte rău !... rosti Fanny cu o voce pierdută.

I se păru că deznădejdea ce răsună în glasul ei nu scăpă monahului.

— Şi mie la fel ! zise el. Am fi putut vorbi despre scolastică. Părintele Sandoval mi-a spus că nu sînteţi străină de gîndul de a veni în sînul bisericii catolice.

Privirile lor se întîlniră, şi Fanny văzu iarăşi în ochii lui aceeaşi simplitate şi indulgenţă ironică.

— Mi se pare că părintele Sandoval nu s-a entuziasmat prea mult de acest lucru, zise Fanny cu o vōce mai fermă.

Surîsul ironic dispăru din nou din ochii monahului şi Fanny avu senzaţia că el îi admira sinceritatea şi felul ei neprefăcut de a vorbi.

— Desigur că bănuieşte în dorinţa dumneavoastră mai mult ceva excentric decît o adevărată convingere.

— Această dorinţă n-a fost decît un simplu pretext pentru a putea să vizitez rezidenţa.

El tăcu şi privirea lui deveni dintr-o dată severă.

— Aveţi un caracter foarte sincer, mistress Horn ! zise el, după puţin.

— Nu faţă de toată lumea.

— Cel puţin în faţa acelora care trebuie.

— Atunci, rosti ea cu răsuflarea tăiată de emoţie şi speranţă, atunci mi-aţi permite să vă ajut la vară, ca soră de caritate, la Pena Ronda ?

Sprîncenele părintelui Heredia tremurară ; sîngele îi năvăli în obraji. Fu însă numai o emoţie de o clipă, înfrîntă imediat de voinţa lui de fier, de încordarea ascetică şi rece a buzelor lui.

— Nu, mistress Horn ! rosti el apăsat.

— De ce ?

— Pentru că dumnevoastră aparţineţi lumii, iar eu — ordinului meu.

Leslie suportă prînzul cu toată politeţea. Fanny îl îndură, în absenţa lui Heredia, ca pe o tortură. Seara ea îşi rugă prietenul să o însoţească la „Florida". Deasupra ringului de dans de pe terasă plutea neschimbatul cer negru-violet al Madridului. Stelele clipeau tainic. Dinspre Sierra de Guadarrama adia un vînt uşor care făcea să tremure frunzele palmierilor. Jazul cînta melancolic nişte tangouri argentiniene. Fanny începu să deşerte pahar după pahar cu o privire pierdută. Leslie o observa, în tăcere, cum bea whisky. Niciodată nu o văzuse în starea asta.

— Sfatul meu este să pleci cît mai repede din Spania, zise el. De ce nu te duci la Biarritz ?

Dar Fanny se gîndea la Pena Ronda.

În zilele următoare Fanny se zbătu în chinurile unei iubiri deznădăjduite. Petrecu aproape toată săptămîna într-o continuă beţie, fumă multe ţigări cu opium, ţipă de două ori isteric la Robinson, îl plictisi şi pe Leslie, şi pînă la urmă plecă într-o călătorie. Dar această hoinăreală fără ţintă prin Spania, pe care o întreprinse ca să-l uite pe Heredia, îi exaltă şi mai puternic dragostea. Atîtea lucruri o făceau să se gîndească mereu la el ! Pe pavajul înfierbîntat al străzilor de la Cordoba şi Granada întîlnea monahi cu chipuri andaluze, ce semănau cu dînsul. De la Pontevedra pînă la Valencia, de la San Sebastian pînă la Cadix ea văzu numai mînăstiri, catedrale şi statuile policrome ale lui Hristos, ale Fecioarei şi ale nenumăraţilor sfinţi — idoli tragici cu răni sîngeroase pe trup, cu lacrimi de balsam în ochi, cu aur, diamante şi rubine pe îmbrăcăminte. Generaţii de artişti exprimaseră de-a lungul veacurilor în arhitectură, pictură şi sculptură simbolurile creştinismului, pervertite de catolicism, şi care trebuiau să abată privirea omului de la răul, nedreptăţile şi tirania de pe pămînt. Dar în aceste simboluri, în acest fanatic elan spre necunoscut şi spre iluzia transcendentului nu se vedea oare avîntul şi energia veşnic tînără a unui popor care odinioară căutase dreptatea în Dumnezeu şi în nemurirea sufletului, iar acum o căuta în logica revoluţiilor sîngeroase ? Dar puţinii rătăciţi — care încă se mai închinau sincer în faţa acestor simboluri, în mijlocul unei mulţimi de farisei — şi distrugătorii, cei care voiau să-i înlăture, nu erau de fapt la fel ? Atît unii cît şi alţii nu erau oare dinamizaţi de unul şi acelaşi elan spre o dreptate pe care străinii o întîmpinau fără a o lua în serios, sau o transformau într-un romantism prostesc, deoarece nu o puteau înţelege ? Deşi încă tulbure, Fanny începu să-şi dea seama de acest adevăr. În Spania biserica mai continua să sperie lumea cu răzbunarea lui Dumnezeu pe lumea cealaltă şi să intervină pentru iertarea păcatelor ei, bineînţeles nu fără a fi plătită cu bani pentru acest lucru. Aici se aflau încă mii de făţarnici în rasă călugărească şi care de mult îl trădaseră pe Hristos.

Oare părintele Heredia făcea parte dintre aceştia ? Oare Fanny nu simţea în el elanul spre dreptate, spre înalta morală creştină, oare nu-şi dădea seama de firea şi frumuseţea

înflăcărată a sufletului său de spaniol ? Ce importanţă mai avea faptul că şi el credea orbeşte în dogmele religiei, în nemurirea sufletului, că poate cădea şi el în genunchi, ca iezuiţii de la Arenales, în faţa oricărei statui de lemn a Fecioarei !

Fanny nu putuse niciodată să creadă în existenţa lui Dumnezeu, într-o fiinţă supranaturală, ce se află peste forţele naturii, peste plăcerile şi frumuseţile vieţii. În general, nu simţise niciodată nevoia unei asemenea credinţe. Din instinct, prin educaţie şi prin practica vieţii, era tot atît de ateistă ca şi strămoşii săi, cărora nu le păsa de Dumnezeu atîta timp cît stăpîneau lumea. Credinţa şi ascetismul lui Heredia i se părură cu totul absurde. Erau o adevărată nebunie ! Dar în spatele acestei nebunii nu se vedea oare desăvîrşirea personalităţii sale morale ce depăşea cu mult pe a celor din jurul său — Fanny cunoştea doar lumea sa osîndită la pieire — aşa cum don Quijote depăşea prin nebunia lui pe oamenii normali, în mijlocul cărora trăia. Flacăra fanatică şi sumbră din ochii lui, atunci cînd refuzase s-o primească la Pena Ronda, nu era oare expresia acestei desăvîrşiri ? Desigur, ea îi păruse insuportabilă cu sinceritatea ei brutală, cu urmărirea ei neruşinată. Bineînţeles, pentru nimic în lume n-ar mai fi dorit s-o întîlnească a doua oară ! Poate că simplul gînd la mărturisirea pe care i-o făcuse, mărturisirea unei femei depravate, obişnuită să-şi schimbe amanţii aşa cum îşi schimba mănuşile, îi provoca repulsie. Dar cu cît presupunea mai insistent că el gîndea în acest fel, cu atît mai mult îl iubea, cu atît mai însetată şi mai chinuitoare îi era dorinţa de a-l revedea, dorinţă care o orbea şi care ameninţa să se transforme într-o adevărată obsesie.

În această stare ea rătăci din oraş în oraş, călătorind printre pădurile de portocali şi măslini ale Andaluziei, vizitînd muzee, palate şi catedrale. Sub strălucirea tropicală a soarelui, conflictele dintre oameni erau mai neîmpăcate, bogăţia părea şi mai imorală, sărăcia şi mai tristă. La Malaga văzu cum cîţiva tineri regalişti traseră cu pistoalele dintr-o maşină elegantă ucigînd pe conducătorul local al partidului comunist. Autorităţile îi arestară, dar o doua zi mulţimea atacă închisoarea şi ucise pe aceşti tineri cu ciomegele. La Cadix publicul fluieră prudenţa unui toreador tînăr şi lipsit de experienţă. „Laşule !... Vită ! Fricosule !... Ne-ai luat banii de po-

mană !" striga mulţimea înfuriată. Toreadorul jignit se aruncă înainte şi coarnele taurului îi sfîşiară abdomenul. Făcuse aceasta pentru două sute de pesetas pe care i le făgăduise impresarul. Cum era oare cu putinţă să se jertfească în acest fel o viaţă de om, pentru două sute de pesetas ?... Fanny privise zguduită la urmele de sînge ce rămăseseră pe nisip. Dar spectacolul continua. În arenă apăruse un alt toreador îmbrăcat în aur şi mătase, care ucise taurul dintr-o singură lovitură, la care publicul urlase frenetic : „Ole, ce viteaz !... Bravo, băiete ! Bravo ţie, fiu al Sevillei !" deoarece fericitul era originar din acest oraş, şi Sevilla era leagănul teoreadorilor. Fanny continuă să rătăcească astfel prin această ţară a patimilor arzătoare, a soarelui dogoritor şi a cerului de azur, ca să simtă şi mai puternic chinurile ei, pentru a gusta cît mai mult din logica aspră a vieţii, pe care încă nu o cunoştea.

Într-o seară, la Algesiras, temperatura i se ridică dintr-o dată la patruzeci de grade. O văzu un doctor, un om tînăr, mărunt, cu monoclu şi mănuşi. Pretenţia sa de a vorbi franţuzeşte fu gata s-o ucidă pe Fanny.

— Febra papataci !... zise el după ce îi examină cu atenţie ochii, fără a se mai interesa de celelalte simptome.

— Este ceva primejdios ?

— În trei zile vă faceţi bine.

Şi, într-adevăr, în cea de a patra zi febra scăzu, şi Fanny se însănătoşi. Oferi medicului onorariul cuvenit, dar acesta refuză să primească banii.

— Am făgăduit Fecioarei că timp de un an de zile să-mi îngrijesc bolnavii fără nici un onorariu, explică el simplu.

În aceeaşi zi Fanny plecă într-o staţiune de vară din Sierra Nevada.

•

Localitatea se numea Maitena şi se afla la vreo 20 de kilometri de Granada, dar pe Fanny nu o atrase nimic aici. Hotărî să plece la un hotel situat chiar în creierii munţilor. După informaţiile primite de la biroul de turism, avea o sută de camere, un confort excepţional şi de asemenea călăuze şi catîri, dacă señora ar fi dorit să urce pe Mulhacen sau Picacho de Veleta, cele mai înalte piscuri al masivului Cordiliera Betică.

Automobilul porni pe şoseaua asfaltată ce ducea spre hotel. Fermecată de peisaj, Fanny spuse lui Robinson să

meargă mai încet. Regiunea devenea tot mai sterilă, mai sălbatică şi mai măreaţă. Sub cerul veşnic albastru, sub strălucirea orbitoare a soarelui, în faţa ochilor ei se deschidea o largă panoramă rămasă parcă neschimbată din primele zile ale facerii lumii. Parcă o mînă de gigant tăiase prin lovituri puternice văile moarte cu rîuri seci şi stînci goale, pe care nu vedeai nici o altă vegetaţie decît rari cactuşi, de un verde-pal, cu forme ciudate, şi cîteva resturi rămase din arbuştii mărunţi şi din iarba arsă de soare. Şisturile cu solzi de mică reflectau sclipiri albastre-argintii ce semănau cu luciul unor diamante risipite printre stîncile verzui sau de culoarea cinabrului. Nici un ciripit de pasăre nici un pic de verde proaspăt, nici un murmur de pîrîu nu dădea viaţă acestui munte uriaş şi pustiu, acestei tăceri veşnice. Numai duduitul surd al automobilelor, ce coborau de la hotel spre Maitena şi Granada, întrerupea liniştea profundă. Aerul uscat şi înfierbîntat tremura în arşiţa tropicală, chinuit parcă de un foc mistuitor, ceea ce o făcu pe Fanny să se gîndească din nou la Heredia.

De ce nu o primea să-i ajute la Pena Ronda ? Era oare atît de decăzută, încît nu putea fi nici măcar suportată ? Nu avea în ea destulă putere ca să se poarte cuviincios, să nu jignească cu vreun gest, cu vreo aluzie la sentimentele sale viaţa lui ascetică ? El trebuie să fi văzut locurile astea, deoarece familia lui locuise la Granada. Ce mult semăna cu acest peisaj atît de aspru, atît de steril şi totuşi orbitor de frumos ! Ce stranie era în Spania asemănarea dintre caracterul omului şi natură ! Ah, cum se lega totul din jurul ei numai de chipul lui, de chipul pe care-l vedea zi şi noapte, şi care-o atrăgea ca un magnet, dureros şi plăcut !...

O priveliştе neaşteptată o smulse din gîndurile ei. Automobilul ajunse din urmă o femeie care mergea pe jos ţinînd frîul unui măgar înhămat la un mic cărucior. Animalul mergea încet, trăgînd din greu povara-i la deal, pe şoseaua în pantă. Femeia păşea alături de dînsul, nu mai puţin obosită de arşiţa de iad, şi din cînd în cînd îl trăgea de frîu ca să-l îndemne la un pas mai vioi. Fanny era gata să creadă că avea de a face cu o ţărancă spaniolă, dacă figura şi îmbrăcămintea ei nu i-ar fi apărut atît de stranii pentru aceste locuri. Necunoscuta era uimitor de slabă şi avea părul alb. Purta o bluză de culoare deschisă şi o fustă lungă şi strîmtă, de modă

veche, cu garnituri caraghioase la cusături. În picioarele goale purta sandale de lemn, prinse cu nişte curele. Capul îl avea acoperit de o pălărie de pai cu boruri largi, foarte potrivită climei de aci, dar era o rămăşiţă a unei mode de mult trecute, de pe vremea cînd femeile şi le împodobeau cu flori artificiale. Pe sub borurile ei Fanny îi văzu faţa — zbîrcită şi atît de arsă de soare, încît căpătase culoarea şocolatei. Doar ochii albaştri, foarte limpezi, dădeau viaţă acestei figuri stranii.

Robinson îşi întoarse capul spre Fanny şi o privi întrebător de parcă ar fi vrut să zică : „Aţi văzut-o ?... Pariez că este englezoaică..." Fanny îi făcu semn să oprească. Căruciorul şi catîrul, pe care-l conducea femeia, se alăturară automobilului.

— *Are you English ?* [1] întrebă Fanny.

— *Yes !... Yes !...* Necunoscuta propti cu două pietre roatele căruciorului şi veni veselă lîngă Fanny. Eu sînt miss Smithars !...

— Îmi pare bine !... zise Fanny. Locuiţi la hotel ?

— Iarna stau la Maitena, iar vara locuiesc într-o peşteră.

Şi, zicînd acestea, arătă cu mîna spre stîncile apropiate de pe panta muntelui pe care se desfăşura şoseaua.

— Trebuie să fie ceva foarte sănătos ! zise Fanny, privind cu simpatie ochii albaştri ai englezoaicei. În limpezimea lor era un amestec de simplitate şi nebunie inofensivă.

— Vă asigur că este minunat !

— Şi locuiţi de mult aici ?

— De foarte multă vreme. Vara cobor la Maitena numai pentru alimente.

Şi ea îşi mîngîie măgăruşul, cu multă dragoste.

— Admirabil ! zise Fanny.

— Vreţi să vă ofer puţin lapte ? întrebă din toată inima miss Smithars. La peşteră am o capră.

— Vă mulţumesc ! am băut o oranjadă la Maitena. Vă rog, nu vă deranjaţi !

Dar miss Smithars turna deja într-o strachină de pămînt lapte dintr-un vas de tinichea, pe care-l ducea în cărucior. Pe urmă dădu strachina întîi lui Fanny şi după aceea lui Robinson. Laptele era rece şi înviorător, deoarece vasul avea

[1] Sînteţi englezoaică ? (Engl.)

pereții dubli. Fanny îl bău cu plăcere. Ochii bătrînei o priviră cu duioșie, drept în față.

— Vreți să vedeți peștera în care locuiesc ? o întrebă pe neașteptate miss Smithars.

— Îmi pare foarte rău !... Nu pot să întîrzii nici un pic.

— Atunci permiteți-mi să vă dăruiesc o Biblie !... Oh, nu rîdeți.

— Nu, nu rîd.

— Mi se pare că tuturor compatrioților mei le vine să rîdă cînd mă văd. Eu cred însă că Biblia este cartea cea mai desăvîrșită. După ea vin cărțile lui Unamuno [1]. L-ai citit pe Unamuno ?

— Nu, răspunse Fanny.

— Atunci citește eseul asupra mînăstirii Siguenza.

— O să-l citesc, făgădui Fanny.

Miss Smithars scoase din căruciorul ei o carte și i-o dădu lui Fanny.

— Seara, cînd totul se liniștește, eu cît psalmi... Așa... Înțelegeți ? Ca bătrînul monah de la Siguenza care nu știa carte și care îl cunoștea pe Dumnezeu numai cu inima, fără să facă apel la rațiune.

— Vă invidiez !... Vă mulțumesc pentru carte !

— Mă simt foarte fericită cînd dăruiesc cuiva o Biblie. Bineînțeles nu fac asta cu orice om ce-mi iese în cale.

— Sînt mișcată !

Fanny își șterse fruntea de nădușeală. O dată cu oprirea mașinii dispăruse și răcoarea datorită curentului. Miss Smithars remarcă acest lucru.

— La revedere, draga mea !... Continuați-vă drumul ! Nu sînteți obișnuită cu clima de aci.

Și miss Smithars îi întinse mîna.

Cele două femei se despărțiră. Una — tînără și înfloritoare — se îndrepta cu mașina ei spre hotelul luxos, cealaltă — bătrînă și zbîrcită ca o maimuță — se întorcea cu măgarul la peștera ei sălbatică. Una ardea în focul nepotolitelor ei dorințe ajunse la paroxism, cealaltă, stinsă, se ducea să cînte psalmi. Care dintre ele era mai înțeleaptă ? Sau amîndouă erau la fel de rătăcite, la fel de nebune ca și lumea, cărora aparțineau. Dar Fanny nu se gîndi la asta. Ea rămase

[1] *Miguel de Unamuno* (1864—1937), scriitor spaniol.

din nou cu ochii la peisajul sălbatic, orbitor în lumina soarelui, şi care o absorbea cu totul.

La hotel făcu o baie şi se culcă. Cînd se trezi, ieşi pe terasă să ia o gustare. Soarele cădea spre asfinţit şi dinspre munţi începu să adie un vînt uşor, înviorător. Spre sud, pînă unde vedeai cu ochii, se întindea cîmpia fertilă a Andaluziei — un covor nesfîrşit de ogoare galbene de grîul ce se cocea, împestriţat cu petele de un verde-închis ale pădurilor de măslini şi portocali. La nord, spre Castilia, se desenau pe un fond albastru-închis crestele munţilor Sierra Morena şi Estramadura.

În faţa hotelului, sub terasă, soseau automobile şi catîri cu turişti ce se întorceau de la Picacho de Veleta şi Mulhacen. Cei mai mulţi dintre ei erau englezi şi germani, purtînd bastoane lungi cu vîrfuri de fier şi frînghii pentru căţăratul pe stînci. Unii coborau spre Maitena, iar alţii se grăbeau să intre în hotel ca să-şi scoată bocancii grei din cauza colţarilor de fier. Lui Fanny i se păru că toţi aceştia făceau o gălăgie insuportabilă care tulbura liniştea măreaţă a muntelui. Pe terasa de la parter o trupă de nemţi, ce făceau ocolul lumii dînd spectacole de amatori pentru a-şi acoperi cheltuielile, începu să cînte valsuri tiroleze acompaniate de acordeoane. În sfîrşit, trupa îşi epuiză repertoriul şi cheta începu, însă îndată răsună cunoscutul *cante flamenco* din Sevilla. Toate acestea o făcură pe Fanny să cugete că miss Smithars nu era chiar aşa de nebună cum i se păruse.

Soarele se lăsă şi mai jos deasupra aburilor roşietici ce acopereau înspre Portugalia orizontul întunecat. Zăpezile veşnice de pe Sierra Nevada erau acum colorate în roz, iar cîmpia începu să fie inundată de umbre violete. Răcoarea serii se simţi tot mai tare. Fanny se duse în cameră şi îşi puse un pulover de lînă. Cînd se întoarse, terasa începuse să se umple cu o mulţime de străini bogaţi cărora nu le păsa prea mult de ce se petrece în lume, care nu se gîndeau ce ţări se vor lupta între ele, dacă Spania trebuia să fie republică, monarhie sau stat corporativ. Chelnerul, îmbrăcat într-un smoching roş-aprins, puse pe masă, în faţa ei, chifle, lapte şi cafea. Îşi luă gustarea, după care aprinse o ţigară şi începu din nou să privească pierdută la panorama din jur. Soarele, cuprins de o ceaţă roşietică, atinse linia orizontului. Sierra Morena deveni şi mai întunecată, şi mai sumbră.

Cîmpia andaluză își punea încet voalul umbrelor serii și semăna cu o mare de aburi violeți printre care se vedea totuși fundul ei cu petele de un verde-închis ale pădurilor de portocali. Mai trecu puțin, soarele coborî după orizont și doar crestele munților Sierra Nevada, acoperite cu zăpezi veșnice, continuau să mai lumineze ca niște faruri în bezna ce începuse să le înconjoare.

Fără să vrea, Fanny își imagină liniștea adîncă ce domnea în acest moment în jurul peșterii în care locuia miss Smithars. Și-o închipui și pe dînsa, alături de capra ei, de strachina de lut cu care bea lapte, cu biblia în mînă, și înțelese liniștea sufletului ei, mîntuit de orice fel de pasiuni, în sunetul psalmilor pe care, desigur, începuse să-i cînte. Da, era și ăsta un fel de a trăi, smintit fără îndoială, totuși parcă mai rezonabil decît viața miilor de femei în vîrstă, prostite de bogăție și care la orele cinci se strîngeau în jurul mesei de ceai ca să bîrfească, să joace la ruletă sau să danseze prin dancinguri cu bărbați tineri, bine plătiți. Da, era desigur o forță mîngîitoare, o fericire stranie în nebunia asta! Cînd va îmbătrîni, Fanny va veni și ea aici în Sierra Nevada, în locurile astea, în aceeași peșteră, ca să se integreze cu totul în natura fermecătoare, să guste și ea din liniștea fericirii ce se vedea în ochii albaștri, limpezi, ai lui miss Smithars, în care lucea nebunia.

Fanny tremură străbătută de un fior. Dumnezeule, o invidia oare pe miss Smithars?... Poate că femeia asta cutreierase și ea, pe vremuri, lumea, ca și Fanny, își risipise simțurile în nenumărate flirturi pe la stațiunile de vară la modă atunci, își ruinase voința ei morală în cine știe ce capricii și plăceri deșarte, ca să ajungă, pînă la urmă, obosită de toate astea, la peștera ei, la strachina de lut cu lapte de capră și la psalmii pe care-i cînta. Oare Fanny nu era și ea tot atît de obosită? Nu dorea oare în clipa asta să aibă și ea parte de liniștea nebuniei lui miss Smithars, să locuiască într-o peșteră, să cînte psalmi?

Ah, era oare obosită? Obosită de ce? Poate doar de faptul că nu făcea nimic, că nu dăduse nimănui nimic. Nu avusese nici un țel mai înalt în viața ei. Nu cunoscuse nici suferința și nici eroismul prin care se ating aceste țeluri. Dacă fiecare fibră din trupul ei, fiecare mișcare a sufletului ei tindeau spre Heredia, dacă acest sentiment pe care-l nutrea

față de dînsul putea fi socotit ca un țel înalt, ce ar fi putut face oare ca să-i cîștige inima ? Nimic, absolut nimic !... Voia doar să apuce această inimă dintr-o dată, s-o smulgă, așa cum mîinile brutale ale unui om lacom rup din pom un fruct copt. Voia să-l înghită, să se satureze de el, fără alt gînd decît acela al plăcerilor pe care avea să le simtă. Urmărind pe Heredia, ea nu se întreba cîtuși de puțin ce sentimente avea să nască dragostea ei în inima lui, deoarece fusese obișnuită să se gîndească numai la dînsa. Își închipuia că era de ajuns să meargă la Pena Ronda și să întindă mîna ca să-l aibă, după ce, în prealabil, cu o cinică sinceritate, îi arătase dragostea ei, așa, ca să nu fi venit pînă aici degeaba. Desigur, așa gîndea și el, și așa se petrecuse totul în realitate, cu toate că Fanny nu putu să-și dea seama în acest moment și să pornească pe alt drum. Da, de asta îi provoca repulsie, de asta monahul nu voia să-i permită să vină la Pena Ronda ! Dar dacă Fanny...

Ideea străpunse conștiința ei ca un fulger orbitor. La început fu ceva nebulos, învăluit într-o bucurie nebună, după care gîndurile i se liniștiră, începu să analizeze situația în amănunt, și pînă la urmă totul se transformă într-o hotărîre nestrămutată. Cînd, în sfîrșit, își dădu seama că trebuia să se retragă în cameră, chelnerul îmbrăcat în smochingul roșu strîngea ultimele cești de cafea de pe mesele terasei. Hotelul amuțise. Deasupra munților Sierra Nevada lucea o lună plină care revărsa o stranie și tainică lumină peste întinsele spații de văi secate și stînci uriașe, iar zăpezile veșnice de pe Mulhacen și Picacho de Veleta radiau o lumină de un verde-fosforescent.

A doua zi de dimineață Fanny plecă la Madrid.

Sosi cu trenul de seară, obosită, dar entuziastă și cu gîndurile limpezi, cu acea prospețime a simțurilor pe care i-o dădea apriga ei hotărîre. Pentru prima oară după atîtea săptămîni dormi bine. A doua zi îl căută pe Leslie, dar află că plecase la Aranjuez. Îi lăsă un bilet ca să-i telefoneze îndată ce va sosi. După aceea cumpără o mulțime de reviste și cărți de medicină de la librăria franceză. Cînd se întorcea cu taxiul spre „Palacio de Rivas", pe strada Alcala avu loc un asasinat. Un ofițer, un bărbat plin la trup și cu oche-

lari, se apucă cu mîinile de pîntece şi se prăbuşi pe trotuar vărsînd sînge.

Leslie se întoarse de la Aranjuez în cursul după-amiezii şi veni îndată la Fanny, bine dispus. Pe faţa lui se vedea un fel de mîndrie amestecată cu puţină îngrijorare. Ultimul raport pe care-l trimisese şefului său asupra activităţii monarhiştilor şi a falangei era întru totul confirmat de evenimentele petrecute ulterior. Asta era partea plăcută. Îngrijorarea venea din faptul că în spatele pregătirilor pe care le făcea falanga şi al asasinării unor ofiţeri — aceste asasinate constituiau semnul cel mai sigur al unor apropiate lovituri de stat în Spania — se întrezăreau tot mai clar zvastica şi securile lictorilor.

Fanny îl tratâ cu whisky. Ochii ei verzi de pisică luciră şireţi. Leslie presimţi că urma să-l facă să săvîrşească noi prostii, dar nu-i putea rezista. Femeia asta avea un farmec cu totul neobişnuit. O iubea oare ? Întrebarea îl străbătu pe neaşteptate, dar răspunsul veni tot atît de repede. Era un „nu" hotărît. Femeile dîrze şi independente îl iritau. Inteligenţa lor era totdeauna captată de lucruri absurde. O admira doar pentru că vedea cum clocoteşte în ea ardoarea britanică, spiritul de aventură, curajul înflăcărat al unei Lady Stanhope. După ce ascultă impresiile ei din Andaluzia şi Sierra Nevada, îşi dădu seama că nici diavolul în persoană nu o mai putea smulge acum din Spania. Vorbea repede, sacadat, şi imaginile ţîşneau vii din închipuirea ei, topindu-se apoi în frumuseţea chipului său cu duritate de diamant. Dar Leslie îşi păstră obişnuita sa linişte flegmatică. Asemănarea dintre om şi natură în Spania nu-l impresionă cîtuşi de puţin. În loc de orice emoţie, el rosti rece :

— Sfatul meu este să-ţi termini cît mai repede hoinăreala prin Spania.

— De ce ? întrebă ea, deziluzionată.

Această atitudine, această răceală, pe care nu o putea mişca nimic, o enervase totdeauna. Îl ştia aşa de cînd era copil.

— Pentru că războiul civil poate izbucni dintr-un moment într-altul. Azi de dimineaţă Esijo a fost asasinat.

— Cine este Esijo ăsta ?

— Un general republican.

— Nu mă interesează Esijo ! strigă ea enervată. Eu plec la Pena Ronda.

— După cîte ştiu, parcă n-ai fost acceptată.

— Da, însă eu voi înfiinţa acolo un spital al meu, personal... Cine-mi poate interzice acest lucru ?

Leslie o privi tot atît de liniştit, dar acum trebui să facă efort pentru a-şi păstra această atitudine. Nu, asta era curată nebunie !... Şi totuşi, niciodată Fanny nu i se păruse atît de minunată. Hotărîrea pe care o luase o înflăcărase cu totul.

— Să ştii că-mi iau mîinile de pe tine ! rosti el.

— Înainte de asta o să-mi dai o mînă de ajutor ca să obţin aprobarea guvernului.

— Nici nu mă gîndesc !

— Va să zică, trebuie să-mi caut alţi prieteni ?

— Fă ce vrei !

— O să mă adresez lui don Alexandro.

— Poliţia l-a arestat demult.

— Atunci o să fac apel la comunişti !

— Nu sînt dispuşi să stea de vorbă cu doamne din înalta societate.

Fanny îşi bău paharul de whisky şi îşi aprinse furioasă o ţigară.

— Ce o să iasă din toate astea ? întrebă Leslie. O poveste spaniolă de dragoste şi moarte ?

— Nu ştiu !... S-ar putea !... răspunse ea, obosită.

— Romantism fără sens !

— Spune-i cum vrei ! Aruncă un nor de fum cu buzele rotunjite dispreţuitor, după care îl privi sumbru : Ştiu că te dezgust... Dar n-o să te mai plictisesc.

— Este un ultimatum ?

— Da, Leslie !

— Ce vrei în mod concret ?

— Trebuie să vorbesc întîi cu Murier.

— Ce vrei cu Murier ?

— Vreau să-i încredinţez organizarea spitalului.

Faţa palidă a lui Leslie se lumină de un surîs plin de satisfacţie.

— Murier !...rosti el batjocoritor. O să fie cam greu să-l găseşti. În clipa de faţă Murier şi Clara rătăcesc pe undeva prin Portugalia.

La auzul acestor vorbe ce o surprinseră neplăcut, Fanny tresări. Își aminti că flirtul lor începuse chiar sub ochii ei !... Clara, gîsca asta, i-l luase pe Murier tocmai cînd avea mai multă nevoie de el.

— Știi adresa lor ? întrebă ea repede.

— De unde vrei s-o știu ?...

Fanny rămase cu ochii pironiți undeva într-un punct nedefinit. Buzele subțiri începură să-i tremure abia perceptibil și sprîncenele îi tresăriră nervos. În cele din urmă zîmbi, cu toate că surîsul acesta era al unei victorii nu prea sigure.

— Vrei să ieșim împreună ? întrebă Leslie.

— Nu, zise ea.

Leslie mai bău încă un pahar de whisky, după care se ridică să plece. Găsi că era bine să nu mai încerce s-o facă să renunțe la gîndurile ei.

Îndată după plecarea lui, Fanny îl trimise pe Robinson să afle numele celor mai mari hoteluri din Estoril, Porto și Lisabona.

Robinson era mort de oboseală după lunga călătorie pe care o făcuse cu mașina de la Granada la Madrid, dar execută ordinul cu cea mai mare conștiinciozitate. Pe la orele unsprezece, cînd se întoarse la „Palacio de Rivas" simți pentru prima oară în viața lui o nemulțumire din cauza serviciului în care se găsea la mistress Fanny. Slujba asta începea să-l cam plictisească. Într-adevăr, ea era legată de lungi popasuri în care nu avea nimic de făcut și cînd putea să se cufunde în lectura cărților socialiste, în schimb, cînd stăpîna îl înjuga la muncă, abuzurile ei depășeau orice măsură. După o matură cugetare, Robinson recunoscu însă că ar fi greu să renunțe la o slujbă plătită atît de bine. Așa ajunse la adevărul plin de înțelepciune, potrivit căruia, dacă un socialist englez dorea să-și mențină înaltul său standard de viață, trebuia să fie în slujba conservatorilor. Acesta era punctul final la care se opri analiza lui și rezultatul nu conținea nici o urmă de tragism moral. Entuziasmul cu care muncitorii spanioli participau la revoluții, mureau pe baricade sau răbdau de foame atît de dîrji în timpul grevelor, în loc să se înțeleagă cu stăpînii lor, i se părea o funestă prostie.

Cînd îi întinse stăpînei sale lista cu numele hotelurilor, Robinson simți și acțiunea altei forțe, care de asemenea îl împiedica să-și părăsească serviciul. Mistress Fanny îi insufla

totdeauna un sentiment pe care nu-l putea defini prea bine. Era un fel de teamă, de respect şi de admiraţie, ca şi o stranie plăcere de a i se supune, îndepărtată rămăşiţă a fricii, respectului şi admiraţiei cu care generaţii de Robinsoni ascultaseră poruncile generaţiilor din familia Horn. Dar ura socialistă a lui Robinson faţă de stăpîni se trezi din nou cînd după o jumătate de oră, tocmai în clipa cînd dormea atît de bine, camerista spaniolă a lui Fanny îl trezi transmiţîndu-i ordinul de a duce imediat la poştă zece telegrame. Execută şi această dispoziţie cu o amară nemulţumire interioară. De obicei, telegramele erau semnul unor noi călătorii, unor noi drumuri, fiecare de vreo 400 de kilometri pe zi. Furios, el le citi, cu toate că niciodată nu-şi permisese o asemenea îndrăzneală. Cuprinsul lor, care era unul şi acelaşi şi era redactat în franţuzeşte, îl îndîrji din nou. Toate erau adresate către mister Murier la hotelurile din Portugalia, ale căror nume le adunase chiar el în seara aceea. Doamna anunţa pe prietenul său că e grav bolnavă. *Gravement malade!* Da, *gravement malade*, în timp ce ea plesnea de sănătate şi cinase astăzi la „Ritz"... Ce nerușinare, de care erau capabile doar clasele privilegiate! De altfel şi Robinson minţise o dată ca să capete un concediu, afirmînd că mătuşa sa se afla grav bolnavă.

Se liniști însă din nou cînd se întoarse acasă şi doamna refuză să mai primească restul de la bancnota cu care plătise telegramele.

Din toate depeşele pe care Fanny le trimisese în Portugalia, trei îşi nimeriră ţinta. Una îl găsi pe Murier la „Grande Hotel do Porta" la Porto, iar celelalte două îi fură trimise de la Lisabona şi Estoril, unde petrecuse cîteva zile împreună cu Clara.

— Şi te duci? întrebase americana roşie de furie.

— Bineînţeles! răspunse Murier.

Şi romanul se sfîrşi.

Cînd a doua zi Murier o găsi pe Fanny la „Palacio de Rivas" luîndu-şi liniştită gustarea, îşi dădu seama dintr-o dată de toată nesimţirea de care era capabilă rasa britanică. Şi totuşi nu izbucni. Avea oare vreun sens să-i arunce adevărul în faţă, să plece imediat? Asta ar fi fost ca şi cum s-ar fi jignit pe sine însuşi, şi-ar fi bătut joc de propria sa

prostie. De aceea nu spuse nimic, cerînd doar cameristei să-i facă şi lui o omletă.

După gustare, Fanny îi povesti totul în amănunt. Îl ruga s-o înţeleagă. S-o înţeleagă în ce ?... În dreptul pe care şi-l lua de a-şi trata prietenii ca pe nişte slugi ? Murier puse întrebarea cu toată brutalitatea şi cînd văzu că ochii ei sclipiră într-o lucire de gheaţă, îşi dădu seama că nu ar fi trebuit să procedeze aşa.

— Atunci nu-ţi mai cer nimic, zise ea cu o voce calmă.

De sub genele ei blond-cenuşii flacăra de smarald a ochilor, flacăra aceea care-l mistuise totdeauna pe Murier, luci din nou.

— Ştii ce înseamnă Pena Ronda ? întrebă el sumbru.

— Da ! Un focar de tifos exantematic.

— Şi ştii ce înseamnă tifos exantematic ?

— Febră mare, pete roşii pe pîntece !... Boală transmisă de ploşnite.

— Da ! De ploşniţele din capul tău !

Murier se uită deznădăjduit la cărţile de medicină ce stăteau grămadă pe un vechi birou, după care rămase iarăşi cu ochii la dînsa. Aşa fusese ea totdeauna, uşuratică aprinzîndu-se din orice şi gata să-şi riste şi viaţa dacă asta era necesar pentru satisfacerea poftelor ei. Ochii verzi, părul blond-cenuşiu, surîsul de pe faţa bronzată de soarele Sierrei Nevada îl făcură să simtă din nou focul mistuitor al dragostei lui. N-ar fi fost oare gata s-o urmeze pînă şi în iad ? Cu toate astea însă, începu altfel :

— Ai înnebunit de-a binelea !... Am văzut boala asta în Sicilia. Îţi dai tu seama ce înseamnă o epidemie de tifos exantematic dezlănţuită într-o mulţime de oameni ignoranţi şi subalimentaţi ?... Grămezi de cadavre, grămezi de trupuri murdare, ce putrezesc sub corturi ! În fiecare zi moartea şi iarăşi moartea, care-şi întinde lacomă mîinile spre tine. Poţi suporta toate astea ?... Nici eu nu pot !

— Atunci te rog să-mi recomanzi un doctor spaniol, zise ea rece.

— Un doctor spaniol, zici ?... începu el să fiarbă. Poţi găsi o mie, deoarece mor de foame, stînd fără lucru. Dar nimeni nu te va înţelege. Toţi te vor lăsa să crăpi în epidemia asta groaznică.

— Ei şi ce ? întrebă ea.

— Nimic, bineînțeles, răspunse Murier, rîzînd încet.

Femeia se așeză lîngă el și începu să-i mîngîie ușor fruntea și părul.

— Nu vrei să vii cu mine ? îl întrebă ea după cîteva minute.

— Cum ?... întrebarea ei îl făcu să tresară. Sigur că da !... Mă gîndisem să caut o slujbă undeva în colonii. Mai am doar o sută de pesetas în buzunar.

— Numai de asta ?

— Firește !

— Nu bănuiam că ești atît de sărac.

— Francezii sărăcesc repede.

Ea rîse amar. Observase de mult cum înfățișarea lui exterioară începuse să piardă ceva din eleganța pariziană, sobră, dar de mare efect. Cu cravata asta, cu costumul ăsta puțin uzat îl văzuse de atîtea ori ! Îndată însă înțelese că sub această cauză se ascundea alta, mai reală, mai tragică pentru dînsul. Îl chemase aici ca să-l jignească cu dragostea ei pentru Heredia. Dar nu-i răpise oare și posibilitatea de a-și asigura viitorul ? Abia acum își dădu seama că, hoinărind cu ea, Murier nu mai lucrase nimic, că economiile unui doctor francez nu se puteau măsura cu bogăția engleză.

— Ce mai face Clara ? întrebă ea pe neașteptate.

— Ne despărțisem puțin înainte de a primi telegrama ta.

O mințea, și pe Fanny o duru această minciună. Renunțase la dolari pentru Fanny ! Ca să afle hotărîrea ei nestrămutată de a-l urmări pe Heredia !...

— Jacques !... șopti ea cu o voce surdă.

Veni și mai aproape de dînsul și-l îmbrățișă. Murier o lăsă să-l sărute, după care o îndepărtă ușor cu un zîmbet liniștit. Dar Fanny simți că nimic nu era mai amar decît acest surîs.

Petrecură ziua împreună aplecați asupra cataloagelor de instrumente medicale, medicamente, corturi și paturi. Murier era amețit de suma la care se ridicau toate astea. Fanny însă zîmbi nepăsătoare și către seară expedie o telegramă la Londra cerînd transferul sumei.

Toată luna iunie Fanny lucră cu înfrigurare. În timp ce Leslie intervenea pentru obținerea aprobării, și asta în așa fel, încît părintele Sandoval și Heredia să nu afle nimic,

Murier organiza spitalul, iar Fanny studia cu toată stăruința îndrumările pentru surorile de caritate. Își vîndu mașina care costa foarte mult și cumpără patru camioane, care trebuiau să transporte materialele, și o mică mașină de salvare pentru transportul bolnavilor. Fanny dorea ca spitalul să fie dotat cu tot ce era necesar și la nevoie să se poată muta împreună cu acela al iezuiților. Robinson, după o grea luptă sufletească și în speranța că nebunia stăpînei lui nu avea să dureze prea mult, acceptă sarcina nu prea plăcută de a conduce mașina de salvare. Șovăiala lui de a primi sau nu slujba cea nouă îi aduse o simțitoare creștere a salariului. Cei patru șoferi spanioli, șomeri pînă atunci, fură îndată de acord să conducă mașinile cele mari și să execute orice altă muncă ce li s-ar cere. Două tinere spaniole din Chambery, alese de Murier ca surori de caritate, cerură o plată atît de neînsemnată, încît Fanny o dublă imediat. Angajară apoi un bucătar, un băiat pentru spălatul vaselor și o spălătoreasă. Abia acum, în mijlocul acestor pregătiri, Fanny cunoscu adevărata mizerie în care se zbătea Spania. În fața birourilor de plasare pentru șoferi și muncitori calificați așteptau la coadă bărbați îmbrăcați în zdrențe și cu priviri sumbre. Fete din Madrid cu chipuri mate și luminoase, cu ochi triști, umpleau coridoarele agențiilor de plasare. Fanny văzu cu remușcare cum hrana zilnică a acestor oameni, cărora republica, în ciuda eforturilor ce le făcea, nu le putea găsi de lucru, deoarece Spania fusese ruinată veacuri întregi de regi fără minte, se compunea doar dintr-o bucată de pîine și un pumn de năut fiert, împărțit de asociațiile profesionale. Nu aveau nici măcar cîteva centime ca să cumpere bananele ce erau atît de ieftine. Și toate acestea se petreceau într-un oraș cu cer de azur, cu străzi asfaltate, cu palate splendide în care locuiau vechi familii, cu grădini în stil maur și cu dancinguri așezate printre flori și palmierii, pe care, atunci cînd cădea înserarea, vîntul ce bătea dinspre Sierra de Guadarrama îi înfiora ușor. La pasiunea sau nebunia, pe care Fanny o încerca pentru Heredia, se adăugară emoții și senzații noi, pe care nu le cunoscuse pînă acum și care o cuprinseră la vederea mizeriei, a foamei cronice, a chinurilor răbdate în tăcere, a sărăciei.

Totul fu organizat în așa fel, încît persoana și filantropia lui Fanny să rămînă cît mai mult posibil în umbră. Numele

ei figura cu totul modest printre ale celorlalte două surori — Carmen şi Dolores. Cea dintîi era tăcută şi pioasă, cea de a doua se vădea mai încăpăţînată, dar amîndouă păreau a fi cinstite şi muncitoare. La toate întrebările şi la tot ce le spunea Fanny, răspundeau cu „*si* [1], *señora*" sau „*no, señora*", încruntînd puţin din sprîncene. Murier deveni imediat conducătorul spitalului, avînd puteri depline. Cu toate că nu înţelegea nimic din tot ceeace făcea el, Fanny îşi dădea seama de minunatele lui calităţi. Încărcarea camioanelor cu corturi, paturi de campanie, instrumente şi medicamente se făcu sub directa lui supraveghere. Murier avea un simţ special de a prevedea cele mai mici amănunte, scutind-o pe Fanny de orice fel de cheltuieli inutile. Ca să-i călească nervii el o însoţi de vreo cîteva ori la secţia de chirurgie a spitalului „Sfînta inimă a lui Iisus". Aci ea asistă la cîteva operaţii şi văzu între altele cum se cosea trupul unui copil călcat de un vagonet în mină. Într-o dimineaţă întregul spital ieşi la cîmp şi făcu o repetiţie generală de instalare şi aranjare a corturilor. Totul reuşi de minune.

În sfîrşit veni şi clipa în care trebuiau să pornească spre Pena Ronda, clipă care rămase întipărită în conştiinţa lui Fanny prin puternica emoţie şi prin acea neclară presimţire a unor lucruri îngrozitoare ce i se puteau întîmpla. Părăsiră Madridul în zori, fără a preveni pe nimeni, pentru a evita orice fel de cuvîntări şi mulţumiri din partea oficialităţilor. Aerul era proaspăt, în grădina Retiro cîntau privighetori; paracliseri, sculaţi cu noaptea în cap, deschideau uşile bisericilor, iar pe pereţii chioşcurilor şi pe gardurile de lemn se lipeau afişe ce anunţau lupte cu tauri, mitinguri sau cine ştie ce operetă nouă. O clipă Fanny simţi o nostalgie pentru viaţa plăcută şi lipsită de griji pe care o părăsea, dar totul dispăru repede făcînd loc bucuriei la gîndul că avea să-l revadă pe Heredia.

După o oră se aflau pe meseta cea nisipoasă, printre cactuşi, stînci negre şi colinele goale ce se vedeau ici-colo în cîmpia arsă de soare. Cu greu se putea închipui ceva mai trist, mai monoton şi mai dezolant decît acest peisaj pustiu sub cerul senin şi soarele arzător. Din cînd în cînd coloana de automobile trecea pe lîngă grupuri de case făcute din

[1] Da. (Span.)

cărămidă nearsă şi care aveau aceeaşi culoare roşietică, ca şi peisajul înconjurător. Un roi de copii aproape goi alergau după camioane, strigau şi făceau semne cu mîna. Cînd se opreau undeva, copiii făceau roată în jurul lui Fanny şi Murier, cerşind şi invocînd toţi sfinţii pentru a căpăta ceva. Spre prînz arşiţa începu să devină insuportabilă. Aerul înfierbîntat tremura în zare, iar contrastul dintre nisipurile roşcate şi albastrul cerului era atît de orbitor, încît te dureau ochii.

O căsuţă singuratică le atrase atenţia. Opriră coloana. Murier coborî din ambulanţă la vederea unei hîrtii îngălbenite cu semnul crucii roşii, agăţate de clanţa porţii. Fanny îl urmă. Pe hîrtie, cu litere mari, sinistre, era scris :

„Tifo exantematico".

Murier apăsă clanţa şi poarta se deschise. O intrare, în chip de tunel destul de întunecos, ducea spre curtea interioară, pavată cu plăci de piatră. Fanny şi Murier făcură cîţiva paşi, după care se opriră dintr-o dată. Atrasă probabil de zgomotul camioanelor şi de poarta ce se deschisese, o femeie înfăşurată într-un şal venea, păşind încet, în întîmpinarea lor. Părea o stafie, şi pe faţa ei uscată şi zbîrcită, de culoare pămîntie, ardeau doi ochi ce priveau tulburi din cauza febrei.

Îngrozită, Fanny dădu înapoi, iar Murier zîmbi uşor.

V

Cînd se apropiară de Pena Ronda, observară de departe spitalul părintelui Heredia ce se afla situat la cîţiva kilometri de oraşel. Era cu mult mai mare decît cel nou, pe care-l aduceau ei, dar corturile erau atît de vechi şi de rupte, încît făceau o impresie deplorabilă. Fanny şi Murier hotărîră să se instaleze într-o mică poiană ce se întindea la vreo două sute de metri de spitalul iezuiţilor, fără a da nimănui nici o explicaţie. Camioanele ce purtau pe ele crucea roşie atraseră imediat doi monahi, curioşi să afle cine erau noii veniţi. Unul dintre dînşii era înalt, cu părul roşcat şi ochi albaştri, în timp ce celălalt, gălbejit, smead şi oacheş, avea un chip de şoarece. Întrebară imediat pe noii veniţi cine erau şi dincotro veneau. Murier răspunse calm că veneau de la Madrid, cu

hîrtii în regulă. Cei doi monahi se retraseră, dar puţin după aceea unul dintre ei, cel mai înalt, porni repede spre orăşel cu bicicleta. Nu trecu o jumătate de oră şi o motocicletă aduse un sergent din garda civilă care verifică actele tuturor. Se vedea bine că era foarte nemulţumit de faptul că fusese chemat pe arşiţa asta şi de aceea, după ce îşi făcu datoria, aruncă o privire duşmănoasă spre tabăra iezuiţilor.

— Călugării v-au chemat ? întrebă Fanny, tratîndu-l cu un pahar de anis.

— Da, señora !... Voiau să ştie dacă aveţi dreptul să rămîneţi aici şi lăsau să se înţeleagă că aţi venit să faceţi spionaj. Eu însă văd că actele dumneavoastră sînt în regulă.

— Se pare că venirea noastră nu le este pe plac.

— Da, aşa se pare !... Sergentul zîmbi dispreţuitor, trădînd ura pe care o nutrea împotriva iezuiţilor. Dreptul de a se îngriji de aproapele lor l-au monopolizat de mult !

Mai bău încă un pahar de anis, mulţumi şi plecă îndată cu motocicleta cu care venise. După ce se îndepărtă, cei doi monahi se apropiară din nou de Fanny şi Murier. De astă dată veneau însă în cercetare, deoarece începură să numere paturile şi corturile şi să-i iscodească pe spanioli, punîndu-le o serie de întrebări. Erau foarte tineri şi aveau gradele cele mai mici în ierarhia ordinului, ceea ce nu-i împiedica însă să fie foarte îndrăzneţi. Murier voia să-i ia la goană, dar Fanny, dimpotrivă, hotărî să profite de prezenţa lor pentru a intra în legătură cu Heredia.

— Frate, se adresă ea către cel mai înalt, dumneavoastră lucraţi la spitalul părintelui Heredia ?

— Da, señora, răspunse monahul.

— Probabil că studiaţi medicina ?

— Da, señora, la Granada.

— Şi colegul dumneavoastră la fel ?

— Nu. El e farmacist.

— Se pare că de acum înainte o să lucrăm împreună sau cel puţin o să fim vecini. Cum vă numiţi ?

— Fratele Domingo.

— Iar colegul dumneavoastră ?

— Fratele Gonzalo.

— Dar dumneavoastră, señora, cum vă numiţi ? întrebă fratele Gonzalo cu o voce sonoră şi cu un ton foarte politicos.

— Eu sînt mistress Horn. Aţi putea preveni pe părintele Heredia că dorim să-i facem o vizită, pentru a ne prezenta ?

— Pentru moment părintele Heredia nu se află aici. Se întoarce diseară, răspunse fratele Domingo.

— Cine-i ţine locul ?

— Părintele Olivarez.

— Atunci anunţaţi-l pe dînsul. Spuneţi-i că vreau să-l văd. De altfel mă cunoaşte.

După ce se înclinară adînc şi respectuos, cei doi monahi se îndepărtară. După zece minute se întoarseră însă pentru a-i spune lui Fanny că părintele Olivarez nu putea s-o primească, deoarece era ocupat cu rugăciunile lui.

Fanny ordonă furioasă ca toate corturile să fie întinse cît mai repede. După cum era de aşteptat, Heredia sosi o dată cu apusul soarelui. Veni singur, fără să-i anunţe şi intră direct în cortul în care Fanny şi Murier se pregăteau să cineze. Purta aceeaşi rasă veche şi aceeaşi încălţăminte grosolană cu care îl văzuseră prima oară la hanul dintre Despenatoros şi Avila. Clipa asta, pe care o aşteptase zi şi noapte, sosise în sfîrşit. Toate emoţiile, toate speranţele pe care le nutrise pînă acum în această înfrigurată aşteptare găsiră parcă dintr-o dată o descărcare în totala neputinţă care o cuprinse, paralizînd-o, făcînd-o incapabilă de a rosti un singur cuvînt. O ultimă rază a soarelui ce apunea pătrundea pe uşa cortului şi căzînd pe părul lui Heredia, dat pe spate şi pieptănat cu grijă, îi dădea un luciu metalic, negru, cu ape albăstrii. Pe faţa lui arsă de soare flutura un surîs dispreţuitor. Şi Fanny simţi iarăşi că figura asta de o frumuseţe ireală, fantastică, avea în ea ceva angelic şi demonic în acelaşi timp, ceva care nega orice bucurie de viaţă, atît pentru el cît şi pentru alţii. Ochii lui aprigi, cu un luciu de cărbune, priveau batjocoritor la Fanny, de parcă ar fi vrut să-i spună : „Nu ţi-am spus să nu vii ? Ce cauţi aici ? Ce poate fi între noi ? De ce nu te duci cu prietenii tăi să te distrezi la cazinou, pe plaje, prin dancinguri ?“ Şi în urechile lui Fanny răsunară din nou, cu aceeaşi deznădejde, cuvintele pe care i le spusese călugărul la Colegiul Arenales : „Dumneavoastră aparţineţi lumii, iar eu ordinului meu“.

În timp ce Fanny sta nemişcată fără să poată rosti o vorbă, Murier se adresă monahului cu o voce calmă :

— Am venit aici cu aprobarea guvernului. Am ales Pena Ronda, deoarece acest loc corespunde atît pregătirilor cît şi posibilităţilor noastre. Funcţionarea reglementară a spitalului este total asigurată.

Heredia ascultă aceste vorbe în tăcere, aprobînd uşor cu o mişcare a capului. El propuse doar ca Fanny şi Murier să plece la Pena Brava, unde se simţea de mult nevoia unui spital. Murier însă refuză arogant şi categoric. Monahul dădu iar uşor din cap. După aceea, fără nici un cuvînt de protest, se îndreptă spre uşa cortului. Cînd ajunse aci, se întoarse spre Fanny şi zise pe neaşteptate pe un ton apăsat :

— Mistress Horn !... Poate că moartea şi suferinţa pe care o veţi vedea aci vă vor învăţa să vă gîndiţi ceva mai mult la alţii decît la dumneavoastră înşăşi. Şi aceasta vă va mîntui. Iertaţi-mă, vă rog, pentru sinceritatea mea brutală. La revedere !

— Fuge de tine ca de dracu ! zise Murier după ce călugărul plecă. Dar asta-i un semn bun !

— De ce ? întrebă tristă Fanny.

— Pentru că o să înţelegi că trebuie să ne cărăm cît mai repede de aici.

În zilele ce urmară, Fanny îşi dădu seama cît de naiv procedase cu venirea ei la Pena Ronda. Părintele Heredia nu numai că nu-i dădea nici o atenţie, dar nici încercările pe care le făcu spre a intra în legătură cu oricare dintre oamenii lui rămaseră zadarnice. Olivarez, Domingo şi Gonzalo o evitau cît puteau mai mult, de parcă într-însa s-ar fi încarnat o forţă a necuratului care-i ameninţa să-şi piardă sufletul. Fanny nu se îndoia cîtuşi de puţin că toate acestea se făceau din ordinul lui Heredia şi că cei doi călugări, în adîncul lor, se temeau poate într-adevăr de prezenţa ei.

Deoarece toţi bolnavii erau duşi în corturile iezuiţilor, Fanny şi Murier nu aveau nici o treabă şi petreceau zile întregi plictisindu-se amîndoi de moarte. Murier luă obiceiul de a merge în orăşel unde se împrieteni cu cîţiva nobili şi prin el începu şi Fanny să aibă în fiecare zi noutăţi despre Heredia.

— Să nu-ţi închipui că în tabăra iezuiţilor e cu totul plicticos, zise el o dată.

— De ce, Jacques ?

— Pentru că se află acolo și două călugărițe din ordinul Carmelitelor.

— Iată o ocupație și pentru tine.

— Da, numai că Heredia le păstrează pentru el.

— Nu vorbi așa de omul acesta, atît de curat. Sînt tinere ?

— Nu prea. Cea mai tînără are 60 de ani.

— Termină odată !

— Am mai aflat un amănunt. Heredia este rudă cu conții de Pujol.

— Oh !... Asta-i interesant !

— Da !... Cu cît spaniolul aparține unei familii mai celebre cu atît nebunia lui este mai incurabilă. Cred că e bine să știi lucrul ăsta. Și încă o noutate !...

— Anume ?

— Se crede că revoluția e gata să izbucnească.

Fanny dădu din cap cu indiferență. Asta nu o interesa. Nu se agită de loc, ci desfundă o sticlă de whisky și puse paharele pe masă. Într-unul din colțurile cortului, care servea de sufragerie se strînseseră o mulțime impresionantă de sticle goale.

— Crezi că toate astea pot continua la nesfîrșit ? întrebă Murier înainte de a se despărți.

— Nu știu, zise Fanny, obosită.

În seara aceea ea se culcă amețită de alcool și avu un somn agitat. Coșmaruri groaznice o treziră de cîteva ori. Îl visa cînd pe Sandoval, ai cărui ochi fosforescenți străpungeau întunericul ce o înconjura, cînd bolnavi cu fețe pămîntii și ochi tulburi. Pe hainele lor mișunau păduchi mari. Fanny țipa, și cînd se trezea nu știa unde se află.

— Carmen !... striga ea la fata care dormea lîngă dînsa. Încuie ușa !

— Aici nu avem ușă, señora, răspundea speriată spaniola. Dormim în cort.

De cîteva ori, în cursul acestei nopți, Fanny se hotărî că a doua zi o să plece la Madrid, dar îndată după aceea în fața ei apărea chipul lui Heredia, și atunci își dădea seama că nu poate trăi fără dînsul. A doua zi se sculă tîrziu. Era amețită. Îl căută pe Murier, dar acesta plecase iarăși în oraș. Simțea că trebuie să facă ceva. La un moment dat îi veni ideea să meargă la Heredia să mai facă o ultimă și deznă-

dăjduită încercare de a-şi uni spitalele ca să lucreze împreună. Era singurul lucru care o putea smulge din starea în care se afla. Se îndreptă spre tabăra iezuiţilor, parcurgînd chinuitor mica distanţă ce îi despărţea. Cu toate că era încă devreme, arşiţa era insuportabilă. Iarba şi cactuşii arşi de soare se agăţau de poalele rochiei. Pe lîngă pantofii ei ţîşneau speriate şopîrlele. Meseta pustie zăcea într-o linişte visătoare, melancolică. La biserica satului se auzi dangătul unui clopot de înmormîntare. Deasupra, cerul senin al Spaniei acoperea toată această deznădejde.

Cînd ajunse la spitalul iezuiţilor văzu o călugăriţă bătrînă şi o întrebă care este cortul lui Heredia. Maica o măsură bănuitoare din cap pînă în picioare, după care o conduse tăcută spre cortul cel mai vechi. Lui Fanny i se păru că prin mintea bătrînei treceau o mulţime de gînduri rele (Fanny îşi dădu seama de aceasta cu multă răutate), care, de altfel, erau cu totul întemeiate. Călugăriţa intră în cort. După puţin ieşi şi îi făcu semn lui Fanny că preotul era înăuntru. Abia ţinîndu-şi răsuflarea, Fanny dădu la o parte pînza ce acoperea intrarea. Heredia scria ceva la masa pe care se aflau o mulţime de hîrtii.

— Oh, mistress Horn !... o salută el indiferent, ridicîndu-se de la masă. Tot aici sînteţi ?

— V-aţi aşteptat să plec ? întrebă ea încet.

— Credeam că veţi pleca la Pena Brava.

— Ştiţi foarte bine că dacă am venit, am făcut-o ca să lucrez la Pena Ronda.

— Ştiu, răspunse el învrăjbit. Poate contaţi pe vreo schimbare în relaţiile noastre.

— Nu contez pe nimic.

— Atunci de ce vă mai aflaţi încă aici ?

— Oare nu ştiţi ?

Fanny îşi ridică încet capul. Ochii lui fanatici o priveau cu flăcări sumbre. Faţa lui se coloră într-o rumeneală de cinabru.

— Pentru dumneavoastră totul este foarte simplu, vorbi el, dintr-o dată liniştit, dar eu trebuie să gîndesc altfel... Dumneavoastră nu veţi putea niciodată înţelege. Mă veţi împiedica doar şi veţi suferi... Lucru care nu-mi este indiferent. Vorbesc ca creştin. Şi sînt şi alte împrejurări care de

asemenea mă împiedică să primesc colaborarea dumneavoastră...

— Altele ? Care anume ?

El şovăi.

— Să le spunem personale... Îmi pare foarte rău dacă cele ce veţi auzi vă vor supăra. N-am putut să nu anunţ sosirea dumneavoastră părintelui Sandoval, superiorului meu. De altfel... eu i-am scris chiar în ziua în care aţi sosit. Astăzi am primit şi răspunsul, el se încruntă şi arătă spre o hîrtie de pe masă. Părintele Sandoval acceptă să lucrăm împreună... Se pare că nu şi-a putut aminti numele dumneavoastră şi nu bănuieşte motivele ce v-au determinat să veniţi aici... Vreau să spun că părintele Sandoval ne permite să lucrăm împreună, numai dacă sînteţi de acord să reunim cele două spitale într-unul singur, care să funcţioneze în numele ordinului. În afară de asta el cere să preluaţi şi o parte din cheltuielile întreţinerii personalului şi bolnavilor.

Fanny îl asculta uimită.

— Nu văd însă de loc unde sînt motivele personale ? întrebă ea cu un ton mai aspru.

— Oh... Unde ! faţa părintelui Heredia se încruntă şi mai mult, dar glasul păstra acelaşi timbru rece şi indiferent. Dumneavoastră vă riscaţi viaţa şi vă luaţi răspunderea unor cheltuieli fără a primi în schimb nimic ! Nimic !... repetă el cu compătimitoare ironie.

Buzele lui Fanny se strînseră într-un surîs amar.

— Atunci de ce insistaţi să plec ? adăugă ea repede. De ce acţionaţi împotriva intereselor ordinului ?

— V-am spus că părintele Sandoval nu ştie de ce aţi venit, în schimb eu ştiu... Mă gîndeam la amorul dumneavoastră propriu.

Oare o stima atît de mult, încît voia într-adevăr să nu-i rănească amorul propriu ?... Atunci de ce se grăbise să scrie imediat lui Sandoval ? Era acesta din urmă atît de nătîng, încît să nu-şi dea seama cine este Fanny şi de ce venise la Pena Ronda ? Mîndria ei fu atinsă adînc. Pentru prima oară îşi dădea seama că sfînta Companie a lui Iisus, Sandoval, Heredia puteau să fie nişte şarlatani. Dacă Heredia proceda astfel, el mergea pe această cale pentru ordinul său călugăresc. Da, ordinul, ordinul înainte de toate !...

— Primesc condiţiile, zise Fanny.

— Dumnezeu să vă aibă în pază, mistress Horn ! zise iezuitul. Fie-vă sufletul în pace.

Pace !... Putea fi pace oare într-un suflet bolnav, într-un suflet blestemat ? Această fărîmitură, această picătură de milă, pe care Fanny o cumpără cu atîta înjosire în faţa ordinului, o legă şi mai strîns de Heredia ! Acum avea posibilitatea să-l vadă în fiecare zi. Acum păşea alături de el, îi urmărea mişcările, îi sorbea fiecare cuvînt, fiecare privire, fiecare gest... Dimineaţa primul ei gînd era la el, seara adormea depănînd toate întîmplările mărunte de peste zi, care ar fi putut să-l impresioneze şi să-l determine să aibă o încredere mai mare într-însa. Niciodată Fanny nu bănuise că poate fi atît de potolită, atît de reţinută, de modestă şi de muncitoare, mai ales cînd patima ce fierbea în sinea ei se ridica mereu tot mai ameninţătoare, ca apele unui baraj ce stau gata să-l frîngă.

Relaţiile dintre Heredia şi Murier se îmbunătăţiră repede, chiar dacă ultimul nu putea să înăbuşe toată ura ce o nutrea faţă de acest monah. În noile corturi fură aduşi vreo zece bolnavi pe care francezul fu de acord să-i trateze după metoda aplicată de Heredia. În afară de aceasta, după multe rugăminţi din partea lui Fanny, Murier începu să-i dea ajutor, chiar dacă o făcea fără pic de plăcere, la masivele experienţe ce se făceau cu noul vaccin al iezuitului.

— Experienţele cu acest vaccin sînt pur şi simplu o crimă, zicea el, înjurînd. Cei cărora li s-a administrat fac febră mare şi insuficienţă cardiacă... Transformăm pur şi simplu oamenii în purtători de virus !

— E prea devreme să faci asemenea afirmaţii, observă cu înţelepciune Fanny. Trebuie să aşteptăm verificarea după legile statisticii variabile.

— Prostii !... După această verificare Heredia va trebui să fie executat în public.

— Eu admir credinţa nestrămutată pe care o are în reuşita acestui vaccin !

— Credinţa !... Tocmai aici e răul cel mai mare, că se bazează numai pe credinţa lui ! Nu pot să nu rîd cînd văd cu cîtă osîrdie îşi tratează bolnavii, ca după aceea să le cînte la mormînt. De altfel, pentru dînsul sufletul e nemuritor !

— Oare n-o fi într-adevăr chiar aşa ?

— Nu ştiu !... Întreabă-l pe Olivarez !

Într-adevăr, părintele Olivarez se ocupa cu cea mai mare grijă de reeducarea spirituală a lui Fanny. Aproape în fiecare săptămînă îi dăruia cîte-o carte şi ţinea în faţa ei strălucite disertaţii asupra metafizicii sfîntului Toma de Aquino. Din nefericire, Fanny era total cîştigată de ideile materialiste care negau nemurirea sufletului. În afară de aceasta ea înclina să creadă doar în existenţa unui Dumnezeu cu totul nepersonificat, pe cînd Murier nici nu voia să audă de el. Toate discuţiile se desfăşurau după masa de seară, la lumina lunii, cînd Fanny îi spunea lui Robinson să aducă în faţa cortului ei scaune portative şi invita pe monahi la un pahar de lichior. Discuţiile erau interesante, deoarece Murier le încorona cu concluzii din cele mai neaşteptate, pe care Olivarez nu reuşea totdeauna să le respingă.

— Să mergem mai departe, părinte !... se adresă o dată Murier profesorului de scolastică. Există într-adevăr dovezi teologice care confirmă existenţa lui Dumnezeu ?

— Bineînţeles, señor !... Dumneavoastră vă pricepeţi la biologie mai bine decît mine. Armonia din natură este dovada cea mai convingătoare despre existenţa lui Dumnezeu. Nu vedeţi în fiecare floare, în fiecare insectă, în fiecare făptură vie aspiraţia către un anumit scop, către această armonie universală care nu este nimic altceva decît necuprinsa gîndire a lui Dumnezeu, care a făcut lumea ?

— Aşa ! Dar în tifosul exantematic ce vedeţi ?

Olivarez zîmbi. Toţi oamenii ce se ocupau de ştiinţele naturii ajungeau aici în momentul cînd negau existenţa lui Dumnezeu. Argumentarea lor nu era absurdă, dar era una dintre acelea ce puteau fi uşor doborîte. Şi acest lucru era nu numai o datorie, ci şi o plăcere pentru Olivarez. Probabil nimeni nu bănuia că în spatele acestei datorii şi a acestei plăceri se afla propriul său ateism şi un Dumnezeu personificat.

— Văd suferinţă, señor ! zise iezuitul.

— Va să zică suferinţa are şi ea un scop ?

— Bineînţeles !

— Şi care este acest scop ?

— Răscumpărarea !... După fiecare durere pe care o îndurăm devenim şi mai desăvîrşiţi din punct de vedere moral.

— Atunci de ce Dumnezeu, în loc de a crea pe oameni buni de la început, i-a făcut răi și îi îndreaptă prin astfel de pedepse ?

Oh, și la aceasta scolastica putea să răspundă !... Părintele Olivarez se pregătise să-și conducă auditorii prin labirintul metafizicii creștine, dar își dete repede seama că aceasta i-ar fi plictisit.

— Dumneavoastră ce credeți, mistress Horn ? întrebă deodată Heredia.

— Cred că e așa, zise Fanny domol. Cred că ideea răscumpărării e o suficientă justificare a creștinismului.

Nu credea de loc în cele ce spunea, dar a fi de acord cu Heredia, a îndeplini cu o precizie dusă pînă la absurd tot ceea ce îi cerea, a merita privirea lui tăcută și recunoscătoare era pentru dînsa suprema fericire. Gîndul că el vedea și știa de ce face ea toate acestea o încînta nespus de mult. Simțea un fel de desfătare bolnăvicioasă de a-și expune viața la primejdii în fața ochilor lui. Intra să lucreze în corturile cele mai periculoase, acolo unde cele două călugărițe bătrîne din ordinul Carmelitelor primeneau bolnavii. De cîteva ori Heredia îi interzisese să intre în ele.

— V-am spus să nu mai veniți aici ! zise el o dată mînios.

— Nu e totuna dacă lucrez eu sau altcineva ?

— Nu este ! strigă el, și în ochii lui scăpărară scîntei.

— Asta înseamnă probabil blîndețea dumneavoastră monahală ! adăugă ea veselă.

— Acesta este ordinul meu ! strigă el și mai furios.

Autoritar și brutal, el o conduse cu privirea pînă ce Fanny ieși din cort.

A doua zi era duminică. Heredia împărțea astfel orele de gardă, încît întregul personal mirean al spitalului să poată lua parte la liturghie. Fanny își făcu obiceiul să meargă la aceste liturghii de duminică, unde uneori, în biserica orășelului, slujea chiar Heredia însuși. Merse și în dimineața asta, deoarece aseară aflase de la Domingo că va sluji monahul. Zidurile cenușii de granit, semiobscuritatea, sunetele sumbre ale orgii și slujba monotonă în latinește, din care înțelegea doar Pater Noster și Dominus, îi dădeau un extaz mistic. Pe urmă însă, cînd el se întorcea cu fața spre credincioși, cînd

trecea cu cădelniţa în mînă şi îl vedea tot atît de frumos şi de inaccesibil, flacăra dragostei se aprindea din nou în ea şi dorinţa ei sălbatică de a-l cuceri era din ce în ce mai seducătoare. Profită de o pauză şi se mută mai în faţă, lîngă primul rînd de femei ce stăteau îngenuncheate în voalurile lor negre. Ele urmăreau mişcările iezuitului cu aceeaşi ardoare cu care poate îl doreau inconştient în mod carnal, ca şi Fanny, dar acest elan al lor era înăbuşit de extazul lor religios. Cînd liturghia se termină, toate trecură la rînd ca să-i sărute mîna. Fanny nu o făcuse niciodată, dar acum o cuprinse deodată dorinţa de a-şi lipi buzele de mîna lui. Era ultima dintre toate femeile. Se aplecă repede, respectuos, ca oricare dintre femei, dar în ultima clipă mîna lui se crispă şi o respinse uşor. Fanny îşi ridică privirea şi se uită la el cu reproş. Văzu doar doi ochi negri care o străpungeau întunecaţi.

Incidentele din cort şi din biserică fură repede date uitării, iar părintele Heredia şi Fanny reveniră la micile convorbiri zilnice din cadrul serviciului. În aceste discuţii exista o clipă pe care Fanny o aştepta pătimaşă şi aceasta era clipa în care privirile lor se întîlneau. Ce straniu amestec de uimire, de răceală, de inimă împietrită exprimau ochii lui cînd vedea că tot ceea ce îi ordonase se executa cu o precizie de automat, cu abnegaţia care o făcea să petreacă ceasuri lungi de nesomn în laborator şi în corturile bolnavilor ! Nu-şi dădea oare seama că această abnegaţie, cu care Fanny înfrunta primejdia contaminării, nu se datora smereniei creştine şi dragostei faţă de aproapele său ? Putea s-o condamne sau s-o înţeleagă ? Şi cu ce bucurie, ce o îmbăta mai mult decît toate voluptăţile încercate pînă acum, vedea tot mai limpede cum în sufletul lui se dă o luptă !... Dar această luptă, aceste semne de şovăire erau atît de rare ! Îndată voinţa de fier a personalităţii lui puternice, nebunia fanatismului, care-l cuprindea din ce în ce mai mult, înăbuşea totul.

Într-o duminică — era o sărbătoare catolică şi din ordinul lui Heredia călugării plecaseră în orăşel ca să ia parte la procesiunea religioasă — Fanny rămase să citească în cortul ei. Soarele începuse să coboare spre apus. În jur ţîrîiau lăcustele, clopotele bisericii din orăşel băteau iarăşi de înmormîntare, iar deasupra cîmpiei triste, de argilă şi nisipuri ro-

şietice, semănată ici-colo cu mărăcini şi cactuşi, se întindea acelaşi necuprins cer albastru. Ea citea *Imitaţia lui Hristos* — o ediţie spaniolă pe care i-o dăruise Olivarez — şi cugeta melancolic şi indulgent asupra măreţei simplităţi a acestei cărţi. Aplecată deasupra ei, observă dintr-o dată apropierea lui Heredia. Cu paşi domoli, îngîndurat, el se îndrepta spre cortul ei. Împotriva obiceiului său, de astă dată venea singur. Fanny sări repede şi intră în cort ca să-şi schimbe *peignoir*-ul şi să îmbrace o rochie neagră obişnuită, cu care apărea întotdeauna înaintea lui. Cînd ieşi, el intrase deja în tabără şi vorbea cu Robinson. Cum o văzu, o salută politicos scoţîndu-şi pălăria sa neagră de fetru cu boruri largi, în timp ce în cealaltă mînă ţinea cartea de rugăciuni pe care n-o părăsea niciodată. Fanny îl pofti să intre în cort. Crezu că monahul va refuza din cauza absenţei lui Olivarez şi Murier, dar spre surprinderea ei acesta primi. Faţa lui i se păru obosită şi gînditoare.

— Pot să vă cer o ţigară ? întrebă el firesc, lăsînd cartea de rugăciuni şi ştergîndu-şi obosit sudoarea de pe frunte cu o batistă mare de pînză ordinară, pe care o scoase din buzunarul rasei.

Fanny ştia că nu era fumător, dar că priza tabac aşa cum făceau mulţi călugări. Se părea că acum chiar şi acest unic lux al vieţii lui ascetice îi lipsea, deoarece scăpase din vedere să ia o cantitate mai mare de la Madrid.

Fanny îi oferi o ţigară din cele pe care le fuma ea.

— Am venit pentru un serviciu, zise el cu o grimasă nefirească şi tuşi puţin din cauza tutunului tare de Virginia. Medicul de la Pena Brava m-a anunţat la telefon acum cîteva minute că au apărut acolo nouă cazuri. Ambulanţa noastră a plecat azi-dimineaţă la Dosfuentes şi nu s-a întors încă.

— O să trimit pe cineva dintre oamenii mei, zise repede Fanny. De altfel, dumneavoastră puteţi dispune de ei totdeauna şi în orice fel voiţi. Trimiteţi-i cum doriţi fără a mă mai întreba.

Iezuitul surîse amar.

— Oamenii dumneavoastră nu mă ascultă, zise el.

— Cum aşa ? întrebă iritată, Fanny.

— Un val de anarhie a cuprins toată ţara, continuă el sumbru. Aseară trei augustini au fost ucişi la Escorial şi alţi

doi la Avila. Superiorul nostru de la Granada a fost împuşcat.

Fanny îl privi uimită.

— Ce înseamnă toate astea ?

— Asta înseamnă că noi plătim totdeauna greşelile claselor conducătoare. Este o soartă împotriva căreia nu protestăm.

„Dar dumneavoastră nu sînteţi tot o clasă conducătoare ?" gîndi fără să vrea Fanny, dar în aceeaşi clipă inima i se strînse de nelinişte.

— Se pare că va izbucni revoluţia, zise ea.

— Da, aşa e !... confirmă el.

— De care ? De dreapta ?

Heredia nu răspunse. În adîncul privirii lui, Fanny văzu o neîncredere jignitoare. Şi această teamă de a vorbi cu dînsa o duru.

— Voi ordona oamenilor mei să vi se supună, zise ea cu voce fermă.

— Nu e momentul să-i iritaţi.

— De ce ?

— Pentru că este primejdios. Am venit să vă rog doar pentru Robinson. Dacă pornim acum cu ambulanţa o să ne întoarcem diseară.

— Nu am nevoie de Robinson. Puteţi pleca cu dînsul.

— Mulţumesc ! zise el cu o recunoştinţă, care i se păru oarecum ciudată. Trebuie să plec neapărat la Pena Brava. Epidemia se întinde şi, după cîte se pare, vaccinul meu nu dă rezultate bune. Cît de deşarte sînt bietele noastre sforţări omeneşti, adăugă el cu un surîs amar.

— Sper că a doua modificare va da rezultate mai bune.

— Cine ştie !... Îmi pusesem mari speranţe în virusul tratat cu sulfamide. Mai dispuneţi de ceva paturi libere ? întrebă el, făcîndu-se că se interesa de această problemă cu totul întîmplător.

— Mai avem încă douăzeci de paturi libere şi dacă e nevoie mai putem aduce încă douăzeci.

— Oh, nu !... Nu !... se împotrivi el energic. În nici un caz nu trebuie să mai cumpăraţi paturi şi să intraţi în noi cheltuieli !... O să vă ruinaţi, mistress Horn !

— Nu mă ruinez, zise ea dispreţuitor.

— *Que Diosse lo paque* ![1]... rosti el.

Aceasta era expresia tradiţională, utilizată de călugării spanioli, din vremurile imemoriale, cînd adunau bani pentru săraci. Lui Fanny i se păru însă că de data asta suna fals şi umilitor. De aceea zise :

— Nu aştept nimic de la Dumnezeu.

Ochii lui Heredia luciră sumbru. Cuvintele lui Fanny fuseseră prea aspre ca să-l lase indiferent. Părea că se strecurase ceva între cei doi, ceva care îi făcea parcă dintr-o dată să-şi vorbească cu totul deschis. Cauza era fără îndoială fermitatea cu care Fanny respinsese orice fel de făţărnicie.

— Mistress Horn !... zise el şi glasul, învăluit în acel timbru mătăsos cu care făgăduise răsplata cerului, deveni dintr-o dată aspru. Ne-am obişnuit să ne respectăm unul pe altul. Nu vreţi să ducem acest lucru pînă la capăt ? El aşteptă aprobarea ei tacită printr-o înclinare a capului, după care continuă cu un ton mai aspru şi cu un timbru şi mai metalic : Sufletul meu este în mîinile lui Dumnezeu. M-am dedicat lui. Înţelegeţi acest lucru cum doriţi. Eu privesc lumea altfel, am alt scop şi alte bucurii în viaţă... Poate că fanatismul e boala spaniolă care ucide şi chinuieşte, dar vă previn că voi fi aşa tot timpul cît dumneavoastră veţi fi aici.

— Ştiu, zise Fanny.

— Nu !... Nu ştiţi totul ! continuă el. Munca noastră în comun s-a impus din interesele ordinului. Tot ceea ce permit, el sublinie cuvîntul „permit", între noi este determinat numai de interesele ordinului. Înţelegeţi asta, nu-i aşa ?... şi glasul său deveni ironic. Aş putea să acţionez şi să folosesc formalismul, cazuistica, *reservatio mentalis*, adică să fac uz de toate aceste arme pe care le cunoaşteţi din legendele calomnioase ce circulă despre ordinul nostru, arme care pentru noi sînt simple mijloace omeneşti de a ne atinge scopul pe care-l urmărin. Sîntem fără scrupule în faţa mijloacelor, deoarece scopul pe care-l urmărim ne dă suficientă forţă morală pentru a ne permite acest lucru. Dar faţă de dumneavoastră eu nu acţionez sau mai precis de aci înainte nu voi mai acţiona aşa... Mă înţelegeţi ?

— Da, zise Fanny.

---

[1] Dumnezeu să vă răsplătească ! (Span.)

— De unde ştiţi că nu fac acest lucru tot în interesul ordinului ? întrebă el cu un surîs neaşteptat, crud şi cinic.

— Măcar acest lucru trebuia să nu-l fi spus !

— Ba trebuia să vă spun tocmai acest lucru. Era necesar să ajungem la ultimul punct posibil al discuţiilor noastre.

— Am ajuns şi aici !

— Da, din comoditate.

— Şi cît de abil !

Din pieptul lui ţîşniră sunetele unui rîs supărător.

— Acum pot să vă spun că atît timp cît veţi fi aci vă voi folosi necontenit pentru scopurile ordinului. În seara asta la Pena Brava are loc o adunare a monarhiştilor, la care voi lua cuvîntul. De aceea v-am cerut ambulanţa.

— Va să zică, spitalul este doar un paravan ? El serveşte doar la acoperirea agitaţiilor pe care le faceţi în folosul lui don Luis de Covadonga ?

— Da, între altele, zise iezuitul cu vocea sa seacă.

— Monarhia ? Acesta este scopul ordinului ?

— Şi monarhia este doar un mijloc.

— În scopul ?

— Al dominaţiei lumii, al imperiului catolic universal, al lui Hristos, al lui Dumnezeu !... rosti el, şi pentru prima oară Fanny simţi în glasul lui o oarecare emoţie.

În clipa asta în ochi i se aprinse o flacără febrilă. Păreau ochii unui om ce privea undeva departe, spre un miraj ademenitor şi minunat. El rămase cîteva clipe aşa, după care îşi scoase uriaşa sa batistă, şi îşi şterse fruntea de năduşeală, căci în cort era foarte cald. Fanny văzu că mîneca rasei lui — rasă făcută din postav ordinar în care se chinuia pe arşiţa grozavă, deoarece regulamentul sever al ordinului îi interzicea să şi-o scoată, urmărind parcă în acest fel să-i mortifice şi mai sigur trupul — era cu totul uzată. Îi veni în minte că Heredia provenea din casa conţilor de Pujol, că desigur părinţii lui aveau moşii şi rente, că era încă tînăr şi dacă voia putea să ducă viaţa strălucită a oricărui patrician : să joace polo, să poarte cămăşi de mătase şi să aibă amante, dar că în locul tuturor acestor plăceri el preferase să fie călugăr în ordinul Companiei lui Iisus, să poarte o rasă neagră şi atît de aspră, că-i julea pielea şi să vie la Pena Ronda ca să trateze bolnavii de tifos exantematic, să facă agitaţie pentru don Luis, umblînd după mirajul himeric şi nebunesc al im-

periului catolic universal, al lui Hristos şi al lui Dumnezeu, miraj care-i ardea inima şi care nu era decît o încercare ce dăduse greş în trecut şi o pură ficţiune în prezent. Dar el era cuprins de farmecul acestui miraj şi tindea cu toate forţele lui spre dînsul... Nu era oare nebun, cu totul nebun ? Un don Quijote în rasă, negru, înfocat, fanatic !...

După cîteva clipe el ieşi din cort şi se îndreptă spre spitalul său. Mergea puţin adus de spate, cu mîinile încrucişate pe piept, strîngînd mereu cartea de rugăciuni. Statura lui înaltă, în rasă şi pălărie cu boruri largi, se desena fantastic pe cerul sîngeriu al apusului, în sunetul clopotului care bătea iarăşi pentru un mort.

Fanny îi iertă totul, şi în clipa următoare îşi dete seama că acum îl iubea şi mai mult.

Continuă să muncească în spitalul Companiei lui Iisus cu o stăruinţă îndoită. Valul de bolnavi ce se revărsa depăşea de multe ori numărul celor ce mureau sau scăpau cu viaţă. Corturile erau arhipline. Fanny mai amenajă încă patruzeci de paturi, din care cauză suma pe care o mai avea la Banca de Credit internaţional se reduse simţitor. Curînd şi aceşti bani se terminară. Avocatul, care se ocupa de problemele băneşti ale trîntorilor din familia Horn, transferă noi sume în Spania. În acelaşi timp fratele contabil, care conducea finanţele iezuiţilor din provincia Toledo, reduse în mod secret cu trei sferturi cheltuielile ordinului pentru întreţinerea spitalului de la Pena Ronda. Pînă la urmă spitalul iezuiţilor şi cel al lui Fanny se contopiră, cu personal cu tot, într-o singură unitate. Nici nu se mai punea problema dacă Fanny lucra pe lîngă Murier sau pe lîngă Heredia. Munca o cerea să fie prezentă pretutindeni. Un vechi focar de epidemie şi moarte se întindea repede cuprinzînd această parte a Castiliei, cea mai primitivă, mai stearpă şi mai fanatică, în timp ce revoluţia de dreapta se apropia, iar propagandiştii regalişti mişunau pretutindeni cerînd doborîrea republicii şi transformarea Spaniei într-un imperiu în fruntea căruia trebuia să fie Luis de Covadonga. Că Spania avea să devină un imperiu era destul de îndoielnic, dar oare n-avea s-o ajute Dumnezeu cel puţin să scape de comunişti ? Agitaţiile, atîţate de o mulţime de hidalgo care juraseră să moară pentru Dumnezeu şi rege, erau

din ce în ce mai dese. Într-o după-masă falanga locală încercă să facă o manifestație, dar fu risipită de comuniștii înarmați. Detașamentul gărzii civile, care fusese trimis să facă ordine, se răsculă pe neașteptate împotriva comandantului său, așa încît fu necesară intervenția armată.

În timp ce aveau loc aceste dezordini, părintele Heredia dispăru timp de trei zile. Cînd se întoarse avea o mînă bandajată, iar fața îi era plină de pete vinete și zgîrieturi. Heredia susținea că, trecînd pe niște poteci abrupte prin munți, căzuse de pe catîr. Nu spuse nimic despre scopul călătoriei lui, ceea ce de altfel era cu totul de prisos.

După o scurtă odihnă el dispăru din nou timp de două zile. Se întoarse iarăși cu catîrul, dar de astă dată sănătos și nevătămat. Spre seară Fanny îl rugă pe Murier să-i facă împreună o vizită în cort. Voia să-i dea o veste bună. Era vorba de o statistică ce arăta o mică, dar nesigură îmbunătățire în legătură cu noua modificare a vaccinului lui Heredia, experimentată la Pena Brava.

În fața cortului lui Heredia se afla fratele Gonzalo, farmacistul. Era tipul desăvîrșit al călugărului iezuit : discreția lui era totală, iar pentru exercițiile spirituale își alegea totdeauna tema judecății viitoare ; nu se despărțea niciodată de cartea sa de rugăciuni, vorbea totdeauna de măreția lui Dumnezeu și de nimicnicia persoanei sale, iar cînd trebuia să salute pe cineva se înclina adînc, cu ochii aproape închiși, așa cum cereau regulamentele ordinului scrise de Loyola însuși.

Văzîndu-i pe Fanny și Murier, fratele Gonzalo îi întîmpină cu aerul său obișnuit de om cucernic și smerit.

— Părintele Heredia este sănătos ? întrebă neliniștită Fanny.

— Da, señora. Se află în paraclis și își face rugăciunile.

— De mult ?

— De două ceasuri.

— Și mai are mult ?

— Nu știu, señora... Azi-dimineață bolnavii veniți de la Dosfuentes nu i-au dat răgaz să se roage și acum trebuie să facă toate rugăciunile fixate pentru astăzi.

— Se pare că rugăciunile dumnevoastră sînt multe ! zise Murier.

— Da, señor !... Cartea de rugăciuni pentru lunile de vară, întocmită de tatăl nostru, Loyola, conține șase sute șaptezeci și două de pagini.

Fanny răsfoise odată cartea de rugăciuni a lui Olivarez și își aduse aminte de paginile acelea cu litere mărunte, negre și roșii, scrise pe o hîrtie fină de orez, în limba latină.

— De cîte ori pe zi vă rugați ? întrebă Murier.

— Cîte două ore dimineața, o jumătate de oră la prînz și o jumătate de oră seara. Dar superiorul ne-a permis să ne rugăm numai dimineața și seara, deoarece peste zi avem mult de lucru cu bolnavii. Și fratele Gonzalo adăugă smerit : Rugăciunile au o mare importanță pentru noi.

— Desigur, frate !... aprobă Murier. Dar fratele Domingo citește și el în fiecare zi toate rugăciunile astea ?

Tot spitalul știa că fratele Domingo, care urma medicina, dădea dovadă de o mare neglijență față de regulile ordinului. Abuza de tutun, nu refuza un pahar de whisky, atunci cînd Fanny îl trata, ba chiar glumea degajat cu Dolores.

— Nu știu, señor !... răspunse sec fratele Gonzalo. Fiecare răspunde pentru sine în fața lui Dumnezeu.

— Să-i spuneți părintelui Heredia să ne caute mîine de dimineață, zise Murier. Vrem să-i comunicăm ceva în legătură cu vaccinul.

Fanny și Murier o porniră înapoi spre corturile lor. Soarele apunea și meseta cea stearpă, scăldată în luminile roșii ale apusului, părea cuprinsă de un incendiu uriaș. Mergeau încet. Tabăra zăcea în liniște și doar din timp în timp, de sub pînzele marilor corturi, auzeai gemete surde, ce se stingeau deznădăjduite.

— *Madrecita* [1]... bîigui un glas de copil ce plîngea. *Madrecita !...*

— *Estoy aqui, hijo !* [2]... *Estoy aqui !* răspunse neputincios glasul mamei bolnave, după care totul se stinse într-o liniște chinuitoare.

— Cît timp o să mai amenajezi paturi noi ? întrebă deodată Murier.

— Atîta cît va fi necesar.

— Știi însă că nu mai ai nici o pesetas la bancă ?

---

[1] Măicuță. (Span.)

[2] Aici sînt, fiule ! (Span.)

— Știu. O să fac un nou transfer de la Branton și Murray.

— Nu uita că n-ai milioane la spate. Nu ești Clara Sowtdown !

La cină nu gustă nimic uitîndu-se la Fanny cu o mută compătimire, ca și cum ar fi avut în față un pacient ce zăcea de o boală incurabilă și cu care nu știa ce să facă.

— De ce nu mănînci ? întrebă Fanny mirată.

— O să cinez la marchizul de Dosfuentes.

— Aha, va să zică iar ai intrat în societatea înaltă !

— Ce vrei să fac ? Să înghit somnifere ? întrebă el.

— Sînt și femei tinere ?

— Bineînțeles !... Dar sînt și bărbați simpatici.

— Regaliști, bineînțeles !... Ce distractiv !

— Și Heredia e tot regalist ! zise ironic Murier.

— De unde știi ?

— De la marchizul de Dosfuentes, care e vărul lui. Heredia cutreieră munții și face propagandă pentru don Luis de Covadonga, cu care este prieten din copilărie. Dacă acest pretendent ocupă tronul, Heredia va porni o cruciadă împotriva comuniștilor... Spania a fost doar din totdeauna sabia creștinismului.

Fanny se sculă de la masă. Cu Murier nu puteai niciodată vorbi serios.

— Vrei să mă însoțești ? întrebă el.

— Nu ! refuză ea sec.

— Ce vrei să faci aici ?

— O să mă culc și o să dorm.

Fără a fi invitat, Murier se luă după Fanny și intră în cortul ei. Aprinse o țigară și începu să cerceteze cărțile de pe noptieră, citind cu voce tare și apăsată titlurile. Pe cele mai multe Fanny le primise în dar de la Olivarez. Printre ele se aflau *Sfînta inchiziție, Viața nobilului Loyola, Misiuni iezuite în Indiile apusene și Oceanul Pacific,* și multe altele de același gen. Erau pagini patetice pentru justificarea inchiziției, despre catolicismul renăscut de Loyola, pagini îngrozitoare ce povesteau de monahi care muriseră în chinuri cîntînd psalmi, care muriseră de ciumă și de friguri galbene ca să lecuiască pe bolnavi, care cădeau cu crucea în mînă străpunși de lăncile sălbaticilor. În aceste cărți însă nu se spunea nimic despre oamenii arși de vii de către Sfînta inchiziție în Europa

sau de indigenii care fuseseră uciși de catolicii bigoți în America de Sud.

— Și chiar vrei să dormi ? întrebă Murier și în glasul lui răsună o oarecare îndoială. După aceea luă de pe noptiera ei un tub de sticlă cu pastile de luminal, citi eticheta și îl puse în buzunar. Nu te invidiez pentru somnul ăsta. Pînă la ce doză ai ajuns ?

— Nici nu mai iau !... minți Fanny.

În valiză avea un alt tub, pe care-l ceruse fratelui Gonzalo.

— Noapte bună !... zise Murier.

Îi sărută mîna și acest gest o făcu să-și amintească, fără să regrete, viața ei de odinioară, de mult uitată.

Murier plecă să se bărbierească și să-și îmbrace smochingul pentru cina regaliștilor. Fanny stinse lampa. Carmen se culcase și dormea de mult, deoarece dimineața se scula devreme.

Se hotărî în seara asta să nu ia luminal și să aștepte cu răbdare somnul.

VI

Somnul însă nu veni și Fanny rămase trează.

În cort se auzea doar respirația regulată a lui Carmen și urletul îndepărtat al șacalilor din întinsa meseta. Printr-o crăpătură luna își arăta discul său roșietic. Dinspre Sierra Divisoria începu să adie un vînt ușor, și frunzele măslinului din apropiere fremătară. Cîteva detunături de armă și un strigăt depărtat și deznădăjduit — strigătul unui om care murea — tulburară tăcerea nopții spaniole. Pe urmă totul amuți și se cufundă din nou în aceeași liniște, întreruptă doar de adierea vîntului și de freamătul măslinului care povestea parcă despre veșnica suferință a pămîntului sterp al Castiliei și despre epidemiile, foametea, și despre revoluția ce se apropia. Și atunci, în semiobscuritatea, în liniștea întreruptă de foșnetul trist al măslinului, Fanny începu iarăși să aibă coșmaruri. Vedenia monahului Heredia, cu figura sa frumoasă de sfînt și de zeu păgîn, îi apăru iarăși în fața ochilor, și în noaptea aceea singuratică simți cum în trupul ei se reaprindea nepo-

tolita dorință de a-i vedea buzele ascetice fremătînd în spasmele voluptății.

Auzi apoi cum Robinson intră în cortul lui Murier și îi aduce smochingul pe care i-l călcase. Pe urmă, cu un duduit surd și un scîrțîit ușor de frîne, de la Pena Ronda sosi o mașină care opri doar la zece metri de corturile ce se aflau la marginea taberei. Auzi un glas străin, de femeie, și curiozitatea o făcu să se scoale din pat și să se uite de după pînza cortului. O văzu la volanul unei mașini sport. Nu era prea tînără, dar foarte frumoasă, cu profilul unei madone de Tizian. Părul îi era înfășurat într-un voal negru.

— Ah... doña Ines !... zise încurcat Murier.

— Am venit pînă aici, ca să vă smulg de lîngă această îngrozitoare mistress Horn, doctore !... rosti repede femeia, în franțuzește.

— Vorbiți mai încet !... răspunse Murier, arătînd cu mîna spre cortul lui Fanny.

— Aici doarme ? întrebă doña Ines în șoaptă. După care adăugă : De unde vine mirosul ăsta insuportabil ?

— Din corturile bolnavilor, doamnă.

— Pfu-u-u !... se strîmbă aristocrata cu repulsie. Și mistress Horn îndură toate astea pentru zăpăcitul ăla de văr al meu, iezuit ? Ce fel de femeie e ?

— O Cleopatră amorezată, o lămuri distrat Murier.

Doctorul se așeză lîngă spaniolă și mașina plecă. Fanny se culcă din nou, rîzînd ușor în sinea ei. Dona Ines îl aduse apoi, tot cu mașina, tîrziu după miezul nopții. Acum convorbirea dintre cei doi se ducea în spaniolă și avea un caracter cu totul intim. Fanny nu se obosi să-i mai observe, dar îi auzi cum se sărutau. Pe urmă Murier intră în cortul lui, după care, pe jumătate beat și plictisit cu totul de viață, începu să fredoneze o șansonetă franțuzească. Glasul lui amar repetă de cîteva ori refrenul, de parcă ar fi căutat o mîngîiere în versurile lui stupide. Pe urmă tăcu și se culcă.

Fanny continuă să vegheze ascultînd urletul șacalilor și adierea vîntului dinspre Sierra Divisoria, care făcea frunzele măslinului să îngîne aceeași poveste tristă. Cînd dulcea și chinuitoarea vedenie a lui Heredia îi obosise nervii într-atît, încît sleită de orice puteri era gata să adoarmă, dinspre orășel se auzi iarăși zgomotul unei mașini ce se apropia. I se păru chiar că se oprise undeva aproape, dar în partea cealaltă

a taberei, unde se aflau corturile iezuiților. Fanny nu dădu atenție acestui zgomot. Camioanele aduceau bolnavi și în timpul nopții. Dintr-o dată însă se auziră pași și voci de oameni ce vorbeau agitat. Undeva țipă o femeie și i se păru că era glasul lui Dolores sau al uneia dintre carmelite. Peste puțin auzi pașii unui om ce se apropia în fugă, oprindu-se în fața cortului lui Murier.

— Señor !... strigă omul, alarmat. Señor !...

Fanny recunoscu îndată glasul fratelui Gonzalo.

Murier continua să doarmă.

— Señor !... strigă pentru a treia oară fratele Gonzalo, și acum Fanny își dete seama că farmacistul era îngrozit.

— Cine este ?... Ce vreți ? întrebă somnoros Murier.

— Señor !... Anarhiștii îl ridică pe părintele Heredia !

Fanny sări din pat ca arsă. Își puse repede un *peignoir* și peste el trenciul. Își trase pantofii și se repezi spre cortul lui Murier. Pe cer luna continua să lucească. La lumina ei Fanny îl văzu pe fratele Gonzalo care tremura îngrozit. Murier se îmbrăca în grabă, punîndu-și hainele peste pijama.

— Mai repede, Jacques !... Mai repede ! strigă Fanny, înnebunită.

Fără să-și dea prea bine seama ce face, ea se înapoie în goană în cortul său și luă din valiză un browning mic, pe care-l băgă în buzunarul trenciului. Cînd ieși, Murier se îmbrăcase. Cei trei o porniră în fugă spre celălalt capăt al taberei, unde se vedeau, luminînd puternic, farurile unui automobil.

— Robinson !... strigă Fanny, în timp ce alerga. Robinson !...

— Vin îndată, mistress ! se auzi glasul șoferului.

Din corturi apărură bolnavi cu fețe pămîntii și cu ochii băgați în fundul capului. În lumina lunii păreau niște morți ieșiți din morminte.

— Toată lumea în paturi ! strigă Murier, furios și somnoros. Toată lumea în corturi !

La micul grup se alipiră Robinson și cei doi șoferi spanioli. Fratele Gonzalo semăna panică, povestind fiecăruia în parte, cu dinții clănțănind de frică, despre anarhiștii care-l ridicau pe părintele Heredia. Alergară spre luminile farurilor, în fața cărora se vedeau cîțiva inși înarmați cu puști cu țeava scurtă. Cînd ajunseră gîfîind la mașină, Fanny văzu clasica

scenă a oricărei revoluții spaniole : cîțiva inși, îmbrăcați ca vai de ei, tîrau un iezuit. Îl apucaseră de mîini și-l trăgeau spre mașină, în timp ce alți doi îl împingeau lovindu-l fără milă cu patul puștilor. Lîngă ei era și părintele Olivarez, care încerca să-i apuce de mîini pentru a-i face să înceteze cu loviturile.

— *Muchachos !...* repeta profesorul de scolastică, implorîndu-i. *Muchachos !...*

În urma lui veneau Dolores și cele două carmelite bătrîne, țipînd toate trei și invocînd deznădăjduite ajutorul Fecioarei. Cu toate că era la fel de îngrozită, lui Fanny i se păru că ceea ce se petrecea era oarecum firesc, că de fapt acest lucru trebuia să se întîmple, așa cum se întîmplase de multe ori pînă acum în istoria Spaniei. Îi veni în gînd că și iezuiții erau stăpîni tradiționali în această țară, că și ei posedau nenumărate averi și comandau mulțimi de oameni, luptau pentru doborîrea republicii și, uneori cu blesteme îngrozitoare, alteori cu vorbe blajine, căutau să convingă poporul să-și mai verse o dată sîngele pentru a-l readuce pe tron pe neprețuitul pretendent al minunatei dinastii de Bourbon, pe don Luis de Covadonga. De aceea oamenii aceștia, care apărau republica, erau desigur atît de furioși.

— Olivarez !... strigă Murier în englezește. Telefonează-i imediat colonelului Jil. Cere ajutor de la cazarmă.

— Am vorbit cu Jil, răspunse iezuitul. Trimite îndată cîțiva oameni călări.

— Atunci fiți liniștiți, îl vom salva !

Fanny observă cu groază că fața lui Heredia era plină de sînge și întreaga lui înfățișare îi aminti cele două tablouri apocaliptice ale lui Goya, pe care le văzuse la Prado. Cu toate loviturile pe care le primea, monahul se zbătea viguros, și prin mișcările brațelor lui trăgea după sine pe cei doi bărbați din dreapta și stînga lui. Abia reușise să-și pună rasa pe el și pe pieptul gol se zărea zbătîndu-se un crucifix simplu, de metal. Pe fața lui nu se vedea nici un fel de teamă, ci doar furie și îndîrjire.

— Stai puțin, frățioare !... se adresă el către unul dintre cei doi care-l lovea mai tare cu patul puștii. Pe urmă zise celorlalți : *Muchachos !...* Nu mă pot supune voinței voastre. Numai autoritățile au dreptul să mă aresteze.

— Noi sîntem autoritatea legală ! zise ironic cel care îl împingea de la spate.

— Ce vreţi cu dînsul ? strigă Murier, aruncîndu-se asupra înverşunatului republican şi dîndu-l la o parte.

— Înapoi, străine !... Nu te băga în treburile noastre !

— Spanioli ! răcni patetic Murier. De ce chinuţi un monah lipsit de apărare ?

— Nu-l chinuim de loc, señor ! Voim doar să-l arestăm.

— Şi de ce, mă rog ?

— Pentru a-l duce în faţa judecăţii poporului. E un conspirator împotriva republicii.

— Nu-i adevărat, băieţi ! Acest călugăr se ocupă doar de bolnavii săi !

Toate aceste discuţii, pe care le auzi Fanny, se desfăşurară doar în cîteva secunde. Era încă aproape paralizată şi nu ştia cum să procedeze. În timp ce făcea eforturi ca să găsească ceva potrivit, veni în fugă de undeva înflăcăratul frate Domingo şi aceasta complică dintr-o dată situaţia. Cu acea hotărîre care îi amintea de Jack Winky, dar în care era ceva mult mai nobil, deoarece Domingo nu avea nici o ambasadă în spatele lui, acesta se repezi şi cu cinci-şase lovituri bine ţintite doborî la pămînt pe doi dintre agresori.

— Trageţi !... strigă unul dintre anarhişti. Foc !

Se produse învălmăşeală. Fratele Domingo, cu lovituri nu prea creştineşti, doborî la pămînt încă unul din apărătorii republicii, dar căzu la rîndul său din cauza unei lovituri ce i-o dăduse altul, cu patul puştii, în cap. Femeile scoteau strigăte sfîşietoare. Dînd ascultare reflexelor monahale din vremuri imemoriale, cele două bătrîne carmelite căzură în genunchi implorînd ajutorul preacuratei Fecioare. Nu apucaseră să-şi mai pună în cap bonetele lor scrobite şi părul lor alb, răvăşit, le dădea un aer sinistru. Carmen, tăcută, dar curajoasă — numai ea şi Fanny nu ţipau — dădu o palmă puternică unuia dintre agresori.

— Fetiţo !... strigă admirativ flăcăul. Eşti născută să lupţi pe baricade ! după care sfătui cu grijă pe tovarăşii săi : Fiţi atenţi, *cameradas* [1], să nu sufere şi cei nevinovaţi !

— Trageţi-l odată pe popa ăsta la o parte ! strigă un altul.

---

[1] Tovarăşi. (Span.)

Doi anarhiști — în total erau șapte — se detașară de grup și începură să mînuiască închizătoarele puștilor. Unul din cei ce zăcuseră amețiți la pămînt se ridică dintr-o dată și îl împinse pe Heredia înspre aceia care mînuiau puștile. Dar și călugărul fu tot atît de iute. Cu o mișcare rapidă și dibace, care dovedea uimitoarea lui stăpînire de sine, el se aruncă asupra lor pentru a abate într-o parte țevile puștilor. Timp de vreo zece secunde izbuti să-i țină în această situație, fără a-i lovi — probabil regulile ordinului, cu care fratele Domingo părea totdeauna certat, interziceau aceasta — pînă cînd în cele din urmă anarhiștii reușiră din nou să se îndepărteze și să se pregătească să tragă fără a periclita viața celorlalți. Întîi unul și după aceea și celălalt își sprijiniră paturile puștilor în umăr. Țevile aducătoare de moarte erau îndreptate spre monah. Încă două secunde și Heredia urma să fie un cadavru. Lui Fanny i se păru că în acest moment de încordare el își dădu seama de inutilitatea apărării sale pasive și, încetînd orice rezistență, rămase nemișcat și mîndru. Pe fața lui apăru expresia liniștii supreme. Niciodată Fanny nu văzuse o figură mai frumoasă, mai măreață, mai neînfricată și în același timp o teatrală întîmpinare a morții, care pentru dînsul însemna doar trecerea într-o altă viață. Instinctiv mîna i se îndreptă spre crucifixul de metal care-i atîrna pe piept.

Și atunci — pînă în acel moment ea observase doar încăierarea, împietrită de groază și neștiind ce să facă — atunci ea dădu un țipăt și se repezi spre monah. Scăpă revolverul, dar reuși să se încleștеze de umerii monahului și să-l acopere cu trupul ei.

— Jos puștile, tovarăși !... strigă unul dintre anarhiști. Cruțați femeile !... Sînteți spaniolă, señora ? se adresă el lui Fanny.

Era îmbrăcat într-o bluză ruptă și niște pantaloni mînjiți cu ulei de uns mașinile. Avea o figură delicată, cu o expresie dureroasă—figura unui om cult, care zăcuse în închisori — și în ochii lui negri ardea flacăra sumbră a revoluției.

— Sînt englezoaică !... strigă Fanny sălbatic. Trageți, dar mîine veți atîrna în spînzurători !...

— Nu ne temem de spînzurători, señora ! răspunse batjocoritor anarhistul. Luați-l pe popă, băieți !

Fanny se încleştă şi mai puternic de trupul lui Heredia. Carmen îl acoperi din partea cealaltă, iar cele două călugăriţe bătrîne, încurajate de exemplul lor, se agăţară cu mîinile lor costelive de poalele rasei lui. Ca să-l smulgă din braţele femeilor, atacatorii trebuiau să le bată şi să le lovească, dar ei — anarhişti spanioli — nu voiau să procedeze astfel cu nişte femei. Urmară cîteva clipe de tăcere. Lupta încetă. Atacatorii nu ştiau ce să facă. Şi atunci, în această tăcere se auzi zgomotul copitelor unor cai. Soldaţii colonelului Jil se apropiau de tabără.

— Duceţi-vă de aici, băieţi, îi preveni Olivarez. Vine armata. Nu faceţi vărsare de sînge.

Dar nimeni nu-l ascultă.

— Pregătiţi-vă de luptă ! comandă anarhistul cu ochii negri.

Tovarăşii săi se răspîndiră îndată în cerc şi se culcară la pămînt. Fanny observă că puştile lor cu ţeava scurtă erau de fapt pistoale automate. Heredia şi toţi cei care doreau să-l scape rămaseră în centrul cercului. Unul dintre anarhişti aduse din maşină grenade pe care le împărţi tovarăşilor săi, după care se lungi şi el la pămînt cu arma îndreptată spre micul grup. Li se dădu ordin tuturor să nu facă nici o mişcare. Fanny îşi dădu seama că ameninţarea era îndreptată mai ales spre Olivarez şi fratele Domingo, care între timp îşi venise în fire. Toţi rămaseră nemişcaţi. Ea continua să-l ţină în braţe pe Heredia şi să-i strîngă convulsiv umerii, după cum bătrînele carmelite şi Carmen se lipiseră de rasa lui. Heredia încerca să scape de ele, de parcă apărarea acestor femei credincioase l-ar fi umilit. Dar Fanny nu se sinchisea de toate acestea, deoarece voia să-l ferească de gloanţe cu trupul ei, în cazul cînd anarhiştii ar fi început să tragă, şi pentru că primejdia acestei nopţi sinistre şi sacrificiul ei îi dădeau o amară voluptate.

Cavaleriştii colonelului Jil se apropiară de grup, descălecară şi se îndreptară spre el, înşiraţi în lanţ. În frunte, cu sabia scoasă din teacă şi cu pistolul în mînă, mergea un ofiţer înalt.

— Cine sînteţi dumneavoastră ? întrebă liniştit conducătorul anarhiştilor.

— Locotenentul Rosablanca, răspunse cel întrebat, vărul marchizului.

Fanny gîndi că dacă, în aceleaşi împrejurări, întîmplarea de faţă s-ar fi petrecut în altă ţară, totul s-ar fi terminat imediat. Cu cîteva salve eficace, anarhiştii ar fi putut să scape de soldaţii colonelului Jil, dar nu făcură acest lucru. Nu voiau să tragă, deoarece ştiau că atunci vor răspunde şi soldaţii, iar gloanţele ar fi putut să ucidă nişte femei nevinovate.

— Atenţie, señor ! strigă conducătorul anarhiştilor, adresîndu-se ofiţerului. Sînt şi femei aici !

— Atunci daţi femeile la o parte ! răspunse liniştit ofiţerul, de parcă ar fi fost vorba de un duel obişnuit.

— Toată lumea la o parte ! strigă anarhistul către grupul celor înconjuraţi. Cu excepţia părintelui Heredia !

Fanny văzu atunci cum acţionau caracterele. Olivarez, Murier, Robinson, Carmen şi ea însăşi nu se clintiră din loc. Fratele Domingo şi cele două carmelite făcură la fel. Fratele Gonzalo cel fricos făcu cîţiva paşi ca să-şi scape trupul, pierzîndu-şi în schimb sufletul, dar se întoarse îndată şi se închină pocăindu-se. Dolores şi şoferii spanioli se desprinseră de grup unul cîte unul.

— Toată lumea la o parte ! ordonă a doua oară anarhistul.

Se aşternu acea linişte alarmantă ce precede furtuna. Anarhiştii continuau să aştepte cu răbdare, cu toate că acest lucru nu era în folosul lor, deoarece soldaţii locotenentului Rosablanca profitară pentru a înconjura grupul şi a ocupa poziţii bune. Şi încă o dată Fanny văzu cum cavalerismul poporului spaniol, flămînd şi sărac, dispreţuit de aristocraţi, se manifestă atît de frumos prin aceşti muncitori de la Bilbao, în pieptul cărora clocotea mînia împotriva Spaniei regale şi imperiale.

Deodată Fanny auzi glasul lui Heredia :

— Olivarez !... Ia călugăriţele de aici şi stai lîngă ele.

— Nu te pot părăsi, părinte ! zise liniştit Olivarez.

— Îţi ordon ! repetă apăsat iezuitul. În numele ordinului.

Şi atunci Fanny înţelese că Heredia, cu toate că era foarte tînăr, avea un grad mai înalt în ierarhia iezuiţilor, aşa încît profesorul de scolastică trebuia să i se supună. Văzu cum această ierarhie, această disciplină seculară şi implacabilă a ordinului înfrîngea prietenia şi spiritul de jertfă. Olivarez apucă pe cele două călugăriţe şi, fără a se sinchisi de strigătele lor, le trase la o parte. El nu se mai întoarse, deoarece

așa îi ordonase superiorul său, fiind probabil necesar Companiei lui Iisus pentru alt scop.

— Domingo și Gonzalo !... răsună din nou glasul lui Heredia. Mistress Horn !

Frații executară ordinul.

— Murier, Carmen, Robinson !... strigă Fanny. Îndepărtați-vă !

— Și tu ai început să dai ordine ? întrebă Murier rîzînd, iar lui Fanny i se păru curios că doctorul mai putea să rîdă într-un asemenea moment.

— Robinson !... Carmen ! repetă ea energic.

După o scurtă ezitare, Robinson se dezlipi de grup. Fata din Chamberi nu se clinti din loc.

— Dați-vă la o parte, señora ! zise locotenentul Rosablanca.

— Nu vreau ! declară Fanny cu curaj. Sînt englezoaică, iar domnul este francez. Nimeni nu are dreptul să ne atingă.

Urmară iarăși cîteva momente de tăcere, în care Fanny își dădu seama de importanța faptului de a fi supus britanic. Cuvintele ei făcură o impresie puternică atît asupra anarhiștilor cît și asupra ofițerului. Nu era ușor să procedeze prin lovituri — cum ar fi putut oare s-o îndepărteze în alt fel — cu o supusă străină și mai puțin să o expună gloanțelor, chiar dacă acestea erau destinate altuia.

— Nimeni ? rosti ironic conducătorul anarhiștilor. Am impresia, señora, că abuzați de răbdarea spaniolă.

Omul avea perfectă dreptate. Fanny observă iarăși că tratativele, în ciuda prevenirii pe care o insufla cetățenia britanică, se puteau prelungi astfel numai în Spania. Și, într-adevăr, vedea limpede că atît anarhiștii cît și Rosablanca nu mai erau dispuși să țină prea mult seama de influența britanică. Toți erau parcă stăpîniți de o ciudată și sumbră hotărîre și doar cavalerismul față de femei îi reținea de la acțiune.

Se petrecea ceva neobișnuit în noaptea asta, ceva dramatic și crud, dar solemn, ceva ce suna la fel atît în cuvintele anarhistului cît și în ale iezuitului sau ale locotenentului Rosablanca. Chiar înfățișarea ultimului — Fanny observă abia acum acest lucru — părea neobișnuită și solemnă în acest ceas tîrziu și în aceste împrejurări. Era îmbrăcat într-o uniformă albastră, de culoarea cerului senin, cu un coif înalt

pe care flutura criniera. Peste umăr trecea o eşarfă galbenă de mătase, ce-i ajungea pînă la genunchi — culoarea Spaniei imperiale, care stăpînise America de Sud, Cuba şi Filipinele — iar pe pieptul lui lucea ordinul „Isabela", bătut cu briliante. Avea ţinuta unui om care venea de la bal sau de la un banchet, poate chiar de la aceeaşi cină de gală, de la care se întorseseră pătimaşa dona Ines şi Murier. De ce nu-şi schimbase uniforma ? Venea oare de la un bridge sau de la vreun pocher, care continuase, după cină, pînă în zori ? Pe urmă îşi dete repede seama că aşa se îmbrăcau din vechime aristocraţii cînd se duceau la război sau la vreun duel şi că probabil tradiţia asta continua încă să se păstreze în regimentul din care făcea parte Rosablanca. Eşarfa de mătase şi ordinul „Isabela" semnificau acum solemn — în Spania totul era sumbru şi solemn — declararea războiului, izbucnirea revoluţiei sau cine ştie ce dracu altceva. În clipa asta Fanny se afla între două lagăre protivnice luînd parte la veşnica dramă din această ţară. De o parte se aflau muncitorii flămînzi din fabricile de la Bilbao, înarmaţi cu pistoale automate, moderne, iar de alta, un detaşament navarez de regalişti înverşunaţi, conduşi de aristocratul Rosablanca şi dotaţi cu armament vechi şi uzat de pe vremea războiului din Cuba. Şi Fanny stătea între oamenii ăştia, care aşteptau doar plecarea ei pentru a se arunca cu înverşunare unii asupra altora. Da, într-adevăr, abuza de răbdarea spaniolilor ! Avu impresia că aristocratul Rosablanca se săturase cel dintîi de încăpăţînarea ei.

— Băieţi !... strigă el solemn şi poruncitor spre anarhişti, ridicînd sabia în sus. În numele noului guvern, vă arestez !

Şi atunci Fanny înţelese că în noaptea aceea la Pena Ronda izbucnise o răscoală regalistă, dar aceasta nu o impresionă prea mult, deoarece acum se gîndea numai la felul în care ar fi putut să-l salveze pe Heredia. Poate că Rosablanca conta pe avantajul numeric al detaşamentului său de navarezi sau pe faptul că anarhiştii, înconjuraţi pe neaşteptate, s-ar fi predat, sau în sfîrşit era atît de îmbătat de mirajul restaurării monarhiei, încît uitase de orice prudenţă şi nu-şi mai dădea seama de ce face. Reacţia anarhiştilor se dezlănţui în aceeaşi clipă. Pistoalele lor automate răsunară sinistru, urmate de două detunături şi mai puternice cu care navarezii răspunseră, mînuind vechile lor puşti. Rosablanca scăpă

sabia din mînă, capul său acoperit de coiful de husar se aplecă în față, după care se îndoi încet din tot trupul și se prăbuși la pămînt, ca un plop tăiat de la rădăcină. Fanny văzu cum eșarfa Spaniei imperiale se rostogoli în praf și cum briliantele de pe ordinul „Isabela" străluciră rece în lumina lunii. În cîteva locuri pe uniforma sa albastră apărură pete roșii de sînge.

Comandantul anarhiștilor fusese și el lovit. Două gloanțe vechi trase de doi pușcași navarezi bine instruiți îl nimeriseră. Se sprijinise în coate ca să poată duce tratativele mai comod, deoarece tușea, scuipa mereu, și statul pe burtă peste pistolul său automat îi înăbușea plămînii roși de oftică. În această poziție fusese o țintă ușor de atins pentru soldați. Căzură de asemenea și cîțiva husari navarezi, ai căror strămoși muriseră în secolul trecut tot atît de glorios pentru don Carlos și don Alfonso, neclintiții pretendenți la tronul Spaniei.

— Sergent Ibanez !... strigă monahul. Încetează focul !

Ordinul său provocă un nou moment de răgaz, mai încordat și mai teribil decît cel de pînă acum, deoarece din ambele părți căzuseră morți și răniți. Cuvintele lui Heredia arătau clar că și el făcea parte din complotul regaliștilor. Cunoștea pînă și numele sergenților din regimentul navarez care se răsculase.

— Ascultă, sergent, întrebă unul dintre anarhiști, și tu ești cu călăii ăștia ?

— Eu sînt pentru Dumnezeu și pentru Spania ! răspunse sergentul Ibanez cu un accent gutural aragonez.

Sergentul nu se vedea, deoarece sta undeva culcat lîngă soldații săi, dar vorbele lui arătau că nu era regalist, ci doar catolic fervent. De aceea spunea că luptă doar pentru Dumnezeu și pentru Spania și nu pentru Dumnezeu, rege și Spania !

— Fraților !... răsună din nou glasul puternic al iezuitului. De astă dată el se adresa anarhiștilor. Duceți-mă unde vreți, dar cruțați viața acestor străini. Iar după aceea, întorcîndu-se către Ibanez, zise : Sergent, adună-ți oamenii, întoarce-te la cazarmă și așteaptă ordinele colonelului Jil !

Fanny și Carmen se încleștară și mai puternic de umerii monahului. Nici o forță pămîntească nu le-ar fi putut despărți de dînsul și mai puțin erau în stare să facă acest lucru

soldaţii sau anarhiştii, deoarece toţi stăteau culcaţi la pămînt şi nimeni nu îndrăznea să-şi părăsească poziţia. Numai iezuitul făcea eforturi deznădăjduite de a scăpa de strînsoarea femeilor pentru a nu le mai expune viaţa. Dar Carmen avea muşchi de panteră şi nici cei ai lui Fanny nu erau mai prejos. De aceea eforturile lui rămaseră zadarnice. Murier încercă să-l ajute. Fanny însă îl împinse şi răcni la el sălbatic :

— Pleacă de aici, Jacques !

Dar Murier nu se îndepărtă şi nu o părăsi, ci rîse doar amar, şi lui Fanny i se păru ciudat că omul acesta putea să mai rîdă într-o clipă ca asta. Pe urmă îşi aminti că aşa era firea lui. Era un om care nici nu suferea, nici nu se bucura, nici nu se temea şi în general nu-l emoţiona nimic. Era doar plictisit de moarte de toate prin cîte trecuse în decurs de cîteva luni, de dragostea donei Ines, de vaccinul lui Heredia, de scolastica lui Olivarez, de banchetele regaliştilor, de anarhişti, de Rosablanca şi de nebunia tuturor care se aflau în noaptea aceea. Rîdea pentru că îi socotea pe toţi nişte nebuni, fără să-şi dea seama că în aceleaşi luni suferise şi el de cea mai groaznică nebunie ce putea exista — nebunia de a nu te mai emoţiona de nimic, de a-ţi bate joc de tot. Şi poate tocmai de aceea creierul lui lucra acum febril, găsind mijlocul cel mai nimerit pentru salvarea lui Heredia, lucru la care ceilalţi nu se gîndiseră.

— Spanioli !... strigă el furios, de parcă ar fi certat nişte copii neascultători. Aici este un spital pentru bolnavii de tifos exantematic. Avem peste 200 de bolnavi. Părintele Heredia şi cu mine sîntem singurii medici, iar femeile pe care le vedeţi sînt singurele noastre surori de caritate... Ce vreţi să faceţi ? Să lăsăm bolnavii să iasă din corturi şi să plece încotro văd cu ochii ? Să nu mai aibă pe urmă cine să-i readucă înapoi ? Să contamineze toată regiunea de tifos exantematic ?... Judecaţi şi voi, spanioli !... Permiteţi monahului şi lăsaţi-ne şi pe noi să ne retragem, iar după aceea băteţi-vă între voi cît veţi dori !...

— Bine, străinule !... răspunse unul dintre anarhişti, care preluase comanda în locul celui căzut. Ia preotul şi femeile şi plecaţi. Noi însă ne vom bate, pentru că aşa ne place. Ai înţeles ?

Toţi, cu excepţia lui Murier, simţiră ironia muşcătoare a acestor cuvinte.

— Ridicaţi răniţii ! zise monahul. Pe urmă se adresă sergentului : Ibanez, întoarce-te la cazarmă !

— Nu pot, părinte, răspunse sergentul. Am ordin de la don Bartolomeo să arestez pe aceşti oameni.

— Hai mai repede, părinte ! Mai repede ! strigă nerăbdător anarhistul. Pleacă odată de aci cu străinii ăştia şi du-te de-ţi vezi de bolnavi !

Călugării şi şoferii începură să transporte pe răniţi într-un cort de la celălalt capăt al taberei. Aci Murier se ocupă de anarhistul ce era pe moarte, iar Heredia se aplecă asupra locotenentului Rosablanca. Atît anarhistul cît şi ofiţerul mai dădeau încă semne de viaţă, dar agonia lor era pe sfîrşite şi mîinile li se răceau. Pîntecele şi pieptul lui Rosablanca erau ciuruite. În urma injecţiilor el îşi reveni puţin. Părintele Olivarez îi întinse crucifixul şi ofiţerul îl sărută. Pe urmă, crezînd că se află tot în mijlocul soldaţilor săi, rosti cu o voce stinsă :

— Soldaţi !... Pentru Dumnezeu, pentru rege şi pentru Spania !...

Mîinile i se crispară şi faţa îi rămase împietrită.

În acest timp Fanny văzu cum murea şi anarhistul. Gloanţele îi străpunseseră plămînii şi intestinele ; se zvîrcolea, din gură îi curgea sînge, iar faţa lui galbenă, de ofticos, era plină de o năduşeală rece. Şi el îşi reveni în urma injecţiilor, dar refuză să sărute crucifixul întins de Olivarez. Deodată pleoapele i se mişcară, deschise ochii şi pe faţa lui apăru un surîs. Tovarăşii săi de la celălalt capăt al taberei începuseră să cînte. Era o melodie tărăgănată, un cîntec rusesc trist, pe care îl cîntau în spaniolă şi în care se vorbea de Volga, de libertate şi de moarte. Probabil că era cîntecul lor de luptă şi aceasta adusese surîsul pe faţa muribundului.

— *Viva !... Viva la libertad !...* murmură el înainte de a muri.

Cînd închise ochii, pe faţa lui se aşternu expresia omului care ştiuse pentru ce trăise şi murise, cu toate că acestea puteau fi realitatea însăşi sau doar un miraj.

Muriră şi doi dintre navarezi, dar ei nu mai avură putere să sărute crucifixul şi nici să repete cuvintele pe care le rostise comandantul lor, deoarece moartea îi cuprinse mai repede în braţele ei. Cel de al treilea, care era grav rănit, îl întrebă pe Heredia :

— Părinte, cu cine este garda civilă ?

— Nu știu, frățioare ; mi se pare că va fi împotriva noastră.

Profesorul de scolastică începu să închidă ochii celor morți și să le încrucișeze mîinile pe piept, pentru a le da poziția cuvenită oricărui mort. Nu putu însă să ducă pînă la capăt acest lucru, deoarece dintr-o dată, din celălalt capăt al spitalului de campanie, se auziră detunături de puști și explozii de grenade. Toți se culcară la pămînt, pentru a se feri din calea gloanțelor rătăcite care începuseră să șuiere în jurul cortului. Fanny se afla lîngă Murier, și deoarece tremura — sentimentul de frică se trezise și în ea tocmai acum cînd se aflau în siguranță — îi apucă instinctiv mîna. Printre salvele de arme și detunăturile grenadelor se auziră două explozii mai puternice și dintr-o dată întreaga tabără fu scăldată într-o lumină galbenă-roșietică, dată parcă de un incendiu apropiat.

— Ce este asta ? întrebă ea tremurînd și mai tare.

— Un aruncător de flăcări, răspunse Murier. Am văzut că soldații dispuneau de unul... Mă tem ca nu cumva să dea foc cortului cu medicamente.

Lumina dispăru, dar explozii surde continuară, însoțite de scurte sclipiri. Puțin după aceea se zări lumina tremurătoare a unor flăcări, începu să miroasă a ars, detunăturile însă deveniră mai rare, pînă ce, în sfîrșit, amuțiră. Lupta nu durase mai mult de cîteva minute. Heredia și Murier se ridicară cei dintîi de la pămînt și, luîndu-și trusele lor medicale, porniră în fugă spre locul bătăliei. Ceilalți îi urmară cu tărgi. Întreaga tabără era învăluită în nori negri de fum, prin care discul lunii căpăta culoarea roșie a aramei. Și atunci toți văzură că în tabăra lor se întîmplase ceva și mai groaznic, ceva și mai neprevăzut. Bolnavii ieșiseră din corturi și, cuprinși de panică, se răspîndiseră prin împrejurimi. Cei cu febră mare, alergau, cădeau, urlînd sălbatic, cu fețele desfigurate sau rîzînd sinistru. La ordinul lui Heredia, Olivarez, Gonzalo și Domingo, împreună cu cele două călugărițe, porniră să-i caute și să-i readucă în corturi, iar Fanny și șoferii se îndreptară mai departe spre locul bătăliei. Dar readucerea bolnavilor în corturi era un lucru foarte greu, deoarece mulți delirau și nu înțelegeau nimic din cele ce li se spunea. Ba și cei care erau conștienți erau atît de speriați

de detunăturile, luminile şi fumul din jurul lor, încît nimic nu-i mai putea face să judece. Începu o goană nebună printre corturi, în cursul căreia urmăriţi şi urmăritori se loveau unii de alţii şi de cei duşi pe tărgi, împiedicînd restabilirea ordinii. Descurcăreţul şi energicul frate Domingo administra lovituri celor care nu mai erau în minţile lor, îi dobora la pămînt, după care lua cîte doi şi îi tîra în corturi. Bineînţeles, în felul acesta unii dintre bolnavii ce aveau inima mai slabă puteau să şi moară, dar aceasta era de preferat decît să scape şi să răspîndească şi mai mult epidemia. Fratele Gonzalo dădu şi aici dovadă de neputinţa sa. Deoarece urletele bolnavilor îl îngrozeau şi priveliştea din faţa ochilor îi amintea de tabloul Judecăţii din urmă, nu-şi mai putu stăpîni nervii şi fugi clănţănind din dinţi, mai speriat decît cei pe care trebuia să-i liniştească.

Părintele Heredia, Murier, Fanny şi şoferii, ajungînd la celălalt capăt al taberei, văzură o mulţime de morţi şi răniţi, ultimii gemînd şi zvîrcolindu-se în băltoace de sînge. La lumina lunii sîngele acesta părea negru, iar ochii larg deschişi ai celor morţi aveau luciri stranii. Cortul cu medicamente ardea, dar fără flăcări şi din el ieşeau doar nori groşi de fum. Se împiedicară de cîteva cadavre ale soldaţilor sfîrtecaţi de grenade, iar ceva mai departe, unde stătuseră anarhiştii, văzură trupuri omeneşti carbonizate, victime ale aruncătoarelor de flăcări — singura armă modernă a locotenentului Rosablanca ; unele mai ardeau încă. Mirosea a carne arsă. Priveliştea cea mai înfiorătoare, imposibil de descris în cuvinte, o alcătuia unul din aceste trupuri care se zvîrcolea arzînd. Heredia şi Murier rupseră o pînză ce acoperea intrarea unui cort din apropiere, înfăşurară în el trupul nefericitului şi înăbuşiră astfel flăcările. Cînd desfăşurară pînza, mîinile şi picioarele lui păreau nişte bușteni aprinşi, iar capul era ca un fel de minge de seu, care nu mai avea chip omenesc. Dar mingea asta umflată şi înfiorătoare — Fanny o văzu cu groază — mingea asta mai era capul unui om viu, deoarece în chinurile lui de iad îşi mai păstra cunoştinţa şi continua să geamă... Fanny simţi dintr-o dată o slăbiciune care-i tăie picioarele. Totul începu să se învîrtească în jurul ei, simţi cum îşi pierde cunoştinţa în faţa celor pe care le vedea şi cum se prăvăleşte la pămînt. Lovitura căderii o trezi parcă

puțin și atunci simți cum una din mîinile ei alunecase în ceva moale și lipicios, în sîngele unui soldat ucis.

Cînd își veni în fire, lîngă ea se afla Murier.

— Ei ?... îi șopti el. Te-ai săturat de Spania ?

Lipsită de puteri și îngrozită, Fanny continua să zacă în cortul ei, pe cînd Heredia și Murier începură să opereze și să panseze pe răniți. Toți anarhiștii fuseseră uciși (cel care ardea muri în zori), dar și detașamentul navarez avu pierderi atît de mari, încît victoria lui nu mai era justificată.

Fanny începu să judece. În ochi mai avea groaza hecatombei pe care o văzuse mai înainte. Încerca să găsească un sens în toate cele întîmplate, ceva care ar fi putut măcar după revoluție să aducă zile mai bune pentru această nefericită și veșnic frămîntată țară. Toate concluziile la care ajungea erau absurde. Regaliștii și falangiștii voiau să doboare republica. De ce ?... Cine putea să lecuiască durerile Spaniei ? Regele, aristocrații, falangiștii, iezuiții ? De fapt, ei voiau să readucă fanatismul și obscurantismul ; ei urmau să provoace o nouă revoluție, una și mai îngrozitoare !... Cît de încurcate, cît de neînțelese erau toate acestea ! Totuși ea continua să cugete, să caute cu încăpățînare, deoarece întîmplările din noaptea asta fuseseră prea înfiorătoare, deoarece numai sălbaticii și animalele se împăcau cu suferința și cu groaza fără să gîndească, fără să se întrebe de unde veneau. Și în timp ce spre răsărit cerul începea să se înroșească, în timp ce se revărsau zorile unei zile sîngeroase, ecoul detunăturilor ce veneau dinspre Pena Ronda ajungea pînă aci, semn că luptele ce marcau începutul războiului civil se desfășurau și acolo. Pînă la urmă Fanny înțelese cauza tuturor acestor lucruri, ajunse la adevărul care era atît de simplu, dar pe care nici arheologul lui Mérimée, nici Dumas, nici Gautier, nici Mauclair și nici toți diplomații care cutreieraseră Spania, nici scriitorii mai mari sau mai mici, cîntăreți ai romantismului sau stiliști de seamă, ce umblaseră prin Spania ca printr-un bîlci, nu-l văzuseră, sau îl văzuseră, dar îl ascunseseră cu bună-știință. Iar adevărul nu era altul decît că la temelia tuturor acestor sîngeroase revoluții spaniole se afla conflictul vieții însăși, nebunia cu care egoismul și lăcomia omenească împărțeau lumea în sătui și flămînzi, într-un pumn de oameni care aveau totul cu mult mai mult decît le trebuia și

cei mulţi care nu aveau nimic ; că în Spania sătuii erau mult mai sătui, iar flămînzii mult mai flămînzi decît în alte părţi şi că, în sfîrşit, în aceste revoluţii flămînzii luptau cu atît mai aprig cu cît erau mai flămînzi, iar cei sătui îi asupreau cu atît mai crunt cu cît vedeau mai limpede că aveau să-şi piardă bogăţiile sub presiunea foamei acestora. Da, aici era adevărul !... Iar toate cele văzute de Fanny în noaptea aceea şi pe care romanticii, scriitorii şi ceilalţi ce cutreieraseră Spania şi „cugetaseră" asupra lor numindu-le enigma caracterului spaniol — adică modul în care muriseră anarhiştii, navarezii şi locotenentul Rosablanca — se datorau unei hotărîri disperate a celor două tabere, sîngelui înfierbîntat şi soarelui, dar nu formau cauza primă a acestei exaltări. Cauza era foamea, pentru că sătuii nu voiau să-şi tulbure liniştea decît atunci cînd erau ameninţaţi sau cînd voiau să-şi reia privilegiile.

Unde se afla însă locul lui Heredia în măcelul care începuse ? Nu era el oare de partea celor sătui, cu visul său nebunesc despre un imperiu catolic, cu fanatismul şi acţiunile subterane ale ordinului său ? Nu-şi dădea seama de rătăcirea în care se afla ? Sau era un făţarnic ? Oricum ar fi stat lucrurile, Fanny simţi că ceva se frînsese în dragostea ei, dispăruse ceva din chipul mitic al lui Heredia, lunecase o umbră asupra caracterului său. Nu era oare o stafie sumbră a trecutului, care trebuia să ardă în flăcările războiului civil ? Şi ea simţi deodată că tot ceea ce se petrecuse în noaptea aceea avea un anumit sens, că viaţa mergea după legile ei implacabile şi că din năruirea şi moartea vechiului, din durere şi suferinţă se năştea o lume nouă...

A doua zi se sculă tîrziu, deoarece în zori luase una din pilulele somnifere pe care i le dăduse fratele Gonzalo. Îşi simţea capul greu şi pleoapele umflate. În cort intră Carmen care aduse gustarea. Fanny bău cafeaua fără să se atingă de pesmeţi, după care ceru fetei să ridice pînza de la intrarea cortului. În faţa ochilor ei luci iarăşi cerul senin al Spaniei, cu soarele arzător care dogorea nemilos.

— A fost o noapte groaznică, señora !... zise Carmen.

— Da, îngrozitoare !... confirmă Fanny în mod mecanic. Era încă ameţită de luminal. Nu ţi-e frică să mai stai aici ?

— Nu, nu mi-e frică, señora, răspunse fata.

În tonul ei răsună ceva din glasurile pe care le auzise în noaptea asta — o hotărîre sumbră şi cu totul aparte, pe care de acum înainte Fanny avea s-o audă în cuvintele tuturor spaniolilor.

— Carmen, adăugă Fanny ceva mai tîrziu, asta e pentru tine!

Îi dădu cîteva bancnote mari — o sumă suficientă pentru o *modestila*[1] şi un muncitor ca să-şi întemeieze o gospodărie într-unul din cartierele mărginaşe ale oraşului Bilbao. Fata o privi încurcată.

— Ia-i!... Banii ăştia o să-ţi trebuiască atunci cînd te vei mărita.

— N-am să mă mărit, señora, zise deodată spaniola.

— Cum aşa?

— Acum e foarte greu ca o fată să se hotărască la un asemenea pas.

— De ce?

— Pentru că vremurile sînt foarte grele.

— Şi nu-ţi ajung banii?

— Cînd este de lucru, lefurile bărbaţilor sînt suficiente.

— Atunci?... Nu te-a cerut nimeni?

Carmen zîmbi amar.

— Ba era un băiat la Chamartin, care mă ceruse... Lucra la fabricile de ţesătorie. Toţi credeau că o să ne căsătorim. Şi eu l-am iubit, dar pe urmă n-am mai vrut...

— De ce?

— Pentru că era anarhist.

— Ei şi?

— Oh, señora... Nu m-am putut hotărî. Odată mi-a spus...

Carmen tăcu, de parcă ceea ce ar fi dorit să spună o umpluse îndată de tristeţe, ruşine şi silă.

— Ce ţi-a spus?

— Îmi vorbea deseori despre ideile lui... cu totul ciudate... Uneori îngrozitoare... Odată mi-a spus — vocea ei scăzu dintr-o dată şi fata se tulbură — că dacă ne vom căsători şi eu voi merge cu alt bărbat... ba chiar dacă voi avea şi copii cu acela, el nu mă va ucide... deoarece... aşa înţelege el viaţa după ideile astea noi.

---

[1] Fată din popor. (Span.)

— Oh, ţi-a spus cam mult ! zise compătimitor Fanny. Probabil a voit să glumească !... Şi pe urmă ce s-a întîmplat ?

— De atunci, señora, nu ne-am mai văzut.

— Şi acum nu ştii unde se află ?

— Cred că lucrează la ţesătoriile de la Behara sau Bilbao... Nu ştiu.

— Cum îl chema ?

— Hyacinto.

— Bine. Ia banii ăştia. O să-ţi trebuiască cînd o să te măriţi cu Hyacinto.

Dar în loc de bucurie, la pronunţarea acestui nume, în ochii fetei apărură lacrimi.

— Señora... poate că a murit şi el în noaptea asta ca un cîine... Şi înainte de a muri n-a vrut să sărute crucifixul...

„Oh, gîndi Fanny, văd că-l plîngi mai mult pentru că n-a sărutat crucifixul !" Ea începu să rîdă, dar îşi aminti îndată cum muriseră anarhiştii în noaptea aceea de groază şi cum cîntaseră cîntecul libertăţii, înainte de a fi arşi de vii. Poate că şi Hyacinto zăcea acum undeva pe pavajul vreunei străzi din Bilbao sau aruncat în vreo groapă comună.

Fanny băgă cu sila banii în mîinile fetei. Carmen nu se pricepea la efuziuni sentimentale şi nici nu ştia cum s-o acopere cu mulţumiri pe binefăcătoarea sa. Era o fire tăcută şi reţinută. Lăsă doar ochii în jos cu recunoştinţă şi îşi băgă banii în sîn, într-o pungă de pînză pe care o purta legată cu o sfoară şi în care îşi punea în fiecare lună banii care-i cîştiga prin munca ei cinstită, de furnică harnică.

Fanny ieşi din cort şi porni să-l caute pe Murier. Trecînd prin tabără, observă că în unele corturi, care în ajun fuseseră pline cu bolnavi, acum nu mai era nimeni. Numai cei care agonizau, care nu se mai puteau mişca, şi cei pe care fratele Domingo îi prinsese şi îi aruncase înăuntru zăceau în paturile lor continuînd să delireze.

Îl găsi pe Murier la Olivarez şi Heredia. Cei trei se sfătuiau cum să readucă pe bolnavii care fugiseră. În timp ce ochii călugărilor luceau febril din cauza evenimentelor petrecute, Murier părea acru şi sarcastic. Fanny se îndreptă spre ei. Heredia îi strînse mîna.

— Vă mulţumesc, mistress Horn !... Mi-aţi salvat viaţa. Sînteţi o femeie curajoasă.

Vorbi doar atît. Putea oare să simtă şi să mai adauge ceva ?... Acum era îmbătat de reuşita complotului, de victoria regaliştilor. Acum se gîndea la don Luis de Covadonga, la restaurarea monarhiei, la puterea ordinului său, la imperiul catolic, la Dumnezeu... Da, Dumnezeu, Dumnezeu înainte de orice !... Dar Fanny ştia acum că la picioarele acestui Dumnezeu catolic, crud şi nesăţios, zăceau în dimineaţa asta, pe tot întinsul Spaniei, mii de cadavre, şi pămîntul lipsit de apă sugea setos rîuri de sînge fierbinte, de sînge omenesc.

VII

Drama de la Pena Ronda se încheie cu execuţii masive din rîndurile republicanilor — mai ales anarhişti şi comunişti — care, chiar în faţa puştilor, refuzară să recunoască noul regim numind pe don Bartolomeo Jil fecior de cîine şi călău. De asemenea căzuseră şi mulţi aristocraţi în lupte sau ucişi la moşiile lor de ţăranii fără pămînt, care cu toată generozitatea lui don Luis de Covadonga rămaseră mai departe devotaţi republicii, deoarece aceasta începuse să le dea pămînt. Alţi aristocraţi se sinuciseseră la moşiile lor fie de teamă, fie din mîndrie, pentru a nu se expune să cadă în mîinile murdare ale oamenilor de rînd. Fanny se gîndi că probabil şi dona Ines, cea cu profilul unei madone de Tizian, avusese de pătimit, sau poate că plebeii o făcuseră să sufere cumplit silind-o să le rabde vecinătatea. Fuseseră ucişi de asemenea şi mulţi preoţi săraci, de prin sate — furia oarbă a celor flămînzi se revărsa fără scrupule — preoţi care slujiseră liturghia în latineşte fără s-o înţeleagă prea mult sau chiar de loc, întocmai ca şi turma pe care o păstoreau şi care o asculta fără să priceapă o iotă. Preoţii ăştia — Fanny îi văzuse venind la spital din satele risipite prin munţii îndepărtaţi şi care se închinau cînd pomeneau numele regelui — erau slabi, cu rase soioase şi murdare, mîncînd doar de două ori pe zi o coajă de pîine şi o bucată de brînză de capră, deoarece lefurile lor erau foarte mici, iar veniturile bisericii se vărsau din vremuri imemoriale în casele de bani, fără fund, ale arhiepiscopilor şi cardinalilor. Fuseseră ucişi şi monahi din vechile ordine ale răscumpărării, care îşi mortificau trupul prin muncă, sărăcie şi lipsuri de toate felurile, pentru a-şi înălţa

astfel spiritul. Adevărați slujitori ai lui Hristos, ei mîncau doar pîine și năut fiert, umblau cu capul și picioarele goale purtînd o rasă făcută din păr de capră ce le zgîria trupurile, dormeau în mînăstirile lor pe plăcile goale de granit, fără nici un fel de așternut, și se rugau de la miezul nopții pînă la răsăritul soarelui, iar după aceea își luau sapele și mergeau să lucreze pe ogorul vreunui om sărac sau să îngrijească bolnavii din sărăcăcioasele case țărănești, unde nu intrase niciodată un medic. Erau suflete fanatice, lipsite de apărare; ei întîmpinaseră gloanțele mîniei poporului cu mirare și fără nici un protest. Muriseră și monahi augustini care nu făceau nici un bine, ci numai rău provocînd invidie și înrăind poporul prin viața lor de huzur. Acești călugări locuiau mai ales în Andaluzia cea binecuvîntată de Dumnezeu, în mînăstiri împodobite cu marmură, printre palmieri, portocali și leandri, purtînd rase albe largi și curate, care nu le chinuiau trupurile, și sandale de lemn ce le răcoreau picioarele în mod plăcut atunci cînd soarele dogorea nemilos. Erau niște adevărați aristocrați ai gîndirii și ai liniștii, dispuneau de uriașe biblioteci, vorbeau între ei latinește, citeau și scriau lucrări în limba latină, și de pe culmile scolasticii contemplau viața, desfătîndu-se în liniște cu mîncare îmbelșugată, așa cum turiștii americani contemplau catedrala de la Toledo, după un prînz copios la cele mai bune restaurante. Muriseră și iezuiți din Compania lui Iisus, nu atît de veche ca celelalte ordine catolice, deoarece avea în urma sa o istorie doar de cinci secole, în decursul cărora călugării săi se remarcaseră prin energia și dîrzenia lor, prin rugurile pe care arseseră pe păgîni și eretici, prin sfînta inchiziție și mai ales prin faptul că se amestecaseră în toate treburile pămîntești legate de detronarea și urcarea pe tron a unor monarhi. Muri în sfîrșit și episcopul de la Pena Ronda, care se grăbise să facă o slujbă în onoarea monarhiei, înainte ca navarezii lui don Bartolomeo să fi ucis toate elementele dubioase. O tînără spaniolă trase cu pistolul asupra episcopului și glonțul nimeri în spatele lui lat și gras, acoperit cu brocarturi și dantele. După aceea începu să ucidă și don Bartolomeo. Aristocratul don Bartolomeo Jil de Sarate ucidea pe plebei cu atîta ardoare și zel, bineînțeles în numele lui Dumnezeu și al regelui, încît pînă și falangiștii se speriară și cerură celui care conducea răscoala împotriva republicii ca să-l schimbe. Dar

acest om nu îi auzi, deoarece don Bartolomeo era de neînlocuit fiind un călău fanatic ce-l întrecuse chiar pe Pizzaro.

Între timp, din munții provinciilor Navarra și Léon începură să se strîngă voluntari cu icoane, cruci și rămășițe din moaștele sfinților, haimanale de tot felul și golani dreptcredincioși, pe care preoții îi stropeau cu apă sfințită. Printre ei erau veterani din războiul carlist, adepți ai lui don Carlos sau don Alfons, bătrîni care abia se mai țineau pe picioare, dar care își puseseră cartușierele, își luaseră vechile lor pistoale și veniseră și ei ca să mai retrăiască o dată entuziasmul tinereții și să-și încurajeze feciorii să lupte mai bine pentru rege. Iar mulțimea îi aclama, îi purta pe brațe și striga cît putea : „Trăiască don Luis de Covadonga !" „Trăiască regele !" Falangiștii rîdeau însă batjocoritor, pentru că erau ferm hotărîți să nu admită o asemenea năpastă pe tronul Spaniei. Din munți coborîră și aragonezi turbulenți, îmbrăcați în pantaloni largi, cu tunici scurte și frumos cusute și cu pelerine albe de șiac. Și ei își luaseră cartușierele, pumnalele cu două tăișuri, pistoalele și puștile vechi de pe timpul războiului din Cuba. Mulți dintre dînșii aveau burdufuri și ploști cu vin alb strălucitor, ba alții își luaseră și chitarele, formînd adevărate orchestre, în sunetele cărora fete frumoase dansau hota, boleroul și fandango. Aceștia erau bogații crescători de vite din Aragon, proprietari ai numeroaselor turme ce pășteau în munți, oameni independenți și iuți la mînie, nici nobili, și nici plebei, dar turbulenți, ce dăduseră mereu de furcă puterii centrale încă de pe vremea lui Ferdinand și a Isabelei. După vechiul obicei aragonez își luaseră cu dînșii și argații, ciobanii și slugile pe care le înarmaseră pînă în dinți. Acești oameni violenți coborau din munții lor fără să știe prea bine de ce, doar așa, pentru că sîngele le fierbea în vine, iar nobilii din cîmpie știau cum să profite de acest lucru, și pentru că presimțeau că jos începe răfuiala de la care nu puteau să lipsească. Toate aceste mase de oameni, ce mergeau de capul lor, treceau pe șosea, pe lîngă spital, în drum spre Pena Ronda, unde preoții le țineau cuvîntări înflăcărate, iar ofițerii îi împărțeau pe regimente și batalioane înarmîndu-i cu puști ceva mai noi. Uneori Fanny vedea și lucruri care arătau clar ceea ce avea să se petreacă de aici încolo : din aceste mulțimi de oameni veseli se detașau tot mai des unii, cu febră mare, ce începeau să delireze, dînd

semne de insuficiență cardiacă și avînd pete mari roșii pe abdomen. Era tifosul exantematic al războiului civil, care avea curînd să se răspîndească și să bîntuie, așa cum bîntuise ciuma în evul mediu. Și în timp ce se petreceau toate acestea, postul de radio guvernamental repeta că încercarea răsculaților de a lua puterea la Madrid, Toledo și Barcelona fusese înfrîntă, că toți complotiștii erau uciși, că la Bilbao și Barcelona se organizează regimente de muncitori și că nu toată flota și nu toată armata urmase pe omul care conducea răscoala și înainta cu marocanii săi în Andaluzia.

Dar pe zi ce trecea se vedea tot mai mult și tot mai limpede că răscoala reușea. Aristocrații, clericii, proprietarii mari și mici și toți săracii bigoți radiau de fericire. Marchizul de Dosfuentes dădea dineuri de gală pe moșia sa, ba chiar făcu o serbare populară, la care țăranii, după un obicei străvechi, fripseră un bou întreg și băură vin din butoaiele stăpînului, cît le dori inima. Părintele Olivarez dovedea lui Fanny și Murier, cu logica sa infailibilă, că pericolul comunist din întreaga lume va fi lichidat pentru totdeauna. Fratele Gonzalo petrecea nopți întregi în paraclis îndreptînd spre Dumnezeu rugăciuni fierbinți pentru a-i ajuta pe răsculați.

Numai părintele Heredia rămînea tăcut și serios, de parcă evenimentele nu se desfășurau în felul în care le prevăzuse el. Poate că-și închipuia, la fel ca și mulți alții, că totul se va termina curînd ca un pronunciament din vreo republică sud-americană, prin fuga președintelui republicii și arestarea cîtorva generali. Poate că și el credea că armata și flota, comandate de nobili, îndată ce vor lua puterea, aveau să pună pe tron pe contele de Covadonga. Dar Fanny știa că monahul nu era nici atît de prost și nici atît de neinformat, încît să gîndească în acest fel. Poate prevedea că lupta avea să fie dîrză, cruntă și îndelungată, că trebuiau să cadă mii de oameni, fără să-și închipuie totuși că sacrificiile vor lua curînd proporții uriașe. De fiecare dată cînd Murier se ducea la Pena Ronda, la moșia marchizului de Dosfuentes sau la dona Ines, se întorcea cu noutăți ce arătau că situația era gravă. Vase diferite ancorau în porturile Spaniei și descărcau mii de tone de armament modern, aducător de moarte. Dacă opinia publică progresistă, conștiința lumii, voia să salveze republica, obscurantismul voia s-o doboare. Statele totalitare trimiteau în Spania, sub masca unor voluntari, numeroși ofi-

ţeri şi soldaţi care trebuiau să încerce puterea noilor lor arme pe carnea şi sîngele poporului spaniol. Ceea ce se pregătea aici nu era un război carlist, în care cîţiva bancheri, papa şi diverşi pierde-vară voiau să-l dea jos de pe tron pe don Alfonso, ca să-l pună în locul său pe don Carlos ; era preludiul, bubuitul surd ce prevestea dezlănţuirea uraganului ce urma curînd să-şi plimbe sinistrul linţoliu al morţii peste toată Europa, pe tot întinsul lumii.

Fanny se gîndea la toate astea într-o duminică, după liturghia pe care o slujise părintele Heredia în biserica de la Pena Ronda. Se întorsese din orăşel înaintea lui şi se odihnea pe un scaun în spatele cortului său cu privirea în meseta întinsă şi stearpă. Nu trecu mult şi sosi şi monahul. Coborî dintr-o căruţă obişnuită şi o luă încet pe cîmp. Totdeauna făcea această singuratică plimbare după liturghie, de parcă aici — printre pinii arşi de soare şi nisipul înfierbîntat — îşi continua convorbirea sa cu Dumnezeu. La întoarcere o observă pe Fanny şi se abătu din drum venind spre dînsa. I se păru că în statura lui înaltă, în paşii lui măsuraţi, în mîinile ţinute la spate, ce strîngeau cartea de rugăciuni, era ceva şi mai solitar, mai preocupat, mai tragic decît pînă acum. El o salută cu o uşoară şi tăcută înclinare a capului, după care se aşeză pe scaunul scos de Fanny din cort. Faţa lui fină, bine rasă, era obosită şi suptă. Ea îşi dădu repede seama că monahul era zguduit de noutăţile pe care le aflase în oraş şi căuta ceva care să-l distragă din gîndurile lui. Poate că se afla în acele rare clipe ale vieţii sale de ascet, cînd prezenţa lui Fanny, a unei femei de lume, îi făcea plăcere, clipe în care se simţea şi el atras de acea lume, pe care o renegase atît de fanatic şi de dur. Acum părea slab şi vulnerabil. După ce vorbiră cîteva lucruri fără importanţă, Fanny îl întrebă dacă nu ar dori să bea un pahar de whisky.

— Nu, zise el. Nu-mi place whisky.

Spusese „nu-mi place whisky", şi asta însemna că ar fi totuşi de acord să bea altceva. Fanny ceru lui Robinson să aducă nişte coniac. Heredia bău patru pahare — lucru pe care Fanny îl observa pentru prima oară la dînsul. Pe urmă aprinse o ţigară, şi ochii lui negri o ţintuiră sumbru. Fanny purta un şort alb, subţire, cu mîneci scurte. În cele cîteva minute în care-şi fumă ţigara, privirea i se opri pe braţele ei goale şi pe pieptul rotund ce se ghicea sub şort. Pe urmă el

îşi abătu repede ochii şi privi undeva spre meseta. Între sprîncenele lui apăru o cută adîncă, adusă parcă de un gînd amar. Îşi dădea oare seama cît de nepermisă era pentru el această voluptate fizică, cît de adîncă era prăpastia care-l separa de lumea pămîntească, de plăcerile ei, de Fanny? Oare regulile ordinului său permiteau unui om ca dînsul să stea alături de o femeie mireană la un pahar de coniac? Dar sub influenţa tensiunii fizice şi nervoase, în care trăise în timpul din urmă, el cedase acestei slăbiciuni, acestei dorinţe de o clipă a trupului său virgin faţă de femeia care-l iubea. Cît de amară trebuia să fie pentru el chiar şi nevinovata plăcere — de a o privi, conştient fiind că încălca regulile ordinului, că nu avea să fie a lui niciodată şi că altul putea gusta din plăcerea de a o avea zilnic lîngă dînsul! Şi poate că, dîndu-şi seamă de acest lucru, inima sa, supunîndu-se legii omeneşti, era roasă de gelozie. Da, în clipa asta — Fanny era cu totul sigură — în momentul ăsta el o dorea, era gelos, o gelozie pur fizică, de o clipă; o dragoste pur fizică, un elan al cărnii lui pe care şi-l permisese împotriva voinţei şi raţiunii. Simţind aceasta, Fanny încerca o bucurie adîncă, răzbunătoare.

— Unde este Murier? întrebă el.

— A plecat în oraş... sau la marchiz. Nu ştiu precis.

— De ce nu vă duceţi şi dumneavoastră cu dînsul?

— În societate Murier devine plictisitor. Prefer compania lui la un pahar de coniac.

Heredia surîse indulgent, de parcă ar fi vrut să spună: „Ştiu că v-aţi aşezat corturile unul lîngă altul şi că altădată aţi fost amanţi. Poate că, pentru a alunga plictiseala, mai continuaţi şi acum. Dar distraţi-vă cît vreţi. Asta e treaba voastră." „Nu te interesează?" întrebă ea răutăcios tot cu privirea. „Nu, absolut de loc", răspunse el cu ochii în acelaşi fel.

Expresia feţei lui era acum iarăşi liniştită şi uşor ironică, aşa cum fusese la Colegiul Arenales, sau în ziua sosirii ei, cînd descoperise cu privirea sa tăcută şiretenia cu care îl urmărea. Părea că se îmbrăcase iarăşi în platoşa sa invulnerabilă a dispreţului faţă de poftele trupului şi de toate celelalte bucurii pămînteşti.

— Murier este foarte simpatic, zise el cu un ton indiferent, ca şi cum ar fi vrut doar să întreţină convorbirea. Dumneavoastră l-aţi convins să vie aici ?

— Da, eu.

— A procedat greşit.

— Ca şi mine ?

— Mai mult. Dumneavoastră, cel puţin, sînteţi femeie, pe cînd el e bărbat.

— Nu toţi pot fi atît de lipsiţi de inimă ca dumneavoastră.

— Presupun că aceasta este una din părerile dumneavoastră despre mine.

— Mai am şi altele pe care însă prefer să le păstrez pentru mine.

— Le ştiu din legendele calomnioase, răspunse el vesel. Uneori le recunosc şi eu !... Dar nu sînt atît de lipsit de inimă, cum vi se pare.

— Ştiu... Din cînd în cînd vă permiteţi luxul să staţi de vorbă cu mine, călcînd regulile ordinului.

— Chiar aşa şi este !... Poate că vă miră faptul, dar să ştiţi că regulile ordinului nostru consideră acest lucru drept o greşeală.

— Atunci de ce o săvîrşiţi ?

— Poate tocmai în interesul ordinului.

— Sînteţi destul de abil în mărturisirile pe care le faceţi.

— Doar de asta sînt iezuit !... rîse el vesel, după care dintr-o dată glasul deveni serios, adăugînd pe un ton moralizator : Cînd staţi de vorbă cu mine, să nu uitaţi că aveţi în faţa dumneavoastră un cleric. Sentimentele care v-au determinat să veniţi aici, pe dumneavoastră şi pe doctorul Murier, nu sînt sentimente creştineşti şi de aceea judecaţi aşa. Eu nu le cunosc. N-am nici un fel de idee despre aceste lucruri... dar în calitatea mea de cleric sînt dator să le osîndesc, cînd văd că duc pe cineva spre pierzanie. Mîine tabăra asta va deveni un adevărat infern. Păduchii vor mişuna pretutindeni şi boala nu va cruţa pe nimeni. Eu voi întîmpina soarta asta ca un creştin, dar dumneavoastră... dumneavoastră şi Murier ?

— Numai creştinii pot să întîmpine moartea liniştiţi ? întrebă Fanny.

— Da, numai creştinii, confirmă el fanatic. Iar adevăraţii creştini sînt aceia care se jertfesc pentru a-i salva pe alţii...

Spun, pe alţii, nu pe unul singur ! Acesta este miezul, esenţa veşnică şi indestructibilă a creştinismului. Noi am venit aici ca s-o aplicăm. Dar dumneavoastră ?... Pentru o dragoste ? Dar a iubi un singur om şi a uita pentru dînsul pe toţi ceilalţi, asta pentru noi înseamnă egoism ! Dragostea, ştiţi despre ce sentiment vorbesc, este ceva cu totul intim, cu totul contrariu eticii monahale, cu totul nepermis pentru noi. Este o plăcere, o plăcere pămîntească, o patimă... şi în acest sens nu este altceva decît egoism !... Alaltăieri seară m-aţi apărat cu trupul dumneavoastră de gloanţele anarhiştilor. N-aţi vrut însă să mă scăpaţi, doar pentru dumneavoastră ? Aţi fi făcut oare acelaşi lucru pentru oricare alt om ? Iată de ce numesc eu acest fel de iubire egoism. Bineînţeles, aceasta este concepţia noastră, concepţia pur monahală, de care nu trebuie să ţineţi seama şi care nu se referă la atitudinea dumneavoastră faţă de ceilalţi oameni. Noi însă o respectăm şi credem în ea pentru a-l sluji şi mai bine pe Dumnezeu.

Pe urmă călugărul tăcu. Şi privirile lor se întîlniră din nou, tot mute. Fanny surîse trist, fără să se supere. Vedea doar că între dînşii continua să existe aceeaşi veşnică prăpastie pe care nimic în lume n-o putea astupa. Dar înţelegea tot atît de bine că şi el suferea de această logică neclară a gîndurilor lui, de această crudă contradicţie între ascetism şi sentimentul care îl stăpînise acum cîteva clipe. Se gîndi că înainte de a ajunge la gradul pe care-l avea acum în ierarhia ordinului, Heredia trecuse prin toate celelalte trepte ale educaţiei iezuite, care dezvoltă la maximum supleţea intelectului. Studiase filozofia, teologia şi medicina, stăpînea cele mai subtile elemente ale disputei, avea practica exerciţiilor de seminar, dar acum — pentru că era cu nervii zdruncinaţi, pentru că se chinuia — căzuse deodată în silogisme nebuloase, în explicaţii banale, care puteau să trezească în Fanny doar compătimire. Era tulburat şi simţea parcă în realitatea însăşi ceva ce nu putea fi depăşit de raţiunea şi simţurile lui. În tăcerea care urmă, el se gîndea probabil tot la noaptea aceea cînd ea îl apărase de gloanţe cu trupul ei. Oare asta se putea numi egoism... egoism din orice punct de vedere ?

Heredia îşi scutură nervos capul, de parcă ar fi vrut să scape de un cerc nevăzut de fier care-l strîngea. Fanny crezu că îşi revenise şi îşi va urma predica. Dar dînsul nu făcu acest lucru. Faţa îi rămase palidă şi imobilă. Continua să-şi

dea seama de sterilitatea logicii cu care încercase s-o convingă de un anumit lucru în care nici el nu credea cu totul. Fanny gîndi că forţa asta, sau iluzia asta seculară din care provenea fanatismul lui, forţa care-l determinase să părăsească lumea şi plăcerile ei şi care se afla deasupra raţiunii şi logicii putea distruge imediat îndoiala, putea să-i aducă din nou liniştea. Acum însă tensiunea evenimentelor din ultimele zile şi prezenţa ei îl îndepărtaseră de această iluzie care îl dominase pînă atunci. Se simţea neputincios şi se chinuia... Da, se chinuia poate nu atît de flacăra sentimentelor, pe care le încercase cu puţin înainte, de contradicţiile şi îndoiala sa cît de această îndepărtare a iluziei care dădea sens existenţei lui. Voia să ascundă aceasta, dar nu putea. Timp de cîteva secunde, care o îmbătară pe Fanny, ochii lui spuneau : „Ceea ce gîndeşti şi simţi este adevărat, cu totul adevărat... Dar numai pentru noi doi. Tu n-ai putea niciodată să-ţi rişti şi să-ţi jertfeşti viaţa pentru altcineva şi tocmai acest lucru arată ardoarea dragostei tale, care mă arde şi mă chinuieşte... Poate că şi eu te iubesc aşa, poate că şi eu aş fi preferat să-mi sacrific viaţa pentru tine, chiar dacă m-aş înşela că fac acest lucru din sentimente creştineşti. Dar aceasta ar însemna negarea sensului şi scopului vieţii mele. Aceasta înseamnă egoism... egoism după logica mea, după felul cum îl simt şi-l înţeleg eu pe Dumnezeu, lucru pe care tu eşti incapabilă să-l pricepi".

Şi poate că dacă n-ar fi fost călugăr şi dacă religia nu i-ar fi interzis să-şi recunoască patima, care trebuia să fie imposibilă, inadmisibilă pentru un om ca dînsul, poate că atunci ar fi ieşit din tăcere şi i-ar fi spus toate acestea nu cu privirea, ci cu vorba. Dar în timp ce Fanny îi citea în ochi, vedea limpede cum nebunia ascetică a voinţei lui începe a-l stăpîni din nou. El se lepăda încă o dată şi cu tărie de dragostea lui şi de sine însuşi ca să-şi consacre şi mai deplin viaţa ordinului, bisericii catolice şi Dumnezeului acestuia neîndurător, în care credea. În abnegaţia lui era un fel de măreţie morală, cam mucegăită, pe care Fanny o înţelegea, dar nu o putea accepta, deoarece era respingătoare, deoarece avea ceva crud şi sumbru, care o lipsea de orice valoare, fiindcă veştejea viaţa şi ucidea orice bucurie. Oricum ar fi fost această nebunie, ea îi dădea puteri lui Heredia. Criza prin care trecu în timp ce vorbise cu Fanny îi îndoi forţele. Faţa i se înseninâ şi călugărul se linişti din nou. Acum ochii lui priveau iarăşi fanatic,

gata să ardă cu flăcările lor pe oricine ar fi îndrăznit să-l abată din drumul lui spre Dumnezeu.

— Cărui Dumnezeu slujiți ?... izbucni ea deodată, jignită de ura din privirea lui. Unde se află acest Dumnezeu ? În iarbă, în insecte, în tifosul exantematic sau în biserica de la Pena Ronda ? Sau poate în inima și rațiunea dumneavoastră !... Aveți oare inimă ? Nu !... Dumnezeul dumneavoastră nu există ! Acest Dumnezeu în care credeți nu este decît o ficțiune rece, nesimțitoare, ucigătoare pentru rațiunea care vă stăpînește, deoarece nu aveți inimă, deoarece ficțiunea asta a ucis în dumneavoastră tot ce este omenesc...

Și ea se lăsă în voia unui acces de nervi, acoperindu-l de reproșuri, hulind pe Dumnezeu, biserica, religia... El încercă s-o liniștească, dar ea îl întrerupea sălbatic și începea din nou să-l jignească și să țipe. Cînd, în sfîrșit, el nu mai putu rezista și plecă, ea se liniști îndată. După aceea se uită după dînsul în meseta arsă de soarele ce o dogorea de pe cerul senin și simți cum pustiul și deznădejdea o cuprindeau tot mai mult.

Generalii republicani și cei rebeli își regrupară forțele și își adaptară strategiile.

Pe șoseaua ce ducea la Medina del Campo treceau lungi coloane de artilerie motorizată. Soseau batalioane de tancuri cu soldați ce purtau uniforme spaniole, dar vorbeau italienește sau nemțește. Pe cerul senin treceau iute, ca niște săgeți, avioane de vînătoare și bombardiere ce zburau greoi. Republicanii începură să simtă lipsa armamentului modern, dar regimentele roșii ale muncitorilor luptau cu multă chibzuială, strîngînd ca într-un clește regiunea răsculată sub comanda lui don Bartolomeo. Mulți nobili se înscriseră în armată, iar alții fugiră peste graniță. Dona Ines încercă și ea să treacă peste graniță, dar se temu de atacurile detașamentelor roșii de *guerilla*, care acționau în Pirinei și se hotărî să rămînă la moșia sa, apărată de o întreagă companie de pușcași navarezi. Murier se sătură repede de farmecele ei puțin cam prea coapte și începu să flirteze cu două nobile senorite, care dintr-o pioasă osîrdie încercară să lucreze în tabăra celor bolnavi de tifos. Hotărîseră chiar să se călugărească, deoarece logodnicii lor căzuseră pentru Dumnezeu și pentru rege încă în primele lupte. Dar duhoarea bolnavilor și pămîntiul cadavrelor le îngroziră încă din prima zi. Fură înlocuite de fete simple din

popor, obişnuite să privească moartea şi suferinţa cu mai multă tărie.

În timpul acesta, epidemia se întindea, cuprinzînd noi şi noi localităţi, devenind mai virulentă şi mai primejdioasă. Preoţii din sate spuneau că acesta este biciul lui Dumnezeu trimis să-i ucidă pe roşii, dar poporul simplu nu înţelegea de ce mureau de aceeaşi boală şi preoţii înşişi. După calculele fratelui Domingo (care cutreiera satele fără să se teamă de comunişti), în plasa Pena Ronda erau nu mai puţin de o mie cinci sute de bolnavi, care zăceau pe zdrenţe în colibe întunecoase, în murdărie şi păduchi, fără nici un fel de îngrijire. Iar tabăra nu avea decît două sute de paturi. Bolnavii veneau cu căruţele, sau puşi pe cai, aduşi pe braţe de rude sau chiar pe jos, conduşi de fratele Domingo, prăbuşindu-se istoviţi îndată ce ajungeau în tabără. Deoarece paturile nu mai ajungeau, părintele Heredia dispuse ca aceşti nefericiţi să zacă pe paie, acoperite cu foi de cort. Cînd şi corturile fură cu totul insuficiente, iezuiţii îngrădiră cu un gard de scînduri o bucată din poiană şi aduseră aci pe bolnavii nou veniţi, care stăteau sub dogoarea de iad a soarelui pînă ce li se făceau adăposturi cu un pic de umbră. Printre bolnavi erau copii, femei gravide, bătrîni şi bărbaţi tineri, doborîţi de boală în drum spre cazarmă. Unii aiurau, ţipînd în delirul lor şi vorbind de un fel de dreptate nebuloasă, alţii îl invocau pe Hristos, Fecioara şi sfinţii, alţii îndurau boala în tăcere şi mureau scrîşnind din dinţi. În ochii lor negri, sfredelitori, ardea o durere molcomă, un fel de împăcare groaznică şi impresionantă cu moartea, de parcă tot ceea ce se întîmpla era inevitabil şi firesc din vremuri imemoriale, aşa ca războaiele, seceta şi foametea care bîntuiau de veacuri Spania. Iar deasupra taberei, deasupra acestor adăposturi, în care oamenii stăteau înghesuiţi ca nişte vite bolnave, dogorea soarele tropical, plutea un miros îngrozitor de trupuri nespălate, de sudoare, de zdrenţe, de mizerie, ca un coşmar înfiorător... Situaţia se complică atunci cînd don Bartolomeo, ca o măsură de prevedere sanitară pentru trupele sale, rechiziţionă cele trei etuve în care se dezinfectau rufele bolnavilor. Cu greu reuşi părintele Heredia să-l convingă să lase spitalului măcar una dintre ele.

Iar bolnavii veneau mereu şi situaţia devenea din ce în ce mai gravă. Multe alimente şi medicamente de primă nece-

sitate se scumpiră sau dispărură cu totul de pe piață, ascunse de pioșii adepți ai lui don Luis de Covadonga, care chiar în focul luptei regaliste își păstraseră întreaga lor prevedere în ceea ce privește afacerile comerciale. Rezervele de alimente și de săpun de care dispunea spitalul scăzură repede. Nu mai era nici o speranță pentru obținerea subvenției pe care Institutul de medicină experimentală o acordase în mod regulat sau a ajutorului pe care-l dăduse ordinul. Haosul pătrunsese pretutindeni. Din străinătate nu se mai puteau transfera nici un fel de bani. Fanny începu să dea pentru mîncarea bolnavilor din sumele de care mai dispunea. Din nefericire, alimentele dispăreau treptat din întreaga regiune. Don Bartolomeo, care se interesa numai de latura militară a problemelor, rechiziționa totul pentru armată, iar speculanții vindeau făina și untdelemnul la prețuri fantastice. De cîteva luni funcționarii și populația săracă răbdau efectiv de foame. Personalul spitalului dădu primele semne de demoralizare. Doi dintre șoferi, sub motivul atît de pios că pleacă să lupte pentru Dumnezeu și rege, părăsiră tabăra și fugiră la roșii din Bilbao. Pentru a întări disciplina, părintele Heredia adună personalul inferior și invocă asupra trădătorilor mînia lui Dumnezeu și chinurile veșnice ale iadului. Mortalitatea crescu atît de mult în spital, încît uneori groparii nu reușeau să-i înhumeze pe cei ce muriseră în aceeași zi, și duhoarea cadavrelor otrăvea văzduhul.

Iezuiții se îngrijeau cu același devotament atît de trupurile oamenilor ce mai erau în viață cît și de sufletele celor morți. Gonzalo era însărcinat să facă slujba morților numai în zilele de lucru și să însemne în registrele lui cu cea mai mare precizie data la care murise fiecare bolnav și ziua în care trebuia să i se facă parastasul. Aceste ceremonii funerare, slujbele de înmormîntare și parastasele, pe care le oficia în fiecare zi fratele Gonzalo, îi luau un timp foarte prețios, pe care l-ar fi putut consacra cu mai mult folos pentru cei vii. El era foarte mîndru de înalta funcție ce i se acordase — aceea de a fi intermediar între viață și veșnicie. Cînd se ducea la înmormîntări, expresia umilă și smerită dispărea de pe fața lui în ciuda efortului său de a și-o păstra. Gonzalo trecea prin tabără afișînd o tăcere solemnă, pășind majestos ca un cardinal și mînuind candela tot atît de plin de sine ca și un sergent oarecare din garda civilă care-și zdrăngănea sabia,

cînd mergea la Sevilla ca să asiste la luptele cu tauri. Aceste ceremonii funebre se săvîrşeau într-o mică vale din apropierea taberei, în ceasurile tîrzii ale zilei, atunci cînd soarele cădea spre asfinţit. De obicei morţii erau aşezaţi într-un şir lung, deasupra căruia roiau mii de muşte aurii şi verzi, iar după ce slujba se termina erau aruncaţi, fără cosciuge, într-o groapă comună. În timp ce soarele se cufunda în negura roşietică a apusului, inundînd meseta cu o lumină sîngerie, fratele Gonzalo cînta în latineşte rugăciunile, cădelniţa şi privea ameninţător la cei rămaşi în viaţă. Erau singurele momente în care părintele, din cauza extazului în care cădea, nu se temea de molipsire şi de păduchi.

Toate eforturile făcute pentru limitarea epidemiei cu ajutorul unor medici oficiali şi al autorităţilor administrative fură zadarnice. La Pena Ronda era un medic de plasă care se numea don Heladio Rodriguez. Era un om mărunţel, slab, cu o bărbuţă de ţap şi cu o foarte numeroasă familie pe care abia putea s-o întreţină. Venea foarte des în tabără, nu atît pentru a se informa asupra mersului epidemiei cît pentru a mai convinge încă o dată pe călugărul Heredia că n-a fost niciodată republican, aşa cum probabil afirmaseră duşmanii lui. În realitate el nu avea nici un fel de duşmani. Era doar un biet om nefericit, aşa cum erau cei mai mulţi oameni cu studii superioare în Spania. Singura lui grijă, care-l chinuia ca un coşmar, era aceea de a nu fi cumva destituit de noul consiliu comunal, deoarece acasă aşteptau de mîncare douăsprezece guri. Cît despre epidemia propriu-zisă, aceasta nu-l impresiona de loc, socotind-o aproape ca un fenomen sezonier asemănător cu diareea de vară a sugacilor. El declară cu înaltă competenţă lui Fanny şi Murier, ca şi cum aceasta ar fi fost descoperirea lui, că orice epidemie atinge un punct culminant după care începe să scadă de la sine. Aşa încît, după don Heladio, trebuia pur şi simplu ca oamenii să se supună acestei legi şi să aştepte ca epidemia să scadă de la sine. Din păcate, din cauza haosului din administraţie, toţi trebuiau să se împace tocmai cu această tristă necesitate.

Dar epidemia nu atinsese încă punctul culminant de care vorbea don Heladio şi continua să crească. Ea era favorizată de mobilizarea rezerviştilor, de mişcările de trupe, de sărăcia, foametea, ignoranţa şi totala imposibilitate de aplicare a unor măsuri sanitare. Cu multă trudă şi stăruinţă bătrînele carme-

lite reuşeau să cureţe de păduchi abia pe cei care se însănătoşeau şi părăseau spitalul. Din cauza utilizării peste măsură, etuva se strică, şi aceasta fu o adevărată catastrofă. Repararea ei nu se putea face, deoarece lăcătuşii şi mecanicii din oraş fuseseră mobilizaţi sau fugiseră la Bilbao. Atunci Heredia dădu ordin ca rufele să fie fierte în cazanele în care se făcea mîncare. Acestea însă nu erau suficiente nici măcar pentru rufăria personalului. Fanny şi Murier începură să găsească tot mai des păduchi pe şorţurile lor. Dolores, una dintre carmelite şi cei doi şoferi spanioli, care rămăseseră în tabără se îmbolnăviră. Deoarece nu avea cine să-i înlocuiască munca lor fu preluată de ceilalţi. Dolores se însănătoşi, dar carmelita, atît de necesară pentru abnegaţia ei fanatică, şi cei doi şoferi muriră. Rezultatele vaccinului, aşa cum o arăta legea statisticii variabile, se dovediră cu totul negative. Murier rîdea răutăcios şi spunea părintelui Olivarez că nu mai conta decît pe ajutorul lui Dumnezeu, singurul care-l mai putea scăpa de molipsire.

În aceste zile de coşmar, cînd primejdia de moarte era iminentă, Fanny continua să lucreze febril în corturi încercînd un sentiment de sumbră amărăciune şi răutate. Fiecare zi aducea cu dînsa lovituri noi din ce în ce mai crunte şi mai dureroase asupra întreprinderii părintelui Heredia. Spitalul, care trebuia să fie un punct de glorie pentru ordinul iezuiţilor şi al soldaţilor lui Hristos, se transforma pe nesimţite într-o grămadă de paie murdare, de zdrenţe pline de păduchi şi de cadavre învineţite.

Uneori Fanny îl vedea pe călugăr, atunci cînd acesta ieşea din depozitul de alimente, unde venea să constate ce mai rămăsese din rezervele de pesmeţi, untdelemn şi brînză. Din cauza încordării şi grijilor care-l chinuiau zi şi noapte, faţa lui se supsese cu totul. Mergea puţin adus de spate, păşind uşor şi aparent flegmatic, strîngînd în mîini cartea de rugăciuni, de care nu se despărţea niciodată. Era extenuat şi părea deznădăjduit. Dar cînd Fanny se uita în ochii lui, descoperea îndată aceeaşi privire înflăcărată, aceeaşi hotărîre şi voinţă neînfrîntă, pe care o cunoştea de mult şi care avea să-l determine să rămînă în această tabără pînă la capăt, pînă ce el însuşi sau ultimul bolnav avea să moară de tifos exantematic. El răspundea privirii ei cu calm, de parcă tot ceea ce se

petrecea în jurul lor era în ordinea firească a lucrurilor şi nu-l tulbura cîtuşi de puţin. Şi poate că într-adevăr aşa i se părea, poate că greutăţile prin care trecea îi înzeciseră forţele... Încă o dată el se dovedise mai puternic decît dînsa, încă o dată o depăşise cu mult în tăria de granit şi inaccesibilitatea fanatismului său, a ordinului său şi a înfiorătorului său Dumnezeu catolic. Încă o dată ea îşi dădu seama că nimic nu-i era mai inaccesibil decît acest bărbat. Dar cu cît simţea mai clar acest lucru cu atît se înverşuna mai mult, cuprinsă de o mînie sălbatică şi oarbă împotriva lui. Cît n-ar fi dat să vadă acest caracter puternic umilit, această voinţă de fier frîntă, acest Dumnezeu diabolic, care-i dădea atîta putere, doborît la pămînt !... Cît de însetată era să vadă aceste buze ferme de ascet tremurînd sub fiorul patimii, să cufunde trupul puternic şi tînăr al acestui preot virgin în mocirla păcatului de moarte ! Dar acestea erau doar seducătoare şi răzbunătoare dorinţe din nopţile ei singuratice, care-i făceau insomniile şi mai chinuitoare. A doua zi, cînd intra în corturile bolnavilor şi privirile lor se întîlneau, Fanny îşi dădea repede seama cît de neputincioasă şi de mică era în faţa lui.

Dar, în scurtele clipe cînd rămîneau singuri, el nu mai încerca s-o convingă să părăsească tabăra, deoarece plecarea ei ar fi însemnat o catastrofă. Acum Fanny era necesară pentru spital. Acum ea putea munci tot atît de mult ca şi Gonzalo şi Domingo, pregătind medicamente, făcînd injecţii, analize de urină şi sînge, completînd foi de observaţie, ţinînd chiar registrele contabile şi acoperind deficitul cu mijloacele ei personale, în afară de sumele convenite pentru întreţinerea spitalului. Acum era necesară spitalului prin banii, prin experienţa, prin abnegaţia ei. De aceea Heredia era acum atît de blînd cu dînsa... Da, acest gînd al imaginaţiei ei înfierbîntate nu era prea departe de adevăr, de realitatea însăşi. Avea în faţa ei un iezuit îngrozitor, fanatic, lipsit de scrupule şi crud. Acum cunoştea foarte bine caracterul şi faptele lui. Nu se mai emoţiona în faţa acestei figuri supte de sfînt şi a ochilor lui atît de magnetici, în faţa acestui inchizitor al secolului al XX-lea. Acum putea intra noaptea în cortul lui fără nici o remuşcare pentru a-l îmbrăţişa, pentru a-şi atinge întru totul scopul pentru care venise aici — aceasta nu-l va mai jigni şi tulbura cîtuşi de puţin, dacă lucra tot atît de stăruitor la spital şi acoperea deficitele cu banii ei...

Partea a treia

Fanny împotriva lui Loyola

Da, acest gînd i se strecură în conştiinţă pe nesimţite şi începu s-o chinuiască din ce în ce mai crunt în neurastenia ei. Era una din acele nopţi castiliene, înăbuşitoare, pe care o petrecea în cortul ei, cu ochii deschişi, în ciuda puternicelor doze de somnifer pe care le lua. Gîndul acesta o încordă pînă la nebunie şi o făcu să se ridice îndată din pat. Carmen dormea adînc. Respiraţia ei regulată se confunda cu freamătul măslinului, iar şacalii urlau strident şi trist, ca în fiecare noapte. Îşi aprinse o ţigară. Fumul de tutun, pe care-l trase adînc, îi zgîrie pieptul. În timp ce căuta să-şi înăbuşe tusea (nu voia s-o trezească pe Carmen), îşi dădu seama cu înfrigurare că ajunsese, încetul cu încetul, foarte aproape de înfăptuirea scopului ei. Această senzaţie fu atît de acută şi de sigură, încît îi provocă o adevărată tulburare fizică. Înainte de a-şi face cît de cît un plan de acţiune, gîndul îi alunecă îndată spre imaginile seducătoare ce erau atît de apropiate, atît de uşor de realizat, încît era doar nevoie să întindă mîna ca să le atingă. Şi, fără să-şi dea seama, făcu chiar o mişcare cu mîna, deoarece în clipa asta zări în faţa ochilor trupul de sidef al monahului, aşa cum îl văzuse la ora de gimnastică cu elevii de la Colegiul Arenales. Tot ceea ce simţise pînă atunci pentru Heredia — acel amestec de sentimente contradictorii, de mînie şi admiraţie, de teamă metafizică şi adorare, de dorinţă de a se jertfi pentru el şi de a-i zgîria faţa cu unghiile — toate acestea i se părură ca un vis înşelător pe care în cele din urmă îl înţelesese şi care se reducea la simpla posedare fizică a trupului său. Nu îi trebuia mai mult. De ani de zile nu îi trebuise nimic mai mult. Legăturile ei cu aproape toţi bărbaţii pe care crezuse că-i iubeşte se reduseseră tocmai la această posedare. Elementul spiritual la aceşti bărbaţi fusese doar forma care aducea variaţia necesară în unul şi acelaşi motiv al voluptăţii. Odinioară o atrăsese Murier cu cinismul său, cu spiritul său, cu arta lui de a seduce femeile. Acum o atrăgea Heredia cu credinţa lui absurdă în Dumnezeul său, cu înţelepciunea lui fanatică şi poate cu faptul că era un monah spaniol, că în persoana lui se întrupau culorile pătimaşe ale unui element exotic. De la Heredia voia să ia doar ceea ce luase de la Murier, doar cîteva săptămîni, cîteva zile sau chiar cîteva ceasuri de cea mai sublimă încîntare a

spiritului, de cele mai rafinate spasme ale trupului, după care să plece adresîndu-i ca salut surîsul plictisit şi melancolic cu care turiştii se despărţeau de turnurile roşii ale Alhambrei atunci cînd părăseau Granada. Cît de tare se înşelase pînă atunci. Cum îşi închipuise că-l iubeşte şi că nu putea trăi fără dînsul ! Rîse în sinea ei cînd îşi aminti că fuseseră momente în care-l socotise un semizeu, o fiinţă supranaturală, în timp ce în realitate nu era decît un nebun, da, un nebun !... În sfîrşit, îl vedea pe Heredia în lumina clară a raţiunii. Era un iezuit sinistru, un iezuit nebun ! Pentru Hristos, pentru mirajul imperiului catolic, pentru ordinul său era în stare să-şi vîndă poporul, mama, pe sine însuşi !... Da, chiar pe sine însuşi ! Ei, bine ! Tocmai pe el dorea să-l cumpere şi Fanny.

Dar cu ce preţ mare, cu ce gînduri, cu ce risc şi primejdie de moarte trebuise să-l cumpere !... Nu, numai un idiot putea să facă toate astea. Dintr-o dată se simţi şi mai înjosită şi mai umilită decît înainte, încercînd o neaşteptată nostalgie pentru viaţa ei anterioară, cînd avea un pat în care se culca fără teamă de păduchii care puteau s-o molipsească, un bărbat cu care putea merge să danseze, să rîdă, să se distreze la un cabaret, fără predici despre Dumnezeu, despre aproapele tău, despre moarte şi tifos exantematic... Era mai bine să pună capăt acestei aventuri, să plece cît mai repede de aici ! Dar gîndul de a se despărţi pentru totdeauna de Heredia, de a se retrage umilită şi speriată de tifosul exantematic ca orice fricoasă, o zgudui din nou. Capitula va să zică !... Iată că se dovedea neconsecventă şi temătoare tocmai cînd trebuia să acţioneze cu curaj. Iată că renunţa la pradă tocmai în ultimul moment cînd trebuia să întindă doar mîna ca s-o aibă. Atunci la ce mai risipise atîţia bani, de ce mai depusese atîtea eforturi, de ce riscase atît de mult ? Nu !... Trebuia să rămînă o adevărată englezoaică, să acţioneze pînă la capăt, pînă la capăt !... Şi acest gînd că trebuia să meargă pînă la sfîrşit o tulbură din nou. De astă dată însă închipuirea dorinţelor ei nu era împodobită de exoticul, de magnetismul şi neagra voluptate a acestei ţări. În conştiinţa ei văzu doar scena grotescă a seducerii... Nu, a cumpărării unui monah ! În acest fel s-ar fi vîndut şi un gigolo ! Nu, nici asta ! Cît de caraghioasă şi neputincioasă era ! Cum de nu putea să ia nici o hotărîre, de ce nu reuşea să facă totuşi ceva... Se simţi

ameţită, sîngele îi zvîcni în urechi şi o sudoare rece îi scăldă trupul în noaptea înăbuşitoare. Şi atunci îşi dădu seama că se găsea într-o încurcătură care nu avea nici o ieşire. O cuprinse dorinţa să piară din lumea asta, să uite tot ceea ce se petrecea cu ea şi în jurul ei, să bea, să bea pînă la totală inconştienţă.

Aprinse repede o lanternă şi îşi turnă un pahar de whisky. Şacalii continuau să urle trist în noapte. Acum dădeau tîrcoale cimitirului ce se găsea în valea de lîngă tabără şi încercau să dezgroape cadavrele înmormîntate la mică adîncime. Afară era întuneric beznă. Pînza care acoperea intrarea în cort se mişca uşor la adierea vîntului dinspre Sierra Divisoria.

La lumina lanternei Carmen se trezi.

— Aveţi nevoie de ceva, señora ? întrebă ea.

— Nu. Nu-i nevoie să te scoli.

— Şi în noaptea asta morţii miros îngrozitor !... Probabil că cel care stă de gardă n-a putut să-i bage pe toţi în cort.

— Este cineva de gardă şi la cadavre ? întrebă Fanny distrată.

— Oh, sigur că da, señora !... Noi nu lăsăm niciodată morţii singuri, pentru că atunci sufletul lor nu-şi poate găsi liniştea.

Fata se întoarse pe cealaltă parte şi adormi din nou. Liniştea se aşternu iarăşi, tulburată doar de acelaşi freamăt trist. Fanny mai bău un pahar de whisky, simţi o uşoară ameţeală din cauza alcoolului, dar nici un fel de uşurare. Deodată auzi zgomotul unei maşini, urmat de nişte paşi ce se apropiau. Era probabil Murier care aproape în fiecare seară se ducea să joace pocher sau să bea cu aristocraţii din împrejurimi. De obicei îl lua şi-l aducea maşina vreunuia dintre ei. De astă dată i se păru că doctorul se întorcea mai devreme ca de obicei. Lumina ce venea din cortul ei îl făcuse probabil să vină aici.

— Fanny !... zise el încet, fără să dea la o parte pînza ce acoperea intrarea cortului.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă ea curioasă.

Totdeauna cînd se întorcea din oraş, Murier aducea noutăţi.

— Eşti îmbrăcată ?

— Nu.

— Atunci noapte bună !

— Stai puțin !... Mă îmbrac și viu la tine.

— Dacă vrei... o rugă el șovăitor.

Lui Fanny i se păru că glasul doctorului era obosit și parcă tremura. Își puse repede un *peignoir* și intră în cortul lui. Murier aprinsese lampa de petrol și ședea pe scaunul pliant, îmbrăcat în smoching, cu capul sprijinit într-una din mîini.

— Ce ai ? întrebă ea alarmată.

— Nu știu... Mi se pare că am febră și a trebuit să renunț la pocherul de la Dosfuentes.

Noaptea era caldă și înăbușitoare, dar Fanny simți dintr-o dată fiori reci. Puse mîna pe fruntea lui Murier. Își dădu seama că ardea puternic din cauza febrei ridicate. Avea ochii tulburi și roșii. În corturile spitalului ea văzuse zeci de asemenea ochi.

— Jacques !... murmură ea deznădăjduită. Jacques !...

Instinctiv ea întinse mîinile și îi îmbrățișă umerii. Cuprinsă de panică, îl strînse în brațele ei și, sărutîndu-l isteric, izbucni în cele din urmă într-un plîns nereținut, disperat. Tîrzie căință, după ce-l adusese în acest cuib de infecție și moarte !

— Destul, gata !... zise el, încercînd să pară nepăsător. Nu mă jeli înainte de a fi murit ! Și pe urmă nu scrie nicăieri că toți cei care se îmbolnăvesc de tifos trebuie neapărat să moară... Călugării mă pomenesc de trei ori pe zi în rugăciunile lor !

— Carmen !... strigă Fanny. Carmen !... Cheamă-l pe Heredia ! Cheamă-l îndată pe acest diavol în rasă de călugăr !

— Nu țipa așa ! zise el aspru. Totdeauna ai fost isterică ! Poate că nu e tifos exantematic. O să vedem mîine.

— Dar ce e ?... Ce poate fi ? repeta ea febril.

— Să zicem, malarie !

— Te doare capul ?

— Mi se pare că-l simt puțin cam tulbure.

Carmen veni în fugă din cortul lui Fanny.

— Pe cine să chem, senora ? întrebă fata speriată.

— Pe nimeni !... strigă aspru Murier. Du-te și te culcă imediat.

— Carmen !... începu să dea ordine Fanny, cînd furioasă, cînd rugătoare. Dă-mi ajutor să-l dezbrăcăm !... Scoate-i pantofii !... Adă apă proaspătă și lămîi. Ai auzit, trezește-te odată, proasto !... țipă ea sălbatic la fata cea speriată, care

încă nu putea să se dezmeticească şi trăgea doar fără rost de smochingul lui Murier. Don Santiago e bolnav de tifos exantematic !

— Tifos exantematic !... repetă fata, şi ochii i se dilatară de groază.

Carmen se aplecă repede şi începu să desfacă şireturile pantofilor de lac, murmurînd speriată, ca pentru sine : „*Madrecita !... Tifo exantematico !...*"

— Ei, şi ce-i cu asta ?... strigă Murier la rîndul său. Ia plecaţi amîndouă de-aici !... N-auzi odată, proasto, lasă-mi picioarele în pace !

Cu o mişcare brutală el îmbrînci fata şi îşi eliberă picioarele. Faţa i se schimonosi şi ochii lui înroşiţi începură să capete luciri stranii. Totuşi, era destul de conştient ca să-şi poată stăpîni criza prin care trecea şi începu să-şi desfacă singur şireturile pantofilor. Dintr-o dată însă puterile îl părăsiră şi se trînti în pat. Pe urmă zise cu o voce stinsă :

— Am o veche miocardită, pe care virusul o va redeschide... Fă-mi o injecţie cu cardiazol.

— Cheamă-l pe Heredia !... zise Fanny în şoaptă către spaniolă.

Făcu apoi o injecţie lui Murier şi îi luă temperatura. Termometrul arăta patruzeci de grade. Faţa lui se făcea din ce în ce mai roşie. Judecata i se tulbură. Începu să glumească răutăcios, vorbind tare, forţat, pînă ce, în cele din urmă, porni să îndruge cuvinte fără nici o legătură între ele. Inima îi slăbea, respiraţia îi era din ce în ce mai grea. Febra mare pe care o avea îi readucea în faţa ochilor imagini de coşmar, exaltîndu-i groaza — groaza pe care orice fiinţă vie o are faţă de moarte. Fanny se aşeză lîngă patul lui şi începu să-i schimbe comprese reci pe frunte. Din cînd în cînd făcea limonadă şi o întindea spre buzele lui crăpate, care o sorbeau setoase. Şi în tot acest timp lacrimile îi curgeau din abundenţă vărsînd amărăciunea din adîncul conştiinţei ei. Ceea ce simţea nu era numai remuşcare. O chinuia mai ales pierderea unui prieten. Dintr-o dată ea observă că amîndoi îşi încleştaseră convulsiv mîinile, unul într-ale celuilalt. Cît de profund simţeau nevoia solidarităţii umane, în acest moment de cumpănă şi slăbiciune, chiar nişte oameni ca ei — individualişti, trîntori şi paraziţi ai societăţii, fiinţe roase de vier-

mele egoismului și mizantropiei, care din snobism disprețuiau la fel atît pe nobili cît și pe plebei!

Un zgomot ușor, ce venea dinspre intrarea cortului, o făcu să-și șteargă lacrimile și să-și uite puțin amarul. Era Heredia. I se păru revoltător că pînă și într-o împrejurare ca asta nu renunțase la obiceiul său stupid de a veni cu cartea de rugăciuni în mînă. Sau poate că tocmai acest gest fără sens trăda îngrijorarea la auzul unei vești atît de alarmante ca aceea a molipsirii lui Murier. În timp ce o chestiona pe Fanny, își mișca neîncetat capul cînd la dreapta, cînd la stînga, cînd în jos, de parcă în fața lui s-ar fi aflat diavolul însuși, pe care nu ar fi vrut să-l vadă. Ea își dădu îndată seama — *peignoir*-ul i se desfăcuse puțin, iar pentru dînsul nimic nu putea fi mai obscen decît acest lucru. Fanny și-l strînse cu o mișcare nervoasă, dar el se făcu a nu observa gestul ei furios.

— Mă îngrijorează inima, zise el, scoțîndu-și stetoscopul din urechi. Aud niște zgomote ale endocardului, care la o slăbire a mușchiului poate produce o decompensare. Bea cam mult...

— Putea oare să nu bea aici? se răsti ea mînioasă.

Monahul o privi cu compătimire și tristețe. Cunoștea ea expresia asta de smerenie, de blîndețe și prefăcută bunătate, atitudini ordonate de Loyola! Dar știa de asemenea și cînd acești ochi andaluzi, cu blînde reflexe aurii, puteau deveni dintr-o dată sălbatici și fioroși.

— Eu v-am prevenit pe amîndoi, señora, zise el cu o răbdare pur iezuită, fără a schimba expresia ochilor. Munca aici e grea și primejdioasă.

— Știu!... V-ați făcut datoria! zise ea răutăcios.

El își ridică repede privirea spre dînsa. Cu o uimitoare putere de a se preface sau poate total sincer — Fanny nu putea înțelege prea bine — în expresia ochilor lui apăru o umbră de amărăciune.

— Am făcut acest lucru nu numai dintr-o datorie, señora, rosti el cu un ton ce părea că arată o adîncă emoție, dar din care nu puteai înțelege ceva prea precis. Sînt momente în care poate vă dați seama de asta. Atitudinea mea, purtarea mea față de dumneavoastră nu înseamnă nimic. Pe urmă tăcu, de parcă această mărturisire l-ar fi tulburat. În sfîrșit adăugă: Poate că v-ați dat seama că după noaptea aceea, în care mi-ați salvat viața, sentimentul meu de prie-

tenie e cu totul altul. V-am crezut o femeie capricioasă și frivolă. Dar după aceasta, chiar atunci cînd v-am spus că vreau să vă păstrez aci în interesul ordinului, el tăcu o clipă și aruncă spre dînsa o privire fulgerătoare și aprigă, am gîndit cu totul altfel, am vrut să rămîneți deoarece îmi deveniseți necesară... Nu știu ce impresie v-a făcut...

— Necesară ?... Pentru spital ? Asta o știu de mult.

— Nu !... Personal pentru mine. Oare nu mă înțelegeți, señora ?

Monahul aruncă o privire puțin speriată spre Murier care delira, de parcă s-ar fi temut ca acesta să nu audă sau să înțeleagă cuvintele pe care le pronunțase.

— N-aveți nici o grijă, zise Fanny sec. Aiurează și nu înțelege nimic... O să moară. Dar ce voiați să spuneți ? întrebă ea.

— Vă iubesc, señora. Cu toate că de fapt relațiile noastre nu se vor schimba. Voiam însă să știți acest lucru.

Era oare nebun ? Fanny îl privi uluită. Capul lui frumos de sfînt și zeu păgîn era ușor aplecat în jos. Ochii priveau blînd și smerit. Timbrul glasului său era catifelat cum nu fusese niciodată pînă acum. Oh, lașul !... Oare asta era adevărata lui față, privirea lui, glasul lui ? Ce se ascundea sub această falsă smerenie de miel blînd, sub această mască ? Nu se temea oare că după îmbolnăvirea lui Murier, Fanny avea să se trezească, să se gîndească ceva mai mult la ea însăși și să părăsească Pena Ronda ? Iar acum... Da, tocmai acum, cine ar fi putut să preia munca ei, cine ar fi dat bani pentru spital ? Se putea oare găsi într-altă parte o vacă atît de bună de muls ? De aci venea probabil măgulitoarea mărturisire, condiționată însă de cuvintele că „de fapt relațiile dintre ei nu se vor schimba". Prostul !... Oare își mai închipuia și acum că Fanny considera bunăvoința lui ca o mană cerească ? După ce îi permisese cu generozitate să stea lîngă dînsul, să-i dea ajutor în acest cuib al morții, să ia asupra ei aproape toată întreținerea spitalului, acum, cînd se temea să nu-l părăsească, șarlatanul recurgea la alte manevre și la mărturisirea unui sentiment care de fapt nu exista. Fățarnicul ! Mincinosul ! Iezuitul !... Dar poate că... Oh, speranță a femeii care iubește... Poate că în ceea ce spunea era totuși o fărîmă de adevăr. Cel puțin pînă acum, chiar cînd trebuise să-i spună cele mai crude adevăruri, el nu o mințise. Oare nu-l scăpase ea de la moarte,

oare era atît de monstruos, încît să nu-i fie recunoscător pentru acest lucru ? Şi, în sfîrşit, cînd îi spusese că-i permite accesul în tabără în interesul ordinului, nu o făcuse oare pentru ca să ascundă din mîndrie, din fanatism, un sentiment adevărat ce apăruse împotriva voinţei lui ? Nu, ea nu trebuia să-l condamne atît de repede, trebuia să aibă răbdare. Încet ! Liniştit !... Dacă însă se convingea că minte, atunci, ţinînd seama de teama lui ca Fanny să nu părăsească spitalul, mărturisirea lui însemna de fapt o propunere... Da, propunerea de a fi cumpărat, de a-şi vinde trupul, pentru ca bolnavii săi să nu moară de foame ! Dumnezeule, atunci, dacă era aşa, putea oare Fanny să accepte această propunere ? Nu, niciodată... Era însă bine să cerceteze totul, să fie sigură ! Îşi adună din nou forţele şi zise ferm :

— Vă rog să nu-mi vorbiţi cu smerenia asta !... Vă rog să renunţaţi măcar o dată la calităţile dumneavoastră cereşti şi să coborîţi pe pămînt ! Şi încetaţi de a-mi spune la fiecare cuvînt doamnă, deoarece riscaţi să vă zgîrii faţa cu unghiile... Înţelegeţi, don Ricardo ?

El dădu din cap în semn că înţelege, dar faptul că i se adresase cu numele său mirean în loc de cel monahal îl irită. Pe buzele lui apăru surîsul acela binecunoscut, semidispreţuitor şi ironic. Dintr-o dată ochii îşi recăpătară luciul lor rece de oţel. Poate că, cu intuiţia sa diabolică, presimţea intenţia lui Fanny şi nu-şi mai putu păstra înfăţişarea lui de miel blînd cerută de regulile ordinului. Dar aceasta... aceasta nu arăta că nu era în stare să se vîndă ?

— Aşa !... continuă ea nervos. Coborîţi măcar o dată printre oameni, fiţi măcar o dată om !... Spuneţi că mă iubiţi... E adevărat ?

— Da, cu totul adevărat, răspunse el, şi în glasul său nu mai răsună falsitatea de mai înainte.

— De cînd ?

— Din noaptea aceea, cînd m-aţi scăpat de gloanţele anarhiştilor, din ziua cînd pentru mine aţi spus adevărul la tribunal... Din momentul în care v-am văzut pentru prima oară !...

Vorbea simplu, fără emoţie, cu glas limpede, şi fermitatea din ochii lui îi făcea privirea din ce în ce mai sfredelitoare. Fanny simţi cum păleşte din nou în faţa forţei ce o emana. Inima parcă încetase să-i bată şi picioarele i se tăiau. Înţelese

că şi în cazul cînd bărbatul acesta ar socoti-o o depravată şi ar începe să arunce cu pietre în ea, tot l-ar iubi, tot s-ar tîrî la picioarele lui, rugîndu-l să aibă milă şi s-o lase să rămînă lîngă el. Faţa lui, luminată de flacăra lămpii de petrol, radia o frumuseţe de vis, un fel de forţă magnetică, diabolică ce atrăgea şi copleşea. Simţi deodată că nu-şi mai poate controla voinţa şi că pornirea înăbuşită luni de-a rîndul, care o făcea să-i dorească buzele, trupul, sufletul... totul, totul dintr-însul, patima aceasta o domina cu o forţă irezistibilă. Şi aşa cum fluturele se aruncă în flacăra care-l va ucide, aşa se aruncă şi ea asupra monahului cuprinzîndu-l ca o panteră şi strivindu-i buzele cu ale ei. Niciodată o femeie nu îmbrăţişase mai pătimaş un bărbat. Niciodată buzele nu sărutaseră mai setos alte buze. Răsuflarea i se tăie, inima încetă să-i mai bată, întreaga ei făptură se cufundă într-o fericire nebună, sălbatică, distrugătoare. Dar îndată după aceasta simţi cum o mînă de fier, tare, nebănuit de puternică o smulge cu brutalitate din această îmbrăţişare pătimaşă, cum această mînă demonică, aproape nefiresc de puternică, o împinge departe de dînsul. Simţi cum trupul i se loveşte în pînza cortului, care se îndoi şi o respinse din nou ca un arc. O sticlă căzu de pe masă, cîteva pahare se răsturnară, nişte ţigări se risipiră pe jos... Ea îşi recăpătă echilibrul, dar nu auzea şi nu vedea nimic. Pe urmă îşi veni în fire şi observă ca prin vis cum un monah, un monah spaniol, îşi ştergea gura cu o fanatică repulsie de atingerea unor buze de femeie păcătoasă. Iar glasul lui şuieră :

— Plecaţi de aici !... Să nu vă mai atingeţi de mine !... Asta-i josnic !... Ieşiţi îndată din cort !

— Cortul este al meu !... zise ea ca prin vis.

— N-are importanţă !... Ieşiţi imediat !... Veniţi după o jumătate de oră !... Trebuie să stau lîngă dînsul şi să-i mai fac o injecţie !...

Şi tot ca în vis ea se supuse şi porni spre uşa cortului.

S-a terminat !... Altceva nu se mai putea întîmpla. Ceea ce se petrecuse ucisese cu totul posibilitatea de a mai reacţiona. Simţea doar cum întreaga ei făptură se transformase într-o ură dementă, într-o voinţă de răzbunare lipsită de scrupule, dar nu mai avea putere nici să spună, nici să gîndească şi nici să facă ceva. Simţea doar un spasm care parcă o strîngea de gît, încît nu mai putea trage aer în plămîni. Aer !... Mai mult

aer ! De ce era oare clima asta atît de infernală, de ce era noaptea atît de înăbuşitoare ?... Dar cînd făcu primii paşi şi cînd trase aer în piept, simţi îndată duhoarea cadavrelor. Parcă voia să vadă dintr-o dată un morman uriaş făcut din cadavrele tuturor călugărilor din Spania. Dacă acum vreun detaşament de partizani, comunişti sau anarhişti, ar ataca lagărul sau reziden̦a iezuiţilor din Toledo ori vreo mînăstire oarecare, i-ar aplauda ; mai mult, ar trage, ar ucide şi ea împreună cu ei. Roşii, numai roşii puteau să stîrpească pe aceşti călugări, să scape Spania de această haită medievală, respingătoare şi neagră ! Acum înţelegea sensul acestor măceluri în masă şi înverşunarea cu care anarhiştii voiseră să-l ridice pe Heredia. Da, numai roşii puteau să salveze Spania !...

Prostii ! Ce-o mai interesa pe dînsa Spania ?

După ce intră în cortul său şi se lungi pe pat, trebui să mai treacă alte cîteva minute ca să-şi potolească furia, ca să-şi vină în fire şi să-şi dea seama iarăşi de jalnica decădere în care ajunsese. Se văzu iarăşi aşa cum era în realitate : o păpuşă isterică, o femeie frivolă, care trăia din munca altora, o cocotă din lumea mare, care alerga după artişti de cinema, boxeri, trîntori şi care în cele din urmă ajunsese să umble după un călugăr spaniol smintit. Dar cum îl ura acum pe călugărul ăsta ! Cum voia să-i sfîşie gîtul cu cruzimea unei pantere ! Fantezia ei o făcea să vadă scene de cruzime apocaliptică, să alcătuiască planuri extravagante, să caute cuvintele cele mai teribile cu care să-i străpungă inima şi mîndria, cu care să-i verse sîngele. „Oh, călugăr prost al Companiei lui Iisus !... O să-mi plăteşti scump toate astea, foarte scump ! O să vezi pînă la ce înjosiri o să ajungi tîrîndu-te la picioarele mele şi cerîndu-mi iertare ! Nu voi părăsi tabăra asta pînă ce nu mă voi răzbuna, da, pînă ce nu mă voi răzbuna !..."

— Aţi spus ceva, señora ? întrebă somnoroasă Carmen.

— Nu.

— Mi s-a părut că aţi spus ceva acum cîteva clipe.

— Ţi s-a părut doar.

— Cum se simte don Santiago ?

— Rău.

— *Santisima Virgen !* [1]... Nu este nici o speranţă de însănătoşire ?

[1] Preasfîntă fecioară ! (Span.)

— Nu știu.

— Dumneavoastră veniți, desigur, din cortul său și sînteți obosită. Vreți să vă înlocuiesc ?

— Părintele Heredia este acolo.

— Săracul don Santiago !...

Fanny își scoase *peignoir*-ul și începu să-și pună rochia. Carmen sări din pat.

— Unde vă duceți, señora ? întrebă ea speriată, uitîndu-se la petele roșii pe care mînia le adusese pe fața și gîtul stăpînei sale.

— La părintele Olivarez.

— Singură ?... Să vin cu dumneavoastră ?

— Termină odată !... Culcă-te acolo și dormi ! se răsti la ea Fanny.

Își luă trenciul pe ea și cu lanterna în mînă ieși din cort. Furia și ura ce o stăpîniseră începură să cedeze. Se gîndi iarăși la Murier. Cînd trecu pe lîngă cortul lui se uită înăuntru. Heredia ședea tot acolo lîngă patul doctorului. Murier continua să delireze încet, dar parcă arăta ceva mai bine, vorbea cu voce pierdută și respirația nu-i mai era atît de grea. Trebuia să facă ceva pentru dînsul. Îi trecu întîi prin gînd să-l ducă chiar a doua zi de dimineață la Pena Ronda într-o cameră curată și răcoroasă și să rămînă lîngă el pînă ce se va face bine. Trebuia să facă asta negreșit, deoarece arșița și zăduful din cort aveau să-l ucidă. Acum voia să-l găsească pe Olivarez sau pe Domingo și să roage pe unul din ei să meargă mîine de dimineață în orășel și să caute o cameră.

Porni printre corturi. O izbi o duhoare îngrozitoare de cadavre ce venea din celălalt capăt al taberei. Luna se ridicase mult deasupra orizontului. Tabăra dormea sau mai bine zis agoniza, deoarece mulți dintre bolnavii care acum gemeau, aiurau sau se rugau pentru o cană de apă, aveau să moară pînă dimineața. Era îngrozitor cînd te gîndeai că în timpul nopții erau de serviciu cîte unul sau cîte doi dintre ei pe întreaga tabără și că de fapt acest lucru era cu totul inutil din cauza lipsei de medicamente. Într-adevăr, cei care erau de serviciu nu puteau face prea mare lucru. Totuși, dacă ar fi avut suficiente medicamente, ar fi întărit forța de rezistență a bolnavilor susținîndu-le inima prin injecții. Acum însă erau simpli spectatori în fața morții. Se lăsau — ca don Heladio

— în grija naturii sau — ca bolnavii — în aceea a lui Dumnezeu. Cine se făcea bine — se făcea, cine nu — murea. Sarcina celor ce erau de serviciu era de a face o singură injecție cu cardiazol vreunui nefericit atunci cînd îl vedeau că începe să intre în agonie, să potolească pe altul care aiura prea tare sau să dea un pahar de limonadă atunci cînd glasul celui care-l cerea era prea sfîșietor. Și infernul ăsta, grămada asta de corturi îndesate cu trupuri împuțite, cu oameni plini de păduchi și pe jumătate morți, continua să mai poarte încă numele strălucit de „Spitalul de campanie al preoților iezuiți", iar proștii — între care se număra și Heredia — mai credeau că în ordinul lui Loyola, în cler și în biserica catolică mai trăia inima lui Hristos ! Farisei nerușinați, smintiți și trădători de Hristos ! În altarele catedralelor, în capelele mînăstirilor, în palatele cardinalilor, la Escorial, la Madrid, Toledo, Sevilla... pretutindeni, în toată Spania, posedați tone de aur, argint și fildeș, mii de diamante scumpe, smaralde, rubine, topaze, care sînt suficiente pentru a înlătura epidemiile și suferința ! Voi însă adunați muribunzi în zdrențe pe grămezile astea de paie !

Fanny mergea prin tabără, cu pași repezi, spre unul din cele două corturi mari, în care se aștepta să-l găsească pe Olivarez. Deodată el apăru de undeva în fața ei.

— Vorbeați cu cineva, mistress Horn ?... întrebă el.

Dumnezeule, oare înnebunise în așa hal, încît începuse să vorbească singură ?... Și Carmen observase același lucru.

— Nu, cu nimenea.

— Așa mi s-a părut, zise monahul.

Fără să-și dea seama, el își îndreptase lanterna spre fața ei. Fanny îl făcu să înțeleagă această situație neplăcută, proiectîndu-i în ochelari un snop de raze și mai puternic din mica ei lanternă. El clipi de cîteva ori stînjenit și abia atunci abătu în altă parte lumina lanternei.

— Probabil auzul dumneavoastră v-a înșelat !

— Da, desigur !... confirmă el cu obișnuita lui naivitate. Sîntem cu toții foarte obosiți... Este a treia noapte cînd fac de gardă împreună cu fratele Gonzalo.

— Are vreun sens garda asta ?

— Nici unul ! zise el. În afară de cel moral.

— Ia mai lasă morala asta !... E îngrozitor să faci un lucru fără sens numai pentru că, din punct de vedere moral...

— Cred că aveţi dreptate, señora, zise el în spaniolă şi oftă adînc. Căutaţi pe cineva ?

— Da, pe dumneavoastră !... Murier are tifos exantematic !

— *Caramba !...*

Ochii de miop ai părintelui Olivarez clipiră speriaţi. Iată că boala nu cruţa nici măcar pe doctori, care, chipurile, ştiau cum să se păzească ! Pînă acum el fusese liniştit, deoarece se baza pe faptul că-şi fierbea vestmintele în fiecare zi, necontînd cîtuşi de puţin pe providenţă. Făgădui că a doua zi se va duce în orăşel să caute o cameră.

— Acum liniştiţi-vă !... Duceţi-vă să vă culcaţi !

— Nu pot să dorm, zise Fanny.

— Din cauza mirosului de cadavre ?

— Nu, din cauza nervilor.

— În schimb eu mor de somn.

— Atunci să vă schimb !

— Oh, cît sînteţi de bună, señora !... Dar părintele Heredia a dat ordin ca să facă de gardă numai bărbaţii.

— Asta n-are nici o importanţă.

Olivarez o privi mirat.

— Eu trebuie să-i execut ordinele, zise el. O pastilă de luminal o să vă ajute să adormiţi.

— Nu. Nimic nu-mi poate ajuta. Încotro vă duceţi ?

— În cortul meu, să trag puţin tabac. Dacă doriţi, veniţi în sufragerie. I-am spus fratelui Gonzalo să aprindă primusul şi să pună de ceai.

Ea gîndi : „Voi sta acolo pînă ce Heredia va ieşi din cortul lui Murier". Pe urmă îşi aduse aminte de Domingo. Dacă starea lui Murier începea să se înrăutăţească, se putea adresa lui. Murier îi spusese de mai multe ori că Domingo, ca doctor, se pricepea mai bine decît Heredia.

— Bine, o să vă aştept în sufragerie, promise ea lui Olivarez. Dar unde este Domingo ?

— Se roagă în paraclis.

— Ce, a înnebunit ? izbucni Fanny. De două zile face numai asta !

— Cum ?... Nu ştiţi de ce ? întrebă tainic Olivarez.

— La dracu ! Sigur că nu !

Olivarez se aplecă la urechea ei şi începu să-i şoptească confidenţial :

— Fratele Domingo este pedepsit de Heredia cu post și rugăciune, deoarece citește cărți interzise.

— Ce cărți ? întrebă mirată Fanny.

— Cărți revoluționare, señora !... Editate de comuniști.

„Curînd n-o să mă mai mire nimic aici", gîndi, fără voia ei, Fanny.

— Dar dumneavoastră nu-l citiți pe Hegel ? întrebă ea deodată. Pe cărțile lui cenzorul nu a scris : *„Nihil obstat !"* [1]

Ochii profesorului de scolastică o priviră jigniți.

— Pentru Dumnezeu, señora !... Eu pot să citesc tot ce vreau. Studiez pe Hegel pentru a apăra pe studenții mei să nu se molipsească de dialectică.

— Dar nu-l citiți cîteodată, așa... din pură plăcere ?

— Niciodată !... Pot oare să mă las cuprins de această erezie ?...

Și profesorul de scolastică porni grăbit prin beznă spre cortul în care dormea, ca să prizeze tabac.

Fanny se îndreptă spre paraclis. Acesta se afla în imediata apropiere a cortului în care se depuneau trupurile celor morți, înainte de a li se face slujba de înmormîntare. Duhoarea cadavrelor era aproape insuportabilă. Ușa paraclisului era închisă. Fanny o crăpă și îndreptă fascicolul de raze al lanternei sale în interior. Văzu silueta fratelui Domingo care sta în genunchi bolborosind destul de tare niște rugăciuni în limba latină. Monahul nu se întoarse ca să vadă cine venise.

— Frate !... pronunță ea.

Domingo se ridică îndată răsuflînd ușurat.

— Ah !... Dumneavoastră erați, señora ? Credeam că e vreunul din liliecii ăștia ai noștri.

Fanny rîse. Lilieci !... Fratele Domingo îi numea pe preoți, pe mai-marii săi spirituali, lilieci !

— Ce s-a întîmplat ? întrebă repede ea.

— Nimic, señora !... Lumea merge înainte.

— De ce v-au pedepsit ?

— Ca să se termine totul mai repede.

— Ce înseamnă asta ?

---

[1] Nimic nu se opune ; formula, în limba latină, prin care autoritățile ecleziastice autorizau publicarea unei lucrări.

— O să vă explic mîine... zise el, trăgînd cu urechea neliniştit. Acum lăsaţi-mă ! S-ar putea să vie Heredia şi să-mi întreiască pedeapsa.

— Vreţi nişte ţigări ?

— Dumnezeule !... Mor după un pic de tutun !

Fanny îi întinse pachetul de ţigări şi chibriturile ei.

— Mulţumesc, señora !...

Dinspre celălalt capăt al taberei se auzi deodată zgomotul unor paşi. Domingo căzu din nou în genunchi şi îşi plecă pios fruntea.

— Stingeţi repede lanterna !... Îndepărtaţi-vă ! şopti repede el.

Fanny stinse lanterna şi fugi de lîngă paraclis. Cînd se îndepărtă suficient pentru a nu putea bănui nimeni că fusese la Domingo, o aprinse iarăşi şi se îndreptă spre cortul care servea de sufragerie. Mirosul de cadavre o înăbuşea. Vîntul sufla din direcţia cortului în care erau depuse. La urechile ei ajunseră cîteva gemete stinse, deznădăjduite. Unii cereau limonadă blestemînd şi înjurînd, alţii, mai modeşti, cereau doar apă şi însoţeau rugămintea lor cu un impresionant *por favor* [1]. Cei despre care se presupunea că ar putea fugi undeva peste noapte în delirul lor erau legaţi cu frînghii. Prin deschizăturile corturilor venea altă duhoare, mai respingătoare, de sudoare, urină şi fecale. Din cauza lipsei de personal care să cureţe regulat spălătoarele, oalele de noapte şi scuipătorile, bolnavii zăceau într-o murdărie de nedescris. O dată ajunşi aici, fie în mod silit, fie în speranţa unei vindecări, ei nu mai puteau scăpa din acest iad fiind ameninţaţi de ordonanţa lui don Bartolomeo, care prevedea pentru acest lucru pedeapsa cu moartea. Bineînţeles, aceasta se referea numai la ţărani sau la oameni săraci. Pentru gradele militare, ca şi pentru toţi simpatizanţii noii mişcări existau alte spitale. Personalul inferior, bucătari, femei de serviciu, spălătorese ca şi bărbaţii pentru corvoadă, de pildă cei care săpau gropile şi înmormîntau morţii, era atît de insuficient, încît călugării înşişi trebuiau să ajute şi ei. După ce don Bartolomeo, la propunerea doctorilor militari, rechiziţionase cele două etuve, iar cea lăsată se stricase, fierberea lenjeriei de pat, de corp şi a hainelor în cazane nu mai putea fi făcută decît în mică măsură, aşa încît

[1] Vă rog. (Span.)

corturile se transformară în incubatoare de păduchi. A intra în ele, mai ales în timpul nopții, era cu totul riscant, deoarece, din cauza luminii foarte slabe, puteai călca pe hainele bolnavilor de pe care păduchii se urcau imediat. Doar călugării se încumetau să facă acest lucru.

Strecurîndu-se printre corturi, Fanny începu iarăși să se gîndească la toate astea și își dădu seama repede că tabăra murea, murea în mod fatal și că în curînd nu va mai rămîne aci nimic altceva decît cadavre. În consecință, răzbunarea, pe care o plănuia, devenea de prisos. Acum însă parcă diavolul însuși se hotărîse s-o ajute.

În sufragerie, fratele Gonzalo aprinsese de mult primusul, al cărui zgomot îl împiedică să audă pașii lui Fanny. Stătea cu spatele spre ușă și cu fața spre răsărit. Folosea foarte economic timpul pe care-l avea. Pînă ce apa din ceainic fierbea, își spunea cele zece rugăciuni pentru a fi la curent cu obligațiile sale cotidiene față de Dumnezeu. Cînd se întoarse și o văzu pe Fanny, tresări, după care își compuse o expresie cît mai pioasă și mai smerită. Se înclină în fața ei cu mult respect și o întrebă dacă-i permite să-i ofere un ceai. Fanny îi răspunse că-l așteaptă pe părintele Olivarez. Gonzalo se mai înclină o dată și puse cartea de rugăciuni în cutia ei de piele. În toată făptura lui ipocrită, smerită, în politețea lui dulceagă se vedea tragedia unui om care se vestejise de tînăr, a unui om de nimic, legat în lanțuri și care, pe deasupra, în seara asta părea oarecum tulburat. Aceasta o trădau mișcările lui fără rost. La un moment dat era gata să răstoarne ceainicul.

— Ați aflat noutatea, señora? întrebă el, străduindu-se să-și păstreze liniștea necesară unui călugăr care și-a încredințat soarta în mîinile lui Dumnezeu. Roșii au început ofensiva spre Tordesillas și Medina del Campo.

— Cînd? întrebă Fanny, fără a se alarma prea mult.

— Azi-dimineață.

— Unde se află Tordesillas și Medina del Campo?

— La cincizeci kilometri de noi.

— Și atunci ce facem? O să fugim? zise ea cuprinsă de o dorință răutăcioasă de a-l speria și mai mult.

— Nu știu... Ce va hotărî părintele Heredia.

— Eu cred că va hotărî să rămînem aici. Nu putem părăsi bolnavii. Dar dacă vin roșii, o să ne ucidă ca pe niște cîini.

— Şi eu sînt sigur de asta, rosti fratele Gonzalo, neputînd să-şi mai stăpînească panica în care căzuse. Aseară am aflat că la Lerida au fost ucişi treizeci de dominicani, iar la Jaen şi Palma del Rio pur şi simplu i-au ars de vii, atît pe augustini cît şi pe carmelite...

— Poate că sînt numai zvonuri, frate.

— Nu, señora !... S-a anunţat prin radio, de la Roma.

— Înfiorător !... Atunci vor face aceleaşi crime şi aici !

Fratele Gonzalo oftă ca un mucenic. Pe urmă stătu puţin pe gînduri şi, după o scurtă tăcere, întrebă precipitat :

— Aveţi benzină pentru ambulanţă, señora ?

— Am, frate. Dacă va fi nevoie să fugim, puteţi conta liniştit pe un loc pe platformă, independent de hotărîrea pe care o va lua părintele Heredia.

„Ar fi minunat să te vadă Heredia cum o ştergi de aici", gîndi ea cu răutate.

— Vă mulţumesc, señora !... zise el cu adîncă recunoştinţă şi parcă deodată înviorat. Nu trebuie să vă temeţi că veţi avea neplăceri cu miliţia, din cauza mea, dacă vom cădea undeva în vreun teritoriu ocupat de roşii. Voi fi îmbrăcat în haine civile.

— În cazul ăsta ar fi de dorit să azvîrliţi şi crucifixul şi cartea de rugăciuni.

— Nu pot să le lepăd, căci asta e împotriva regulilor ordinului, dar le voi pune într-o lădiţă.

— Şi dacă dau de ele ?

— O să spun că nu sînt ale mele. Dar acest risc este puţin probabil, señora !... zise el rugător.

— Sigur că da. Fiţi liniştit, frate.

— Şi încă ceva, señora, adăugă el îngrijorat, mă tem ca don Bartolomeo să nu vă rechiziţioneze benzina.

— Oh, nu cred că va îndrăzni să-şi bage nasul în benzină britanică !

— Oricum, n-ar fi rău să ascundem undeva un butoi.

— Bună idee. O să-i spun mîine lui Robinson.

— Îl putem îngropa undeva aici în vale, unde îngropăm morţii, propuse el, deoarece se gîndise şi la acest amănunt.

Expresia feţei lui se schimbă dintr-o dată, reluîndu-şi obişnuita poză smerită, atunci cînd de afară se auziră paşii părintelui Olivarez.

Părintele nu avusese răbdare să nu tragă o priză de tabac în cortul său şi acum venea, uşurîndu-şi nervii cu o serie de strănuturi plăcute. Lăcrămînd şi roşu la faţă, mai strănută încă o dată în faţa celor doi şi puse pe masă o condică lungă şi groasă. Fanny îşi aminti că acesta era registrul de casă al spitalului. Îl deschisese de multe ori ca să treacă în el sumele transferate de Branton şi Murray.

— Ai turnat un ceai, frate, binefăcătoarei noastre ? întrebă preotul.

Pe limba iezuiţilor asta însemna : „Toarnă ceaiul şi retrage-te imediat", Fanny cunoştea în parte aceste complicate relaţii dintre gradele ierarhice ale ordinului. Inferiorul putea rămîne în prezenţa superiorului numai dacă acesta din urmă îl invita. Altfel, trebuia să se retragă. Fratele Gonzalo se grăbi să se conformeze cerinţelor ordinului şi, aducînd ceaiul, ieşi din cort cu un salut plin de smerenie. Totul părea foarte firesc, dar registrul de casă îi arăta lui Fanny că profesorul de scolastică hotărîse să profite de acest moment pentru o convorbire cu un caracter mai special. Părintele Olivarez nu avea nici un pic de talent diplomatic şi se trădă îndată. „Iar o să cerşească", gîndi Fanny. Cît de bine se aranjau toate. Cît de tare avea să-l umilească şi să-l strivească pe Heredia. Iată că ziua întîi a lunii venise, dar ea parcă uitase cum se transferau sumele în contul iezuiţilor. După ce preoţii aşteptaseră cîteva zile, Olivarez voia să-i amintească de creştineasca datorie a caritătii.

— De ce mă numiţi binefăcătoare ? întrebă sec Fanny.

— Atunci, cum să vă numim, señora ?... rosti blajin profesorul, dar o nouă serie de strănuturi îl împiedică să continue. Îşi scoase din buzunar o batistă uriaşă, la fel cu aceea pe care o avea Heredia şi, înainte de a-şi ascunde faţa în ea, reuşi să spună : Iertaţi-mă !... Scuzaţi-mă...

Fanny îl scuză surîzînd prietenos. Naivitatea lui firească şi firea lui veşnic distrată o dispuneau totdeauna. Îşi aminti că Gonzalo sau Heredia nu prizaseră niciodată tabac atunci cînd trebuiau să se afle în societatea unor doamne şi mai ales atunci cînd se pregăteau să ceară bani. Dar părintele Olivarez, intrînd în cort, uitase de acest lucru. Luînd cutia, impulsul momentan faţă de această unică plăcere fizică îl făcuse să prizeze tabac.

— Groaznic !... zise el. Tabacul ăsta e foarte tare.

Se pregăti din nou să-şi înceapă înflorita introducere a cuvîntării sale, dar Fanny îl întrerupse repede.

— Vorbiţi direct, părinte.

— Vă mulţumesc, señora !... zise el recunoscător. Simţise el că elocvenţa iezuită, pe care şi-o însuşise în tinereţe prin lungi exerciţii, de astă dată avea doar să-i îngreuieze sarcina. Aşa e şi mai bine. Voiam să vă spun că situaţia financiară a spitalului e catastrofală.

— A cărui spital ?

— A spitalului nostru !... rosti mirat iezuitul.

— Adică dumneavoastră numiţi spital morga asta în care locuim ? întrebă rece Fanny.

Olivarez o privi speriat.

— Tocmai asta vă întreb, continuă ea. Dacă tabăra noastră este un spital sau o societate filantropică de înmormîntare.

— Nu ştiu, señora !... răspunse cu o voce chinuită iezuitul. Raţiunea mă face să văd lucrurile aproape tot aşa cum le vedeţi şi dumneavoastră, dar...

— Este o mare calitate să ascultaţi pe lîngă glasul lui Dumnezeu şi glasul raţiunii. Poate că vă jignesc în credinţa dumneavoastră.

— Nu, señora !... Marele nostru învăţat printre îngeri, sfîntul Toma de Aquino a ajuns la credinţă pe calea raţiunii.

— Spre regretul meu, am impresia că părintele Heredia se află sub influenţa altor sfinţi... Scuzaţi-mă ! Vorbesc cu totul respectuos. Voiam doar să spun că părintele Heredia a înfiinţat acest spital îndemnat de cea mai curată şi adîncă rîvnă creştinească, dar fără a asculta de glasul raţiunii, care l-ar fi sfătuit, în general, să nu-l deschidă, şi să lupte împotriva tifosului exantematic, a sărăciei şi a suferinţei într-un alt mod.

— Şi cum anume ? întrebă monahul.

— Oh, există multe moduri, dar asta e o problemă care priveşte exclusiv pe spanioli şi în care nu doresc să mă amestec... Vorbesc doar de modul de acţiune al părintelui Heredia. Credeţi că vaccinul său, ajutat de rugăciunile şi stăruinţa tuturor părinţilor iezuiţi, dă rezultate satisfăcătoare ?

— Señora !... Eu nu sînt doctor şi nu pot aprecia acest lucru, dar cu toate astea sînt în stare să-mi închipui cum ar

fi murit acești nefericiți, dacă nu era măcar acest biet spital al nostru.

— Ar fi murit la casele lor în procentul normal al oricărei epidemii de tifos exantematic... Ar fi avut mai mult aer și o hrană mai bună. Preoții nu i-ar fi sfătuit să vină aici, să răspîndească și mai mult epidemia și să moară ca niște cîini pentru gloria Companiei lui Iisus...

Ochii naivi ai profesorului clipiră alarmați la auzul acestor surprinzătoare cuvinte.

— Señora... rosti el cu prefăcută amărăciune, și glasul său căpătă dintr-o dată o stranie lipsă de convingere. Mă tem că în sufletul dumneavoastră s-a strecurat neagra calomnie despre Compania lui Iisus.

— Nu dau nici un pic de atenție legendelor și calomniilor, zise rece Fanny. În clipa de față nu mă interesează decît problemele mele personale. Din cauza evenimentelor, mi se pare că ați încetat să primiți orice fel de subvenție de la Institutul de medicină experimentală. Nu este așa ?

Pe fața lui Olivarez apăru o expresie de deznădejde.

— Da, señora ! răspunse el cu glasul plîngăreț al cerșetorului care așteaptă să fie miluit.

— De asemenea și părintele Sandoval nu vă mai poate trimite mica sumă, extrem de mica sumă, pe care casa ordinului a alocat-o spitalului după venirea mea aci... Este adevărat, nu ?

— Da, señora, recunoscu tulburat iezuitul.

— Ați văzut ?... Aflați însă că în acest caz nici eu nu mai pot da nimic. Nu sînt datoare să dau în locul Companiei lui Iisus. Sînt în pragul ruinei și nu aveți dreptul să mai cereți nimic de la mine !

— Noi nu cerem... señora, noi vă rugăm... începu să îndruge încurcat părintele Olivarez. Bolnavii nu au ce mînca... mor de foame... E ceva groaznic... Înfiorător !... Eu... noi vă rugăm, señora...

— De ce nu vă rugați de nobilii din împrejurimi ? De pildă, de marchizul de Dosfuentes ?

Ochii lui Olivarez clipiră iarăși, neputincioși și triști.

— Ne-am adresat și lui... Dar ne-a refuzat.

— V-a refuzat ? Ce păcat !

— De altfel, el a dat sume mari de bani pentru cauza regelui şi poate că într-adevăr se află în imposibilitate de a ne ajuta.

— Dar doña Ines ?

— Doña Ines nu este o femeie prea bogată.

— Dar nici eu nu sînt o femeie prea bogată... În orice caz nu vă mai pot ajuta ! Mai dispun doar de o mică sumă de bani care abia îmi va permite să mă întorc în Anglia.

Fanny triumfa : „Heredia, Heredia, o să-l fac să se roage şi să se tîrască la picioarele mele !" gîndi ea răutăcioasă.

— Adică vreţi să ne părăsiţi ? întrebă speriat Olivarez.

— Regret grozav, dar trebuie să vă spun că m-am hotărît să fac tocmai acest lucru.

Pe faţa veştedă a lui Olivarez trecu o expresie de panică, de deznădejde. Se uită la Fanny, înlemnit de hotărîrea ei, cu teama omului care nu mai putea găsi nici o scăpare. Pe urmă, buza de jos începu să-i tremure şi pe figura lui buhăită şi palidă apăru o roşeaţă neobişnuită. Lăsă pe farfurie paharul de ceai şi zise repede, puternic tulburat :

— Nu, señora !... N-o să ne părăsiţi acum ! Nu puteţi să ne părăsiţi acum !...

— Am impresia că vorbiţi lucruri stranii.

— Nu există lucruri stranii.

Pe urmă tăcu dintr-o dată, de parcă s-ar fi speriat de îndrăzneala cuvintelor lui în care se putuse strecura cine ştie ce erezie. În sfîrşit lăsă ochii în jos, privind trist la poalele rasei sale. Fanny avu impresia că în privirea asta era ceva apăsător, care semăna cu aceea a nefericitului osîndit la muncă silnică pe viaţă.

— Ce mă poate reţine aci ? întrebă ea cu glas înfiorător de rece.

Olivarez îşi ridică încet spre dînsa ochii săi negri.

— Părintele Heredia, rosti el încet.

— Ce am eu cu Heredia ? strigă Fanny nervoasă.

— Aţi venit aici pentru dînsul. Şi veţi rămîne pentru dînsul.

Fanny amuţi. Pe urmă simţi că începe să tremure de emoţie şi furie. Era straniu şi stupid, dar în clipa asta ea tremura mai mult pentru taina lui Heredia şi numai după aceea pentru amorul său propriu. Nimeni, nimeni nu trebuia

să bănuiască scopul pe care-l urmărise atunci cînd venise aici !...

— Glumiți... zise ea cu glas stins.

— Nu glumesc de loc, răspunse Olivarez serios, dar tonul său nu arăta teama omului care se pregătește să șantajeze. Glasul său era stins, obosit. De cînd ați vizitat rezidența noastră de la Toledo și ați început să mă întrebați de Heredia, mi-am dat seama de sentimentele pe care le aveați pentru el. Presupunerea mea era logică și întemeiată...

— A fi logic nu înseamnă încă a fi sigur.

— Pentru noi... pentru mine, este un lucru sigur.

— Vreți să spuneți că este ceva real ?

— Da ! zise iezuitul.

— Fiți atent ! rîse Fanny. Va să zică logica înseamnă realitatea !... Dar tocmai așa afirmă și Hegel ! În sfîrșit, v-am prins.

Din pieptul lui Olivarez răsună un rîs înăbușit, ciudat, în care se simțeau accente tragice. Parcă uitase dintr-o dată importanța pe care această convorbire o avea pentru spital.

— Vă pricepeți foarte bine la jocurile de cuvinte !... rosti el cu o voce seacă, devenind dintr-o dată serios. Hegel nu arată numai acest lucru. Pe urmă și scolastica noastră susține aceeași teză.

— Iertați-mă !... Am studiat și eu la universitate aceste probleme. Într-adevăr, scolastica susține și ea această teză, dar într-un mod cu totul deosebit. Dar să lăsăm jocul la o parte ! Oh, nu mă întrerupeți !... Lăsați-mă să vorbesc !... adăugă ea răsuflînd adînc. Ceea ce ați spus este adevărat... Pentru mine este ceva groaznic... Tragic de adevărat ! Am venit aici pentru Heredia, dar n-am avut putere să plec, pentru că... pentru că îl iubeam ! Acum însă îl urăsc... Îl urăsc îngrozitor, îl urăsc cum nu vă pot spune ! Și asta e adevărat. Cred că vedeți și înțelegeți că este adevărat. Tocmai de aceea nu voi mai jertfi nici o centimă mai mult pentru Heredia, pentru spital și pentru ordinul vostru blestemat...

— Dar bolnavii sînt flămînzi, mor de foame ! Heredia și ordinul n-au nici o vină în toate astea !

— Nici o vină ?... Lepădați masca, părinte, și terminați odată cu sofisticăriile astea fariseice. Nu mai faceți pe prostul ! Știți foarte bine care este adevărul !... Îl găsiți numai în judecată, numai în logică, numai în ideea absolută și în dez-

voltarea acestei idei, care este totul, care este singura realitate... Sau poate că adevărul se află doar în materie, așa cum afirmă comuniștii... Dar dumneavoastră nu aveți nici un Dumnezeu. Și în ambele cazuri dumneavoastră știți că un astfel de Dumnezeu nici nu poate exista !...

— Señora !...

— Tăceți !... Știți că lumea este în neîncetată mișcare, știți foarte bine că ea se dezvoltă și că ceea ce a fost adevărat în timpul lui Loyola nu mai poate fi adevărat astăzi... Cine nu vede asta este sau orb sau fariseu... Vă repugnă dogmele, visurile, jalnica grijă creștinească și abnegația fără sens a lui Heredia. Știți foarte bine cît de uriașe sînt bogățiile bisericii catolice și cît de înfiorătoare este sărăcia nefericiților pe care-i tratăm în acest spital. Tot ceea ce vedem în jurul nostru este ceva crud și rușinos, nedemn de rațiunea omenească. Cine susține această inepție, cine liniștește conștiința călăilor, cine dă forța morală dictatorilor, pretendentului la tron, aristocraților, tuturor acelora care vor să doboare republica și să întoarcă istoria înapoi ?... Știți foarte bine cine !... Numai clerul, numai ordinele religioase, numai nebunii de felul lui Heredia !... Recunoașteți adevărul, părinte Jeronimo Olivarez ! Fiți măcar o dată cinstit ! Spuneți-mi și mie dacă am sau nu dreptate ! Spuneți !

Fanny nu țipa, nu striga. Vorbea cu o voce joasă sau mai exact șuiera cu furia turbată și sălbatică a unui șarpe împotriva bisericii, împotriva preoțimii și a lui Heredia. De fapt însă nu-l ura doar pe Heredia. Ea nu-și dădea încă seama că, ajunsă în acest spital, furia și ura împotriva lui Heredia coincideau cu dezvoltarea realității însăși, care înlătura de la sine contradicțiile și judecățile absurde. Ochii lui Olivarez rămăseseră pironiți la dînsa cu o privire tragică. Buza lui de jos începu iarăși să tremure. Pe fața lui gălbejită se vedeau convulsiile unor mușchi. Gărzile de noapte și munca fără rost de fiecare zi din acest spital îl istoviseră cu totul. Poate că ar fi încercat să-și apere tagma osîndită de viață, să reacționeze sau măcar să treacă sub tăcere taina cea tragică a gîndului său, dacă nervii nu i-ar fi fost atît de distruși, dacă necontenita privelițte a suferinței și morții din jurul său nu i-ar fi transformat remușcările conștiinței într-un adevărat chin. Acum însă nervii îl părăsiseră cu totul și durerea îl făcu să nu mai țină seamă de nimic.

Obrazul său răvăşit arăta pe omul ce se găsea în pragul disperării. Ani de-a rîndul îşi ascunsese drama gîndurilor lui zăvorîte, care în ceasul acesta tîrziu, de supremă oboseală, voiau în sfîrşit să răsufle. Şi minunea pe care Fanny o dorea doar din răzbunare, dar nu se aştepta s-o vadă, se înfăptui. Călugărul vorbi. Olivarez zise : „Da".

Preotul pronunţă un „da" liniştit, deznădăjduit. Pe urmă adăugă :

— L-am văzut... Am înţeles de mult adevărul, dar n-am avut puterea de a-l recunoaşte.

— De ce, părinte ?

— Pentru că era prea tîrziu, pentru că ajunsesem un laş. Nu sînt nici nebun şi nici orbit de misticism ca Heredia... Mi-am dat seama de adevăr încă înainte de a-mi ţine lecţia de deschidere la Granada. Era însă prea tîrziu. Trebuia să părăsesc ordinul, să ajung un biet funcţionar mărunt sau să mor de foame. N-aveam putere să lupt şi să sufăr ca cei ce mor acum pentru republică !... Mi se pare că sînt groaznic de obosit şi de nervos. Nu ştiu de ce vă spun toate astea. Mi-e teamă ca nu cumva să ne audă cineva vorbind. Între noi, a trage cu urechea, a ne spiona unul pe altul este o regulă stabilită de Loyola. Este una din regulile secrete ale ordinului în sînul căruia trebuie ca fiecare să-l controleze neîncetat pe celălalt... Parcă s-a auzit un zgomot suspect acum cîtva timp ! Un zgomot făcut de cineva care se apropie în vîrful picioarelor !... N-aţi auzit nimic ?... Oh, frica asta !...

— De cine vă temeţi ?

— De Heredia.

— Ce v-ar putea face părintele Heredia ?

— Face parte din ierarhia cea mai înaltă a ordinului şi are dreptul să mă excludă din sînul bisericii.

— Ei şi ?

— Asta înseamnă să fiu exclus din ordin, să fiu aruncat ca o cîrpă... Şi nu sînt capabil de nici un fel de muncă. Pot doar să ţin lecţii de istoria scolasticii şi de metafizică creştină, pot îmbuiba capul studenţilor cu tot felul de minciuni şi rătăciri... Ca orice mincinos sînt slab, laş şi fricos.

— Sînteţi doar un nefericit... Laşii nu-şi recunosc greşelile.

Olivarez tresări dintr-o dată, de parcă asigurarea lui Fanny, că nu era laș, trezise în el o oarecare licărire de forță morală.

— Señora, v-am pomenit numele lui Heredia, cînd mi-ați spus că sînteți hotărîtă să părăsiți spitalul, deoarece voiam să vă vorbesc de-a dreptul... deoarece orice ocolire a problemei v-ar fi făcut să mă disprețuiți și mai mult și să-mi respingeți rugămintea. Acum o repet pentru bolnavii ăștia care mor de foame... Poate și de asta am recunoscut totul... Dați-mi banii pe care vi-i cer !... Nici un motiv omenesc nu ne poate permite să-i părăsim pe acești bolnavi după ce i-am adus odată aici. Nu vă vorbesc din caritate creștină ! Nu !... Fac apel la sentimentul mai înalt, al dreptății, al datoriei !... Apelez la ceva mai demn, la spiritul dumneavoastră de dreptate !...

— O să vi-i dau, zise Fanny. Mîine veți avea și cecul.

— Mulțumesc !... murmură iezuitul. Acum trebuie să vă spun totul, pînă la capăt... Iertați-mă !... Simt că nu mai pot răbda și că trebuie să vorbesc... Singurul lucru bun în ordinul nostru este doar mărturisirea, dar și aceasta se folosește aproape totdeauna în cele mai murdare scopuri... Da, mărturisirea, care ușurează în mod tainic orice conștiință... Voi începe mai întîi cu mine însumi... Provin dintr-o familie de mici nobili, de funcționari mărunți ai regelui. Veacuri de-a rîndul strămoșii mei s-au mulțumit cu fărîmiturile ce cădeau de la masa lui, fiind siliți să tacă, să aprobe și să se încline adînc, atunci cînd regele binevoia să facă vreo prostie sau vreo josnicie. Dar mai presus de toate au tăcut... Da, au tăcut din lene, din lașitate, au tăcut de teamă să nu-și piardă locul pe care-l aveau. Și eu sînt la fel ca ei... Am moștenit această tristă înclinare de la dînșii. Tac și închid ochii înaintea minciunilor metafizicii noastre, a moralei noastre, a falsei noastre caritați, de teamă să nu-mi pierd camera atît de confortabilă, pe care o am la rezidență, cărțile, masa îmbelșugată, vinul vechi... Îmi place să dorm puțin după-masă, iar cînd mă trezesc să beau o ceașcă de cafea tare și să-l citesc pe Shakespeare sau pe Sofocle în original... Cui nu-i place asta ? Da, e ceva minunat, dar în același timp josnic și respingător, cînd îți dai seama că alții muncesc pentru tine, că singura ta obligație e să ții cîteva lecții pe săptămînă în fața unor viitori preoți și monahi, care la rîn-

dul lor vor convinge mii de credincioşi de nemurirea sufletului şi de himerele vieţii de dincolo de mormînt, pentru a-şi umfla şi mai mult pungile. De douăzeci şi doi de ani, de cînd am intrat în ordinul iezuiţilor, îmi dau seama de acest lucru josnic şi stupid, îmi dau seama că viaţa... că societatea puteau fi orînduite cu mult mai multă cinste, cu mult mai multe bucurii, dar am tăcut, deoarece tăcerea în faţa josniciei făcea parte din educaţia mea, din moştenirea mea spirituală... Deoarece nu aveam puterea să resping aceste minciuni şi să vorbesc aşa cum vorbesc în faţa dumneavoastră acum... De altfel, şi de astă dată o fac dintr-un fel de nebunie şi nu dintr-un adevărat simţ moral. Am nervii distruşi. Simt cum grozăvia acestui spital mă zăpăceşte tot mai mult. Cum realitatea însăşi respinge lipsa de sens a existenţei mele, a existenţei ordinului nostru, a întregului catolicism şi chiar... Oh, nu ştiu, poate... poate a întregii orînduiri de astăzi ! Totul înoată acum în sînge, în suferinţă şi în haos, dar tocmai din acest haos, din aceste ruine s-ar putea naşte mîine o lume nouă. O şi văd chiar, lumea asta, señora, o văd cu ochii raţiunii, cu toate că nu-i pot aparţine, pentru că sînt o jalnică şi nefolositoare rămăşiţă a trecutului, pentru că aceşti douăzeci şi doi de ani pe care i-am trăit în mijlocul ordinului mi-au ucis voinţa, m-au învăţat să fiu prea comod, să mă mulţumesc cu liniştea, cu masa îmbelşugată, cu laşitatea... O să pier în ruinele acestei lumi vechi, dar sînt totuşi caractere, sînt oameni plini de viaţă, ieşiţi din popor, care... V-aţi uitat vreodată mai atent la Domingo Alvarez ? Era un biet băiat de ţară, pe care l-am găsit în La Mancha şi pe care, cu multă greutate, l-am băgat într-unul din seminariile noastre. V-am spus că Heredia l-a pedepsit... Da !... Îmi face impresia că Domingo trece printr-o adîncă frămîntare. Se petrece cu el ceva. Sînt sigur că va rupe lanţurile cu care ordinul nostru a ferecat orice făptură vie, orice spirit omenesc... Vedeţi ? Sînt forţe care nu pot fi înăbuşite, care vor să trăiască. Domingo provine dintr-o familie de ţărani lipsiţi de pămînt, dintr-o familie de argaţi, din oamenii ce munceau ca vitele pe latifundiile ducelui de Alba... Dar el e de o sută de ori mai demn să trăiască decît noi, decît aristocraţii, e de o sută de ori mai întreg la minte decît Heredia, deoarece nu trăieşte din miraje ; de o sută de ori mai

cinstit decît mine, deoarece nu poate răbda josnicia, atunci cînd își dă seama de ea...

Călugărul tăcu și, cu ochii lăsați în jos, privi undeva fără țintă așteptînd parcă smerit cuvintele de ocară ale lui Fanny. Ea însă nu pronunță nici un cuvînt, lăsîndu-l să-și ducă mărturisirea pînă la capăt.

— Am deviat... Iertați-mă! Vreau să vă spun acum cîte ceva despre Heredia și despre relațiile mele cu dînsul, continuă el. Asta vă privește și pe dumneavoastră. Dacă omul este capabil, ambițios și energic, atunci ordinul nostru îl transformă într-un demon fanatic. Heredia este unul dintre acești demoni. Trupul și spiritul lui sînt o emanație a lui Loyola însuși. Este un Loyola neînduplecat, groaznic, modern; un Loyola și mai înfiorător decît cel adevărat, care, măcar înainte de a i se fi arătat Fecioara, a trăit destul de liber, încît știa tot ceea ce este omenesc... Cred că el este cel ce va lua locul lui Sandoval și n-ar fi imposibil ca mai tîrziu să devină chiar general al ordinului. Persoana lui are ceva magnetic și copleșitor. De altfel, ați simțit și dumneavoastră acest lucru. Sandoval ține la el ca la lumina ochilor și a șovăit foarte mult pînă ce l-a lăsat, în cele din urmă, să-și experimenteze vaccinul aci la Pena Ronda. Aceasta a coincis cu vizita dumneavoastră la rezidență, vizită care l-a speriat pe superior. Iertați-mă, señora!... Nu știu dacă v-ați dat seama, dar în purtarea dumneavoastră era atunci ceva aparte, ceva ce deștepta bănuiala... Sandoval a analizat-o cu multă grijă. În tinerețea lui a fost ofițer de cavalerie și cunoaște foarte bine femeile. Lucirea plină de neliniște a ochilor dumneavoastră, emoția ce vă stăpînea glasul atunci cînd vorbeați, gesturile dumneavoastră nervoase, toate acestea nu i-au scăpat. Aceleași lucruri m-au impresionat și pe mine. Sandoval s-a temut mai ales ca nu cumva să-l îndepărtați pe Heredia din sînul ordinului, să nu deveniți cumva o a doua Pepita Jimenez [1]. Servilismul m-a făcut să-i împărtășesc temerile. Spun servilismul, deoarece îmi lipsea curajul de a îndura o mustrare. Dacă vă amintiți, atunci cînd ați venit la rezidență, am vorbit în fața dumneavoastră despre calitățile și preocupările lui Heredia. Am făcut-o așa... ca să am

[1] Eroina romanului cu același nume de Juan Valera, diplomat și romancier spaniol (1824—1905).

cu ce să vă întreţin sau poate dintr-un fel de inconştientă simpatie faţă de dumneavoastră şi de interesul pe care-l vedeam că-l aveaţi pentru Heredia. Din nefericire însă, superiorul a auzit convorbirea noastră şi îndată după ce aţi plecat m-a mustrat foarte sever. M-am apărat, minţind că am vrut doar să văd pînă unde merge interesul dumneavoastră faţă de Heredia. A fost ceva josnic, fără nici un fel de îndoială, dar se putea oare aştepta altceva de la mine? M-aş putea justifica doar, că tocmai atunci publicasem o carte despre Suarez, filozoful nostru medieval. Cartea conţine o interpretare cu totul nouă a ideilor lui şi prin publicarea ei mă situasem pe poziţiile ceva mai libere ale gîndirii noastre catolice. Dar chiar această jalnică libertate de gîndire... înţelegeţi, m-a costat o acuzare de erezie din partea arhiepiscopului de Toledo. Mă aflam, ca să zic aşa, în disgraţie şi căutam în mod cu totul servil sprijinul şi încrederea lui Sandoval. Explicaţiile mele l-au liniştit. Mai mult decît atît, am cîştigat în acest fel un pic de bunăvoinţă din partea lui. V-am spus că bătrînul acesta tremură de frică să nu-l piardă pe Heredia, privindu-l ca pe elementul cel mai valoros al întregului nostru ordin. Vizita dumneavoastră la Colegiul Arenales, care a fost cunoscută chiar în aceeaşi zi la Toledo, a grăbit doar instalarea spitalului la Pena Ronda. Speram că aici nu-l veţi găsi niciodată pe Heredia. Cu toate acestea, Sandoval mi-a dat ordin să-l însoţesc şi să-l spionez tot timpul cît va lucra aci. Poate că vă miră aceste stranii relaţii din sînul ordinului nostru. Pentru noi însă ele par cu totul firești, chiar atunci cînd ajung pînă la ultima josnicie. Ţinerea sub observaţie, urmărirea, spionarea, sau dacă vreţi cea mai vulgară ascultare pe la uşi sînt mijloace bine verificate pentru păstrarea disciplinei şi purităţii ideilor în ordinul nostru... Sosirea dumneavoastră la Pena Ronda m-a pus îndată în stare de alarmă. Timp de vreo două săptămîni am urmărit cu atenţie relaţiile dintre dumneavoastră şi Heredia şi, negăsind în ele nimic neobişnuit, am scris lui Sandoval că bănuielile lui nu erau întemeiate, măcar în ceea ce priveau atitudinea lui Heredia faţă de dumneavoastră. Am înşirat binefacerile dumneavoastră în modul cel mai amănunţit şi, în acelaşi timp, ca un credincios fiu al Companiei lui Iisus, ca unul care are grijă de interesele ei, am îndrăznit să-mi exprim părerea că datorită generozităţii dumneavoastră s-ar putea

micşora simţitor cheltuielile pe care le făcea ordinul pentru întreţinerea spitalului. Da, îmi amintesc că am scris chiar aşa... Lucru curios, Sandoval primise aceleaşi informaţii şi de la Heredia. Ceea ce s-a întîmplat pe urmă — ştiţi. Aţi preluat aproape total întreţinerea spitalului. Acum vedeţi deosebirea dintre noi doi, dintre Heredia şi mine. Faptele mele au fost josnice, meschine, servile... M-am gîndit doar la liniştea şi la biblioteca mea. La fericirea materială a ordinului care-mi asigura cărţi noi, masă îmbelşugată şi vin de Taragon. Heredia însă se gîndea la altceva... Ordinul are nevoie de bani ca să acţioneze în sprijinul monarhiei, care la rîndul ei îl va răsplăti cu noi privilegii ! Trebuia să deschidă noi şcoli teologice, să instruiască pe monahi şi pe preoţi, să mărească şi mai mult imperiul catolic, să-l aducă cu forţa pe Hristos cel răstignit pe pămînt !... Nu rîdeţi, señora !... Ăsta este Heredia. Puteţi oare să rîdeţi de don Quijote cînd se luptă cu oile şi cu morile de vînt ? Nu ! Aveţi milă doar de judecata mea sănătoasă, şi compătimiţi-mi doar laşitatea !... Nu am crezut într-un Dumnezeu cu chip de om, în dogmele creştinismului, pentru mine a existat doar o idee absolută, doar dezvoltarea ei, dar şi ea m-a făcut să fiu un indiferent, un spectator imoral de indiferent faţă de răul pe care-l vedeam în lume... Am trăit ca un epicurian. La Toledo am avut şi o amantă. Era o marchiză frivolă, o văduvă, căreia i-am dovedit în modul cel mai serios că numai relaţiile de dragoste cu un cleric nu sînt considerate ca păcat, după moartea soţului ei. Dimineaţa ţineam lecţii de etică monahală, convingeam cu cuvinte patetice pe viitorii preoţi despre sensul abstinenţei, iar după-amiază mă duceam la amanta mea, mintind pe superiori că umblam prin cartierele sărace din Toledo ca să împart nevoiaşilor micile mele economii... Da, señora, noi sîntem, cu toţii, fie nişte smintiţi ca Heredia, fie nişte laşi... nişte oameni josnici ca acela care se află acum în faţa dumneavoastră...

Olivarez tăcu şi ochii săi, în care se vedea tristeţe şi deznădejde, priviră în jos.

— Aţi terminat ?... Asta e tot ? întrebă Fanny.

Încerca o senzaţie ciudată, o limpezime şi o înviorare a minţii, de parcă s-ar fi trezit dintr-un somn adînc şi întăritor.

— Ce-ați spus, señora ? întrebă iezuitul, tresărind.

— V-am întrebat dacă ați terminat.

— Nu știu, răspunse el, parcă absent. Am vorbit tare ?

— Nu !... Foarte încet... N-a putut auzi nimeni. Dar nu vă mai gîndiți la asta.

— Trebuie să plec... zise el repede, ridicîndu-se deodată în picioare. Nu mă simt bine... O să mă întind puțin în cortul meu și Gonzalo îmi va ține locul. Noapte bună, señora !

— Noapte bună !...

Cu capul plecat și cu pași mărunți el se îndreptă spre ieșire. Dar cum ajunse aci și ridică pînza care acoperea intrarea, se opri deodată ca împietrit și din pieptul lui se auzi un strigăt slab. Era glasul înăbușit al unei făpturi care cădea undeva într-o prăpastie și căreia teama nu-i mai lăsase timp să strige tare. Era mai mult un geamăt de groază și de surprindere. Fanny alergă îndată spre dînsul. Monahul lăsase pînza să cadă și sta nemișcat ca o stană de piatră. Doar ochii săi, dilatați de groază, priveau țintă undeva în întuneric.

— Ce s-a întîmplat ?... întrebă mînioasă Fanny. Ați dat de diavol la ușă ?

Înțelese însă repede cine putea fi acolo, și de aceea, fără să ridice pînza, pronunță răstit :

— Intrați, părinte Heredia !...

Nu urmă nici un răspuns și nu intră nimeni.

Dintr-o dată simți o teamă, o teamă cu totul ridicolă, la gîndul că ar putea să-l vadă tocmai acum, în acest ceas tîrziu, după ce ascultase întreaga ei convorbire cu Olivarez. Ce slăbiciune !... Păi era oare o întîmplare mai dorită de dînsa decît cea care se petrecea acum ? Chiar dacă l-ar fi înjurat toată noaptea pe Heredia, efectul cuvintelor ei n-ar fi însemnat nici o sutime din durerea și suferința care i-o putea pricinui amara mărturisire a lui Olivarez ! Nu, ea nu se temea de dînsul, nu șovăia în dorința de a-i da încă o lovitură. Nu avea oare să-l demaște și pentru faptul că ascultase o convorbire străină ? Cu o mișcare rapidă ea trase pînza ce acoperea intrarea în cort și privi cu îndrăzneală.

Heredia se afla chiar în fața ei, nemișcat, cu mîinile încrucișate (într-una din ele avea nelipsita sa carte de rugăciuni, legată în piele neagră). Semăna mai mult ca oricînd cu statuia policromă a lui Loyola, pe care Fanny o văzuse

la reședința iezuiților din Toledo. Avu chiar senzația că se află în fața acestuia, fugit prin cine știe ce întîmplare din fundul iadului. La lumina slabă a lămpii fața lui suptă părea și mai cadaverică, și mai transparentă decît pînă acum. Călugărul nu făcu nici o mișcare. Nici nu clipi măcar atunci cînd ea trase pînza. Continua să se uite la nefericitul Olivarez, și strălucirea întunecată a ochilor săi radia parcă o putere demonică în fața căreia erai paralizat. Acum Fanny simți această putere și asupra ei. O cuprinse o slăbiciune momentană, aproape o totală neputință de a reacționa în fața acestei forțe. Niciodată figura lui nu semănase atît de mult cu o medalie antică, niciodată privirea sa nu fusese atît de pătrunzătoare. Fața lui măslinie de nobil spaniol, ce amintea de ovalul antic al iberilor și de liniile aspre ale chipului semit, exprima ceea ce Fanny nu mai văzuse niciodată pînă atunci, venind parcă din vremuri de mult dispărute. Era în același timp, sau rînd pe rînd, figura unui preot egiptean, a unui centurion roman, a unui cavaler din vechea Castilie și a unui sfînt. I se păru că abia acum înțelegea puterea lui magică, împotriva căreia nu puteai lupta și care o determinase să-l urmeze în acest loc al bolii și al morții, în acest infern. Din întreaga lui făptură radia forța unui popor ce stăpînise odinioară lumea, romantismul unor vremi apuse și dîrzenia omului ce se îndreaptă spre scopul pe care-l urmărește, neînfricat, fără șovăieli și compromisuri, bărbatul a cărui voință nu avea să slăbească și să cedeze niciodată. Dar cît de absurd i se părea acum acest țel, cît de anacronice și de jalnice erau mijloacele prin care voia să-l atingă ! Oare continua să-l mai iubească pe acest hidalgo scrîntit, pe acest don Quijote cu chip de călugăr, această păpușă medievală îmbrăcată în rasă ?...

— Ce doriți ? întrebă ea cu răutate. Semănați cu un torero ce pozează în fața unor reporteri fotografi. Poate că v-a jignit convorbirea noastră despre tatăl dumneavoastră, Loyola ?

El nu dădu nici o atenție vorbelor ei, continuînd să-l fulgere cu ochii pe Olivarez, fără să facă nici cea mai mică mișcare. Și atunci ea văzu cum profesorul de scolastică începu deodată să tremure ; fața i se schimonosi, picioarele i se tăiară. Pierzînd orice putere de rezistență împotriva privi-

rii magnetice care-l paraliza, Olivarez căzu în genunchi, după care se aplecă şi, apucînd rasa superiorului său, începu să-i sărute poalele, scîncind cu o voce înecată de plîns :

— Frate... părinte Ricardo... am greşit... a greşit oaia cea păcătoasă... iartă-mă, mîntuieşte-mă, frate !...

„O să înnebunesc", gîndi Fanny. Îşi ieşi din fire şi, mînioasă pe slăbiciunea lui Olivarez, îl apucă de guler pe nefericitul călugăr şi începu să-l tragă în sus cu toată puterea ca să-l ridice în picioare.

— Sculaţi-vă, lua-v-ar dracu !... Ridicaţi-vă odată !... Pentru ce îl rugaţi ?... Într-adevăr sînteţi o oaie...

Dar Olivarez o respinse brutal, după care îmbrăţişă picioarele superiorului său şi începu să-i sărute încălţămintea, suspinînd mereu. Era plînsul jalnic şi respingător al unei făpturi fără pic de voinţă şi care încerca să-şi salveze liniştea şi biblioteca, o făptură în care nu mai rămăsese nici un pic de demnitate şi mîndrie. Oare plînsul acesta nu înjosea şi mai mult ordinul, nu-l întrista şi mai adînc pe Heredia ?

Fanny pierdu orice compătimire pentru Olivarez şi începu să rîdă încet, răutăcios, răzbunător, dar se opri dintr-o dată cînd ochii demonici ai lui Heredia se îndreptară spre dînsa. „Idiotul ăsta vrea să mă hipnotizeze şi pe mine, gîndi ea fără voie. Dar sfîntul Loyola nu-l va putea ajuta." Ea îi susţinu privirea pînă la capăt şi întrebă rînjind :

— De ce nu utilizaţi *argumentum bacculinum*[1] ? S-ar putea îndrepta.

— Ieşiţi, senora ! ordonă sumbru Heredia.

— N-am să ies ! răspunse Fanny apăsat. Vreau să văd acest spectacol unic... Ce vreţi să faceţi cu el ? Eu cred că douăzeci de lovituri ar putea să-l întoarcă din nou la sfînta credinţă.

Heredia îşi îndreptă din nou privirea spre Olivarez, care continua să se tîrască la picioarele lui. Fanny observă că acum în această privire era nu atît furie cît deziluzie şi un fel de nemărginită tristeţe. Poate că trăia acum una din clipele cele mai zguduitoare din viaţa lui, poate că această prăbuşire a lui Olivarez era pentru el tot atît de chinuitoare ca şi nereuşita rebeliunii regaliste de la Pena Ronda. Dacă inima şi raţiunea

[1] Argumentul bîtei. (Lat.)

maturului Olivarez trădaseră ordinul, ce mai puteai aştepta de la soldaţii lui Hristos cu mult mai tineri decît dînsul ? Şi tocmai atunci cînd Fanny credea că pe faţa lui trecea o umbră de şovăială şi slăbiciune, el îşi trase picioarele şi, întinzînd mîna ce arăta undeva în gol, strigă cu o voce sălbatică :

— Ieşi afară din spital, Olivarez !... Afară din ordin, laşule !... Afară din sfînta biserică, nefericitule !... Eşti slab, laş şi fricos, pentru că nu crezi în Dumnezeu !... Şi glasul lui repetă cu aceeaşi înfiorătoare forţă, încă o dată : Pentru că nu crezi în Dumnezeu !...

— Ia nu mai ţipaţi aşa ! zise rece Fanny. O să speriaţi bolnavii.

Ca ars de ceară, Olivarez se ridică repede şi cu o stranie linişte îşi scutură praful care-i murdărise rasa.

— Părinte !... frate... se adresă el disperat, încă o dată, lui Heredia.

— Pleacă odată !... strigă la el fanaticul cu glas plin de turbare.

Şi don Jeronimo Olivarez, învăţatul comentator al lui Suarez şi al sfîntului Toma de Aquino, fost iezuit, fost soldat al Companiei lui Iisus, fost profesor de scolastică la Universitatea din Granada, ieşi din cort, lăsînd o tristeţe pustiitoare în urma sa. Peste cîteva secunde ieşi după el şi Heredia. Ca o stafie, păşind fără zgomot, Fanny îl urmă. O linişte adîncă plutea deasupra lagărului morţii şi peste meseta cea întinsă. Pînă şi gemetele bolnavilor amuţiseră. Cadavrele lor însă continuau să se descompună şi noaptea caldă de vară era plină de duhoarea unei lumi intrată în putrefacţie şi care pierea.

Heredia intră în cortul său. Înăuntru, deasupra patului, sub lumina slabă a unei candele se afla un crucifix de argint. Fanny văzu cum monahul îngenunche înaintea lui şi cum buzele-i începură să murmure nesfîrşitele lui rugăciuni.

III

„Acum trebuie să mă culc şi eu, gîndi ea pornind spre cortul ei. Trebuie să dorm... O să iau o doză dublă de somnifer." Îndată însă îşi aduse aminte că trebuia totuşi să vadă

cum îi mai era lui Murier. Desigur că Heredia părăsise cortul doctorului fără să lase pe nimeni de gardă. Înverşunarea ei împotriva iezuitului crescu şi mai mult cînd observă că din cortul lui Murier nu se zărea nici o lumină. Heredia îl lăsase pur şi simplu în întuneric. Cînd ajunse în faţa intrării, Fanny ridică pînza şi ascultă: Murier dormea liniştit. Cu toate acestea ea se gîndi s-o trezească pe Carmen şi s-o aducă aici pentru a sta de veghe. Îşi dădu însă repede seama că la bolnavii de tifos exantematic criza de inimă se poate produce cu totul pe neaşteptate şi evolua foarte repede. În timp ce Carmen l-ar chema pe Heredia sau pe dînsa, s-ar putea să fie prea tîrziu. „O să stau eu de gardă, hotărî ea, şi la nevoie îi voi face eu singură injecţia". Gîndul că doctorul, care venise aici pentru dînsa, ar putea să moară, o făcu să-l urască şi mai mult pe Heredia. Se întoarse din nou spre cortul lui Murier, căutînd prin buzunare un chibrit, ca să aprindă lampa.

— Señora !... se auzi o şoaptă în întuneric.

Din spatele cortului vecin, în care dormea Robinson, apăru statura înaltă a fratelui Domingo. Avea cu el o bicicletă, pe portbagajul căreia legase o mică boccea. El lăsă cu prudenţă bicicleta la pămînt şi veni spre dînsa.

— Nici dumneavoastră nu dormiţi ? îl întrebă ea plictisită. Parcă eraţi pedepsit !... Se pare că umblăm cu toţii prin tabără ca nişte somnambuli !

— Nu !... zise el, cu înţeles. Acum nu mai sîntem somnambuli. Ştim fiecare foarte bine ce facem.

— Oare facem într-adevăr ceva ?... De unde veniţi ?

— Nu vin, ci mă duc.

— Unde aţi fost pînă acum ?

— În spatele cortului ce serveşte de sufragerie.

Ea îl privi sever.

— Împreună cu Heredia, nu-i aşa ?

— Nu ! Heredia era în partea cealaltă. Eu am tras cu urechea numai pentru mine.

— Se pare că întrupaţi doar tradiţiile negative ale ordinului.

— Pentru ultima oară !... se dezvinovăţi el vesel. Dar reprezentaţia a fost foarte interesantă... Vă admir pentru

lecturile dumneavoastră ! Trebuie însă să-i cunoaşteţi şi mai adînc pe clasicii marxismului.

— V-aţi transformat cam repede în agitator !

— Mii de scuze !... Respect pe hegelienii cinstiţi. Ce adunătură de tipuri shakespeariene ! Fiecare dintre noi descoperă cîte un adevăr tragic şi nu ştie ce drum să ia... Doar Heredia şi-a urmat totdeauna calea sa !

Fanny rîse nervos.

— Mai încet !...

— Ce v-aţi hotărît să faceţi ?

— Mă duc să lupt pentru republică.

— Veţi ajuta Spania în acest fel ?

Faţa lui Domingo deveni serioasă.

— Da, señora ! zise el apăsat.

— Va să zică... şi dumneavoastră îl trădaţi pe Heredia !... rosti ea fără să vrea, încercînd senzaţia stupidă că în clipa aceea era de partea lui Heredia.

— Îi vor rămîne credincioşi alţii ! observă sarcastic Domingo.

— Cine ?

— Dumneavoastră, bineînţeles.

— Dar eu îl urăsc !...

— Fantezie de femeie amorezată !

— Vorbiţi prostii... Rămîneţi măcar pentru bolnavi !

— Bolnavii vor muri de foame chiar dacă daţi banii pe care i-aţi promis. Mai bine să ne îngrijim de salvarea celor sănătoşi.

— Ascultă, frate...

— Nu-mi mai spuneţi frate.

— Atunci ascultă, idiotule !... Cu rasa asta, nu o să mai ajungi pe front. Detaşamentele de partizani ale comuniştilor te vor ucide înainte de a avea timp să le explici că ai devenit marxist.

— Tocmai de aceea vin la dumneavoastră... Convingeţi-l pe Robinson să-mi dea unul din costumele sale.

— Bine ! O s-o fac, zise ea cu un ciudat regret că Domingo pleca.

Şi porni să-l trezească pe Robinson.

Cînd în revărsatul zorilor monahul încălecă pe bicicletă şi părăsi pentru totdeauna spitalul, Fanny se uită lung după

el, pînă ce silueta lui se reduse la un punct dispărînd în cele din urmă pe dunga albicioasă a şoselei. Oare nu voise să-l reţină pentru Heredia ? Prostii !... Heredia nu mai exista pentru dînsa !

Spre orizont cerul începu să se roşească. Dinspre nord-vest se auzea bubuitul îndepărtat al unui groaznic bombardament. Îşi aminti cu totul indiferentă de cuvintele fratelui Gonzalo în legătură cu ofensiva roşilor între Tordesillas şi Medina del Campo. Deoarece şoseaua de la Medina del Campo trecea prin Pena Ronda, în cazul cînd ofensiva reuşea, roşii puteau să ajungă foarte repede aici. Ei şi ?... Atunci Fanny avea să le arate pur şi simplu paşaportul ei britanic în faţa căruia erau obligaţi să se încline politicoşi, aşa cum salutau vameşii la Irun. Acelaşi efect avea să aibă, fără îndoială, şi paşaportul lui Murier. Cel mai cuminte era însă să plece chiar mîine de dimineaţă, ca să evite orice contact cu roşii. Se săturase de tot ce era aici... Dar cînd se îndreptă din nou spre tabără tresări dintr-o dată la gîndul că Murier era bolnav. El nu putea călători.

Trecu din nou pe lîngă corturile îndesate cu trupuri murdare şi umflate, cu săraci ce putrezeau pe paie, cu oameni ce trăgeau să moară de tifos exantematic. Simţi o ură faţă de ei. Îi ura pentru că miroseau atît de urît şi pentru că puteau s-o molipsească şi pe dînsa cu păduchii lor. Mai înainte parcă nu simţise duhoarea asta şi intrase, în prezenţa lui Heredia, în corturile pline de zdrenţe. Acum însă totul îi repugna şi nu mai putea să suporte nimic. Ea ştia, de pildă, că în cortul ăsta rupt, pe care fratele Domingo îl cîrpise de atîtea ori, se afla o ţărancă din Castilia, care venise sănătoasă în lagăr, deoarece nimeni nu fusese în stare să o despartă de copilul ei bolnav. După trei săptămîni luase şi ea boala, iar băiatul ei murise. Pe urmă ţăranca înnebunise, şi Fanny simţea fiori de groază cînd se apropia de ea, cu toate că voia s-o îngrijească personal şi cît mai bine. Acum însă trecu repede, ca să n-o mai vadă pe nebuna, care obişnuia să stea noaptea trează în uşa cortului.

„Aha, fugi !... o mustră deodată o voce interioară, pe care o auzea pentru întîia oară. Dar mai înainte nu făceai aşa !... Acum Heredia nu te mai interesează, nu mai ai în faţa cui să pozezi şi vrei doar să scapi propria-ţi piele ! Niciodată n-o

să poţi simţi ceea ce simţea femeia asta distrusă de muncă, care strîngea la pieptul ei trupul copilului mort, deoarece ai abuzat de plăcerile dragostei şi nu mai poţi avea niciodată copii, deoarece eşti stearpă şi rece ca o piatră, deoarece trăieşti doar pentru tine..." „O să înnebunesc !... gîndi ea trecînd printre corturi. Trebuie să iau nişte luminal ca să pot adormi... Îngrozitoare noapte !"

Cînd ajunse la cortul lui Murier, ridică pînza de la intrare şi se uită înăuntru. Era tot atît de întuneric ca şi mai înainte. Aştepta să audă respiraţia lui regulată, pe care o cunoştea atît de bine şi pe care o auzise cînd venise aici ceva mai înainte, dar acum în cort se aşternuse o linişte adîncă. Mai ascultă, dar nici de astă dată nu-i auzi respiraţia. „Probabil că e treaz", gîndi ea, dar bănuiala ce o cuprinse deodată o opri să deschidă gura şi să spună ceva.

— Jacques !... rosti ea cu o voce molcomă, după puţin timp.

Îi repetă de cîteva ori numele, dar nu primi nici un răspuns. Atunci, îngrozită, aprinse lanterna şi o îndreptă spre pat. Murier era întors cu faţa spre pernă şi un picior îi atîrna din pat într-un chip cu totul nefiresc. Dădu un strigăt uşor, lăsă lanterna pe masă, după care apucă cu ambele mîini umărul lui şi-i întoarse trupul spre dînsa. Faţa francezului era palidă şi începuse să se învineţească. Ochii o priveau cu un luciu mort, sticlos, ochi care nu mai aveau expresie şi reflectau doar lumina lanternei. Pe fruntea lui înaltă, brăzdată de vene umflate, atîrnau răvăşite cîteva şuviţe de păr ud încă de transpiraţie. Simţi deodată că i se taie picioarele, că o strînge cineva de gît, că nu mai poate să scoată din piept ţipetele isterice care o linişteau... Se prăbuşi pe scaun şi cu o deznădejde mută începu să-şi muşte, să-şi frîngă şi să-şi zgîrie mîinile, pînă ce şi le însîngeră. Dar din ochii ei nu curseră lacrimi. Durerile provocate de carnea sfîşiată şi de pielea zgîriată îi domoliră criza şi o făcură să-şi vină în fire. Se linişti, dar simţi cum o cuprinde o singurătate înfiorătoare, un pustiu de gheaţă şi avu senzaţia că trebuie neapărat să fumeze. Nu mai aprinsese o ţigară de mai bine de un ceas.

Acum nu-i mai trecea prin gînd că Murier venise aici pentru dînsa, nu-i mai trecea asta prin gînd, cu toate că altă dată îşi dăduse bine seama de acest lucru şi că, puţin mai înainte, fusese gata să-l recunoască. Egoismul ei atît de înră-

dăcinat o făcu şi de astă dată să se gîndească în primul rînd la dînsa. Ce avea să facă fără Murier ? Avu senzaţia omului care merge pe o cîmpie nesfîrşită şi pustie şi nu ştie încotro s-o ia. O străbătu un slab sentiment de milă, întîi pentru dînsa, şi abia după aceea şi pentru Murier care murise în cortul lui, în beznă, singur, părăsit de toţi ca un cîine. Heredia ar fi trebuit să rămînă lîngă patul lui toată noaptea şi să urmărească starea inimii lui, bolnavă de miocardita, pe care tifosul exantematic o accentuase încă din primele ore. Ura faţă de Heredia care o cuprinsese mai înainte o străbătu iarăşi. Desigur, călugărul îl părăsise pe Murier ca să se ducă să-şi bolborosească rugăciunile, pe care nu reuşise să le termine în timpul zilei. În loc de a face acest lucru el trăsese cu urechea ascultînd toată convorbirea ei cu Olivarez. „Idiotul !" şopti ea cu o ură şi mai puternică. Nimic nu o îndîrjea atît de mult ca rugăciunile astea pe care le tot bolborosea în faţa crucifixului.

În timp ce se învîrtuna în acest fel, aprinse, inconştient, o ţigară. O stinse repede. Oare asta trebuia să facă în primul rînd, aici, la căpătîiul mortului ? Îşi dădu seama apoi că Murier n-ar fi dorit nici să i se pună o lumînare la cap şi nici să vadă pe cineva plîngînd lîngă cadavrul lui. Rămase cu ochii pironiţi la linia buzelor învineţite şi care parcă ar fi vrut să-i spună cu un zîmbet cinic : „Fumează !... Fii pe pace ! Ce-i dacă stai în faţa unui mort ? Poate că şi eu, în locul tău, aş face la fel !" Da, numai Murier ar fi putut s-o înţeleagă, şi iarăşi îl regretă nesfîrşit de mult — pentru acest lucru, pentru faptul că putuse s-o înţeleagă. De aceea ascultă sfatul mortului şi îşi aprinse din nou ţigara. Pe urmă îi veni în gînd să-i închidă ochii. Ştia că dacă nu-i închidea pleoapele, corneea avea să se usuce, să se zbîrcească şi nu voia să vadă astfel ochii ăştia negri, pe care îi sărutase de atîtea ori. Îi lăsă uşor pleoapele, strîngînd ţigara între dinţi.

În timp ce făcea asta, îşi dădu seama că în felul în care îi închisese ochii, în pustiul şi liniştea ei era ceva respingător, ceva inuman, pe care nimeni dintre cei ce mai erau vii în spitalul ăsta n-ar fi putut să-l facă. Şi atunci auzi iarăşi vocea aceea interioară, care-i spunea : „Eşti cu totul conştientă de egoismul tău, de gheaţa care ţi-a cuprins inima... N-ai vrea să fii aşa, dar nu poţi şi de aceea eşti străină de tine însăţi, de aceea puţin mai înainte ţi-ai muşcat mîinile, iar acum îi

închizi ochii atît de liniştită, strîngîndu-ţi ţigara între dinţi... Da, e în tine o dedublare îngrozitoare. Conştiinţa nu-ţi poate învinge egoismul şi egoismul nu-ţi poate înăbuşi conştiinţa. Tocmai de aceea eşti atît de nefericită, de aceea suferi, de aceea nu poţi dormi fără luminal... De aci vine isteria ta, neurastenia ta, nebunia ta! Iar egoismul ăsta vine din desfrînările care ţi-au ucis voinţa, din iraţionala orînduire a lumii ăştia, care-ţi dă posibilitate ţie şi clasei tale să luaţi totul şi să nu daţi nimic... Spiritul ţi-a putrezit din cauza desfătărilor voluptoase; nervii îţi sînt ruinaţi de nopţile petrecute în cazinouri, la joc de cărţi, unde risipeai banii pe care-i storceai de la cei care-ţi munceau pămînturile. Ai căutat şi cauţi fără nici un scrupul doar plăcerile, doar voluptatea... De aceea ai alergat după Heredia, de aceea fumezi atît de liniştită în faţa acestui om care a murit abia acum cîteva clipe, în faţa acestui prieten care te-a iubit. Fumezi acum nu pentru că n-ai prejudecăţi, nu pentru că eşti excentrică, nu pentru că Murier nu s-ar putea supăra de gestul tău, ci pur şi simplu pentru că în clipa asta simţi dorinţa să fumezi, pentru că voinţa nu te mai ajută să-ţi impui un respect, respectul acela pe care din vremuri imemoriale ne-am obişnuit să-l avem faţă de cei morţi... Da, vezi toate astea, îţi dai seama de ele, dar nu ai puterea să te schimbi. Eşti la fel ca Olivarez — inutilă, o zdreanţă de care nimeni nu are nevoie. De aceea mergi acum spre o nebunie din ce în ce mai mare, de aceea eşti osîndită pieirii." „Pieirii? răspunse ea dispreţuitor glasului acestuia interior care o chinuia. Dar nu sînt o gîscă uşuratică, nu sînt proastă ca să mă sperii de mine însămi. O să rămîn pînă la capăt aceea care sînt." „Numai că nu vei putea rezista, observă sumbru aceeaşi voce interioară. Nervii îţi sînt ruinaţi. Puternici au putut fi doar strămoşii tăi, cînd robeau lumea şi stăpîneau oceanele. Tu însă eşti distrusă tocmai de bogăţiile pe care le-au adunat ei. De aceea nu vei rezista, de aceea te îndrepţi spre pieire. Uite, nu vezi?... Cadavrul ăsta te tulbură. Ştii că asta nu are nici un sens, totuşi te tulbură. Ştii că în lume, în viaţă şi în sufletul omului este o logică, de la care te-ai abătut şi tocmai acest lucru te tulbură. Numai un animal în faţa cadavrului altui animal poate sta atît de indiferent, cum stai tu în faţa mortului ăsta, care te iubea şi care a murit aici, pentru tine. Tu însă nu eşti un animal, ci un om, dar un om pierdut. În lipsa

ta de simţire este ceva groaznic... Cum, nu-ţi dai seama ?“ „Ba îmi dau, răspunse ea mîndră şi tristă, dar nu mă tem.“ „Atunci mai stai şi o să vedem !“ zise dispreţuitor glasul. Şi ea continuă să fumeze cu privirea pironită la cadavru, întrebîndu-se ironic cîte prostii mai aveau să-i treacă prin minte. Dar cu cît îl privea mai mult cu atît simţea mai limpede cum nervii i se încordau, cum întreaga ei făptură era pe nesimţite cuprinsă de o groază ce se datora faptului că provocase în mod conştient ceva de care de fapt se temea şi căruia nu mai avea putere să-i facă faţă.

Atunci auzi deodată un zgomot şi cortul se cufundă în întuneric. Dădu un ţipăt şi o porni în goană spre ieşire, simţind în coapsa ei lovitura unui corp moale, de parcă mortul i-ar fi tras un picior. Cînd ieşi afară îşi veni îndată în fire şi începu să rîdă. Ce prostie !... Intră din nou în cort şi aprinse iritată un chibrit. „Nu prea stau bine cu nervii“, zise ea aproape cu voce tare. Aprinzîndu-şi ţigara, răsturnase cu cotul lanterna electrică de pe masă şi cînd dăduse fuga afară se lovise cu coapsa de piciorul mortului. Cel mai cuminte era să părăsească acest cort. Se încăpăţînase ca o proastă să stea lîngă Murier tocmai cînd acesta nu mai avea nevoie de dînsa. „Mă duc la mine, hotărî ea ferm, o să mă culc şi eu în noaptea asta“, dar de fapt îşi dădea seama că va adormi foarte greu, că poate nu va putea adormi de loc, dorind doar să fugă de lîngă cadavru.

Şi fugi.

Cînd intră în cortul ei, se simţi parcă mai uşurată. Din somnul liniştit şi din respiraţia sănătoasă a lui Carmen radia o vitalitate oarecum ciudată şi care o impresionă. În timp ce Fanny se dezbrăca, fata deschise ochii şi începu să clipească des, orbită de lumina puternică a lanternei.

— Vă sculaţi, señora ? întrebă ea dînd repede la o parte pătura şi ridicîndu-se din pat.

— Nu ! Mă culc... Nu-i nevoie să te scoli.

— Cum se simte don Santiago ?

— Don Santiago a murit.

— *Santisima !...* şopti îngrozită spaniola.

Sări din pat şi începu să se îmbrace repede.

— De ce te scoli ? întrebă nervoasă Fanny.

— Vreau să-l văd pe don Santiago, răspunse blînd fata. Pe urmă o să mă duc în capelă să mă rog puţin pentru odihna sufletului lui.

— Nu-i nevoie să te duci chiar acum... Încă nu e îmbrăcat. O să te sperii.

— Eu nu mă tem de morţi, señora.

„Ştiu, gîndi Fanny. Voi, spaniolii, îndată ce vă naşteţi începeţi să vă gîndiţi la morţi şi la lumea cealaltă."

— Da, dar în cort este întuneric şi neplăcut. Nimeni nu ştie că don Santiago a murit. Eu am intrat întîmplător în cortul lui şi am văzut că nu mai trăieşte.

— Cum ?... zise Carmen mirată. Şi acum mortul e singur ?

— Da. Şi ce-i cu asta ?

— Dumnezeule !... Şi, desigur, n-aţi aprins nici o lumînare... Noi nu lăsăm niciodată morţii aşa, pentru că pe urmă sufletele lor nu-şi mai află liniştea.

„Şi trebuie să fugim de ele", gîndi cu amărăciune Fanny.

— Ai dreptate... Dar unde putem găsi o lumînare ?

— Am eu, în lădiţa mea, răspunse fata.

„Uite că iarăşi n-o să mă pot culca", gîndi Fanny, dar plictiseala fu înlocuită de dorinţa instinctivă de a însoţi fata. În timp ce Carmen căuta în lădiţa ei lumînarea, Fanny se îmbrăcă din nou. Pe urmă se duseră amîndouă şi intrară în cortul lui Murier. Întîi îmbrăcară mortul, pe urmă îl întoarseră cu faţa în sus, îi legară picioarele şi îi încrucişară mîinile pe piept. Carmen aprinse lumînarea şi începu să şoptească rugăciuni. Fanny simţi din nou că în fata asta sălăşluia o putere de viaţă, primitivă, care o făcea tare ca o stîncă. „Vezi ? îi şopti glasul, pe care-l auzise puţin mai înainte. Fata este superstiţioasă, ea crede în viaţa de dincolo de mormînt şi în nemurirea sufletelor, dar nu se teme de dînsa, pentru că merge în pas cu alte milioane de fiinţe ce se simt legate şi solidare între ele, deoarece nu a venit aici ca să caute voluptatea, ci ca să strîngă cîţiva bani pentru familia ei... Oh, nici pe departe nu e religia acea forţă care o linişteşte ! Dumnezeul în care crede şi rugăciunile pe care le face sînt doar expresia universului moral din sufletul ei, din care-şi trage liniştea şi forţa vitală. Tu eşti deşteaptă şi cultă, tu nu crezi în nemurirea sufletului, dar cu toate astea te temi... Te temi, deoarece acest univers moral îţi lipseşte ; te temi de tine în-

săți, de egoismul tău care se opune logicii vieții, care te rupe de șuvoiul cel mare și de solidaritatea tuturor ființelor omenești. Poate că așa te-ai născut, poate că egoismul tău se datorește acestei ruperi de lume, dar important este că nu mai există acea legătură morală dintre tine și dînsa. De aceea ești atît de singură, de aceea te temi." „Nu mă tem", zise ea cu dureroasă încăpățînare, în timp ce privea cu invidie fața liniștită a lui Carmen și buzele ei tinere care șopteau rugăciuni. „Ba nu, te temi! repetă glasul. Te temi groaznic de tine însăți, de singurătate și de moarte. Adu-ți aminte că anul trecut la Deauville ai abuzat mult de morfină și de atunci te temi mereu să nu cazi cumva în acest viciu. Amintește-ți că acum cîteva minute ai fugit din acest cort, deoarece te-ai speriat de cadavru, de moarte... Da, te temi de toți, deoarece îți dai seama că ființa ta s-a rupt de sensul vieții, de restul lumii, s-a transformat în ceva fără sens, care nu e nimic altceva decît o zdreanță, decît un rău..."

Carmen își terminase rugăciunile și ședea acum la picioarele mortului. Flacăra lumînării arunca luciri jucăușe pe ovalul oacheș al figurii ei. Și ca orice față spaniolă, ea radia o adîncă seriozitate, un fel de liniște și împăcare cu sine în fața destinului și a morții.

— Vrei să rămîi aici pînă se face ziuă? întrebă Fanny.

— Da, señora.

— Atunci eu mă duc să mă culc... N-am închis ochii toată noaptea, adăugă ea apăsat, vrînd parcă să-și motiveze purtarea.

— Da, trebuie să vă culcați, zise spaniola.

Și fata se uită cu o privire puțin mirată la stăpîna sa care putea să doarmă în noaptea în care don Santiago murise. „Proasto, gîndi iritată Fanny, tu poți rămîne pentru că ai dormit pînă acum, eu însă nu pot... Cad de oboseală și dacă mai stau puțin simt că plesnesc." Înțelese însă îndată că de fapt voia iarăși să fugă, deoarece cadavrul începea s-o tulbure, s-o chinuiască și s-o sperie.

Se întoarse în cortul ei și se culcă, dar nu putu să adoarmă. Atunci luă cîteva tablete de somnifer și peste o jumătate de oră se cufundă într-un somn greu, narcotic.

Se trezi nădușită toată. I se păru curios că în cort era încă întuneric și de afară nu se auzea nici un zgomot. Oare nu se

luminase încă de ziuă ? Aprinse lanterna şi se uită la ceas. Limbile arătau ora cinci. Probabil că ceasul stătuse. Ba nu, mergea, şi acest lucru o făcu repede să înţeleagă că dormise toată ziua şi acum era noaptea următoare. Gîndul acesta o nemulţumi. Într-adevăr, ce nesimţire !... Îşi aminti însă că luase o triplă doză de somnifer.

— Carmen !... strigă ea puternic.

Nu urmă nici un răspuns. Îndreptă lumina lanternei spre patul fetei şi văzu că era gol. Se dădu jos şi se îmbrăcă. Trebuia să vadă ce se petrecea în tabără. Desigur, îl îngropaseră pe Murier şi acum se mirau toţi de lipsa fratelui Domingo. Deodată auzi un tir continuu de artilerie. Bubuiturile răsunau de undeva cu totul aproape, deoarece toate lucrurile metalice de pe masă începuseră să vibreze.

— Carmen ! strigă ea şi mai tare, dîndu-şi seama că în glasul ei răsunau accentele unei frici isterice.

„Strig ca o nebună, gîndi ea, după care auzi iarăşi bubuiturile tunurilor. Roşii trebuie să fie undeva foarte aproape, dar paşaportul e în buzunar la mine."

— Vin, señora !... răspunse deodată glasul spaniolei.

Fanny îi auzi paşii şi peste puţin, de după pînza de la intrarea cortului, apăru fata.

— Unde-ai fost ?

— În cortul lui don Santiago.

— L-au îngropat ?

— Nu încă, señora... Părintele Ricardo a insistat să-l înmormîntăm încă de ieri, dar eu l-am rugat să amînăm pentru astăzi, deoarece m-am gîndit că aţi dori să asistaţi şi dumneavoastră la înmormîntare. Bietul don Santiago !... Ne-am speriat destul de tare şi pentru dumneavoastră. Fratele Gonzalo a văzut, după tub, că aţi luat, înainte de culcare, din somniferul pe care vi l-a dat. Ne-am temut să nu fi greşit doza, dar părintele Ricardo a văzut că, cu tot somnul dumneavoastră adînc, inima vă bătea normal şi acest lucru ne-a liniştit. Şi s-au întîmplat şi alte lucruri îngrozitoare, señora.

— Intră înăuntru !

— Vin îndată. O să-l rog pe fratele Gonzalo să stea el la căpătîiul mortului.

— Intră înăuntru !... ţipă Fanny. N-o să-l fure nimeni...

Fata se supuse şi intră în cort, uitîndu-se la Fanny cu ochii dilataţi de spaimă.

— Nu mă privi așa ! zise Fanny cu o voce potolită, mîngîind-o pe obraji. Țip așa, pentru că sînt nervoasă... Ce s-a întîmplat ?

— Señora... începu fata, dar glasul i se înecă în gît. Înghiți în sec și continuă : Señora, părintele Jeronimo s-a spînzurat...

— Părintele Jeronimo ?... rosti ea cu o șoaptă rece, întorcîndu-și privirea spre Carmen. Pe urmă gîndi fără să se tulbure : „Da, asta-i prea mult chiar pentru nervii unui spaniol". Cînd l-au găsit spînzurat ? întrebă ea în timp ce începea să-și aranjeze părul.

Ochii spaniolei rămaseră din nou pironiți la Fanny și în ei lucea groaza ce o stăpînise cu cîteva clipe înainte.

— Nu te uita așa la mine ! îi porunci a doua oară Fanny. Ce vrei ? Să mă spînzur și eu ?

— Nu, señora !... răspunse mecanic spaniola.

— Atunci vino-ți în fire !... De ce ți-e frică de mine ?

— Oh, nu mă tem de dumneavoastră !...

— De ce tremuri ?

— Dar nu tremur, señora !

— Ce altceva s-a mai întîmplat ?

— Altceva ?... Altceva, nu știu... Ieri dimineață am scos din corturi optsprezece cadavre. Părintele Ricardo zicea că bolnavii au murit pentru că nu au avut mîncare și medicamente... Bucătarul a plecat, dar au venit cinci călugări din ordinul sfîntului Bruno. Acum sapă gropile și înmormîntarea merge mai repede... Da !

— Oho !... Mîngîietor !

— Ce spuneți, señora ?...

— Spun că sfîntul Bruno ne va ajuta... Unde este părintele Ricardo ?

— În paraclis.

„Va să zică, iarăși se roagă !" gîndi înverșunată Fanny. Pe urmă începu să țipe, vărsîndu-și furia asupra fetei.

— Vino-ți odată în fire, țiganco !... Nu te uita așa la mine ! Nu mănînc oameni ! Ce vrei să faci acum ?

— Ce porunciți, señora...

— Atunci apucă-te și fă bagajele ! Mîine plecăm. În timpul ăsta eu o să-i strîng hîrtiile lui don Santiago.

— Ar fi mai bine să nu intrați în cortul său, zise Carmen.

— De ce ?

— Pentru că a început să se descompună.

— Şi miroase ?

— Da. Ieri, limba i s-a umflat şi i-a ieşit din gură.

— Asta-i tocmai pentru nervii mei. Totuşi trebuie să intru. Du-te şi-i acoperă faţa cu ceva !...

Carmen ieşi să îndeplinească porunca.

Fanny mîncă o bucată de şocolată şi doi biscuiţi. În liniştea nopţii canonada se auzi iar. „Trebuie să plec cît mai repede de aici, îşi zise ea încă o dată. De ce s-au întîmplat toate astea ?" Ca un copil vinovat şi răzgîiat, ea îşi aminti de toate cele petrecute şi care o aduseseră aici, ajungînd iarăşi la concluzia că într-însa era ceva putred, ceva care nu se mai putea reface. „Acum mă simt şi mai rău ca înainte, gîndi ea. Nervii îmi sînt cu totul măcinaţi."

Pe urmă îşi puse îndată întrebarea ce avea să facă pînă dimineaţa. Nu-i trebuiau decît cîteva minute ca să ia hîrtiile lui Murier. Carmen putea să facă bagajele în cel mult o oră. Şi pe urmă ? Pe urmă trebuia să stea pînă dimineaţa ca o bufniţă, luptîndu-se cu neurastenia. Se gîndi că plecarea însăşi nu era un lucru atît de simplu cum i se păruse la început. Mai întîi trebuia să aibă un permis de trecere, semnat de don Bartolomeo, să întrebe pe unde putea trece cu cel mai mic risc şi care anume puncte de frontieră erau în mîna franchiştilor, lucru pe care nici don Bartolomeo nu-l cunoştea cu toată precizia. Ca să afle cu oarecare aproximaţie toate acestea, trebuia să mai aştepte cel puţin o zi. Asta însemna că putea pleca cel mai repede poimîine dimineaţă. Era o prostie s-o pună pe Carmen să facă bagajele chiar acum. Gîndul că trebuia să aştepte, că trebuia să facă o serie de intervenţii o plictisea de moarte. „O să plec fără nici un fel de permis", hotărî ea furioasă, dar îşi dădu repede seama că, din cauze politice, franchiştii nu erau dispuşi să respecte prea mult un paşaport britanic. Scrîşni din dinţi cu răutate neputincioasă. Carmen se întoarse şi spuse că a acoperit cadavrul.

— O să luăm şi hainele lui don Santiago ? întrebă ea cu o voce blîndă.

— Proasto !... N-o să ne luăm nici măcar hainele noastre ! Ori vrei să ducem cu noi vreun păduche de ăsta molipsit ? Pe urmă îşi stăpîni furia şi zise printre dinţi : O să luăm cu noi numai ceea ce este absolut necesar ! Dar nu te grăbi să

faci încă bagajele ! Oh, încetează odată cu plînsul !... Şi tu vrei să mă faci să înnebunesc ?

„Sînt insuportabilă", recunoscu ea, dar nevrînd să se înjosească, vorbind fetei cu un ton blînd, ieşi repede afară. Dinspre Sierra Divisoria adia un vînt proaspăt. Era în revărsatul zorilor, dar pe cerul violet mai luceau încă stele. Canonada continua. Printre bubuiturile înfundate ale tunurilor se auzi clănţănitul îndelung al mitralierelor. Undeva, cu totul departe, se ridicară deasupra orizontului rachete abia vizibile. „Aştia sînt roşii ! îşi zise Fanny iarăşi. Trebuie pur şi simplu să plec cît mai repede de aici." Se întoarse speriată în cort şi strigă :

— Carmen !...

Voise să spună : „Fă imediat bagajele", dar îşi aminti că puţin înainte îi poruncise tocmai pe dos.

— Nimic !... zise ea fetei. Culcă-te îndată şi dormi !

„Sînt nebună !... Sînt pur şi simplu nebună !..." începu să repete ea şi se simţi din nou în pragul crizei de isterie care o făcea să ţipe, să-şi muşte mîinile şi să-şi rupă hainele de pe dînsa.

Se stăpîni totuşi cu un efort uriaş şi intră în cortul lui Murier. Carmen atît de bine acoperise cadavrul cu pături, încît nu se mai vedea aproape nimic. Mirosul însă o înăbuşea. Cu mişcări repezi începu să scotocească prin valize, fără să găsească nimic ce merita să fie luat. Dădu doar de un pachet de vreo zece scrisori, pe care i le scrisese odată şi pe care doctorul le păstrase pînă acum, ca un sentimental. De ce le adusese aici ? Oare le purta totdeauna cu dînsul ? Deschise una la întîmplare. Scrisoarea data din 1935 şi începea cu cuvintele : „Dacă mă mai duci încă o dată la Wagner, o să încep să flirtez cu chelnerii naţional-socialişti". Deschise şi celelalte scrisori. Toate erau din aceeaşi perioadă — pe vremea dragostei lor din Germania. Într-un loc ea se plîngea : „Ai început să devii o personalitate puternică... Aseară n-ai mai rămas în camera mea", iar în alta exclama : „Va să zică, să ne căsătorim !... Se pare că aceşti munţi bavarezi liliputani te fac să fii sentimental !" Scrisorile erau îmbibate de cinism şi de indulgentă tandreţe, dar Murier le păstrase ca pe nişte relicve. Un roi de amintiri o inundară. În faţa ochilor ei apăru Murier aşa cum îl văzuse pentru prima oară acum doi ani — mai tînăr, mai vioi şi mai plin de viaţă. Îşi aminti de nopţile

pe care le petrecuse cu dînsul, de excursiile pe care le făcuseră, de o mulţime de întîmplări caraghioase. Şi acelaşi om, acelaşi trup, aceleaşi braţe, care o strînseseră cu atîta pasiune, zăceau acum lîngă ea ca un cadavru descompus şi rău mirositor... Cît de stranii erau toate acestea !... Şi cît de groaznice ! Simţi din nou semnele crizei prin care trecuse astă-noapte, criză care o făcuse să strige ca o nebună.

Se stăpîni totuşi cu un efort uriaş, lăsînd scrisorile şi aşezîndu-se pe scaunul portativ. Ochii ei rătăciră la întîmplare prin cort. Dintr-o dată observă pe masă trusa medicală a lui Murier. Trebuia să ia măcar geanta asta. În ea nu se putuseră cuibări păduchii. Pe urmă nu era exclus să aibă nevoie de o trusă medicală pe drum. O deschise ca să vadă ce era într-însa. Geanta conţinea ustensile obişnuite şi medicamente de primă necesitate. Controlă să vadă dacă pansamentele erau în cantitate suficientă şi tocmai cînd era gata s-o închidă dădu de o cutie pe care era scris ceva în spaniolă. Înăuntru erau fiole cu morfină. Da, asta era !... Se sperie deodată cînd văzu în faţa ei seringa şi fiolele cu morfină. „Nu, sub nici un cuvînt ! hotărî ea. Numai asta îmi mai lipsea !" Dar îndată îşi aminti de minunata acţiune a otrăvii şi de liniştea şi fericirea care avea să-i cuprindă nervii. Anul trecut utilizase stupefiantul doar pentru simpla plăcere, acum însă avea într-adevăr nevoie de el. Zece centigrame aveau să fie suficiente pentru a-i linişti nervii şi a-i reda echilibrul pe care-l avusese mai înainte. Da, numai zece centigrame şi numai în seara asta !... Ar fi stupid să se teamă de morfinomanie. Oare nu se putea lipsi de ea în momentul în care ar fi dorit-o ? Or tocmai acum avea nevoie de linişte, de gînduri limpezi, de sînge rece pentru a cugeta la acţiunile pe care trebuia să le întreprindă, tocmai acum trebuia să scape de această iritare, de groaza care o urmărea pretutindeni. „Da, numai astă-seară ! hotărî ea ferm. Şi cînd voi pleca, n-o să mai iau trusa cu mine." După o scurtă şovăire, scoase seringa şi începu să o spele cu spirt, dar pe urmă o lăsă. Vocea aceea interioară o prevenea : „Fii atentă !... Şi anul trecut ai început tot aşa, ca să ajungi pînă la urmă a o întrebuinţa zilnic. Atunci Murier abia te-a scăpat, acum însă nu mai are cine să te ajute." Închise cutia de nichel în care pusese seringa, cu hotărîrea de a ieşi îndată din cort, dar foarte repede simţi regretul pentru liniştea care ar fi putut s-o aibă în urma in-

jecției. „Numai una ! gîndi ea. Doar una singură !... Nu trebuie să fiu chiar atît de fricoasă ! Acum am cea mai mare nevoie de liniște." Dar iarăși se gîndi și iarăși șovăi. Și atunci simți din nou groaza aceea înăbușitoare care pîlpîia într-însa și frica ce o pîndea din toate părțile și care anunța criza de care se temea atît de mult. „Nu pot să mai rabd, zise ea aproape cu voce tare. Nu pot... nu mai pot..." Pe urmă simți că voința o părăsește. Luă o fiolă, o tăie mecanic cu pila, umplu seringa și înfipse acul în pielea coapsei. Peste puțin simți un ușor fior în tot trupul și o senzație infinit de plăcută, o liniște, un farmec ciudat, de parcă nimic din tot ce se întîmpla în jurul ei nu putea s-o mai tulbure. I se părea că zboară prin văzduh, că rochia nu-i mai atingea trupul, că toată ura ei față de Heredia, toată groaza din spitalul acesta de tifos, de moartea lui Murier și de toate se transformaseră într-un fel de curiozitate ușoară, plăcută și arzătoare.

Rămase puțin în starea asta, fără să se mai gîndească la Murier, la ofensiva roșilor, la spitalul de muribunzi și la drumul pe care avea să-l facă. După aceea se ridică și se întoarse în cortul ei. Carmen ședea pe pat și pe fața ei curgeau lacrimi mari.

— De ce nu dormi ?... întrebă, cu o voce domoală, Fanny.

Spaniola nu răspunse. Fanny se dezbrăcă încet, stinse lampa și se culcă. Morfina o adormi pe nesimțite.

Se trezi tîrziu, cu dureri de cap, dar destul de vioaie pentru a se scula îndată din pat. Văzu iarăși același cer senin al Spaniei, cu soarele arzător care pîrjolea și ultimul pic de vegetație de pe luturile și nisipurile roșii ale mesetei. Văzu și pe monahii din ordinul sfîntului Bruno, care duceau cadavrele pe tărgi, scoțîndu-le din corturi și transportîndu-le spre gropile din văioaga apropiată, gropi pe care le săpaseră în timpul nopții. Erau îngrozitor de murdari în rasele lor făcute din păr de capră și prin găurile cărora se vedea trupul lor ars de soare și slab. Unul dintre dînșii o salută cu înfiorătorul : *„Memento mori"*.

— Cînd este înmormîntarea lui don Santiago ? întrebă ea, în timp ce Carmen îi turna să se spele.

— Călugării l-au îngropat, răspunse fata. Cadavrul nu mai putea sta așa.

— Cu atît mai bine, zise Fanny. Aș fi suportat foarte greu această înmormîntare, deoarece don Santiago îmi era foarte apropiat.

Carmen dădu din cap aprobator, dar nu spuse nimic.

— Dar părintele Jeronimo ? întrebă Fanny, stropindu-și fața cu apă. L-au înmormîntat și pe dînsul ?

— Da, l-au îngropat, răspunse fata.

— Cine i-a făcut slujba de înmormîntare ?

— Nimeni.

— De ce ?

— Pentru că a făcut un păcat de moarte, luîndu-și singur viața.

— Numai pentru atît ?

— Și pentru că nu credea în Dumnezeu, explică sumbru spaniola.

— Cine ți-a spus asta ?

— Părintele Heredia.

— Fă cafeaua, zise Fanny, ștergîndu-se pe față și aruncînd prosopul în mîinile fetei. Nu te îndepărta de aici. Putem pleca în orice clipă... ai înțeles ?

Bău cafeaua în fața cortului și, pe cînd se uita la călugării care continuau să transporte cadavrele, începu iarăși să se gîndească la Heredia.

În sfîrșit, îl vedea așa cum era în realitate — un smintit, un spirit omenesc steril, o negare a vieții, a oricărei bucurii și fericiri... Acum se uita la el ca la un mag al întunericului lipsit de orice sentiment, ca la un mag al răutății și al morții, în spatele căruia se afla un nimic crud, rece și deznădăjduit. Toată metafizica, toată morala, toată abnegația lui Heredia erau construite pe nemurirea sufletului, pe care nimeni nu o văzuse și nici nu o dovedise, care era potrivnică rațiunii și, prin urmare, nu însemna nimic. Olivarez se sinucisese din groază față de acest nimic, Domingo fugise ca să lupte împotriva acestui nimic. Întreaga Spanie republicană se ridicase pentru a se apăra de cruzimea și lipsa de sens a acestui nimic...

O cuprinse o răutăcioasă curiozitate de a ști ce face în clipa asta Heredia. Voia să-l vadă acum, tocmai acum, dezluzionat de visurile pe care și le făcuse în legătură cu succesul rebeliunii, părăsit de ai săi, înjosit de neputința sa, doborît de movila de cadavre a morților de tifos, care otrăveau aerul.

Voia să-i vadă mîndria înfrîntă şi credinţa sfărîmată, să rîdă cu răutate de panica devastatoare care îl cuprinsese în acest moment din cauza morţii din lagăr şi a apropierii republicanilor... Voia să-i demaşte nebunia, fanatismul şi orbirea, să arunce asupra lui vina morţii lui Murier, a sinuciderii lui Olivarez, a fugii lui Domingo, a băii de sînge în care se scălda acum poporul spaniol. Cuvintele ei trebuiau să plesnească conştiinţa lui asemenea unor lovituri de bici, să-l strivească fără cruţare ca pe un vierme... Pe urmă avea să se urce în maşina ei şi să plece.

Iritată din ce în ce mai tare de gîndurile, de ura şi înverşunarea ei împotriva lui Heredia, Fanny se ridică şi porni spre cortul călugărului.

Niciodată tabăra nu i se păru atît de respingătoare, atît de groaznică. În arşiţa de sub cerul senin şi în strălucirea orbitoare a soarelui, pînzele zdrenţuite ale corturilor, ochii, feţele şi hainele rupte ale bolnavilor aveau ceva fantomatic. Unii dintre dînşii ieşiseră afară şi zăceau la umbra corturilor. Alţii horcăiau pe grămezile de paie din apropierea intrărilor ca să scape de aerul înăbuşitor din interior. Febra le tulburase privirea şi setea le ardea gîtlejurile. Toţi cereau apă, se rugau necontenit să li se dea o cană cu apă. Bătrîna carmelită şi Dolores, care se făcuseră bine şi erau acum imune, rătăceau printre aceşti nefericiţi, ducîndu-le la buze apa aceea calcaroasă şi tulbure pe care o scoteau dintr-o căldare, dar numai după cîteva clipe aceiaşi bolnavi cereau încă o dată, aşa încît erau silite să umble mereu printre dînşii.

— *Aqua !... Aqua, por favor !* se auzea din toate părţile.

— Ţi-ajunge, Pepe !... spunea supărată Dolores. Bei, de parcă ai fi un cal !... Pe urmă se întorcea spre altul : Joselito, ţi-am dat apă acum cîteva minute !

Şi pentru că umbla necontenit dintr-un loc într-altul şi era obosită de moarte, deoarece făcea acest lucru de dimineaţă, ea se răzbuna pe bolnavi, nemaidînd apă celor care cereau prea insistent. Carmelita era mai răbdătoare. Suptă de bătrîneţe, gîndindu-se necontenit la raiul în care trebuia să-i ajungă sufletul, ea alerga neputincioasă de la un capăt la altul al cortului, dînd apă bolnavilor şi murmurînd mecanic, dar blînd :

— Acum, fiule... acum !...

— *Aqua !... Aqua, por favor !...* se rugau bolnavii.

Şi căpătau apă, numai apa asta rea la gust şi calcaroasă, iar ei o beau arşi de febră şi scărpinîndu-se din cauza păduchilor, pentru că nu mai erau nici medicamente şi nici etuve, deoarece don Bartolomeo le rechiziţionase pentru detaşamentele regaliste din Navarra.

— *Aqua !... Aqua !...*

Şi aceste glasuri spaniole, aceste feţe pămîntii, aceşti ochi ce ardeau ca jarul, aceşti muribunzi de tifos exantematic, flămînzi, murdari şi plini de păduchi, rosteau blestemul secular al poporului spaniol împotriva caritaţii catolice, împotriva papilor, cardinalilor şi episcopilor, împotriva tuturor regilor şi nobililor, care-i ţineau atît de flămînzi, de murdari şi de plini de păduchi, şi care trimiseseră aici nişte călugări smintiţi ca să îngrijească de dînşii...

IV

Cînd ajunse la cortul lui Heredia, ea se opri în faţa intrării şi întrebă cu voce tare :

— Pot să intru ?

Nu primi nici un răspuns.

Atunci ea ridică pînza de la intrare şi privi înăuntru. Heredia şedea la masă. Fanny intră fără şovăire. Sub lumina gălbuie ce se strecura în cort, ea observă deodată că părul lui încărunţise. Fiori reci îi străbătură tot trupul cînd îşi dădu seama că acest păr a putut să încărunţească. Călugărul nu citea, nu scria, nu răsfoia şi nu-şi lua însemnări din revistele de medicină, aşa cum făcea de obicei în orele în care nu se ruga în paraclis sau nu lucra la spital. Acum şedea la masa plină de cărţi şi caiete şi privea undeva în gol cu acea atitudine total imobilă a omului care nu face nimic, nu gîndeşte nimic, nu simte nimic. Nici chiar intrarea lui Fanny în cort nu-l făcu să iasă din această înţepenire. Cînd ochii ei se obişnuiră cu întunericul, nu văzu pe faţa lui nici un fel de expresie nouă. Era aceeaşi figură a omului obosit peste măsură de muncă şi nesomn, pe care o vedea în fiecare zi. Numai părul îi încărunţise, îi încărunţise groaznic, pierzînd luciul lui negru-albăstrui, şi acest lucru o impresionă foarte mult. „Toate astea l-au zguduit puternic !" gîndi ea, dar nu simţi bucuria ce aştepta s-o încerce văzîndu-l în asemenea stare. Acum

probabil că nici nu mai avea putere să reacţioneze. Părea slab, neputincios, deznădăjduit, cu toate că aceasta se vedea numai din încărunţirea rapidă a părului şi nu din expresia feţei, care rămăsese aceeaşi. Dar părul, părul !... Poate că în cele din urmă mirajul arzător al imperiului lui Hristos pe pămînt dispăruse din privirea lui, poate că-şi vedea în sfîrşit rătăcirea, poate că-şi dădea seama de nebunia sa. Acum poate că ar putea primi simpatia ei de femeie iubitoare, ajutorul care nu venea din cer. Deodată simţi că toată ura ei, toată ciuda pe care cu puţin înainte o avea pe dînsul dispăruse. Îşi aminti, fără să vrea, bucuria din ziua aceea de primăvară cînd se dusese să-l caute la Toledo. O cuprinse o compătimire adîncă pentru părul lui care albise dintr-o dată, pentru figura lui ascetică şi groaznicul său chin lăuntric. Acum încerca doar dorinţa de a se apropia de dînsul, de a-i îmbrăţişa umerii, de a-i apăsa capul pe pieptul ei, dîndu-şi seama că aceasta i-ar aduce şi ei o nemărginită uşurare, că n-ar mai fi încercat groaza faţă de singurătate şi de moarte, n-ar mai auzi acel înfiorător glas lăuntric care o demasca şi o făcea să aibă crize de isterie. Ce linişte neaşteptată îi stăpînea acum sufletul, cît de mult îl iubea pe Heredia şi împreună cu dînsul întreaga lume !... Acum ştia că nu avea să se mai despartă de el niciodată, că nu avea să-l părăsească nici în faţa ameninţării groaznice de tifos exantematic, pe care era gata s-o întîmpine alături de dînsul. Dorea un singur lucru : să simtă şi el tandreţea ei, să o întîmpine ca pe o femeie iubitoare, fără privirea aceea de gheaţă a fanatismului care-l stăpînea totdeauna. Atît dorea şi dînsa !... Şi porni încet spre el.

— Unde este Domingo ?... Dumneavoastră aţi fost ultima care aţi vorbit cu Domingo ! zise el deodată.

Trupul îi era istovit de nesomn, de muncă şi de rugăciuni, sufletul îi era sfîşiat de durere, dar glasul rămăsese acelaşi, tot atît de crud, tot atît de fanatic, glasul omului de o energie supraomenească, care urăşte tot ce este pămîntesc, glas care venea parcă din altarul mînăstirii Monserat şi care lovi sufletul lui Fanny ca un ciocan de fier, ce izbeşte un vas fragil de porţelan. Ochii îi ardeau iarăşi ca jarul şi în ei scînteia din nou aceeaşi răceală demonică a făpturii care nu ştia şi nu voia să înţeleagă nici omul şi nici dragostea.

— Oh, tăceţi !... şopti ea cu o voce rugătoare. Nu vorbiţi acum !

— Unde este Domingo ? repetă el. Carmelita mi-a spus că l-aţi condus pînă la şosea şi că a plecat cu bicicleta.

— Nu vorbiţi !... Lăsaţi încolo cuvintele carmelitei !...

— De ce ?... Vă e teamă ? continuă călugărul cu o sumbră ironie.

Se sculă de la locul lui şi se apropie de dînsa, de parcă ar fi vrut s-o ardă cu privirea sa. Iar Fanny simţi cum inima i se înăspreşte iar de ură împotriva lui. Că sentimentele pe care le încercase acum cîteva clipe fuseseră o pură prostie şi că acum îl vedea iarăşi aşa cum era în realitate — o stafie de gheaţă apărută de undeva din noaptea veacurilor, din fanatismul negru al Spaniei.

— Unde ?... scrîşni ea cu ura care o dominase pînă acum. A fugit la roşii !... Acum pot să vă spun asta... Eu i-am înlesnit fuga... Aşa că Olivarez s-a spînzurat, Domingo a fugit la roşii, iar Gonzalo va pleca astăzi cu mine... Numai dumneavoastră veţi rămîne aci, dumneavoastră şi cadavrele... dumneavoastră şi moartea. Dumneavoastră, cu inima asta de piatră !

— Va să zică îmi demoralizaţi subalternii !

— Nu-i demoralizez de loc. Constată ei înşişi nebunia dumneavoastră.

— Sînteţi josnică !...

— De ce josnică ? Pentru că v-am întreţinut spitalul timp de două luni ?

— Nu l-aţi întreţinut ! L-aţi utilizat.

— Ca să risc să mă îmbolnăvesc de tifos exantematic, nu-i aşa ?

— Ca să vă faceţi jocul.

— Am cîştigat totul !... zise ea rîzînd.

— N-aţi cîştigat, ci v-aţi răzbunat doar.

— Dacă e aşa, atunci mă bucur.

— Ştiu !... Pentru că vă lipsesc alte bucurii.

— Bine că nu vă lipsesc dumneavoastră... Oh !... fericitul !

— Dumnezeu o să vă răsplătească !

— Nu mă tem de Dumnezeu ! Nici de dumneavoastră şi nici de mine însămi.

— Asta va ţine numai atîta timp cît veţi lua morfină.

— Observ că serviciul dumneavoastră de spionaj lucrează excelent.

— Ar trebui să-i fiţi recunoscătoare.

— A-ha !... Şi de ce, mă rog ?

— Pentru că v-a scăpat de curtea marţială. Domingo a fost prins îmbrăcat cu nişte haine ce purtau o etichetă cu numele şoferului dumneavoastră. Serviciul nostru de spionaj, pe care-l dispreţuiţi, a dovedit că ele sînt furate şi nu date de Robinson din ordinul dumneavoastră...

— Mii de mulţumiri !... Şi ce intenţionează să-i facă lui Domingo ?

— Să-l execute în faţa mulţimii.

Răceala de moarte ce venea dinspre Heredia o cuprinse pe Fanny şi o făcu să amuţească. Furia, ironia şi amara satisfacţie a răutăţii, pe care o încercase cu puţin mai înainte, pieriră dintr-o dată.

— Şi dumneavoastră... Dumneavoastră staţi aici în cort !... şopti ea îngrozită.

— Fiecare este tare în felul său. Alaltăieri seară şi dumneavoastră fumaţi liniştită în faţa cadavrului unui vechi prieten.

— Vreţi oare să semănaţi cu mine ?

— Nu vă semăn întru nimic.

Din faţa lui suptă, din părul încărunţit şi din buzele lui golite de sînge radia o linişte sinistră, triumfătoare, indiferenţa inchizitorului care se uită la flăcările rugului ce cuprind pe cel osîndit. Numai în ochi îi ardea o flacără sumbră, pe care nu o mai văzuse pînă acum la dînsul. Luciul întunecat al pupilelor devenise mai magnetic, mai pătrunzător, mai tăios. Şi atunci ea înţelese pentru ultima oară, pentru totdeauna, că şi omul ăsta era, ca şi dînsa, o abatere absurdă de la logica, frumuseţea şi perfecţiunea vieţii. Că şi el pierduse, ca şi dînsa, solidaritatea care trebuia să-l lege de celelalte făpturi omeneşti şi de aceea trăia ca o stafie solitară sub bolţile întunecate ale Dumnezeului său, ale dogmelor lui şi ale metafizicii lui, că şi el nu era altceva decît o zdreanţă, un nonsens, un spirit rău...

Sări ca arsă şi o luă la fugă. Cît mai repede !... Cît mai departe de aici !... Cît mai departe de acest om, de acest cort, de acest spital !...

— Staţi !... strigă el cu o voce puternică. Staţi !...

Glasul lui o ţintui pe loc.

— Ce vreți ? întrebă ea.

— Am făcut totul, am făcut tot ce am putut ca să-l scap pe Domingo !... Dar don Bartolomeo vrea să dea un exemplu pentru lașii care trădează credința.

— Vreți poate să spuneți, care-l trădează pe Franco.

— Nu !... Credința ! sublinie sumbru Heredia.

— Vă dați seama ce vorbiți ?... Ce lege morală îi permite lui don Bartolomeo să execute oameni, în secolul douăzeci, în numele credinței ?

— Dumneavoastră nu înțelegeți lupta pe care o ducem... Nu știți ce înseamnă credința pentru noi. Acum întregul popor spaniol a ridicat armele spre a lupta pentru credința lui...

— Păi a făcut asta totdeauna din ordinul regilor și papilor care au vrut să-și extindă puterea. Iar acum se bate pentru Hitler și Mussolini... Nu vă dați seama ?... Nu vedeți acest lucru ?

— Noi luptăm în primul rînd pentru Hristos.

— Și în numele lui Hristos, un general nebun îl va executa pe Domingo !

— Moartea lui Domingo e doar un episod inevitabil al acestei lupte.

— Inevitabil !... strigă ea, tremurînd de indignare. De la dumneavoastră trebuia să aud vorbele astea ? Mai aveți oare măcar o picătură de conștiință omenească ?... Vă amintiți de noaptea aceea, în care Domingo v-a acoperit cu trupul lui ca să vă apere de puștile anarhiștilor ?

— Acest lucru l-ați făcut și dumneavoastră... Sufăr mult cînd îmi amintesc de toate astea. Sufăr și pentru dumneavoastră, și pentru Domingo, și pentru Olivarez... Dar ce sînt eu, ce sînteți dumneavoastră, ce sînt ei, în fața scopului veșnic al credinței, pe care trebuie s-o salvăm !... Dumneavoastră nu vă dați seama de măreția acestui scop și de aceea mă urîți, de aceea procedați astfel...

Fanny îl privea îngrozită. Oare nu era nebun ? Dar el continuă să vorbească încet, liniștit, imperturbabil în fața tăcerii ei compătimitoare. Pe urmă cuvintele lui deveniră tot mai patetice, tot mai solemne, de parcă ar fi ținut o predică în biserica de la Pena Ronda. Niciodată nu vorbise astfel. Porni întîi de la fapte concrete, pe care apoi le generaliză în cîteva concluzii, de la care trecu spre alte generalizări du-

cînd-o astfel pe căile abrupte ale scolasticii ce au fost tăiate de sfîntul Augustin, de sfîntul Toma de Aquino și de Suarez prin întunericul ignoranței omenești. Gîndirea lui se cățăra tot mai sus, din ce în ce mai sus, pe treptele silogismelor, atingînd în sfîrșit acea înălțime amețitoare de unde tabăra bolnavilor de tifos exantematic, pămîntul și oamenii de pe dînsul nu se mai puteau zări. Și atunci Fanny văzu orbitoarea panoramă a unui spațiu necuprins și splendid pe care părintele Heredia îl numi *Ordo amoris* și în care pluteau fericite, ca niște baloane în atmosfera unui carnaval, sufletele nemuritoare ale legiunilor de drepți și sfinți. Aici Heredia făcu un salt abil revenind din nou pe pămînt și tîrînd-o cu dînsul și pe Fanny. *Ordo amoris* se poate doar vedea cu rațiunea, dar nu și realiza. Pentru a face acest lucru e nevoie de credință. Credința... credința este necesară milioanelor de făpturi omenești. Dar acum credința e amenințată și trebuie să luptăm pentru ea. În această bătălie orice personalitate se pierde, mijloacele nu au nici o importanță, metodele se utilizează după împrejurări...

Deodată Fanny începu să rîdă. La început rîdea încet, înăbușit, pe urmă din ce în ce mai tare, mai nervos, în hohote, aproape isteric...

Pe urmă se potoli, și gîndurile ei coborîră într-un luminiș trist și pustiu. Iată pentru cine venise aici !... Iată ce rămăsese din atracția magnetică a acestui monah spaniol ! Își aminti de entuziasmul tineresc cu care începuse să-l iubească, de chinurile pe care le îndurase pentru el în Andaluzia, de abnegația cu care se aruncase ca să-l scape de anarhiști, de tifosul exantematic, în fața căruia își risca viața zi de zi... Iată... iată ce rămăsese din toate astea ! Doar rîsul ei, doar compătimirea pentru acest nebun !...

„Trebuie să fac ceva pentru Domingo". Acesta fu primul ei gînd cînd ieși din cort și se trezi sub lumina orbitoare a soarelui. Repede !... Cît mai repede la don Bartolomeo ! Își aminti deodată teribila definiție dată de Loyola ordinului acum patru secole și jumătate : *„Cohorta para combatir los enemigos de la Cristiandad"*.[1] Păi ce dușman mai mare al creștinătății și al acestei sinistre cohorte putea fi decît un

1 Cohortă pentru lupta împotriva dușmanilor creștinătății. (Span.)

monah răspopit, decît un iezuit care trece în tabăra roşiilor ? Domingo era pierdut !... Poate că era şi împuşcat în clipa asta. Dacă Heredia încercase puţin mai înainte să justifice pedepsirea lui, habotnicul şi călăul din don Bartolomeo nu întîrziase, desigur, s-o aducă la îndeplinire. În ţara asta evenimentele se desfăşurau după o logică crudă şi neîndurătoare... Mai repede... Cît mai repede ca să poată salva o viaţă sănătoasă, un om puternic şi cu mintea întreagă !

— Robinson ! strigă ea, cînd se apropie de cortul ei.

Dar şoferul nu apăru, ca de obicei, la intrarea cortului său. În schimb se auzi de undeva glasul lui Dolores :

— Robinson nu-i aici, señora !...

— Unde a plecat ?

— La spînzurători.

— De ce spînzurători vorbeşti, ţiganco ? răcni furioasă Fanny.

— La Pena Ronda vor fi spînzuraţi trei anarhişti ! Nu ştiţi ?... Unul dintr-înşii este Domingo.

— Vino încoace, păduchioaso !... Cînd au să-i spînzure ?

— În dimineaţa asta !...

Dolores nu găsi necesar să vină, dar în locul ei alergă Carmen.

— Robinson a lăsat biletul ăsta, señora !... zise fata.

Întinse spre Fanny o hîrtie. Robinson scria că plecase în orăşel ca să încarce acumulatoarele ambulanţei şi că avea să se întoarcă peste două ore. Două ore !... Să-l aştepte ? Dar în timpul ăsta Domingo putea să fie spînzurat !... Mai repede !... Cît mai repede !

Fără să mai stea la îndoială, îşi luă repede poşeta şi o porni pe jos. Pînă la Pena Ronda era trei kilometri, dar, mergînd repede, ea nădăjduia să nu facă mai mult de douăzeci de minute. Îşi înfăşură capul într-o basma de mătase şi porni pe şosea. Soarele dogorea cumplit. Din nisipuri şi stînci se ridicau spre întinsul cerului albastru valuri de aer înfierbîntat ce făceau să tremure contururile tuturor celor înconjurătoare. Şoseaua fusese părăsită şi acum era desfundată. Praful fierbinte îi umplu repede pantofii decoltaţi cu care se putea merge doar pe aleile asfaltate. Fanny îi scoase, îi scutură de praf şi îi încălţă din nou. Încercă să meargă pe marginea şanţului, dar aici cactuşii şi spinii arşi de soare îi zgîriau fără milă picioarele goale. O porni iarăşi prin mij-

locul şoselei. Se simţi deodată cuprinsă de oboseală şi slăbiciune. Parcă i se tăiau picioarele. Exagerase, desigur, mergînd prea repede. În căldura toridă, fără pic de umbră, putea să facă şi o insolaţie. Arşiţa i se păru insuportabilă, cu toate că nu transpira. Durerea de cap, cu care se trezise de dimineaţă, se accentua. Din timp în timp o treceau parcă nişte fiori reci. Asta ce mai era ?... Prostii ! Nimic. Trebuia doar să meargă ceva mai încet.

Din jos, înaintînd spre Medina del Campo, apăru un nor de praf care învăluia şoseaua pe o mare distanţă. Armată !... Acum trebuia să înghită tot praful ăsta, pînă ce va trece întreaga coloană. O porni din nou pe marginea şoselei. Coloana se apropie. În frunte mergea o companie de infanterie, şi soldaţii erau îmbrăcaţi cu obişnuitele lor ghete albe, cu ciucuri roşii la capele şi cu uniforme zdrenţăroase. Oamenii păşeau obosiţi, aduşi puţin de spate sub greutatea raniţelor şi puştilor, privind în tăcere la Fanny. Erau chipuri aspre de ţărani, a căror apatie nu promitea nimic eroic în lupta dusă în numele lui Dumnezeu şi al regelui. Mergeau să se bată fără să ştie nici ei pentru ce, mărşăluind ca o turmă de oi dusă la tăiere, doar aşa, pentru că ofiţerii îi conduceau, iar preoţii îi învăţaseră să se supună. Din trupurile lor transpirate, din raniţele lor unsuroase şi din uniformele lor rupte venea mirosul specific de cazarmă. Erau aceiaşi ţărani analfabeţi, fără pămînt, care mureau în tabăra de tifos exantematic. Cu totul altfel se prezentau ofiţerii lor, care călăreau pe nişte cai admirabili, pursînge. Figurile fine şi entuziasmul arzător din ochii lor te făcea să recunoşti în ei pe înfumuraţii nobili din Castilia, care mergeau să lupte cu înflăcărare pentru Dumnezeu şi pentru rege. Cînd se apropiară de Fanny şi recunoscură în ea o „señora", salutară cu distincţie, cu veselă nepăsare, de parcă nu mergeau la război, ci la plimbare. De altfel, aceşti cavaleri erau străbătuţi de o fierbinte credinţă şi într-adevăr nu se temeau de loc de moarte. Pentru dînşii aceasta nu însemna decît o trecere spre altă viaţă. După trupele regulate de infanterie, veneau cîteva detaşamente de voluntari — oameni înflăcăraţi şi pasionaţi, care nu se împăcau prea bine cu tăcerea şi mai puţin cu disciplina. Erau munteni din Navarra, credincioşi pînă la moarte dinastiei de Bourbon ; falangişti, care doreau să

răzbune moartea lui Jose Antonio ; voluntari creştini gata să moară pentru credinţă, purtînd insigna : *„Por la Santa Fe“* [1] ; aragonezi, amatori de serenade şi lupte ; străini cu feţe de criminali, care abia învăţaseră cîteva cuvinte spaniole. Toată această mulţime, pitorească, veselă şi setoasă de sînge, defilă prin faţa lui Fanny. Aproape toţi, după obiceiul atît de înrădăcinat al spaniolilor, nu-şi puteau opri admiraţia în faţa unei femei frumoase.

— *Pajarico !* [2] strigau navarezii.

— *Olè, quapa !* [3]... ţipau toţi cu entuziasm, mergînd să moară pentru sfînta credinţă.

— Eşti spaniolă, fetiţo ? întrebau cu patriotică mîndrie falangiştii. Pe urmă însă, cînd observau că în faţa lor nu se afla o femeie simplă din popor, adăugau respectuos : Îngenunchem la picioarele dumneavoastră, señora !...

„Smintiţi !“ gîndi trist Fanny. Iar ei treceau, necontenind să-i adreseze cuvinte galante, agitînd războinic armele, cîntînd din chitare, mergînd să moară glorios pentru Dumnezeu şi pentru rege, să nimicească pînă la unul pe metalurgiştii şi ţesătorii care apărau republica.

Coloana trecu. Fanny îşi continuă drumul. Faţa, taiorul şi picioarele ei erau albe de praf. Mai repede spre Pena Ronda !... Cît mai repede !... Acum însă simţi tot mai limpede că picioarele nu o mai ajutau. Inima îi slăbea. „O să cad aici, gîndi ea speriată. O să fac o insolaţie. Soarele ăsta e infernal.“ Pînă la Pena Ronda mai era încă un kilometru. Cu toate astea ea hotărî să se odihnească şi se aşeză pe marginea şanţului. Dar cum făcu acest lucru, arşiţa îi păru şi mai insuportabilă. Urechile îi zvîcneau puternic. Mîinile îi atîrnau neputincioase. Şi tocmai atunci văzu cu uşurare cum pe şosea se apropia ambulanţa. Robinson opri maşina şi alergă speriat spre dînsa.

— Întoarce maşina !... porunci ea. Repede spre Pena Ronda.

Robinson o ajută să se urce în ambulanţă.

— S-au ridicat spînzurători la Pena Ronda ? întrebă ea nervoasă.

---

[1] „Pentru sfînta credinţă“. (Span.)
[2] Puicuţă ! (Span.)
[3] O, ce frumuseţe ! (Span.)

— Nu, mistress !... N-am observat nici o spînzurătoare, răspunse şoferul.

— Ai văzut lume adunată ?... Se aşteaptă vreo execuţie ?

— Nu, n-am observat aşa ceva.

Astea erau răspunsurile lui Robinson. Tîmpe, dar foarte precise. Şi Fanny îi fu recunoscătoare că şoferul făcea pe prostul ca să nu o stînjenească cu mirarea sa. De altfel, el îşi însuşise această atitudine bine chibzuită, de cîteva luni încoace.

— Ce s-a întîmplat cu republicanii ? întrebă ea.

— Au fost respinşi, răspunse Robinson, dar un sergent mi-a spus că s-ar putea să reia ofensiva.

În ciuda arşiţei, la Pena Ronda domnea obişnuita forfotă a oraşului, care fusese ales drept sediu al marelui cartier. Pe uliţele medievale, strîmte, printre case urîte de piatră, cu blazoanele nobililor deasupra porţilor, mergeau grăbiţi aghiotanţi transpiraţi, curieri şi voluntari înarmaţi. Cu toate că primul atac al republicanilor fusese respins, don Bartolomeo continua prudent să întărească oraşul. Generalul se pregătea pentru o eroică apărare. Dacă era lipsit de raţiune şi de omenie, era în schimb un om de curaj, calitate pe care o are orice spaniol. Grupuri de muncitori, în care don Bartolomeo nu avea încredere ca să-i înarmeze şi să-i trimită pe front, săpau în tăcere tranşee la încrucişările de drumuri.

Camioneta nu putea trece pe străzile înguste. Fanny coborî dintr-însa şi porni spre cartierul general, după îndrumările unui sergent, căruia îl dărui un pachet de ţigări. După ce rătăci destulă vreme şi întrebă mereu, ajunse la o casă mare şi sumbră, făcută din blocuri de granit. Aducea mai repede cu o închisoare medievală fortificată, cu toate că în realitate era casa unor nobili, proprietatea familiei generalului şi pe care acesta o transformase acum în cartierul general al armatei pe care o conducea. În faţa intrării principale erau două gherete de lemn, luate de la secţia gărzii civile şi vopsite de curînd cu culorile Spaniei imperiale. După lungi explicaţii şi un nesfîrşit du-te-vino al unor grade din ce în ce mai mari, ieşi în întîmpinarea lui Fanny aghiotantul generalului. Era un hidalgo înalt, slab şi bine informat. Îndată ce o văzu pe Fanny, se prezentă cuviincios sărutîndu-i mîna şi spunîndu-i că este maiorul Artiaga.

— Sînteţi ajutoarea doctorului Murier din lagărul părintelui Heredia, nu-i aşa ?... întrebă el politicos, după obligatorul : „Cad la picioarele dumneavoastră, señora".

— Da, maiorule !... Vreau să-i spun două vorbe lui don Bartolomeo. Este vorba de o rugăminte personală. Oare mă va primi ?

Pe figura maiorului Artiaga apăru o expresie de adîncă îngîndurare. Din politeţe el îşi reţinu curiozitatea sa de aghiotant şi datoria impusă de serviciu de a întreba pe fiecare solicitant despre cauza venirii lui.

— Don Bartolomeo nu va refuza niciodată să asculte o bună creştină, declară el fără şovăire şi aceasta sublinie din nou larga sa informare. Voi raporta imediat excelenţei-sale.

O conduse apoi pe Fanny în interiorul întunecoasei clădiri ce radia o răcoare înviorătoare. Trecură pe lîngă mai multe camere cu uşile deschise în care se desfăşura o activitate febrilă. Ofiţeri de toate gradele stăteau aplecaţi asupra hărţilor sau dictau ordine. Aproape toţi se uitară la Fanny cu multă curiozitate şi se înclinară ceremonios cu politeţea unor adevăraţi hidalgo, care chiar şi în clipele cele mai grele şi mai primejdioase ale vieţii lor îşi păstrau respectul faţă de femeie. Că vremurile şi momentul de faţă erau grele şi chiar primejdioase, aceasta se vedea din zbîrnîitul nervos al telefoanelor. Cu un avînt neaşteptat, republicanii dezlănţuiseră al doilea atac. Întreaga clădire era înţesată cu vechi fotolii aurite, cu perdele de catifea şi cu splendide covoare din vremea lui Goya. Deasupra meselor pline de hărţi, maşini de scris şi telefoane plutea fumul albăstrui al havanelor frumos mirositoare. Era într-adevăr un comandament al Spaniei imperiale.

Maiorul Artiaga o lăsă pe Fanny într-o sală de aşteptare de la etajul al doilea şi se duse să-l anunţe pe general. Se întoarse curînd, îi propuse să mai treacă printr-o cameră împodobită cu armuri de cavaleri şi, în sfîrşit, o introduse în cabinetul lui don Bartolomeo.

Biroul generalului avea un aspect descurajator. Totul îţi vorbea aci de sfînta credinţă, de origini înalte, de strămoşi glorioşi, care ilustraseră familia Jil încă din vremea conchistadorilor. O jumătate a cabinetului era ocupată de panoplii cu tot felul de arme, trofee, cruci, crucifixe, evanghelii vechi

şi documente îngălbenite, aranjate cu grijă în dulapuri de sticlă. Aceste documente arătau recunoştinţa cezarilor spanioli faţă de strămoşii lui don Bartolomeo. Cealaltă jumătate era ocupată de biroul şi cărţile acestui hidalgo. Pe pereţi atîrnau portretele unor călăi bărboşi, pictaţi în ulei — foşti guvernatori în Flandra, în Mexic sau la Neapole, îmbrăcaţi în armuri şi acoperiţi de mantii. Figurile lor radiau energia de tristă memorie a ducelui Alba şi a lui Pizarro. În mîini ţineau nişte săbii uriaşe, la fel cu acelea pe care le purtaseră landsknechţii din timpul Războiului de 30 de ani. Toţi aceşti iluştri reprezentanţi ai neamului Jil se ridicaseră în timpul războaielor religioase şi rămăseseră vestiţi atît prin bigotismul lor cît şi prin cruzimea de care dăduseră dovadă. Tot asupra lor apăsa fără nici o îndoială şi vina decăderii imperiului spaniol.

Spre deosebire de dînşii, don Bartolomeo nu părea atît de crud. Cel puţin aşa reieşea din faptele lui. Semăna chiar cu una din figurile blînde şi dezolate ale nobililor pe care El Greco le imortalizase în *Înmormîntarea contelui Orgas*. Avea aceeaşi bărbuţă tunsă scurt, aceleaşi mustăţi puţin răsucite şi aceeaşi nobilă *palidez aurea* [1] a pielii. Dar dacă te uitai mai atent în ochii lui puteai vedea îndată o flacără sîngeroasă neobişnuită şi o asprime care semăna izbitor cu privirea strămoşilor bărboşi de pe pereţi. Atunci îţi puteai da seama că don Bartolomeo ar fi decapitat fără nici o şovăială toată Spania, dacă aceasta i s-ar fi părut că ar fi necesar pentru slava lui Dumnezeu şi a regelui.

— Luaţi loc, señora ! o invită el amabil. Mă bucur că acest prilej îmi dă plăcerea să vă cunosc... zise apoi generalul cu glas apăsat, făcînd o uşoară aluzie la o serată dată pe moşia lui, la care o invitase şi pe Fanny, care însă refuzase. Am auzit de dumneavoastră de la răposatul doctor Murier, pe care l-am cunoscut... Părintele-Heredia a venit ieri după-amiază şi mi-a adus vestea morţii lui. Dumnezeu să-i aibă în pază sufletul, cu toate că doctorul nu credea în El !...

— În tabăra noastră s-au întîmplat lucruri triste, generale !... zise Fanny.

— Aceasta arată prăpastia la care ajunsese ţara noastră. Necredinţa şi ideile roşii pătrunseseră chiar în sfînta Com-

[1] Paliditate de aur. (Span.)

panie a lui Iisus !... Părintele Heredia mi-a spus totul. Dar noi vom salva Spania, señora ! De aceea ne batem !

— Trebuie să o salvaţi !... zise Fanny cu o voce răguşită. Dumnezeu să ajute nobila dumneavoastră operă ! Eu cred adînc, generale... continuă ea luînd îndată tonul necesar. Venirea mea în Spania a coincis cu o cotitură morală... sînt aproape catolică acum şi de aceea am voit să port crucea grea a muncii din tabăra bolnavilor de tifos exantematic...

Ea reuşi să-şi păstreze acelaşi ton şi începu să vorbească despre credinţă şi creştinătate, despre spiritul catolic... Trecu la o tiradă entuziastă, foarte asemănătoare aceleia pe care o auzise de dimineaţă de la părintele Heredia, dar lipsită de legătura logică a silogismelor. În schimb era îmbogăţită cu citate din sfînta Tereza. După aceasta, Fanny repetă o cugetare importantă a lui Loyola : Atitudinea blîndă şi pasivă faţă de duşmanii creştinătăţii este egală cu distrugerea acesteia din urmă. Ea împărtăşi cu totul asprimea cu care don Bartolomeo conducea lupta pentru salvarea credinţei. Dar cu toate astea, venise aici pentru a-şi permite să-i adreseze o rugăminte.

— O rugăminte personală şi creştinească, generale ! rosti ea cu o voce impresionant de blîndă şi atinse uşor, parcă fără să-şi dea seama, mîna puternicului conducător.

„Oare procedez aşa cum trebuie ? se întrebă ea deodată. Dacă idiotul ăsta îşi închipuie că... Dar Domingo trebuie salvat !... Să salveze şi ea pînă la urmă pe cineva, să facă şi ea un sacrificiu, fără a se mai gîndi la plăcerile ei, fără a mai ţine seamă de vreun profit. Oare se expunea la mai mult decît un flirt plictisitor cu prostul ăsta bătrîn ?"

Dacă Spania nu ar fi fost plină de femei brunete, a căror frumuseţe îi saturase de mult simţurile, don Bartolomeo n-ar fi tremurat la atingerea acestei frumuseţi nordice.

— Señora !... rosti el solemn. Voi face tot ce depinde de mine !

— Vă mulţumesc !... Vă rog pentru viaţa unui om. Monahul Domingo Alvarez este condamnat la moarte... Cruţaţi-i viaţa, generale !...

Ah... va să zică aşa ! Hidalgo fu puţin deziluzionat şi mîhnit. Deziluzionat, deoarece ceea ce i se cerea nu avea să-l coste nimic. Mîhnit, pentru că această señora dădea dovadă de slăbiciune faţă de un monah de origină ţărănească,

lipsit de orice importanţă şi pe care iezuiţii îl crescuseră din milă. Caramba !... Oare merita un plebeu această bunăvoinţă din partea ei ? Farmecul frumuseţii nordice se risipi într-o clipă. Don Bartolomeo îşi încruntă sprîncenele şi sub aceste dungi groase şi cărunte Fanny observă din nou flăcările sîngeroase ce-i jucau în pupile.

— Domingo Alvarez !... repetă el sumbru. Acela care a încercat să fugă la roşii ?

— Da, acela !... zise Fanny. E foarte tînăr... Iertaţi-i înflăcărarea !...

Aha... va să zică tînăr !... Hidalgo surîse în sinea sa. Ce femeie nu are slăbiciuni pentru bărbaţii tineri ! Ar fi fost gata să încerce o indulgentă compătimire faţă de Fanny, dacă dintr-o dată nu şi-ar fi reamintit că slăbiciunea ei era provocată de un ţăran care nu merita decît dispreţ. La aceasta se mai adăugă şi emoţia pe care o încercase la plăcuta atingere a mîinii ei. Generalul îşi aminti cu melancolie de cei 58 ani ai săi. Cînd omul îmbătrîneşte, femeile încearcă totdeauna să-l mintă. Numai că don Bartolomeo nu e chiar atît de prost şi nici atît de slab ca să renunţe la principiile luptei lui pentru Dumnezeu şi pentru rege. Poate că ea bănuise tocmai acest lucru. Ce jignire. Englezoaica asta trebuia să vadă cine este don Bartolomeo Jil de Sarate ! Şi un val de iritare inundă inima ambiţioasă a acestui hidalgo, un val care-l apropie pe nefericitul Domingo Alvarez şi mai sigur de moarte.

— Mă tem, señora, că există impedimente formale care nu-mi permit să înlătur execuţia.

— Ce impedimente ?... întrebă alarmată Fanny.

— Eu execut ordinele comandamentului suprem de a pedepsi fără milă pe toţi dezertorii şi inamicii mişcării... sentinţa a fost pronunţată, iar dreptul de a o abroga aparţine numai generalisimului Franco.

— Atunci amînaţi execuţia... Condamnatul va înainta o cerere de graţiere către generalisimul Franco.

— Imposibil, señora !... În răspunsul lui don Bartolomeo răsună un ton de plictiseală şi în ochi îi luciră aceleaşi flăcări rău prevestitoare. Cererea nu va avea nici un fel de urmări. În afară de aceasta, conştiinţa mea nu permite să las în viaţă adversari care mîine pot cădea în mîinile roşilor şi pot acţiona din nou împotriva noastră.

— Pentru ce faceţi aceste execuţii, generale ?...

Cum pentru ce ?... Femeia asta abuzează ! Don Bartolomeo uită dintr-o dată origina lipsită de orice importanţă a lui Domingo şi melancolia vîrstei sale înaintate. În pieptul lui începu să fiarbă însufleţirea omului care lupta pentru gloria lui Dumnezeu şi a regelui. Cum adică pentru ce ?... Pentru a doborî republica, pentru a-şi nimici duşmanii, firește că pentru asta !... Oare Fanny nu ştie că aceşti renegaţi subminează temeliile patriei lui ? Oare ea nu vede cum aceştia dau foc mînăstirilor, dărîmă bisericile, omoară pe urmaşii glorioaselor familii nobile ? Oare aristocraţii şi toţi cei care susţin noua mişcare nu au suprema datorie de a salva sfînta credinţă şi valorile trecutului, datoria de a ridica iarăşi pe ruinele republicii Spania lui Filip II, Spania cezarilor, Spania conchistadorilor, a lui Gongora, a lui Lope de Vega... da, acea Spanie eroică care stăpînise şi civilizase continente întregi !... Nu !... Se pare că mistress Horn nu cunoaşte de loc măreţele scopuri ale mişcării, se pare că, orbită de caritatea ei, nu vede rolul mesianic pe care Dumnezeu l-a destinat poporului spaniol ! Spania tradiţională a fost totdeauna flacăra mistică a credinţei în Europa şi în lumea întreagă. Ea va fi totdeauna şi sabia creştinătăţii !...

Dacă don Bartolomeo, în ciuda sfaturilor medicilor, nu ar fi abuzat atît de mult de coniac şi de havane, dacă sectoare întregi din creierul lui n-ar fi fost cu totul sclerozate, poate că şi-ar fi revenit şi s-ar fi oprit. Acum însă era foarte înflăcărat şi inerţia înverşunării lui îl tîra cu o putere irezistibilă. Voia să-i arate acestei englezoaice, acestei seculare adversare a rasei sale, idealul pentru care luptau... Ei se băteau pentru a realiza o Spanie puternică, bazată pe tradiţii şi înaripată de amintirea glorioasă a trecutului, o Spanie care sub sceptrul lui don Luis de Covadonga trebuia să-şi alipească din nou Argentina, Mexico, Filipinele... toate republicile latine din America, toate arhipelagurile din oceane ; o Spanie imperială, care urma să reunească la un loc o sută cincizeci de milioane de suflete şi să stăpînească din nou lumea ! Cu fiecare cuvînt, glasul lui don Bartolomeo devenea tot mai febril şi flăcările sîngeroase din ochii lui, tot mai roşii.

O teamă neașteptată o cuprinse pe Fanny. Avu dintr-o dată senzația neplăcută că a ajuns în țara în care cineva dăduse drumul tuturor nebunilor, care luaseră într-un anumit fel puterea și care acum îi urmăreau pe oamenii normali. Această senzație era izbitor de reală. La Heredia, la don Bartolomeo, în mulțimea dezlănțuită, care mergea spre front cîntînd din chitare, în cuvintele și faptele tuturor era ceva dureros și dement. Da, acești oameni erau niște nebuni !... Oare Fanny se mai îndoia de acest lucru ? În urechi începu să-i răsune din nou tot ce auzise de dimineață. Încă puțin și avea să înnebunească și ea. Să plece cît mai repede de aici ! Cît mai departe de această țară ! Cine putea să-l salveze pe Domingo Alvarez din mîna unei bande de nebuni înarmați, fără să-și riște propria sa viață !... Ce avea să se întîmple dacă acest general nebun si-ar fi amintit cumva că Domingo fugise îmbrăcat cu hainele lui Robinson, dacă i-ar fi dat prin cap să o aresteze ca pe o complice, ca pe un dușman al credinței și al Spaniei imperiale ? Oare nu era capabil și de una ca asta ? Atunci nu ar mai fi putut să o apere nici un consul britanic, nici un fel de amenințări, chiar dacă ar fi venit din partea ambasadei însăși... Nu, nu e chiar atît de primejdios ! Înfumuratul ăsta vorbește doar... Domingo Alvarez nu trebuie părăsit, ea nu trebuie să fugă cînd vor să ucidă un om nevinovat ! Oare e chiar atît de fricoasă ?... Dar iarăși aceeași senzație apăsătoare că se afla între niște iresponsabili, care ar fi putut s-o piardă și pe dînsa, începu s-o stăpînească. „Nu mai vorbi nimic altceva ! Pleacă de aici !“ o sfătui instinctul ei de autoconservare.

— Vă înțeleg, generale... zise ea dîndu-și seama îndată că îl părăsea în mod laș pe Domingo Alvarez. Da... așa este !... Nu știam... Iertați-mă că v-am deranjat ! Am acum o chestiune personală : pe unde mă sfătuiți să plec ?

— Prin Ciudad Rodrigo spre granița Portugaliei... Ciudad Rodrigo este încă în mîinile noastre. E bine însă să faceți acest lucru imediat, señora ! Aici se așteaptă evenimente mari.

— Am nevoie de un permis special ?

— Bineînțeles... Marchizul de Artiaga va da dispoziții să vi se dea unul.

Don Bartolomeo își sună adjutantul.

— Mii de mulțumiri, generale !... Fanny își dădu seama că acum, la rîndul ei, înnebunise și ea, și că vorbea în acest

fel dintr-o frică stupidă şi josnică. Vă doresc victorie !... Dumnezeu să vă aibă în pază !

Ea vorbea aşa ?... „Oare am devenit atît de josnică ?" gîndi ea îngrozită. Simţi că era gata să ţipe de indignare, dar se stăpîni îndată. Ochii injectaţi de sînge ai acestui hidalgo o priveau bănuitori.

Don Bartolomeo se ridică din fotoliul său şi o conduse tot atît de ceremonios pînă la uşa cabinetului, lăsînd-o apoi în grija marchizului de Artiaga. Fanny simţi că îşi recapătă încrederea în sine. În ochii marchizului de Artiaga nu se vedeau acele flăcări sîngeroase care luceau atît de sumbru în pupilele lui don Bartolomeo. Erau nişte ochi reci de om inteligent, care trădau dezgustul lui faţă de toate aceste cruzimi lipsite de orice utilitate. Judecata lui lucidă nu era îndreptată spre credinţă şi spre cezarii Spaniei. Marchizul lupta doar pentru liniştea şi privilegiile castei sale.

— Maiorule, întrebă cu muşcătoare ironie Fanny, ce-ar face imperiul britanic, dacă o nouă Armada s-ar îndrepta spre Anglia ?

— Fiţi liniştită, señora, răspunse adjutantul. Pînă atunci don Bratolomeo va ieşi la pensie.

— Dumneavoastră nu puteţi să-l ajutaţi cu nimic pe bietul Domingo Alvarez ?

— Nu, señora, nu pot. Eu execut doar ordinele.

— Atunci cine ar putea să-l ajute ? întrebă ea deznădăjduită.

— Cred că un singur om : părintele Heredia.

— Ce-ar putea să facă Heredia ?

— Cred că numai el ar putea să anuleze execuţia, rosti rece marchizul. Pentru că el a cerut-o lui don Bartolomeo.

Fanny se clătină şi, ca să nu cadă, se sprijini de perete. Maiorul Artiaga o susţinu cu braţul său.

— Am impresia că nu vă simţiţi bine, zise el.

— Da !... Fanny făcu încercarea să rîdă. Clima Spaniei exercită o puternică influenţă asupra nervilor mei.

— Străinii suportă greu clima noastră, zîmbi la rîndul său Artiaga. După care adăugă : Daţi-mi paşaportul dumneavoastră şi luaţi loc în sala de aşteptare pînă ce vă pregătim permisul de liberă trecere !...

Cînd ieşi afară, Fanny simţi din nou slăbiciunea dinainte. Picioarele i se tăiară, dar ea nu dădu atenţie acestui lucru. Să plece cît mai repede din ţara asta, să nu mai vadă pe aceşti nebuni ! Domingo era pierdut, dar ea nu se mai gîndea la dînsul. În timp ce aşteptase permisul de liberă trecere, îşi dăduse bine seama că nimic nu-l mai putea ajuta. Acum nu mai era preocupată decît de unele amănunte în legătură cu plecarea ei. Pînă la Ciudad Rodrigo şi la graniţa Portugaliei nu erau mai mult de două sute de kilometri. Dacă porneau din tabără mîine de dimineaţă aveau să ajungă la graniţă cel mai tîrziu pe înserat. Într-adevăr, paşapoartele lor, al ei şi al lui Robinson, nu erau vizate, dar oare portughezii ar fi refuzat să primească nişte englezi ? Să fugă cît mai repede de nebunii care luaseră puterea în ţara asta !... Nu mai voia să se gîndească nici o clipă la Spania !

Nu voia, dar cînd traversă piaţa principală, care purta numele lui don Juan de Austria, văzu pe neaşteptate o mare însufleţire. Pe toate străzile ce dădeau aci mulţimea se îmbulzea, mai ales cei în vîrstă, bărbaţi sărăcăcios îmbrăcaţi şi voluntari înarmaţi, printre care forfoteau stoluri de copii murdari şi gălăgioşi. Pe acoperişuri, la balcoanele şi ferestrele caselor se vedeau atîrnînd ciorchini de oameni curioşi. O parte a pieţii, care se găsea în faţa clădirii de piatră, fără ferestre la primul etaj, era înconjurată cu un cordon de puşcaşi navarezi. Pe acoperişul clădirii de piatră flutura steagul roş şi galben, culorile Spaniei imperiale. Fanny îşi rări paşii. Lîngă ea, mirosind a untdelemn, mergea un vînzător de cartofi prăjiţi. Într-o mînă îşi ţinea tava cu marfă — felii subţiri de cartofi prăjiţi în untdelemn şi împachetaţi în pungi de hîrtie murdară, iar cu cealaltă îşi făcea umbră la ochi.

— Ce aşteaptă lumea asta ? întrebă Fanny, cu toate că presimţea ce avea să i se răspundă.

— Execuţia, răspunse flegmatic vînzătorul.

— Ce execuţie ?...

— A unui popă şi a unor roşii. Doi inşi, cu popa trei.

— Ce-au făcut ?

— Au încercat să fugă la roşii.

Negustorul trase cu degetele sale unsuroase o felie de cartof și începu să mestece. Fanny își continuă drumul, dar soldații o opriră să treacă pe strada pe care voia s-o apuce.

— Señora, interveni politicos o femeie plină la trup, strada e blocată. Pe aici se vor aduce condamnații.

— Așa ?... rosti Fanny neputincioasă. Dar eu nu vreau să văd execuția.

— Oh, de ce ? întrebă, mirată, femeia.

Fanny o privi cu ură. Era o femeie grosolană, proastă, bine hrănită, probabil servitoare la o casă de bogătași. În ochii ei negri, prea apropiați unul de altul, ardea o curiozitate animalică. Femeia era gata să continue vorba, dar cînd văzu privirea vrăjmașă a lui Fanny, o apucă spre piață, unde spera să găsească un loc mai bun de unde să poată observa totul. Mulțimea creștea și devenea tot mai înfierbîntată. Sosiră grupuri noi de pierde-vară, de copii, de soldați și ofițeri, de voluntari înarmați și de polițai din garda civilă. Toți comentau bucuroși respingerea ofensivei republicanilor, fără să știe de cea nouă care începuse, și se uitau cu ochi amenințători la cei zdrențăroși. Domni în vîrstă, cuviincios îmbrăcați, purtînd insigna regalistă, intrau în discuții cu oamenii de rînd pentru un loc mai bun pe trotuar sau pe vreo scară. Alții se uitau cu invidie la fericiții care se instalaseră la ferestre, balcoane și pe acoperișuri. Fiecare voia să vadă mai bine execuția, să nu scape nimic din tot ce avea să se petreacă. Pe fețele unora se vedea o tulburare amestecată cu o teribilă neliniște, alții rîdeau și vorbeau tare, de parcă așteptau să asiste la o luptă cu tauri. Se putea crede că toți veniseră aici din ură față de condamnați, dar de fapt nimeni nu-i ura, ba chiar cei mai mulți nici nu știau măcar de ce au fost osîndiți. Mulțimea curgea în valuri, deoarece era curioasă să vadă sînge, era stăpînită de nebunia molipsitoare de a vedea cum se ucid oamenii. Numai muncitorii care săpau tranșee nu erau cuprinși de această furie și stăteau tăcuți în picioare, deoarece mulțimea îi împiedica să lucreze.

Fanny înțelese curînd că nu mai putea părăsi piața. Mulțimea devenise atît de deasă, încît trecerea era foarte grea și nimeni nu voia să-și mai părăsească locul pe care îl ocupase. Încercările și amenințările unui grup de falangiști în uniformă, de a-și deschide drum spre piață, rămaseră infructoase. Pînă și strada pe care aveau să fie aduși osîndiții era

atît de aglomerată, încît soldaţii, cu toate înjurăturile lor, nu puteau risipi mulţimea şi o lăsau să se reverse. Fanny se apropie de o schelă mobilă cu o reţea de sîrmă, pregătită să închidă strada în caz de nevoie şi se alătură de muncitorii care priveau cu amărăciune la gloată. Unul dintre dînşii se dădu la o parte ca să-i permită să stea mai departe de şanţul în care ar fi putut aluneca. Fanny observă că ochii lui rămăseseră pironiţi la insigna britanică de metal, pe care o purta pe reverul taiorului său. Fruntea înaltă şi mîinile lui încă nebătătorite de muncă arătau că omul acesta era un intelectual. Veni şi mai aproape de dînsul şi îl întrebă încet :

— Pe unde aş putea ieşi din blestemata asta de piaţă ?

— Asta e imposibil. Pretutindeni e o îmbulzeală groaznică.

— Se întîmplă des lucruri de astea ?

— Aproape în fiecare săptămînă.

— *Hombre !...* Dar dumneavoastră ce sînteţi ?

— Sînt republican... învăţător la Zamora.

Fanny tăcu. Împrăştiind brutal mulţimea, pe lîngă ei trecu un falangist frumos şi lat în spate înarmat cu o puşcă automată. Noul venit se căţără pe schele ca să vadă mai bine.

— Nu mai staţi de vorbă cu mine, vorbi în şoaptă învăţătorul. Veţi avea neplăceri cu ăştia.

Şi arătă cu capul la falangist.

Fanny făcu o nouă încercare de a-şi tăia drum, dar nu reuşi. O întreagă companie de voluntari — ţărani din Aragon — sosi de undeva şi aglomeră pînă la refuz piaţa. Dumnezeule, cît de respingător era totul... Din mulţime venea un miros de transpiraţie şi untdelemn. Soarele dogorea nemilos şi îi ardea pur şi simplu creierii. Abia se mai ţinea pe picioare. Înnebunită de furie, lovi cu pumnul spatele lat al unui căpitan masiv din garda civilă, ce stătea chiar în faţa ei. Căpitanul se întoarse flegmatic, ca un taur somnoros.

— Pentru Dumnezeu, daţi-vă la o parte !... lăsaţi-mă să trec !

— *Mujer !* [1] mîrîi sălbatic căpitanul.

Dar gîtul lui gros nu-l lăsă să-şi întoarcă capul ca să vadă cine l-a lovit.

— Căpitane Siguenia !... zise cineva. Faceţi loc señorei, să treacă !

---

[1] Femeie (întrebuinţată ca o interjecţie). (Span.)

Cînd auzi că în spatele lui se afla o señora, căpitanul Siguenia lovi fără milă cu coatele în coastele unui cetăţean de rang inferior şi se dădu puţin la o parte.

— Dumneavoastră m-aţi lovit, señora ? întrebă el cu tonul unei glume respectuoase. Ochiul lui ascuţit observase îndată insigna britanică de pe reverul lui Fanny.

— Scuzaţi-mă !... nu v-am lovit de loc, v-am împins doar fără să vreau ! se apără speriată Fanny.

— Nu vă supăraţi, vă rog !

— Aţi putea să mă scoateţi de aici ? întrebă ea.

Căpitanul Siguenia se făcu a nu înţelege. Nu voia să-şi piardă locul atît de bun pe care-l ocupase.

— Dumneavoastră sînteţi străină, señora ? întrebă curios un bătrînel slab cu vestă albă.

— Da, zise Fanny.

— Atunci rămîneţi ca să vedeţi execuţia. Desigur, n-aţi văzut niciodată execuţii în Spania !... Sînt mult mai interesante decît luptele cu tauri !...

Şi bătrînelul începu să rîdă tare, nervos, isteric.

— Cînd o să încetezi, don Pedro ? întrebă sumbru căpitanul Siguenia.

Glasul bătrînului amuţi într-o clipă, şi căpitanul Siguenia aruncă în jurul său o privire plină de autoritate. Rîsul nervos şi ironia deplasată a lui don Pedro, a acestui nobil mărunt şi democrat, îl irita totdeauna, atît la cafenea cît şi pe stradă, mai ales cînd se referea la securitatea statului.

Cu toate acestea, căpitanul Siguenia se purtă ca un adevărat cavaler şi, punînd în mişcare trupul său uriaş, o porni prin mulţime ca un tanc puternic, trecînd netulburat peste bieţii săi concetăţeni şi ocolind respectuos pe cei de un rang mai înalt decît dînsul. Sub motiv că face drum señorei : „Este o străină, explica el, faceţi-ne loc să trecem", el o duse chiar pînă la cordonul de soldaţi ce se aflau pe locul unde urma să se petreacă execuţia.

— *Hombre !...* strigă Fanny. N-aţi înţeles că eu voiam să plec de aci ?... Nu vreau să văd execuţia.

— Aşa ?... întrebă căpitanul Siguenia cu prefăcută naivitate. Asta trebuia să mi-o spuneţi pînă acum ! De aici este cu totul imposibil să mai ieşim.

— Vă rog... señor !... Scoteţi-mă de aici ! zise ea disperată.

Dar cuvintele se înecau în freamătul mulțimii și în însuflețirea care cuprinse dintr-o dată întreaga piață. Pe culoarul înadins făcut și păzit de soldați trecu un camion deschis aducînd pe condamnați la locul execuției. Oamenii setoși de o asemenea priveliște își întinseră gîturile și începură să se ridice în vîrful picioarelor. Fiecare voia să-i vadă pe condamnați, să se uite și să privească tot mai adînc la fețele acestora, pentru a simți animalica bucurie că nu erau în locul lor. O agitație generală stăpînea mulțimea. Cei care stăteau mai în spate încercau să-i dea la o parte pe cei din fața lor, dînd loc la o nouă îmbulzeală. Doi preoți mici de statură, corect îmbrăcați, stăruiau enervați să ajungă iarăși în primele rînduri, de unde îi dăduseră la o parte cîțiva voluntari din Aragon. Modești și tăcuți în alte împrejurări, ei căzuseră acum într-o criză de nerușinată curiozitate. Cearta era încordată și provocă intervenția căpitanului Siguenia.

— Señores !... se adresă el volutarilor. Respectați cum se cuvine pe preoți !

Dar aragonezii nu voiau pentru nimic în lume să se clintească din locurile lor, așa încît preoții trebuiră să-și scoată pălăriile și să-și strecoare capetele printre umerii uzurpatorilor.

Între timp camionul cu condamnați se apropie încet de locul execuției. Pînă acum mulțimea fusese stăpînită doar de o curiozitate arzătoare, care o făcuse să tacă, dar dintr-o dată își aduse aminte de ura pe care trebuia s-o aibă față de aceștia.

— Moarte comuniștilor !... strigă un falangist cu mîna bandajată.

Ieșise anume din spital ca să asiste la execuție, căci avusese ocazia să facă cunoștință cu mînia înverșunată a metalurgiștilor de la Bilbao. Strigătul lui fu un semnal care molipsi furia fanatică a celorlalți.

— *Muerte a los rojos !*[1] *Muerte a los rojos !...* începură să strige adepții lui don Luis de Covadonga.

— Feciori de cîini !... urlau aragonezii.

— Antihriștilor !... răcneau spaniolele bigote, care în fiecare dimineață, înfășurate în văluri negre, mergeau la liturghie.

---

[1] Moarte roșilor ! (Span.)

— Vagabonzilor !...
— Renegaţilor !...
— Trădătorilor !...
— Lăsaţi-ne să-i ucidem noi !... propuse setos de sînge un tînăr legionar, scoţîndu-şi pumnalul.

Lîngă el se afla însă sora lui, ceva mai coaptă la minte, care-l lovi, zicînd furioasă :

— Fii cuminte, Juanito !

Strigătele regaliştilor, ale falangiştilor şi ale tuturor celor ce erau pentru Dumnezeu şi pentru rege fură preluate de restul mulţimii, care începu şi ea să urle sălbatic, fie pentru a face plăcere stăpînirii, fie pentru că se molipsise de strigătele celorlalţi, deşi în realitate ura „mişcarea".

În tot acest timp Fanny stătuse cu ochii în pămînt. Strigătele şi urletele o amuţiseră. Auzi deodată duduitul foarte apropiat al unui motor de automobil şi simţi nevoia să-şi acopere ochii cu mîna. Se temea oare să-l vadă pe Domingo, nu trebuia oare să-l încurajeze măcar cu o privire ? Cît de josnică era frica asta — frica de moarte, frica de faptele condamnaţilor, frica de propria lor pasivitate ! Şi atunci ea se uită la dînşii.

Pentru a nu călca pe careva din mulţime, camionul mergea foarte încet. Pe platforma lui stăteau cei trei condamnaţi cu mîinile legate la spate şi păziţi de cîţiva soldaţi, care-şi ţineau puştile la subţioară. Domingo mai purta încă pantalonii lui Robinson şi o cămaşă ruptă, printre zdrenţele căreia i se vedea trupul învineţit de bătăi. Faţa şi unul din coate îi erau pline de sînge, capul său, acoperit de un păr roşu, bogat, privea mîndru de sus, iar pe buze îi flutura un surîs dispreţuitor adresat mulţimii care urla. Domingo tăcea, pe cînd tovarăşii lui, oameni mai simpli şi fără carte, înjurau gloata şi, cu o înverşunare pur spaniolă, îi ameninţau pe cei care strigau mai tare.

— Antihriştilor !... Trădătorilor !... striga mulţimea.

— Feciori de cîini !... răspundeau furioşi condamnaţii. — Mîine tovarăşii noştri vă vor ucide aşa cum ne uciderţi voi astăzi !

Dar aceste ameninţări întărîtau şi mai mult furia gloatei, ca şi pe soldaţii care-i păzeau. La fiecare strigăt, osîndiţii primeau lovituri sălbatice cu patul puştii.

— Păgînilor !

— Aţi trădat Spania !

— La moarte cu voi !

— Cîini roşii ce sînteţi !

— Antihriştilor !... Antihriştilor !... ţipau isteric cei doi preoţi mărunţi, ţopăind ca doi şoareci negri, ţinîndu-se de umerii largi ai aragonezilor şi făcînd sforţări disperate ca să se strecoare printre ei. În cele din urmă izbutiră şi luară locul unui aragonez gras, cu mustăţile răsucite şi care, neputînd suporta priveliştea, se întorsese să plece.

— *Es una porqueria* ![1]... zise furios aragonezul.

Pe urmă îşi şterse faţa năduşită cu o batistă şi scuipă dezgustat în praf. În satul său natal era un mare bătăuş însă nu putea suporta bătaia unor oameni legaţi.

— Uite-l pe Domingo Alvarez ! strigă deodată unul dintre preoţi. Señores, ăsta este un fost monah !...

— Iuda Iscarioteanul !... adăugă celălalt.

— Cum ?... A fost monah ? întrebă indignat cineva din mulţime.

— Monah !... Da, monah !...

— A vrut să fugă la roşii !

— Scuipaţi-l !... Împuşcaţi-l mai repede ! urla mulţimea.

Domingo Alvarez întîmpină acest atac cu o mîndrie rece, dispreţuitoare. În locul lui reacţionară însă ceilalţi doi condamnaţi.

— Hei, paraziţilor !... strigă unul dintre dînşii spre cei doi preoţi. O să vă spînzurăm cu capul în jos.

— Ţine-ţi gura, cîine !... răspunse din mulţime un bigot.

— Bilbao şi Salamanca or să fie roşii de sîngele popilor !

Cuvintele astea îndrăzneţe îl costară însă o lovitură atît de puternică în coaste, încît nefericitul se frînse de mijloc şi începu să scuipe sînge.

Deodată figura lui Domingo se înroşi de mînie. Pe urmă, pieptul puternic i se dilată, tînărul respiră adînc şi din gîtlejul lui izbucni o voce ce venea parcă din trîmbiţele Erihonului :

— Spanioli !... răcni el atît de puternic, încît acoperi toate celelalte strigăte. Spanioli !

---

[1] Asta e o porcărie ! (Span.)

Mulțimea tăcu uluită. Chiar soldații încetară să mai lovească cu paturile puștilor pe nefericiții legați din fața lor, copleșiți de acest strigăt.

— Spanioli !... strigă fostul monah Domingo Alvarez. Noi luptăm pentru voi !... Murim pentru voi !

Un ofițer din mulțime făcu semn soldaților să-l reducă la tăcere, și pe umerii și spatele condamnatului se revărsă o ploaie de lovituri înfiorătoare. Ele însă nu reușiră să-i doboare trupul lui atletic și nici nu-l făcură să tacă.

— Spanioli !... continua să răcnească Domingo. Vrem să vă scăpăm de tirania nobililor, de nebunia popilor, de jaful capitaliștilor !... De aceea vor să doboare republica, de aceea ne ucid !... Spanioli !... Luptați pentru republică ! Și glasul lui repetă cu o forță nemaivăzută de cîteva ori : Luptați pentru republică !... Luptați pentru republică !

— Trăiască republica !... Trăiască libertatea ! începură să strige și ceilalți doi condamnați.

Falangiștii, legionarii, regaliștii, voluntarii navarezi și cîntăreții de serenade din înflăcăratul Aragon se uitară sumbru unii la alții, de parcă ar fi vrut să ia o hotărîre comună. Și o luară. Șovăirea lor dură doar o clipă. Apoi, cu strigăte sălbatice, rupseră cordonul de soldați, săriră în camion și își scoaseră cuțitele.

— Nebunilor !... reuși să strige Domingo Alvarez.

Trupurile condamnaților se prăbușiră și dispărură sub loviturile cuțitelor ce străluceau în soare. De pe platforma camionului curgea un șuvoi de sînge. Mulțimea urla. Fanny închise ochii. Cînd îi deschise din nou, camionul dădea înapoi și se îndepărta încet claxonînd mereu pentru a i se deschide drum.

Deodată Fanny se simți foarte rău. Fiori reci îi străbătură trupul, picioarele i se muiară, încheieturile o dureau, gura i se uscase de tot. Durerea de cap, pe care o simțise de dimineață, devenise insuportabilă.

— Vreți să vă ajut, señora ? întrebă glasul unui bărbat.

— Nu... Nu e nevoie...

Cu eforturi supraomenești, ea se tîrî pînă la locul unde-l lăsase pe Robinson și abia reuși să se urce în ambulanță.

— Dă-i drumul repede, la spital... porunci ea.

Dinspre nord-vest se auzi o canonadă teribilă. Două batalioane de pușcași navarezi și o baterie de tunuri se îndreptară

în plină viteză spre Medina del Campo. Robinson micșoră viteza și se aplecă în afară.

— Au început din nou, băieți ? întrebă el.

— Da, señor !...

— Cine ?

— Roșii !

Cînd ajunseră în lagăr, Fanny se întinse îndată în pat și ceru lui Carmen s-o acopere cu mai multe pleduri. Pe urmă își dădu seama, ca prin vis, că în cort intră Heredia, că îi dădea cineva limonadă. Călugărul îi făcu două injecții cu cardiazol. Pe urmă îi auzi glasul, depărtat și parcă străin, spunîndu-i lui Carmen :

— Señora este bolnavă de tifos exantematic...

„Ăsta e sfîrșitul, gîndi Fanny. Pe urmă își zise : Nu... Nu încă !"

Monahul își luă trusa și se întoarse iarăși la corturile mari. Se aflau aici mulți bolnavi care agonizau. Împărți cum putu ultimele cantități de cardiazol și ulei camforat. O cutie cu fiole o puse însă deoparte. Era destinată lui Fanny, cu toate că viața ei nu era încă în primejdie. El nu se atinse de această cutie chiar atunci cînd văzu că fiolele ar fi putut scăpa încă viața cîtorva bieți bolnavi, care muriră în mîinile lui.

Tîrziu după miezul nopții intră în paraclis și buzele lui murmurară : „Doamne, iartă-mă pentru dragostea mea față de această femeie !" Dar deodată răsună o detunătură de armă. Monahul își întinse mîinile și se prăbuși la pămînt. Fața i se înecă într-o băltoacă de sînge.

Afară era noapte. Stelele tremurau înfiorate pe bolta cerului. Din corturi se auzeau gemetele înfundate ale bolnavilor. Cadavrele neîngropate continuau să răspîndească o duhoare insuportabilă, bubuitul tunurilor răsuna puternic. Era artileria roșilor. Noaptea asta era o noapte neagră, magnetică, o noapte spaniolă, a morților, a ucigașilor, a războinării...

O umbră, ca o stafie, se strecură tăcută și neobservată de nimeni în cortul său. În toată meseta șacalii urlau jalnic.

. . . . . .

Don Bartolomeo Jil de Sarate, bărbat nobil și viteaz, poseda foarte multe cunoștințe teoretice, dar toată experiența lui militară se reducea la participarea sa la cîteva expediții de

pedepsire împotriva triburilor marocane răsculate. De aceea avîntul eroic și bigot al armatelor lui fu irosit în niște mișcări extrem de complicate, pe care nu le înțelegea nici măcar comandamentul său. Dimpotrivă, batalioanele roșii, alcătuite din țesătorii și metalurgiștii din Bilbao, erau comandate de sergenți, lipsiți de pregătire militară, ridicați repede în grad, dar a căror minte nu era înceţoşată de principiile înaltei strategii. Acești comandanți plebei loveau direct, rapid și cu înverșunare. După o luptă de două zile, în care don Bartolomeo pierdu floarea trupelor sale navareze, ba chiar și o companie de tineri nobili din Castilia, Pena Ronda fu încercuită. Aceasta se petrecu atît de repede, lovitura fu atît de neașteptată, încît don Bartolomeo nu mai avu timp să se retragă împreună cu comandamentul său, așa cum îi permitea de fapt regulamentul, pînă la aerodromul învecinat, unde așteptau două avioane germane Junkers. După ce dădură un termen de trei ore pentru retragerea populației civile, republicanii atacară și cuceriră orașul. Fu nevoie să se utilizeze artileria, deoarece navarezii nu voiau să se predea. Baricadîndu-se în case, ei încercau această sălbatică desfătare de a muri pentru Dumnezeu și pentru rege. Metalurgiștii, dimpotrivă, se băteau cu sînge rece, cerînd adversarilor să se predea, și acolo unde era posibil cruțară orașul, chiar și cu prețul sîngelui lor. Și astfel fură distruse multe case și căzură mulți spanioli. Pămîntul pîrjolit de soare sugea tot atît de setos și sîngele nobil, și sîngele plebeu. Haine zdrențăroase de proletari și tunici splendide se zvîrcoleau la fel de tragic în praf. Căzură navarezi fanatici, care-și dedicaseră viața Fecioarei, căzură țărani bogați din Aragon, amatori de lupte cu tauri, de vin și serenade, căzură aristocrați ce purtau nume glorioase și erau campioni de polo și de tir la porumbei, căzură falangiști și legionari ce depuseseră în fața lui Franco jurămîntul lor de condotieri. Cu toții, în fața morții, își descheiau cămășile și sărutau crucifixul pe care-l aveau la gît, pentru ca sufletele lor să ajungă în rai. Căzură și muncitorii din Bilbao, care nu purtau crucifixuri, nu credeau în sfinți și nu se gîndeau la nemurirea sufletelor lor. Căzură oameni ai muncii, cu fețele înnegrite de fumul fabricilor, care voiau mai multă pîine și mai mult aer pentru copiii lor. Căzură și luptători cinstiți pe tărîmul gîndirii și care nu puteau suporta egoismul și îngîmfarea aristocraților. Dar sîngele cel mai mult îl vărsară mun-

citorii, care se aruncau acolo unde lupta era mai înverşunată. Şi astfel, roşii înaintară de la periferie spre centru bătîndu-se pentru fiecare stradă şi pentru fiecare casă, pînă cînd, în sfîrşit, înconjurară din toate părţile pe ofiţerii lui don Bartolomeo. Aceşti hidalgo refuzară să primească propunerea roşilor de a se preda, deoarece continuau să rămînă tot atît de îngîmfaţi chiar şi în faţa morţii. Şi atunci, nobilii din Castilia îşi încărcară revolverele şi se sinuciseră cu ultimele lor gloanţe printre perdelele de catifea ale comandamentului, pentru a nu permite prostimii să se atingă de nişte aristocraţi. Aşa căzu Pena Ronda şi aşa se vărsă din nou mult sînge spaniol pentru Dumnezeu şi pentru rege.

Doctorul argentinian Archimedes Moreno, voluntar în armata republicană, primi sarcina grea de a lichida epidemia de tifos exantematic de la Pena Ronda. Archimedes Moreno era un om din pampas, tînăr şi iute, pe care Colegiul din Buenos Aires îl exclusese din rîndurile lui printr-un şantaj înscenat. El editase o revistă prin care ceruse ca toţi doctorii să fie salarizaţi de stat, iar bolnavii să aibă asistenţa medicală gratuită. Archimedes Moreno găsi adăpost în republica spaniolă, patria lui primitivă, de unde acum două secole îi emigraseră strămoşii. Avea aici prieteni care-i împărtăşeau ideile, chiar dacă aceştia nu erau numeroşi. Războiul civil îl prinse la Salamanca. Archimedes Moreno se înscrise ca voluntar într-un batalion muncitoresc. Acest batalion atacă şi cuceri Pena Ronda.

Cînd i se raportă sergentului Martinez, comandantul batalionului, că în oraş bîntuie tifosul exantematic, el făcu îndată apel la învăţatul său tovarăş Archimedes Moreno. Sergentul Martinez ştia ce înseamnă bolile molipsitoare dintr-o carte populară asupra microbilor. Cu asemenea broşuri, din cele mai diverse domenii, pe care le citea noaptea, sergentul Martinez îşi completa cultura sa de autodidact. Voia să ştie cît mai mult şi avea o mare încredere în ştiinţă, cu mult mai mare decît în credinţa cu care prelaţii Spaniei se rugau în public lui Dumnezeu să scape ţara de foamete, revoluţie şi boli. Din cauza acestei încrederi în ştiinţă, sergentul Martinez, om simplu, fiul unui muncitor şi al unei spălătorese, dădu un ajutor nelimitat în oameni şi autoritate prietenului său pentru a face faţă epidemiei.

În primul rînd, Archimedes Moreno aduse trei etuve ce rugineau în magaziile serviciului sanitar orășenesc din Salamanca și a căror existență nu fusese bănuită de nimeni. Mobiliză după aceea cîțiva doctori particulari, inclusiv don Heladio, și sub amenințarea pedepsei cu moartea îl obligă să culeagă cu camioane speciale pe toți bolnavii din împrejurimi și să despăducheze de trei ori la rînd casele în care stătuseră bolnavii. În sfîrșit, el se ocupă și de vechiul lagăr al bolnavilor de tifos.

Aici Archimedes Moreno arătă că nu era dispus să glumească. Călugării din ordinul sfîntului Bruno primiră ordinul să-și schimbe rasele lor murdare și pline de păduchi, spălîndu-se imediat. Doi dintre dînșii, care din motive religioase refuzară să facă acest lucru, fură împușcați pe loc. Ceilalți avură permisiunea să se roage cît voiau, dar în afara orelor de serviciu. Fratele Gonzalo primi ordinul cel mai sever ca slujba înmormîntării să nu dureze mai mult de cinci minute, ea făcîndu-se pentru toți morții deodată. Din farmaciile de la Salamanca se rechiziționară toate medicamentele necesare. După aceea Archimedes Moreno înaintă un raport intendenței generale a armatelor republicane, în care arătă primejdia epidemiei de tifos exantematic în spatele armatei și ceru corturi, paturi, pături și rufărie. Toate acestea sosiră imediat. Un nou lagăr fu ridicat alături de cel vechi. Pe urmă se trecu la despăducherea bolnavilor. În orele cele mai călduroase ale zilei, cînd nu exista primejdia răcelii, bolnavii fură tunși, dezbrăcați, îmbăiați și trimiși în lagărul nou, îmbrăcați în rufe curate. Unii dintre dînșii se împotriviră acestei operații, deoarece încă din copilărie preoții le insuflaseră că a te dezbrăca în pielea goală în fața altora era un păcat. Vechile corturi, vechile saltele de paie, pături și zdrențe, îmbibate de sudoare și murdărie, fură adunate toate la un loc la ordinul lui Archimedes Moreno. Așa se făcu pînă la urmă un morman uriaș de zdrențe și vechituri prin care mișunau păduchii și care fură aprinse după ce mai întîi se stropiseră cu benzină. Flăcări uriașe împletite cu nori negri de fum se ridicară spre cer. În clipa aceea pe fața de indian, fierbînd de energie, a lui Archimedes Moreno apăru un surîs de satisfacție.

Mii de păduchi purtători de boală arseră în stihia flăcărilor și împreună cu ei arseră zdrențele, murdăria, donchișotismul și caritatea fariseică a lumii vechi.

Din fostul spital nu mai rămaseră decît două corturi izolate. Archimedes Moreno dispuse ca în aceste corturi să rămînă, în mod provizoriu, o englezoaică bolnavă de tifos, dar care era pe cale de însănătoşire, împreună cu camerista şi cu şoferul ei. Această femeie împuşcase probabil, în paraclis, pe unul dintre organizatorii rebeliunii de la Pena Ronda, monahul Ricardo Heredia. În afară de asta în vechiul lagăr se mai produsese şi o sinucidere.

Ce dramă, ce conflict interior zguduise sufletele acestor oameni? Fără îndoială Archimedes Moreno ar fi putut să afle ceva, dacă s-ar fi dus să stea de vorbă cu englezoaica, dar sub ura sa faţă de lumea veche, sub înfăţişarea sa plebeiană de gaucho, sub uniforma lui şifonată şi steaua roşie cu cinci colţuri de la capelă — însigna batalionului muncitoresc — bătea o inimă nobilă de om adevărat. El nu voia ca din pură curiozitate să scormonească şi să cauzeze dureri acestor suflete bolnave, acestor suflete osîndite. Aprinse o ţigară ieftină şi o porni spre noul spital. Iar din cel vechi rămaseră doar mormane fumegînde de cenuşă neagră, deoarece aşa cerea dezvoltarea şi logica vieţii.

Redactor responsabil : ELENA MOȘNEAGĂ
Tehnoredactor : F. BRETZ.

Dat la cules 31.08.1967. Bun de tipar 27.11.1967. Apărut 1967. Tiraj 12.160. ex. Broșate Hîrtie tipar înalt B satinat de 63 g/m². Format 540×840/16 Coli ed. 16,50. Coli tipar 17,5 A. nr. 9289. C.Z. pentru bibliotecile mari 886.7. C.Z. pentru bibliotecile mici 886.7 — 31=R

Întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918"
Str. Grigore Alexandrescu Nr. 89—97 București
Republica Socialistă România
Comanda nr. 736

EDITURA PENTRU LITERATURA UNIVERSALĂ
BUCUREȘTI 1967

Lei 8